T.C
KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

KIYÂSÎ'NİN MİHR Ü MÂH MESNEVÎSİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DİLEK AKSOYLU

ANABİLİM DALI: TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI

KOCAELİ - 2007

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

T.C
KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

KIYÂSÎ'NİN MİHR Ü MÂH MESNEVÎSİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DİLEK AKSOYLU

ANABİLİM DALI: TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI

DANIŞMAN: YRD. DOÇ. DR. M. ESAT HARMANCI

KOCAELİ – 2007

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

TC
KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

KIYÂSÎ'NİN MİHR Ü MÂH MESNEVÎSİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tezi Hazırlayan: DİLEK AKSOYLU
Tezin Kabul Edildiği Enstitü Yönetim Kurulu Tarih ve No: 04.07.2007-2007/18

Doç. Dr.	Yrd. Doç. Dr.	Yrd. Doç. Dr.
İ. Güven KAYA	Gencay ZAVOTÇU	M. Esat HARMANCI

KOCAELİ - 2007

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

ÖN SÖZ

Çift kahramanlı aşk hikayelerinde, alışık olduğumuz şahıs isimleri dışında Türk ve İran edebiyatı mesnevîlerinde 14. yüzyıldan itibaren gök cisimlerinin de aşk kahramanları olarak kullanıldığını görmekteyiz. Mihr, Mâh ve Müşterî gibi kelimeler kahramanlara namzet olarak ***Mihr ü Mâh*** ve ***Mihr ü Müşterî*** mesnevîleri kaleme alınmıştır. Bu mesnevîler konuları, kahramanların cinsiyetleri, toplum hayatı ile ilgili unsurları ve motif yapıları bakımından birtakım farklılıklar arz etmektedir.

İran edebiyatında 'Assâr-ı Tebrizî tarafından 14. yüzyılda yazılan ilk Mihr ü Müşterî mesnevîsinden sonra gerek İran gerekse Türk edebiyatında Mihr ü Mâh ve Mihr ü Müşterî mesnevîleri kaleme alınmıştır. Klasik Türk edebiyatında ise Mihr ü Müşterî mesnevîlerinin ilk halkasını oluşturan eser II. Murad devri şairlerinden Hassân'a ait mesnevîdir. Hassân'dan sonra Münîrî, Fikri Derviş, Azmî Pir Mehmed, Seyyid Yahya Hüseyin gibi şairler de Mihr ü Müşterî'lere Türkçe örnekler vermiştir.

Türk edebiyatında "Mihr ü Mâh" adı ile Gelibolulu Mustafa Âlî, Çorlulu Zarîfî, ***Kastamonulu Kıyâsî*** ve muhtemelen Necâtî Bey konuyu farklı boyutlarıyla kaleme almıştır. Bunlardan, Âlî eserini m. 1561-62 tarihinde, Zarîfî de m. 1588'de tamamlamıştır. ***Kıyâsî***'nin ***Mihr ü Mâh*** adlı mesnevîsinin yazılış tarihi tam olarak bilinmemekle beraber, şairin eserini Sultan II. Selim'e ithaf ettiği bilgisinden yola çıkarak eserin, 16. yüzyılda 1566-1574 tarihleri arasında yazıldığı tahmin edilmektedir.

Bu çalışmada, çift kahramanlı aşk hikâyelerinden Mihr ü Mâh mesnevîsinin klâsik Türk edebiyatında kaleme alınan örneklerinden biri üzerinde inceleme yapılmıştır. Üzerinde çalıştığımız eser, 16. yüzyılda Kastamonulu şair ***Kıyâsî*** tarafından yazılmış ve ***Manzume-i Mihr ü Mâh*** şeklinde isimlendirilmiştir. ***Kıyasî***'nin yazmış olduğu ***Mihr ü Mâh***'ın bilinen tek nüshası, Süleymaniye Kütüphanesi Esad Efendi bölümünde 2923 numarada kayıtlıdır. 57 varaktan oluşan nüsha 1199 beyit tutarındadır ve nesihle yazılmıştır. ***Kıyâsî***'nin ***Mihr ü Mâh***'ı üzerinde bugüne kadar herhangi bir tez çalışması yapılmamış olması bizi bu çalışmaya sevk etmiştir.

Çalışma beş bölümde ele alınmıştır. Çalışmanın birinci bölümünde, ***Mihr ü Mâh***'ın yazarı ***Kastamonulu Kıyâsî***'nin hayatı, edebî kişiliği ve eserleri üzerinde durulmuştur. Kaynaklarda hakkında fazlaca bilgi bulunmayan şairin hayatı aktarılmaya çalışılmış, şairin üzerinde çalıştığımız eserinden yola çıkılarak edebî

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

kişiliği üzerinde durulmuş ve başvurduğumuz kaynaklarda tespit edebildiğimiz kadarıyla şairin eserleri aktarılmıştır.

Çalışmanın ikinci bölümü, *Mihr ü Mâh Mesnevîsi Yazan Şairler* başlığını taşımaktadır. Bu bölümde, İran ve Türk edebiyatlarında yazılan Mihr ü Mâh mesnevîleri açıklanmaya çalışılmıştır.

Üçüncü bölüm, *Mihr ü Mâh'ın Tanıtılması*'na ayrılmıştır. Bu bölümde, *Mihr ü Mâh*'ın yazma nüshası tavsîf edilmiş, *Mihr ü Mâh*'tan yola çıkılarak eserin adı ve yazılış sebebi belirtilmiş ve nüshanın yazım özellikleri ortaya konmuştur.

Dördüncü bölüm, *Mihr ü Mâh'ın İncelenmesi*'dir. Bu bölümde üzerinde çalıştığımız eser iç ve dış yapı incelemesi olmak üzere iki bölümde incelenmiştir. İç yapı incelemesinde eserin konusu, şahıs kadrosu ve metinde geçen deyimler, atasözleri ve vecîz söyleyişler ortaya konmuştur. Dış yapı incelemesinde eserde yer alan nazım şekilleri ile eserin vezin ve kafiyeyle ilgili özellikleri tespit edilmiştir.

Çalışmanın beşinci ve son bölümünde, Metnin kuruluşu ile ilgili notlara yer verilmiş, metnin bölüm başlıkları belirlenmiş ve nüshadan yola çıkılarak *Mihr ü Mâh*'ın çeviriyazı ile metni ve nesre çevirisi ortaya konmuştur.

Araştırma sonucu yapılan değerlendirmeler *Sonuç* bölümünde belirtilmiş, metinde geçen ayetler *Notlar* bölümünde açıklanmış, okuyucuların faydalanmaları bakımından çalışmanın sonunda nüshanın *Tıpkıbasım*'ı da verilmiştir.

Çalışmam sırasında tez danışmanım ve hocam sayın Yrd. Doç. Dr. M. Esat HARMANCI'nın büyük emeği ve değerli katkıları olmuştur. Kendilerine sonsuz teşekkürlerimi saygıyla sunuyorum.

İzmit, 2007

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ……...I
İÇİNDEKİLER……..…..III
ÖZET……..V
ABSTRACT……VI
KISALTMALAR……VII
1. KIYÂSÎ'NİN HAYATI, ESERLERİ VE EDEBÎ KİŞİLİĞİ……..1
1.1. Hayatı…….……..…….……..……..…..1
1.2. Eserleri……3
1.3. Edebî Kişiliği……...…….……..4
2. MİHR Ü MÂH MESNEVÎSİ YAZAN ŞAİRLER…….10
2.1. İran Edebiyatındaki Mihr ü Mâh Mesnevîleri…….…...…..….12
2.2. Türk Edebiyatındaki Mihr ü Mâh Mesnevîleri…...……...…….....14
3. MİHR Ü MÂH'IN TANITILMASI…….....16
3.1. Nüsha Tavsîfi……...…….16
3.2. Eserin Yazılış Sebebi ve Adı……...…….……17
3.3. Nüshanın Yazım Özellikleri……..21
4. MİHR Ü MÂH'IN İNCELENMESİ…….....24
4.1. İÇ YAPI İNCELEMESİ……24
4.1.1. Konu…….…24
4.1.2. Şahıs Kadrosu……...28
4.1.3. Deyimler……...46
4.1.4. Atasözleri ve Vecîz Söyleyişler…….....56
4.2. DIŞ YAPI İNCELEMESİ…….…57
4.2.1. Nazım Şekilleri…….57
4.2.2. Vezin ve Kafiye……....59
4.2.2.1. Vezin……..…….59

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

4.2.2.2. Kafiye……63

5. METİN VE NESRE ÇEVİRİSİ…….....66

5.1. Metnin Kuruluşu İle İlgili Notlar…….……...…….....66

5.2. Metnin Bölüm Başlıkları……...…….....….....67

5.3. Metin ve Nesre Çevirisi…….…..69

SONUÇ…….……..183

NOTLAR……184

TIPKIBASIM…….185

KAYNAKÇA……...…….…...……..243

ÖZGEÇMİŞ

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

ÖZET

Bu çalışmada, 16. yüzyılda yaşamış Kastamonulu bir şair olan *Kıyâsî*'nin *Manzume-i Mihr ü Mâh* adlı eseri üzerinde araştırma yapmak hedeflenmiştir. Mihr ü Mâh, Türk ve İran edebiyatlarında örnekleri görülen ve çift kahraman ekseninde şekillenen aşk hikâyelerinden biridir. Bu çalışma, beş bölümden oluşmaktadır. Çalışmanın birinci bölümünde, *Mihr ü Mâh*'ın yazarı *Kıyâsî*'nin hayatı, edebî kişiliği ve eserleri üzerinde durulmuş; ikinci bölümünde, İran ve Türk edebiyatında Mihr ü Mâh mesnevisi yazan şairlere yer verilmiştir. *Mihr ü Mâh'ın Tanıtılması* başlıklı üçüncü bölümde, *Mihr ü Mâh*'ın bilinen tek yazma nüshası tavsîf edilmiş, eserin adı ve yazılış sebebi belirtilmiş ve nüshanın yazım özellikleri ortaya konmuştur. Dördüncü bölüm, *Mihr ü Mâh'ın İncelenmesi*'dir. Bu bölüm, iç ve dış yapı incelemesi olmak üzere iki grupta ele alınmıştır. Çalışmanın beşinci bölümünde, Metnin kuruluşu ile ilgili notlara yer verildikten sonra Metnin bölüm başlıkları belirtilmiş ve elimizdeki bilinen tek nüshadan yola çıkılarak *Mihr ü Mâh*'ın çeviriyazı ile metni ortaya konmuştur.

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

ABSTRACT

In this study it is aimed to research the work named *Manzume-i Mihr ü Mâh,* that belongs to a poet named *Kıyâsî* from Kastamonu who lived in 16th century. Mihr ü Mâh is one of the love stories based on two characters, the examples of which appears in Turkish and Persian literature. This study includes five chapters. The first chapter of this study has addressed *Kıyâsî's* life, the writer of *Mihr ü Mâh*, his literary personality and his works; the poets of Turkish and Persian literature who wrote Mihr ü Mâh stories were placed in the second chapter. In the third chapter which is headed as *Introducing of Mihr ü Mâh*, the single known manuscript of *Mihr ü Mâh* was described, the work's name and it's writing reason were defined and the spelling properties of the manuscript were introduced. The fourth chapter is *The Studying of Mihr ü Mâh*. The fourth chapter was handled as internal and external structure analyses, which are divided into two groups. After the notes with respect to the Text formation were placed in the fifth chapter of this study, the Text chapter titles are specified and the text of *Mihr ü Mah* with the transcription are introduced based on the only one known manuscript in our possession.

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

KISALTMALAR

[t.y.]	: tarih yok
a.g.e.	: adı geçen eser
a.g.m.	: adı geçen makale
a.g.md.	: adı geçen madde
b.	: beyit
Bkz.	: Bakınız
c.	: cilt
d.	: doğumu
DİA	: TDV İslam Ansiklopedisi
h.	: hicrî
Haz.	: Hazırlayan
Küt.	: Kütüphanesi
m.	: miladî
md.	: maddesi
MEB	: Millî Eğitim Bakanlığı
No	: Numara
ö.	: ölümü
s.	: sayfa
sdl.	: sadeleştiren
ss.	: sayfa sayısı
TDEA	: Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi
TDK	: Türk Dil Kurumu
TDV	: Türkiye Diyanet Vakfı
thk.	: tahkîk
TTK	: Türk Tarih Kurumu
Üni.	: Üniversitesi
yk.	: yaprak
yy.	: yüzyıl

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

1. KIYÂSÎ'NİN HAYATI, ESERLERİ VE EDEBÎ KİŞİLİĞİ

1.1. Hayatı

Riyâzî ve muhtemelen ondan gören Nail Tuman'ın tezkirelerinde asıl ismi İbrahim olarak belirtilmişse[1] de hakkında ilk bilgileri veren tezkirecilerden Âşık Çelebi, şairin *Kıyâsî* mahlasını asıl isminden dolayı aldığını fakat bunun doğrulanabilir bir bilgi olmadığını belirtmektedir.[2]

Hakkında bilgi veren tezkilerde ilk bilgiyi Latîfî, ondan sonra ayrıntılı bilgiyi Âşık Çelebi vermektedir ve diğer tezkirelerdeki bilgiler Âşık Çelebi'den aktarılmaktadır. Hakkında verilen bilgilere göre[3] şairin biyografisini şu şekilde çıkarmaya çalıştık:

Kastamonulu Kıyâsî,[4] henüz on dört yaşında iken "bahr-i ilme âşinâ olmuş"[5] ve bu öğrenme hevesi ile İstanbul'a gelmiştir. Akranları ilim yolunda oldukça mesafe almışken *Kıyâsî* bu yolda sebat gösteremediği için öğrenim hayatında önemli bir başarı gösterememiştir. Bu süreçte sipahi ve yeniçeri ağalığı gibi hedeflere meylederek ilim öğrenme yolunda zaman kaybetmiştir. Şehzade Mustafa'ya mülazımlık[6] ettikten bir süre sonra sahipsiz kalıp bir makama tayin edilmemiştir. Emir Gîsû Efendi'nin vefatından sonra mülazım olarak

---

[1] Mehmet Nâil Tuman, **Tuhfe-i Nâilî**, **Divân Şâirlerinin Muhtasar Biyografileri**, Haz. Cemâl Kurnaz ve Mustafa Tatcı, Ankara: Bizim Büro Yayınları, 2001, c. 2, s. 823. Mehmed Riyâzî, **Riyâzü'ş-Şuarâ**, "Kıyâsî" md., Nuruosmaniye Kütüphanesi no 3724. "Kıyâsî İbrahim Efendi" md., **Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi**, İstanbul: Dergâh Yayınları, 1982, cilt 5, s. 343.

[2] Âşık Çelebi, **Meşâ'irü'ş-Şu'arâ**, İnceleme Tenkitli Metin, Haz. Filiz Kılıç, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eski Türk Edebiyatı Ana Bilim Dalı Doktora Tezi, Ankara, 1994, s. 745. (Gelibolulu Mustafa Âlî ve Kınalı-zâde Hasan Çelebi de Meşâ'irü'ş-Şu'arâ'daki bu bilgiyi aktarmaktadır.)

[3] Mehmet Nâil Tuman, a.g.e., s. 823. Mehmed Riyâzî, a.g.md. Âşık Çelebi, a.g.e., ss. 745-747. Gelibolulu Mustafa Âlî, **Künhü'l-Ahbâr'ın Tezkire Kısmı**, Haz. Mustafa İsen, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, 1994, ss. 262-263. Latîfî, **Tezkiretü'ş-Şu'arâ ve Tabsıratü'n-Nuzamâ**, Haz. Rıdvan Canım, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, 2000, s. 451. Beyânî, **Tezkiretü'ş-Şu'arâ**, Haz. İbrahim Kutluk, Ankara: TTK Yayınları, 1997, ss. 225-226. Kınalı-zâde Hasan Çelebi, **Tezkiretü'ş-Şuarâ**, Haz. İbrahim Kutluk, Ankara: TTK Yayınları, 1981, c. 2, ss. 803-804. Mehmed Süreyyâ, **Sicill-i Osmanî**, **Osmanlı Ünlüleri**, Haz. Nuri Akbayar, sdl. Seyit Ali Kahraman, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları: 30, 1996, c. 3, s. 889. A.g.md., **TDEA,** cilt 5, s. 343.

[4] Âşık Çelebi, a.g.e., s. 745. Gelibolulu Mustafa Âlî, a.g.e, s. 262. Nâil Tuman, a.g.e., s. 823. Latîfî, a.g.e., s. 451. Beyânî, a.g.e., s. 225. Mehmed Riyâzî, a.g.md. Kınalı-zâde Hasan Çelebi, a.g.e., s. 803. A.g.md., **TDEA**, cilt 5, s. 343. Mehmed Süreyya, a.g.e., s. 889.

[5] Çār-deh sāle daḫı bir šıfl iken

Baḥr-ı 'ilme olmış idüm āşinā (Kıyâsî, Mihr ü Mâh, b. 106)

[6] Âşık Çelebi, a.g.e., s. 745.

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

görevlendirilmiştir. Bir süre Galata'da bir süre de Eyüp'te[7] kadı vekilliği görevlerinde bulunmuştur. Kendine olan güveninden ya da bir süre istediği göreve getirilmeyişinden olsa gerek;

Ḳıyāsí ṣanma ḳādí nā'ibidür
O ḳādí belki ḳādí nā'ibidür[8]

beyti ile kendini kadı seviyesinde görmüştür. Bu görev ile de istikbal elde edemeyen şair bir süre daha sahipsiz kalmıştır. Sonunda Kanunî'ye yazdığı bir kıt'a[9] ile Şeref Hoca Medresesi'ne müderris olarak atanmıştır. Bu yükselme, onun meslek hayatında elde ettiği en büyük derece olmuştur. Âşık Çelebi'nin belirttiği üzere bu görev, neredeyse talihin tersine dönmesi demektir.

Doğum tarihini bilemediğimiz şair *Kastamonulu Kıyâsî*'nin Hasan Çelebi'nin verdiği bilgiden,[10] 1580'li yıllarda hayatta ve kadılık görevini yürütmekte olduğunu söyleyebiliriz. Nerede ve ne zaman öldüğünü kesin olarak bilmediğimiz şair, karşılaştığı kişiler ve olaylardan çıkan sonuca göre 1520'li yıllarda doğmuş, 1590'lı yıllarda İstanbul'da ölmüş olmalıdır.

---

[7] Kıyâsî'nin Eyüp'teki görevinden Beyânî, Gelibolulu Mustafa Âlî ve Kınalı-zâde Hasan Çelebi dışında diğer tezkireciler bahsetmemektedir.

[8] Beyânî, a.g.e., s. 225. Kınalı-zâde Hasan Çelebi, a.g.e., s. 804.

[9] Şehr içinde medrese yapdı şeref
Yapılalı daḫı bulmadı şeref

Bir müderris aṇa bir müdḥiḳ idi
Destine alsa kitāb eylerdi def

Şimdi bir tiryāki ol tedrísde
Bengíler ālāyına serdār-ı ṣaf

Görmemiş terkíb-i ma'cūndan öte
Geçmemiş bir ḥarf ol illā ki kef

Baḥr-i 'ilm içre niçe yıldur ki ben
Çün ma'āni dürrine oldum ṣadef

Yā niçün ben aṇa lāyıḳ olmayam
Vir cevāb ey 'ālim-i 'ilm-i selef (Âşık Çelebi, a.g.e., s. 746. Gelibolulu Mustafa Âlî, a.g.e., s. 262)

[10] Kınalı-zâde Hasan Çelebi, a.g.e., s. 804.

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

1.2. Eserleri:

a) Dîvân: "Makbûl" ve "matbû" divanından bahsedilse[11] de şimdiye kadar yaptığımız araştırmalarda zamandan şikâyet eden beş bentten oluşan otuz beyitlik bir tercî'-bendi[12] dışında başka şiirlerine ulaşamadık.

b) Şehrengiz: İstanbul ve çevresini anlatan eser fe'ilâtün/fe'ilâtün/fe'ilâtün/fe'ilün kalıbıyla yazılmıştır.[13] Eserin kütüphanelerde henüz bir kaydı bulunmamaktadır.

c) Mihr ü Mâh: *Kıyâsî*'nin üzerinde çalıştığımız Sultan II. Selim adına yazılan mesnevîsidir.

[11] Âşık Çelebi, a.g.e., s. 745-746. Gelibolulu Mustafa Âlî, a.g.e., s. 262.
[12] Nuruosmaniye Küt., No: 4967, yk. 120[a]-120[b].
[13] Âşık Çelebi, a.g.e., s. 746.

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

1.3. Edebî Kişiliği

Kıyâsî, *Mihr ü Mâh*'ta daha on dört yaşında bir çocukken, "ilim denizine âşinâ" olduğunu belirtmektedir:

Çār-deh sāle daḫı bir šıfl iken
Baḥr-ı 'ilme olmış idüm āşinā (106)

Eserini 1546 senesinde tamamlayan Latîfî de, bu yıllarda genç yaşlarda olduğunu tahmin ettiğimiz *Kıyâsî* için, "ehl-i 'ilm zümresinden ve fukahâ fırkasından"[14] tabirini kullanmakla onun bu özelliğini desteklemektedir.

Kıyâsî, ilim yolunda uzunca bir mesafe kat etmişken, çağdaşları gibi yüksek mevkilere gelememiştir.[15] Bu durumu şair, *Mihr ü Mâh*'ta da dile getirmektedir:

Çıḳdı aḳrān nerdübān-ı rif'ate
Ben ayaḳda ḳalup oldum mübtelā (107)

Oldı aḳrānum revān hemçün ṣabā
Ḳıldılar ḳaš'-ı menāzil serverā

Ben gedā bu yolda tenhā vü ġarīb
Ḳalmışam aḫşāma şeydā vü ġarīb (1191-1192)

Âşık Çelebi, *Kıyâsî*'nin çağdaşları gibi yüksek bir makama ulaşıp orada karar kılamamasının sebebini, sabırsızlığına bağlamaktadır.[16] Bu bağlamda *Kıyâsî*, başladığı bir işte odaklanarak amacına ulaşmak için girdiği yolda devamlılık göstermemiş, bazen sipahilik, bazen yeniçeri ağalığıyla ilgilenip yol değiştirmiş ve zaman kaybetmiştir. Döneminin şehzadeleri Mustafa'ya olan hizmetleri ve Bâyezid'e sunduğu şiirleri de hayatını değiştirecek derecede önemli faydalar sağlamamıştır. Kanunî'ye sunduğu kıt'asıyla kötü talihinin tersine döndüğünü söyleyebileceğimiz şairin bir sonraki denemesinin de, üzerinde çalıştığımız Sultan II. Selim'e yazılan *Mihr ü Mâh* adlı eseri olduğu söylenebilir. Şair, *Mihr ü Mâh*'ta akranlarından geri kalmasına üzülürken, Sultan Selim'e "Gayret köşesinde elem hastasıyım; derdimin devası (senin) himmetinin ilacıdır." şeklinde seslenerek ondan kendisine yardım etmesini istemektedir:

Ḫaste-i ālām-ı künc-i ġayretem
Derdüme dārū-yı himmetdür devā (108)

[14] Latîfî, a.g.e., s. 451.
[15] Âşık Çelebi, a.g.e., s. 745.
[16] Âşık Çelebi, a.g.e., s. 745.

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

İlim sahiplerinin hak ettikleri değeri bulamadıkları düşüncesini aklına getirmek istemeyen şair, söyleyeceği sözlerin yerde kalmayacağını dile getirmekte ve

Dime bí-ḳadr oldı ehl-i ma‘rifet
Söz güherdür yirde ḳalmaz ‘āḳıbet (115)

beyti ile Sultan II. Selim'in kendisine yardım edeceğini ümit etmektedir.

Kıyâsî, *Mihr ü Mâh*'ın "Sebeb-i Telif-i Kitâb" bölümünde, II. Selim'i rüyasında gördüğünü ve sultanın kendisine gizli neyinin olduğunu sorduğunu belirterek, ona gizli hazinesinden bir inci verebilmek için bu eseri yazdığını söyler. Şair burada kastettiği incinin niteliklerini de belirterek, hükümdara yakışır bir şiirin nasıl olması gerektiğini açıklar. Ona göre şiir, hükümdarların defterine özel olarak yazılacak kadar güzel bir inci olmalıdır. Şair, kendisi de bu güzelliği yakaladığını, mana denizine dalarak oradan kıymetli bir inci, yani eserini çıkardığını belirterek eserinin değeri hakkındaki görüşünü de bildirmektedir. Eserin "Hâtimetü'l-Kitâb" bölümünde ise şair, daha da ileriye giderek Câmî ile Nevâyî'nin de okuyunca etkileneceği, türlü manalarla dolu bir eser meydana getirdiğini belirtmektedir:

Lālesi cāmını Cāmí itse nūş
Mest olup deryā gibi eylerdi cūş

Bülbüli bu gülşenüŋ idüp nevā
Baḫş ider rūḥ-ı Nevāyíye ġıdā (1183-1184)

Kıyâsî, *Mihr ü Mâh*'ta kendine has yalın bir söyleyiş ve akıcı bir ifadeyle çift kişilik bir aşk hikayesi örneği ortaya koymuş ve eserinde günlük halk söyleyişlerine, deyimlere sıklıkla yer vermiştir. Eser, dönemin kültüründen, insanların yaşayış tarzından ve insanlar tarafından kabul gören gerçeklerden de izler taşımaktadır. Özellikle ata binme, savaş, matem ve düğün tasvirinin yapıldığı bölümlerde o dönemin bu öğeler etrafında şekillenişi gözler önünde canlanmaktadır. Bu bölümlerde yaptığı tasvirlerden, şairin oldukça geniş bir gözlem ve hayal gücüne sahip olduğu anlaşılmaktadır. Âşık Çelebi şairin, her şairin şiirinden imaj hırsızlığı yapmadığını, sâdık dost olarak gördüğü şairlerin "rengîn ma‘nâları"nı gazellerinde kullandığını belirterek[17] *Kıyâsî*'nin şiirlerinde

[17] Âşık Çelebi, a.g.e., s. 746.

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

yer verdiği mazmunlara yönelik tavrını ortaya koymaktadır.

Kıyâsî, tezkirelerdeki kayıtlarda Mürekkepçi Enverî'nin şairlikteki yetersizliği hakkında söylediği beytinde;

O bir cehl-i mürekkebdür mürekkeb ṣatmadur kārı
Cihānda Enverí gibi siyehkār olmasun kimse[18]

diyerek dönemin şairlerinin sanatını değerlendiren ve edebî bir duruşu olan şair tavrı sergilemiştir.

Kıyâsî, tercî'-bendinde, başarılı olamamış bir şairin gerekçesi olarak, yaşadığı zamanda ilim ve marifet sahiplerine değer verilmediğini göstererek dönemdeki bu dengesizlikten şikayet etmektedir. Kendisini başarılı bir şair olarak gören *Kıyâsî*, başarılı olduğu halde hak ettiği yerlere gelememesindeki talihsizliğini "Bu fânî dünyada gece gündüz ilim öğrenmek üzere çaba sarfettim. Yıllarca söz cevherinden inci saçtım ve beni insanlar bu şöhretle tanıdılar. Talihim yâver gitmediği için elimi uzattığım her şey elimden kaçtı. Hasetçi dostların kıskançlığından ömrüm hep hüzün ve keder içerisinde geçti."[19] sözleriyle dile getirir. *Kıyâsî*'nin sözü geçen tercî'-bendi aşağıdadır:

I

1 Ḫʷābdan açdum gözüm gördüm yirümde bir seḥer
'Ayn-ı 'ibretle bu fāní 'āleme ḳıldum naẓar

2 Her ne deŋlü var ise nādān elinde sím ü zer
Ḥabbeye muḥtāc pelās içinde hep ehl-i hüner

3 Zāġlar gülzārda šūší ḳafesde zār ider
Ehl-i 'ilm ayaḳda vü cāhiller olmış tāc-ı ser

4 Kimini āb-ı ḥayāta eylemiş ehl-i sefer
Gencler vírānede ḳaṣr-ı biḥār içre güher

5 Her kime kim dōst dirseŋ bil saŋa düşmen çıḳar
Giryesine 'āşıḳuŋ ma'şūḳ eyler ḫandeler

6 Kimi iŋler her seḥer feryād u ġavġādu[r] gider
Bülbül aġlar gül güler 'ālem temāşādur gider

[18] Âşık Çelebi, a.g.e., s. 172. Gelibolulu Mustafa Âlî, a.g.e., s. 198.
[19] Kıyâsî, Tercî'bend, V/1-4.

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

II

1 Seyre çıḳdum kim göreydüm niçe olmış gülsitān
Dehr elinde derd-ile ḳana boyanmış erġavān

2 Servler ‘ālemden el çekmiş bunı söyler hemān
Kimse āzād olamaz ġamdan ki fānídür cihān

3 Mürġlar bu meskenüŋ virüb fenāsından nişān
Ḫārlar ḫār üzre geymişler ḳabā-yı āşiyān

4 Ditreşür eşcār bir gün irişür diyü ḫazān
Gül güler bir iki gün ‘ömrine olmış şād-mān

5 Kūşe-ber-kūşe šurup bülbüller eylerler fiġān
Bu ne ḫāletdür didüm çıḳdı didi bir bāġbān

6 Kimi iŋler her seḥer feryād [u] ġavġādur gider
Bülbül aġlar gül güler ‘ālem temāşādur gider

III

1 Bu cihānuŋ bir ‘aceb bezmine irdüm ben gedā
Nāylar virür ḫaber ervāḥdan eyler nidā

2 Çeng iki büklüm olmış bir nigāra mübtelā
Eyleyüb ‘uryān anı ḍarb-ıla eylerler cefā

3 Gūş-ı tanbūrı burup ta‘lím iderler bā-ṣafā
Çār-pāre ġuṣṣaya çıḳ çıḳ diyüp eyler nidā

4 Ehl-i bezmüŋ ‘aḳlını almış bu bezm-i bí-nevā
Kimisi aġlar kimi gülüp ider ẕevḳ ü ṣafā

5 Bu ne ‘ālemdür didükde ney cevāb eyler baŋa
Bir güzel sāḳí durup tekrār idüp dir dāimā

6 Kimi iŋler her seḥer feryād [u] ġavġādur gider
Bülbül aġlar gül güler ‘ālem temāşādur gider

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

IV

1 Gāh olur kim bir gedāyı bu felek sulšān ider
Gāhi sulšānı gedāveş ḫāk-ile yek-sān ider

2 Kimin öldürür kimisin dirgürüp çoḳ ḳan ider
Maḥv idüp deryāları hem-ḳatre-i ‘ummān ider

3 Ḳanḳı yir hem-vār olursa ‘āḳıbet vírān ider
Mārı pür-zehr eyleyüp gencíneye derbān ider

4 Gāh olur pür-şevḳ idüp bezmi meh-i tābān ider
Gāh olur ‘uryān idüp gözyaşını ġarḳan ider

5 Kiminüŋ yārini vaṣl ü kiminüŋ hicrān ider
Aġladur Ya‘ḳūbı ammā Yūsufı sulšān ider

6 Kimi iŋler her seḥer feryād [u] ġavġādur gider
Bülbül aġlar gül güler ‘ālem temāşādur gider

V

1 İy Ḳıyāsí bu fenā dünyāda çün leyl [ü] nehār
Eyledüm ta‘lím-i ‘ilm-i ma‘rifet çoḳ rūzgār

2 Bir niçe yıllar kelāmum cevherin itdüm niṣār
Ḳande kim insān ola ben anda buldum iştihār

3 N’eyleyem ammā ki baḫtum olmadı iḳbāl ü yār
Šālib olsam ger bir avuç ḫāke olur tār-mār

4 Dā‘imā bu ḥālüme aġlayup itdüm āh u zār
Ġayret-i akrān-ıla ġam cānuma itmişdi kār

5 Nāgehān bir kūşeden bir pír oldı āşikār
Didi budur kār-ı ‘ālem daḫı resm-i rūzgār

6 Kimi iŋler her seḥer feryād [u] ġavġādur gider
Bülbül aġlar gül güler ‘ālem temāşādur gider[20]

Kıyâsî’nin hakkında bilgi veren tezkirelerde aşağıdaki beyitlerine de yer verilmiştir:

[20] Nuruosmaniye Küt., No: 4967, yk. 120[a]-120[b].

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

Yaṣaḳdan ṣıḳlıġını diŋdirüp ney
Ṣıḳıldı ḳaldı her bir kūşede mey

Saŋa ḳan aġlamaḳdan görmez olmış
Gözine penbeler yapışdırup key[21]

Ḳodum ben bir ḥiṣār-ı ‘ışḳa bünyād
Ḳoparmaz bir šaşın biŋ olsa Ferhād

Niçün virür raḳíbe aġzı dadın
Begüm şírín dehānuŋdan senüŋ dad

Ḳıyāsí leyletü’l-ḳadr içre gördüm
Baŋa Mecnūn didi ‘ışḳ olsun üstād[22]

Rāhuŋ ġubārıyam senüŋ ey ġonca-leb nigār
Aŋma beni ki ḫāšıruŋa gelmeye ġubār[23]

Leblerinden ṣor senüŋ göŋlüŋ ben almadum diyü
Muṣhaf-ı ḥüsnine zülfi el urub eyler yemín[24]

[21] Âşık Çelebi, a.g.e., s. 746. Gelibolulu Mustafa Âlî, a.g.e., s. 262. Nâil Tuman, a.g.e., s. 823.
[22] Âşık Çelebi, a.g.e., ss. 746-747. Beyânî, a.g.e., s. 226. Gelibolulu Mustafa Âlî, a.g.e., s. 263. Kınalı-zâde Hasan Çelebi, a.g.e., s. 804. Nâil Tuman, a.g.e., s. 823.
[23] Beyânî, a.g.e., s. 226. Kınalı-zâde Hasan Çelebi, a.g.e., s. 804. Latîfî, a.g.e., s. 451. Nâil Tuman, a.g.e., s. 823.
[24] Mehmed Riyâzî, a.g.md.

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

2. MİHR Ü MÂH MESNEVÎSİ YAZAN ŞAİRLER

14. yüzyıldan itibaren gök cisimlerinin de klasik Türk ve İran edebiyatlarında ortaya konulan mesnevîlerde alışılagelmiş kahraman isimlerinden farklı olarak, mesnevî kahramanlarına isim açısından ilham kaynağı olduğunu görmekteyiz. Bunlardan "Mihr ü Mâh" ve "Mihr ü Müşterî" mesnevîleri, konuları, hikayeler içinde yer alan motifler ve hikayelerdeki olayların gelişim seyri açısından benzerlikler göstermektedir. Bu mesnevîler, baş kahramanlarının cinsiyetleri ve onların etrafında yer alan diğer kahramanların isimlerinin de birer gök cismine ait olup olmaması ile din ve topluma ait bazı özellikler bakımından birtakım farklılıklar da göstermektedir. Biz, çalışma konumuz gereği Türk ve İran edebiyatlarında ortaya konan Mihr ü Mâh mesnevîlerini ayrı başlıklar halinde ortaya koyacağız. Ancak bu konuya geçmeden önce, bu edebiyatlarda ortaya konan Mihr ü Mâh mesnevîleriyle çeşitli açılardan benzerlik gösteren Mihr ü Müşterî mesnevîlerine kısaca değinmek istiyoruz.

İran edebiyatında ilk Mihr ü Müşterî mesnevîsini Mevlânâ Muhammed 'Assâr-ı Tebrizî (ö. h. 784/m. 1382) yazmıştır. İranlı şair, h. 778/m. 1377 yılında yazdığı mesnevîsini Mihr ü Müşterî şeklinde isimlendirmiştir. Fakat bu eserin birçok yerinde "Mihr ü Meh" tabirinin geçtiğine de rastlanmaktadır.[25] Şair mesnevîsini bir arkadaşının tavsiyesi üzerine yazmış, Celâyir Hükümdarı Sultan Şeyh Üveys'e sunmuştur. Mesnevî 5120 beyitten oluşmaktadır ve mefâ'îlün/mefâ'îlün/fe'ûlün vezninde yazılmıştır. Tasavvufî bir nitelik taşıyan bu eserin, yurt içi ve yurt dışındaki pek çok kütüphanede yazma nüshaları bulunmaktadır.[26]

Türk edebiyatında Mihr ü Müşterî mesnevîleri, 'Assâr-ı Tebrizî'nin sözü geçen eserinin pek çok şair tarafından Türkçeye kazandırılması suretiyle ortaya konmuştur. Türk edebiyatında verilmiş olan Mihr ü Müşterî'leri şöyle sıralayabiliriz:

1. II. Murad (1421-1451) devri şairlerinden Hassân tarafından yazılmıştır. H. 835/m. 1431-32 yılında yazılan eser 5403 beyitten ibaret olup bilinen tek nüshası Bibliotheque Nationale, Ancien Fonds, 313 numarada kayıtlıdır. Eserin,

[25] Meliha Anbarcıoğlu, "Türk ve İran Edebiyatlarında Mihr u Mah ve Mihr u Müşteri Mesnevileri", TTK Belleten, c. XLVII/188 (1984), s. 1152.
[26] Anbarcıoğlu, a.g.m., ss. 1153-1155, 1159.

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

Süleymaniye Kütüphanesi mikrofilm arşivinde 2170 numarada kayıtlı mikrofilmi de mevcuttur.[27]

2. 'Assâr-ı Tebrizî'nin Mihr ü Müşterî adlı eserinden ikinci örneği Münirî Ahmed Çelebi (ö. h. 927/m. 1520) vermiştir. Münirî eserini h. 891/m. 1486'da mefâ'îlün/mefâ'îlün/fa'ûlün vezninde yazmıştır. Eser, 6011 beyitten oluşmaktadır. Eserin bilinen en eski nüshası British Museum'daki müellif hattı ile h. 892/m. 1486-7 tarihinde, nestalik yazı ile yazılmış 238 yaprak tutarındaki yazmadır. Eserin ilk otuz sayfalık kısmı Tebrizî'nin aynı isimli eserinden farklı, diğer bölümleri 'Assâr'ın eserinde yer alan başlıklarla uyum içerisindedir.[28] Münîrî'nin eseri için "oldukça serbest, mealen yapılmış bir çeviri" denilmişse[29] de gerek beyit sayısı gerekse ifade bakımından ilk dönem mesnevîlerde görülen telif özelliği arz etmektedir.[30]

3. Molla Mâşizâde Fikrî Derviş (ö. 1584)'e aittir. Ahdî, tezkiresinin Fikrî Efendi maddesinde bu eserden söz etmekteyse[31] de, günümüzde eserin herhangi bir nüshasına ulaşılmamıştır.

4. Azmî Pir Mehmed (ö. 16. yy.)'e aittir. II. Selim devri şairlerinden olan Azmî, Tebrizî'nin eserini 1000 beyit kadar çevirmiş, kendisinden sonra çeviriye oğlu Azmîzâde Mustafa Hâletî 500 beyit kadar daha devam etmiş ancak eser tamamlanamamıştır.[32]

5. Kiçi Mirzâde Seyyid Yahya Hüseyin (ö. 1599)'e aittir. Yaklaşık 5000 beyit tutarında ve 171 yaprak olan bu eserin bilinen tek nüshası İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi 3520 numarada kayıtlıdır.[33]

6. Kaynaklarda Ümmü Veledzâde Ali b. Abdülaziz (ö. 1572) ve Lokman b. Seyyid Hüseyin (ö. 1601)'e ait Mihr ü Müşterî örnekleri de olduğunun bildirildiği belirtilmekteyken, bu eserler günümüzde elde bulunmamaktadır.[34]

---

[27] A. Azmi Bilgin, "Mihr ü Müşteri" mad., **DİA**, Ankara: TDV Yayınları, 2005, c. 30, s. 29.
[28] Anbarcıoğlu, a.g.m., ss. 1168-1170.
[29] Anbarcıoğlu, a.g.m., s. 1169.
[30] Eser üzerinde Ayten Akmandor bir doktora tezi yapmıştır. Bkz. Ayten Akmandor, Münîrî'nin Mihr ü Müşteri Mesnevisi, Ankara Üni., 1983, XCVIII+463 s. Doktora Tezi.
[31] Ahdî**, Gülşen-i Şu'arâ,** Haz. Süleyman Solmaz, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, 2005, s. 463.
[32] Bilgin, a.g.md., **DİA** , c. 30, s. 29.
[33] "Mihr ü Müşteri" md., **Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi**, İstanbul: Dergâh Yayınları, 1986, c. 6, s. 334.
[34] A.g.md., **TDEA**, c. 6, s. 334.

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

2.1. İran Edebiyatındaki Mihr ü Mâh Mesnevîleri

1) Cemâlî-yi Dehlevî (ö. h. 942/m. 1535)

'Assâr-ı Tebrizî'nin eserinden etkilenerek yazılan İran edebiyatında ismi açısından ilk Mihr ü Mâh mesnevîsidir.[35] Hintli şair Cemâlî Farsça eserini, Tebrizlilerin isteği üzerine yazmış, bu eseri ilk olarak h. 901/m. 1495 yılında şeyhi ve kayınpederi Şeyh Şemsü'd-Dîn'e; daha sonra da h. 905/m. 1499 yılında İskender Lûdî'ye sunmuştur.[36] Eser 3600 beyitten ibarettir ve mefâ'îlün/mefâ'îlün/fe'ûlün vezniyle yazılmıştır. Bilinen tek yazma nüshası Pencab, Zahire-i Sirâni'de bulunmaktadır.[37]

2) Râzî, Mîr Askerî, Ali kuli Han Belhî-yi Havafî (ö. h. 1108/m. 1696)

Hindistan'da doğmuş ve aslen İranlı olan şair Mihr ü Mah adlı eserini h. 1065/m. 1654'te yazmış, bu mesnevî 1845 yılında Luknov'da taşbasması olarak yayınlanmıştır.[38]

3) Mihr u Mâh Kıssası

Yazarı ve istinsah tarihi bilinmeyen, ancak 16. yüzyıldan sonraya ait olduğu düşünülen[39] bu eserin bilinen tek yazması Oxford Bodleian Kitaplığında Ms. Ouseley Add. 69 numarada kayıtlı bir Mecmû'a-i Resâil içerisinde yer almaktadır.[40] Mihr u Mâh, araya konulan Nizâmî, Hâfız, 'İsmet, Necâtî, Hâtıf ve Safâyî gibi şairlere ait manzum parçaların dışında mensur olarak yazılmıştır. Eser 85 sayfadan ibaret olup ebadı 11,5x18 cm, yazısı nestâlik, sarı renkte abâdi kağıt üzerine siyah kalemle, sayfada 21 satır olacak şekilde yazılmış, içindeki manzum parçalar başlıklarla belirtilmiş ve istinsah tarihi ve müstensihi belirtilmemiştir. [41]

---

[35] Anbarcıoğlu, a.g.m., s. 1152.
[36] Anbarcıoğlu, a.g.m., s. 1159.
[37] Anbarcıoğlu, a.g.m., s. 1160.
[38] Anbarcıoğlu, a.g.m., s. 1152.
[39] Anbarcıoğlu, a.g.m., s. 1153.
[40] Meliha Ülker Anbarcıoğlu, "Mihr u Mâh Kıssası", **İran Şehinşahlığının 2500. Kuruluş Yıldönümüne Armağan**, İstanbul: MEB Yayınları, 1971, s. 1.
[41] Anbarcoğlu, a.g.m., ss. 40-41.

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

Yukarıda sayılanların dışında Zâhir Kirmânî, Hüseynî-yi Kazvinî ve Muhammed Şerif Bedayî-i Nesefî adındaki İranlı şairlerin de Mihr ü Mâh isimli mesnevîlerinin bulunduğu, tüm bunlara ek olarak İran edebiyatında meydana getirilmiş mensur veya manzum-mensur karışık Mihr ü Mâh kıssaları veya destanlarının da mevcut olduğu belirtilmektedir.[42]

[42] Anbarcıoğlu, "Türk ve İran Edebiyatlarında Mihr u Mah ve Mihr u Müşteri Mesnevileri", ss. 1152-1153.

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

2.2. Türk Edebiyatındaki Mihr ü Mâh Mesnevîleri

1) Gelibolulu Mustafa Âlî (d. h. 948/m. 1541-ö. h. 1008/m. 1599)

Cornell Fleischer'in verdiği bilgiye göre Âlî, Mihr ü Mah mesnevîsini edebiyattan haz duyduğunu bildiği Kanunî Sultan Süleyman'ın oğlu şehzade Selim'e sunmak üzere İstanbul'dan kalkıp şehzadenin sarayına –büyük olasılıkla Konya'ya- giderek yazmıştır.[43] H. 999/m. 1561-62 tarihinde yazılmış olan eser, feilâtün/mefâ'ilün/fe'ilün vezniyle kaleme alınmıştır. Süleymaniye Kütüphanesi İsmihan Sultan bölümü No: 342, British Library Or. 7475 ve Kütahya Tavşanlı[44] Zeytinoğlu İlçe Halk Kütüphanesi No: 587 olmak üzere bilinen üç nüshası bulunmaktadır.[45]

2) Çorlulu Zarîfî (1574-1623)

Zarîfî, Nizâmî'yi örnek alarak hamse sahibi olabilmek gayesiyle yazmaya başladığı bu eseri h. 996/m. 1588'de tamamlamıştır. Mefâ'îlün/mefâ'îlün/fe'ûlün kalıbıyla yazılmıştır. Bölüm başlıklarının bir kısmı fe'ilâtün/fe'ilâtün/fe'ilün vezninde bir kısmı da fe'ilâtün/mefâ'ilün/fe'ilün vezninde olup manzum olarak yazılmıştır. Metnin içinde söylenmiş 4 gazel de değişik kalıplardadır.[46] Mesnevî, 1146 beyitten ibaret olup, Sultan III. Murad'a ithaf edilmiştir.[47] A. Sırrı Levend, Zarîfî'nin Mihr ü Mâh adlı eserinin Leiden, Akademi Kütüphanesi, 1286 numarada kayıtlı nüshasının fotokopisinin kendisinde olduğunu belirtmiştir.[48] Ayrıca Vatikan'da Ms. Vat. Turco 262 ve Almanya Millî Kütüphanesi Ms.or.oct.2390'da iki nüshası[49] daha bulunmaktadır.[50]

---

[43] Zeynep Sabuncu, "Gelibolulu Mustafa Âlî'nin Mihr ü Mah Mesnevisi", Journal Of Turkish Studies, Türklük Bilgisi Araştırmaları, c. 24/3, 2000, s. 295.
[44] Sabuncu, a.g.m., s. 295.
[45] Eser üzerinde Zeynep Sabuncu yüksek lisans tezi yapmıştır. Bkz. Zeynep Sabuncu, Mihr ü Mah: A Madhnawi of Mustafa Âlî, Boğaziçi Üni., 1983, viii+130 s. Yüksek Lisans Tezi.
[46] Numan Külekçi, **XI-XX. Yüzyıllar El Yazması Metinler ve Özetleriyle Mesnevi Edebiyatı Antolojisi**, Erzurum: Aktif Yayınevi, 1999, c. 2, s. 113.
[47] Anbarcıoğlu, a.g.m., s. 1153.
[48] Agah Sırrı Levend, **Türk Edebiyatı Tarihi**, 3. baskı, Ankara: TTK Yayınları, 1988, c. 1, s. 133, Dipnot 121.
[49] https://www.yazmalar.gov.tr/detay_goster.php?k=125591. Eleazar Birnbaum, Notes and Communications The Date of 'Âlî's Turkish Mesnevi Mihr ü Mâh, www.jstor.org.
[50] Eser üzerinde Vedat Nuri Turhan yüksek lisans tezi hazırlamıştır. Bkz. Vedat Nuri Turhan, Zarîfî ve Mihr ü Mâh Mesnevisinin Tenkidli Metni ile İncelemesi, Atatürk Üni. Erzurum 1995, ss. VII+196.

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

3) Kastamonulu Kıyâsî Efendi (16. yy.)

Üzerinde çalıştığımız *Kıyâsî*'nin *Mihr ü Mâh* adını taşıyan mesnevîsinin bilinen tek nüshası, Süleymaniye Kütüphanesi Esad Efendi bölümünde 2923 numarada kayıtlı olup her sayfada 11 satırın bulunduğu, okunaklı bir nesihle yazılmış 57 varaktan oluşmaktadır. 16. yüzyıla ait olan eser, üç ayda tamamlanıp Sultan II. Selim'e sunulmuştur. 1199 beyitten ibaret olan eser, fâ'ilâtün/fâ'ilâtün/fâ'ilün vezniyle yazılmıştır. Eser, besmeleye işaret eden bir manzumeyle başlayıp tevhid, münacat, naat, dört halife övgüsü, Sultan II. Selim'e yazılmış bir kaside ve Sebeb-i Telif bölümünden sonra Matla'-ı Dâstân başlığıyla asıl hikayeden oluşmaktadır. Eserin hikaye bölümü içinde altı adet gazel bulunmaktadır. Eserin istinsah tarihi ve müstensihi bilinmemektedir.

4) Necâtî Bey (ö. h. 914/m. 1508)

Amasya Beyazıt İl Halk Kütüphanesi'nde 05 Ba 1626 numarada Mihr ü Mâh adıyla yanlışlıkla Necâtî Bey'e ait olarak gösterilen nüsha Âhî'ye ait olan Hüsn ü Dil mesnevîsidir. Bugüne kadar, Necâtî'ye ait bir Mihr ü Mâh mesnevisine rastlanmamıştır.

Türk edebiyatında yukarıda saydıklarımızın haricinde, Leâlî[51] ve Hamidî'nin[52] de Mihr ü Mâh mesnevîlerinin bulunduğu çeşitli kaynaklarda belirtilmişse de bu eserler günümüzde elde bulunmamaktadır. Bununla beraber, Ahdî, Zîrekî'nin, kime ait olduğunu bilemediğimiz Türkçe bir Mihr ü Mâh'ı Farsçaya tercüme ettiğini de belirtmektedir.[53]

[51] Katip Çelebi, **Keşfü'z-zünûn**, İstanbul: MEB Yayınları, 1972, c. 2, s. 1914.
[52] Numan Külekçi, a.g.e, s. 106.
[53] Ahdî, a.g.e., s. 339.

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

3. MİHR Ü MÂH'IN TANITILMASI

3.1. Nüsha Tavsîfi

a) Süleymaniye Kütüphanesi Nüshası:

Mihr ü Mâh'ın üzerinde çalışılan nüshası Süleymaniye Kütüphanesi Esad Efendi Bölümü 2923 numarada kayıtlı bilinen tek nüshadır. Ayrıca aynı nüshanın Süleymaniye Kütüphanesi mikrofilm arşivinde 2032 numaralı mikrofilmi de mevcuttur.

Yazmanın 1^a sayfasında kime ait olduğu belli olmayan okunaksız bir mühür vardır. Şirazeli ve miklebli meşin cilt, yaldızlı şemseli ve cetvellidir. 1^b sayfasında bozulmuş bir tezhip bulunmakta, nüshada istinsah kaydı yer almamaktadır.

191x141 ebatlarındaki nüsha, 135x93 mmlik yazı alanında yer almaktadır. Nüsha on bir satırlı ve çift sütunludur. Yazı kenarına altın yaldızla cetvel çekilmiştir. Bölüm başlıkları *Matlâ-ı Dâstân* bölümünden itibaren kırmızı renktedir. 57 yapraktan oluşan nüsha, 1199 beyit tutarındadır. Harekesiz nesihle yazılmış metnin hattı sanatlıdır.

Nüshada 308 numaralı beyit iki kere yazılmıştır.

Nüshanın tertibinde bir karışıklık ve eksiklik söz konusu değildir.

Başı: بسمله سرنامه فتاحدر

قفل باب معنیه مفتاحدر

Sonu: عسکر انجم مثال اچره مدام

تخت کردون اوزره اول بدر تمام

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

3.2. Eserin Yazılış Sebebi ve Adı

Kıyâsî, eserin yazılış sebebini belirttiği "Sebeb-i Telif-i Kitâb" bölümünün başlangıcında, güzel bir eser meydana getirmek için kendi kendisini teşvik etmekte ve güzel söz söyleme konusunda kendine olan güvenini hissettirmektedir:

Nušḳa gel iy šūšî-yi şírín-süḫan
Ol ma'ārif bezmine şekker-şiken

Şāha ḳarşu nāme-i iḫlāṣ oḳı
Defterüŋ aç naẓm-ı bezm-i ḫāṣṣ oḳı

Ḥāil olmasun saŋa cism-i ḳafes
Bülbüli dem-beste ḳılmaz ḫār ü ḫas

Sözlerüŋ gūş eylese āb-ı ḥayāt
Bulur idi derd-i ẓulmetden necāt

Dime bí-ḳadr oldı ehl-i ma'rifet
Söz güherdür yirde ḳalmaz 'āḳıbet (111-115)

Bu aşamadan sonra şair, Sultan Selim'in övgüsüne geçmekte ve biraz sonra söyleyeceklerinin bir bakıma hazırlığını yapmaktadır:

Ḥażret-i şāh-ı selāšín-i cihān
Ḫüsrev-i devrān Selím-Ḫān-ı zemān

Āfitāb-ı evc-i burc-ı salšanat
Māh-tāb-ı āsümān-ı merḥamet

Şöyle ma'mūr oldı 'adlinden cihān
Bulmayup vírāne būm eyler fiġān

Şevḳe gelse zerre-i ḫāk-i deri
Gösterür āyíne-i İskenderi

Māh-ı nev evṣāfına açmış dehān
Medḥine berg-i šarí olmış zebān

La'l-sāġar ḳaldurup lāle müdām
'Işḳına gülşende eyler nūş-ı cām

Ben daḫı medḥin o şāhuŋ bí-riyā

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

Vird-i ‘izzet ḳılmış idüm dāimā (116-122)

Kıyâsî, Sultan II. Selim’i rüyasında gördüğünü ve sultanın kendisine “Gizli neyin vardır, görelim!” demesi üzerine arkadaşlarından bu rüyanın tabirini isteyerek, gizli olanla söz incisinin kastedildiği cevabını aldığını belirtmekte ve sultana değerli bir inci sunabilmek için bu eseri meydana getirdiğini dile getirmektedir. Şair, klasik Türk edebiyatı mesnevî geleneğine uyarak gördüğü rüya üzerine eserini kaleme aldığını belirtmektedir. Bu yöntemle, mesnevîlerde görülen yazılış sebebi türlerinden olan “rüyada görme” motifi seçilerek hikayeye uygun bir giriş ortamı hazırlamak istenmiş ya da kendisinden eser sipariş alacak kadar hükümdara yakınlaşamayan *Kıyâsî*’nin rüya yoluyla tesellisi dile getirilmiştir denilebilir.

Baŋa bir şeb didi ol şeh ḫʷābda
Görelüm neŋ vardur nā-yābda

Perde ref‘ olınca çeşm-i cāndan
Def‘i ta‘bír istedüm iḫvāndan

Didiler kim söz olu[r] dürden murād
Cān u dil oldı bu ta‘bír-ile şād

Šurdum ol dem şevḳ-ile ġavvāşvār
Tā ḳılam söz gevherini āşikār

Def‘i uryān eyleyüp cān u teni
Câme-i ġamdan çıḳardum ben beni

Baḥr-i naẓma šaldum ol sā‘at hemān
Cüst ü cūya māhíveş oldum revān

Aradum her kūşeyi enẓār-ile
Buldum āḫir diḳḳat-i efkār-ile

Ber-güẕār içün o şāha mā-ḥażar
Baḥr-ı ma‘níden çıḳardum bir güher (123-130)

Bu aşamadan sonra şair, inciyle kastettiği edebî eserin nasıl olması gerektiği yönünde bilgiler vermiş, karıncanın Hz. Süleyman’a hediye götürmesi kıssasından yola çıkarak kendisini ne bir karınca olarak gördüğünü ne de onun gibi bir hediyesi olduğunu belirtmiş, naçizane eserini sultanın kabul etmesi ve kendisine

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

yanında bir yer vermesi için dileklerini sanatlı bir söyleyişle dile getirmiştir. *Kıyâsî*, klâsik Türk edebiyatında şairin eserini bir devlet büyüğüne ithaf etmesi geleneği üzere, eserini Sultan II. Selim'e sunmak üzere yazmıştır.

Gevher oldur ola anda ḫāṣṣa
Yazıla şeh defterinde ḫāṣṣa

Ḫāṣṣa oldur bu rengín gevhere
Nūr virür gözdeki nūr u fere

Gāh olur elḥān idüp āvāz ider
Sāzına bülbülleri dem-sāz ider

Keşf idüp 'ışḳuŋ Zebūrından peyām
Naġme-i Dāvuddan söyler kelām

Dil-güşādur nitekim bāġ-ı İrem
Sāiri eyler niçe biñ def'-i ġam

Çün Süleymāna cerād iletdi mūr
Anı ol şāha šuyurdılar šuyūr

Ol sebeble oldı vāṣıl ṣoḥbete
Lāyıḳ oldı ḥʷān-ı bezm-i 'izzete

Ben ne mūram yā ne tuḥfem vardur
Gír ü tuḥfem 'aybumı eẓhārdur

Umarum kim 'aybumı 'ālem-penāh
Dāmen-i lušfı ile ide penāh (131-139)

Sebeb-i Te'lif-i Kitâb bölümünün sonunda *Kıyâsî*, eserinin aşk ve marifet tılsımı olmak üzere iki eksen üzerine kurulduğunu dile getirerek eserle ilgili sözlerini sonlandırmış ve bu aşamadan sonra asıl hikayenin anlatımına geçmiştir:

Her ne dem kim keşf olınsa bu kitāb
Gösterür iki ṣaḥífe iki bāb

Birisi anuñ šılısm-ı ma'rifet
Görinür keşf olsa resm-i ma'rifet

Birisi anuñ serāy-ı 'ışḳdur
Dergeh-i şāh u gedā-yı 'ışḳdur (140-142)

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

*Kıyâsî'*nin üzerinde çalıştığımız eserinin metin bölümünde, eserin adıyla ilgili herhangi bir kayda rastlanmamıştır. Eserin ismi 1[a] numaralı sayfada *Manzume-i Mihr-i Mâh* olarak nakledilmektedir. Bunun dışında eserin içinde, eserin adına dair herhangi bir gönderme ya da ibare bulunmamaktadır. Gerek 1[a] numaralı sayfadaki kayıt, gerekse mesnevînin konusu ve kahramanlarının isimleri bakımından diğer Mihr ü Mâh mesnevîleriyle benzerlik gösteren bu eser, Türk edebiyatında başkaca örnekleri bulunan *Mihr ü Mâh* mesnevîsidir.

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

3.3. Nüshanın Yazım Özellikleri

Mihr ü Mâh'ın elimizde bulunan tek yazması olan Süleymaniye nüshası genel olarak harekesiz nesihle yazılmakla beraber, nüshanın bazı yerlerinde kelimelerin harekelendiğini görmekteyiz. Ancak, Türkçe kelimelerdeki bütün ünlülerin metinde gösterilmemiş olması metnin daha önce yazılmış harekeli bir metinden kopya edildiği izlenimini uyandırmaktadır.

Mihr ü Mâh'ın yazım özelliklerini şöyle sıralayabiliriz:

1. Vezin gereği bazı birleşik kelimelerin ikinci kelimesinin ilk harfi olan elifin atılması: ser-efrāz سرفراز (52, 182, 512), ʻanber-efşān عنبرفشان (410, 420)

2. Sonuna ek almış olan bazı kelimelerin son hecelerindeki "he (ه)" harfinin yazılmaması: nāmesi نامسی (231), nāmeye نامیه (711, 801, 831), lālenüŋ لالنك (76) lāleye لالیه (278), lerzeye لرزیه (891), nāleye نالیه (499), bādeye بادیه (285), síneŋ سینك (581), bendeŋ بندك (697, 699, 1023), pervāneye پروانیه (300, 311), hengāmeye هنكامیه (908), ḫaymeler خیملر (430, 1096), ḫāmeye خامیه (801), aḫşama dek اخشامدك (422), tuḥfem تحفم (138), zühreye زهریه (250), yārem یارم (5322), ruḳʻaŋ رقعك (778), riştede رشتده (484)

3. Bazı kelimelerin aslında bulunan bir harfin yazılmamış olması: bāde باد (192), serdār idi سرداردی (854), Šahmāsb طهماس (996), se-per سپر (392), ḳan قا (1032). Bu örneklerle beraber, "baş, yaş, taş" gibi kimi Türkçe sözcüklerin aslî imlâlarında bulunan (ا) harfi, bu sözcüklerin vezne göre kısa okunması gerektiği durumlarda yazıda gösterilmemiştir.

4. Bazı kelimelerin aslında bulunmayan seslerin hareke ile gösterilmesi: Arûzda, imâle-i memdûde yapılan hecelerde ortaya çıkan yarım hece değerindeki ünlü, genellikle ötre ve esre ile harekelenmiştir. Aşağıda sıralanan kelimelerdeki ilgili hecelerin hemen tamamı imâle-i memdûde uygulanmış hecelerdir. Fakat, nüshayı harekeleyen kişi, bu hecelerdeki yarım hece vokalini harekelerken bir kısmını da harekesiz bırakmıştır. kāmrān > kām**u**rān (893), dest-gír > dest**i**gír (1161), şādmān > şād**u**mān (922), māh-tāb > māh**i**tāb (18), rūzgār > rūzıgār (105, 339, 1043), çār-yār > çāriyār (64), āstān > āsitān (99)

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

5. Elimizdeki nüsha, harekeli bir nüshadan istinsah edildiği için 3. tekil şahıs iyelik eki ve akuzatif ekleri bazen harekeyle, bazen de bu ekleri gösteren (ى) sesi yazılmadan karşılanmıştır.

a) İyelik ve akuzatifin (ى) olmadan gösterilmesi: sipihri (173), rūzgārı (179), şāẖı (212), šāḳı (214), ‘aḳlı (253), yāri (305), bennāyı (283), šāsı (285), ‘ışḳı (435)

b) İyelik ve akuzatifin harekeyle gösterilmesi: Māhı (719, 771, 872), Mihri (1020), şem‘i (65), ‘arşı (95), pervāzı (95), mehi (361), pendi (554), şāhı (60)

6. Atıf vavının izafet kesresi ile gösterilmesi: derd ü ġam > derd-i ġam (356)

7. Belirtme hal ekinin hemzeli izafet kesresiyle gösterilmesi: kûşeyi (129), ġonçeyi (414), ẖāmeyi (612), nâmeyi (612, 651, 708, 716, 753, 758, 773, 775, 817, 824), perdeyi (1151), ḥíleyi (795)

10. Vezin gereği kaynaşma yapılan heceler okunuşa uygun olarak bitişik yazılmışlardır: n’ider ندر (224), n’ola نوله (246, 256, 384, 418, 420, 463, 528, 607, 648, 725, 726, 729, 746, 846, 1046, 1185, 1196), n’eydeyin نیده ین (459), n’oldı نولدی (293)

11. Metinde k’ide ve k’ola şeklinde okunan sözcükler ayrı yazılmıştır: k’ide که ایده (698), k’ola که اوله (786)

12. Bazı kelimelerin aslî imlâlarından farklı harekelenmesi: uyarub > uyarıb (167), virmiş > vermiş (225), bilin > belin (226), perrüŋi > perriŋi (296), yire > yere (382), dir > der (744), olalum > olalım (749), yirde > yerde (337)

13. Bazı kelimelerin aslî imlâsı ile yazılmaması: iḥżār > احظار (875, 1048, 1085), merġzār > مرغذار (207), gürk > كورك (204), iki > ایکه (140 hariç hepsi), ard > ارط (232, 977, 1069), šaşa > طاشمه (489), taẖtı > تختنی (997), ẖūn > خوان (798), ẖāk-i der > خاکه در (1022), ẖāk-i pāy > خاکه پای (823), yollaruŋı > یواللارکی (598), ḳılsa ne > قلسنه (781), kimi > کیمی (1118), ḥíle > حیلی (795), ẖʷān > خون (1104)

14. Bazı kelimelerde “ç” yerine “c” yazılması: cekse (503), acdı (564), eyledükce (87), acsa (95), itdükce (146), olduḳca (155), esdükce (191, 430), birḳac (266, 448, 464, 804, 1073, 1148), açduḳca (403), geldükce (740), acsaŋ (494), acduŋ (505), üc (752, 1051, 1179), ḳocdı (1168)

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

15. Bazı kelimelerde “c” yerine “ç” yazılması: çenge (912), çūşa (837), ġonçe (661 hariç hepsi)

16. Bazı kelimelerde “p” yerine “b” yazılması: ḳablamış (452), ḳabmış (559), ḳablayup (187)

17. Bazı kelimelerin aslında olmayan, bir kısmı vezin gereği ortaya çıkan seslerin harfle (ى) gösterilmesi: na‘l-bend نعلىبند (270), baḥş-i بحثى (925)

18. İzafet kesresinin (ى) ile gösterilmesi: eşk-i اشكى (337)

19. Yönelme hal ekinin harekeyle gösterilmesi: şehe (63)

20. Atıf vavının harekeyle (ötre) gösterilmesi: āh u vāh (535)

21. “Vaḳtidür” kelimesindeki iyelik eki bazen harekeli, bazen de harekesiz olarak (ى) olmadan gösterilmiştir. (609, 646, 1163, 1195), vaḳtine (782)

22. İlgi hal ekinin ünlüsünün (و) ile gösterilmesi: itdügün اتدوكوك (303)

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

4. MİHR Ü MÂH'IN İNCELENMESİ

4.1. İÇ YAPI İNCELEMESİ

4.1.1. Konu

Şark tarafında, adına "Sultan Mu'în", bulunduğu yere "Rûh-ı Zemîn" denilen İskender gibi yüce bir padişah vardır. Bu padişahın, şöhreti ve seçkinliğinin büyüklüğüne rağmen, çocuğu olmamaktadır. Padişah, bu durum yüzünden çok üzülmektedir. Padişah bir gece rüyasında hilalin koynuna girip kendisine nurlu bir mum hediye ettiğini görür. Uyanınca dostlarından rüyasının tabirini yapmalarını ister. Dostları, padişahın koynuna giren o hilalin, padişaha eş olacak bir bakire olduğunu ve o bakireden bir çocuğunun olacağını söyler. Bu tabiri çok beğenen padişah, dostlarıyla beraber bu sevinçli haberi kutlar. Kutlamadan sonra sarayına gidip hûrî gibi bir güzelle beraber olur ve bir erkek çocuk dünyaya gelir. Bu çocuk, ilahî nurdan bir ışık olduğu için, adını "Mâh" koyarlar. Mâh, on dört yaşına geldiğinde babası Sultan Mu'în vefat eder ve babasının yerine tahta geçer. Henüz genç olan Mâh'ın başında kavak yelleri esmekte, günlerini eğlenceyle ve avlanmakla geçirmektedir. Yine ava çıktığı bir gün hoş bir bahçeye rastlar. Bu bahçede Kaf dağı gibi yüce bir ağaç ve ağacın dalında kanadında mektup olan bir güvercin görür. Mâh'ın emri üzerine avcılar güvercini yakalayıp Mâh'a teslim ederler. Mâh, sarayına gelip güvercinin kanadındaki mektubu açar. Kağıtta, çok güzel yüzlü bir sevgili resmi görür. Resmin içerisinde, resimdeki kişinin Çin padişahının kızı olduğu yazılıdır. Mâh, bunu okuduktan sonra, bu güzel yüzlünün Mihr olduğunu anlar. Mâh, bu saatten sonra Mihr'den başka bir şey düşünmez olur. İradesini kaybederek Mihr'e aşık olur. Bu aşkla yanıp tutuşurken, aşkını anlatan bir gazel okuyarak ağlar. O zaman, Mâh'ın Beşîr adındaki kölesi yanına gelip, Mihr için neden bu kadar çok gözyaşı döktüğünü sorar. Beşîr, Mâh'ın bu dertten uzaklaşabilmesi için, ona ata binmesini tavsiye eder. Mâh, rüzgar gibi çevik bir atla bir müddet dolaşırsa da gönlündeki kederde bir eksilme olmaz. Dolaşmaktan fayda olmadığını anlayıp sarayına döner. Şarap meclisi kurup içmeye başlar. İçkinin tesiriyle kendinden geçip, meclisteki muma gönlündeki derdi anlatır. Mumun kendisine cevap veremeden sessizce yandığını gören Mâh, bu sefer dönüp pervaneyle konuşur, ona da aşktan bahseder. Mâh, pervaneden de ses çıkmadığını görünce, ağlayıp inlemekten sabaha kadar uyuyamaz. Sabah olunca Mâh, sarayının penceresinden sabâ rüzgarının Çin'den

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

gelmiş olduğunu görür, onunla konuşur, ondan Çin'e gidip Mihr'e halini anlatmasını ister ve gözyaşıyla gül yaprağına bir mektup yazıp onu Mihr'e götürmek üzere sabâ rüzgarına verir ve ondan medet umar. Bu sırada Beşîr, Mâh'ın yanına gelir, onun bu üzüntüden kurtulması gerektiğini belirtir ve Mâh'a Çin'e asker çekmeyi teklif eder. Mâh, bu fikri çok beğenir. Beşîr, aşkın çaresinin ya sabretmek ya da sefer etmek olduğunu söyler; Mâh'ın sabretmesine imkan olmadığı için de Çin'e asker çekmeleri gerektiğini belirtir. Bunun üzerine Mâh, Beşîr'den bu haberi beylere ulaştırmasını ister ve bir aya kadar sefer etmek için hazırlanmalarını söyler. Beşîr bu haberi beylere, beyler de askerlere bildirir. Gönlü sevinçle dolan Mâh, bir iki kadeh içki içip aşkını ve niyetini anlatan bir gazel okur. Mâh, sefer edecekleri günler gelene kadar böyle durmadan şiir okumakla meşgul olur. Sefer vakti geldiği zaman, askerler savaşa hazır bir şekilde Mâh'ın huzuruna gelirler ve yola koyulur, durmadan yol alırlar. Bir sabah Mâh, karşıdan Çin rüzgarının geldiğini görünce, Çin mekanına yakınlaştıklarını anlar, bu şevkle yine bir gazel okur ve süratle yoluna devam eder. Çin yakınlarında bir yerde durup çadırlarını kurarlar. Aşkının kederinden yine sabaha kadar uyuyamayan Mâh, sabah olunca atıyla dolaşmaya çıkar ve bir bahçeye rastlar. Mâh, o bahçede güzel bir ceylan görür ve onu yakalar. Mâh, bu ceylanın kendisi için bir işaret olduğunu düşünür ve askerlerinin tarafına yönelir. Bu esnada, karşıdan ata binerek avlanmaya çıkmış melek yüzlü birkaç gencin geldiğini görür. Bu alayın başında gün yüzlü bir genç bulunmaktadır. Genç, Mâh'ın yanına gelir ve avlamış olduğu ceylanın önceki gece sarayından kaçtığını belirtip, karşılık olarak mücevherler vaat ederek Mâh'tan ceylanı ister. Mâh, kendisinin mücevherde gözü olmadığını, ceylanını ona vereceğini, yalnız bu ıssız yerde kendisine rehber olması amacıyla sadece bir kölesini istediğini belirterek ceylanı gence verir. Genç, kölesine hizmetle ilgili öğütler verdikten sonra oradan ayrılır. Mâh, gencin arkasından bakakalır ve dalgınlıkla ceylanı vermiş olduğu için üzülür, çaresizce çadırına döner.

Mâh, bir gece aşkının kederiyle gözyaşı dökmekte ve inlemekteyken gencin vermiş olduğu Nu'mân isimli köle Mâh'ın bu halini görür ve onunla konuşmaya başlar. Nu'mân, Mâh'tan derdini kendisine anlatmasını ister; Mâh'ın derdine belki bir çare bulabileceğini söyler. Mâh, derdinin aşk derdi olduğunu ve buna çare olmadığını belirtir. Nu'mân'a yaşam hikayesiyle avlanırken güvercinin kanadında

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

Mihr'in resmini görüp aşık olduğu o günü anlatır ve Mihr'i bulabilmek için Çin'e geldiğini söyleyip aşkını anlatan bir gazel okur. Bunun üzerine Nu'mân, Mâh'a kendisinin Mihr'in hizmetçisi olduğunu ve ceylanı kendisinden isteyen gencin de o gün erkek kılığına girmiş Mihr olduğunu söyler ve güvercinin kanadında bulduğu resmin yapılış hikayesini Mâh'a anlatır. Mihr, bir gece rüyasında rüzgarın gömleğini kapıp götürdüğünü, gökyüzündeki ayın da bu gömleği alıp kendisine geri verdiğini görmüştür. Mihr, uyandıktan sonra dostlarından rüyanın tabirini istemiştir. Dostları, Mihr'in gömleğinin güzelliğinin resmine, rüzgarın bu resmi götürecek kuşa ve rüyasında gömleği kendisine getiren ayın da sancak sahibi bir padişaha işaret olduğunu belirtmiş, o padişahın bu resmi bulup kendisine aşık olacağını tahmin etmişlerdir. Mihr, dostlarından bu tabiri dinleyince bundan başka şey düşünmez olup bir kıza resmini çizdirip bu resmi güvercinin kanadına bağlayarak göndermiştir. Mâh, da bu resmi bulup Mihr'e aşık olunca, Mihr'in rüyası gerçek olmuştur. Bunları anlattıktan sonra Nu'mân, Mâh'a, Mihr'in yanına gidip aşk derdini ona anlatmayı teklif eder. Bunun üzerine Mâh, Nu'mâna Mihr'e söylemesini istediklerini anlatır ve bir mektup yazarak mektubu Nu'mân'a verir. Nu'mân, süratle Mihr'in sarayına yönelir ve Mihr'e ulaşarak Mâh'ın hikayesini ona anlatır, ondan Mâh'ın aşkına karşılık vermesini ister ve mektubu verir. Mektubu okuyan Mihr'in bir an dili tutulur. Nu'mân, Mihr'den konuşmasını ve Mâh'ın aşkına karşılık vermesini ister; Mihr'e bu ömrün ve gençliğin geçici olduğunu, fırsatı kaçırmamasının gerektiğini söyler. Bunun üzerine Mihr, Nu'mân'dan, Mâh'ın yanına gitmesini ister ve Mâh'ın aşkını sessizce kalbinde saklayarak, babasına kendisini isteyen bir mektup yazması gerektiğini aktarmasını ister. Bunları duyan Nu'mân, Mâh'ın yolunu tutar. Mihr, Nu'mân gittikten sonra karalar giyer, aşk derdine düşer ve uykusuz günler geçirerek Mâh'ın yolunu gözlemeye başlar.

Âlemin neşe içinde olduğu bir sabah Nu'mân, Mâh'ın yanına ulaşır ve Mihr'le konuştuklarını ve Mihr'in kendisinden istediklerini anlatır. Bu sevinçli haberi duyan Mâh, şevkle bir iki kadeh içki içer ve mutluluğunu belirten bir gazel okur. Bundan sonra Mâh, Mihr'in babası Çin hakanına Mihr'i istediğini belirten nükteli, uzunca bir mektup yazar. Mâh bu mektubu Çin hakanına götürmesi için kölesi Resûl'e verir. Resûl, gece gündüz durmadan yol alarak Çin hakanına ulaşıp mektubu kendisine verir. Mektubu okuyan Çin hakanı, çok sinirlenir ve "Ancak

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

ayla güneş bir araya geldiği zaman Mâh benim kızımı alabilir." diyerek Mâh'ı savaşa davet eder. Çin hakanı bunları söylerken veziri hakanın söylediklerini bir mektup şeklinde yazar ve bu mektubu Resûl'e verirler. Mektubu alan Resûl, Mâh'ın yolunu tutar. Mâh'a ulaşan Resûl, mektubu kendisine verir. Mektubu okuyan Mâh çok üzülür, Mihr'e kavuşmak için ağlayarak dualar eder ve üzüntüsünü dile getiren bir gazel okur. Sabah olunca Mâh, divanın toplanmasını emreder. Mâh'ın emrindeki herkes divana gelir. Mâh, askerlere savaşa hazırlanmalarını emreder. Hazırlıklar tamam olunca, yıldız gibi sayısız askerle yola koyulurlar. Geceye kadar yol alıp çadır kurarlar. Gece yarısı askerler arasında bir gürültü kopar. Mâh, kapı ağasına bu gürültünün sebebini sorar. Kapı ağası, Mâh'a Çin hakanının asker çekerek geldiğini, iki askerin birleşip savaştığını ve kendi askerlerinin Çin hakanının askerlerine galip geldiğini, Çin hakanının yarın sabah savaşmak istediğini öğrenen askerin coştuğunu, bu gürültünün de askerin bu heyecanından kaynaklandığını belirtir. Mâh, bu habere çok sevinir, her tarafta müjde davullarının çalınmasını emreder. Ertesi sabah, Mâh, ata binip askerle birlikte yola koyulur. Çin hakanının askerleriyle Mâh'ın askerleri bir meydanda karşılaşıp savaşırlar. Uzunca bir muharebeden sonra Mâh'ın askerleri galip olur. Bozguna uğrayan Çin hakanı geri çekilir. Bunun üzerine Mâh, süratle Mihr'in sarayına doğru gider. Gece yarısına doğru, gül bahçesi cennete, içindekiler de meleğe benzeyen bir makama varır. Etrafındakilere o sarayın kime ait olduğunu sorunca sarayın Mihr'e ait olduğunu öğrenir. Bunun üzerine Mâh, askerleriyle sarayı kuşatır. Askerler sabaha kadar at üstünde beklerler. Sabah olunca Mâh, Mihr'in sarayını fetheder. Kapı ağası, Mihr'e Mâh'ın geldiğini haber verir. Mihr, babasının yenilgi haberini duyunca çok üzülür, ağlamaya başlar. Dadısı gelip Mihr'i teselli eder, onu Mâh'la evlenmeye ikna eder. Mihr ile Mâh, Mâh'ın memleketi "Rûh-ı Zemîn"e giderek gösterişli bir düğünle evlenir ve muratlarına ererler.

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

4.1.2. Şahıs Kadrosu

Mâh:

Hikayenin baş erkek kahramanıdır ve Mihr'e âşıktır. Şark tarafında "Rûh-ı Zemîn" olarak belirtilen mekanın padişahı Sultan Mu'în'in çocuğu olmazken gördüğü bir rüya üzerine sarayından bir güzelle izdivacından olan tek çocuğudur. İlahî nurdan bir ışık olduğu için, ay ışığına benzeyen bu güzel çoçuğun ismini Mâh koyarlar:

Olduġıçün pertev-i nūr-ı İlāh
Virdiler ol māh-tāb ismini Māh (180)

Mâh'ı dadısı özenle büyütür. Mâh, on dört yaşına gelene kadar goncadan naz, bülbülden niyaz öğrenerek büyür ve benzerlerinden üstün bir selvi gibi seçilir. On dördüne geldiğinde artık olgunlaşarak yeni ay olmaktan çıkıp, gelişimini tamamlamış bir dolunay olur:

İrdi on dörde o naḫl-i iḥtirām
Oldı māh-ı nev iken bedr-i temām (183)

Mâh, on dört yaşındayken babası Sultan Mu'în vefat eder ve onun yerine tahta geçer. Talihin kendisine güldüğü Mâh, mutlu ve başarılı bir şekilde ülkesini yönetir. Mâh, yaşının henüz küçük olmasına rağmen, saltanat makamında önemli bir yere sahiptir:

Salšanat küncinde gerçi genc idi
Ġonçe-i gül gibi daḫı genc idi (189)

Mâh, başında kavak yelleri esen ve gönlü hevesle dolu bir delikanlı olduğu için gül bahçesinde dolaşarak, içki sohbetlerine katılarak ve avlanarak vakit geçirmektedir:

Çün delüḳanlu idi mānend-i mey
Pür-hevā idi dimāġı hemçü ney

Servveş başında esdükce hevā
Māil olurdı gülistāndan yaŋa

Gūş idüp gülşende bülbül ṣoḥbetin
Eyler idi bāde vü gül ṣoḥbetin

Diŋleyüp āvāz-ı 'ışḳı nāydan

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

Fehm iderdi rāz-ı ‘ışḳı nāydan

Geh idüp vaṣf-ı şikārı istimā‘
Eyler idi niyyet-i ṣayd-ı sibā‘

Nāy-ı tîrínüŋ ṣadāsın itse güş
Raḳṣ iderdi Mevlevíāsā vuḥūş

Bāzunuŋ bāli ṣadāsından perí
Lerze-i ḥayretle dökerdi peri (190-196)

Yine bir avlanma esnasında Mâh, bir güvercinin kanadında Mihr'in resmini görerek ona aşık olur ve o tarihten itibaren ona kavuşmak için uğraşır. Mihr'e olan aşkını gönlünde derinden hisseden Mâh, Mihr'e olan aşkı yolunda şiirler de söylemekte, şair niteliğiyle de karşımıza çıkmaktadır:

Tā ki oldum sāir-i gülzār-ı ‘ışḳ
Oldı her bir kirpügüm bir ḫār-ı ‘ışḳ

‘Ārıżı fikriyle yandum odlara
Nūr-ı Ḥaḳdan ẓāhir oldı nār-ı ‘ışḳ

Gözlerüm ol Mihr içün encüm-miṣāl
Ṣubḥa dek olsa n'ola bídār-ı ‘ışḳ

Baġrumı deldüm idüp āh [u] fiġān
Nāyile ḳıldum yine güftār-ı ‘ışḳ

‘Āşıḳ-ı dídār olan āba yaşum
Ögredür gülzārda reftār-ı ‘ışḳ (254-258)

Mâh, burada da görüldüğü gibi âşıklık yolunda kendini ve aşkını üstün görmekte fakat bu aşkı sayesinde sürekli karamsarlığa kapılmakta, kararsız ve çaresiz bir kişilik sergilemektedir. Böyle zamanlarda da kendisine hizmetkarları öğütler vererek yol göstermektedir.

Mâh, mesnevîde talihi genel olarak açık bir kahraman olarak karşımıza çıkmaktadır. Onun, Çin padişahından kızı Mihr'i istemesi üzerine aldığı olumsuz cevap haricinde şansı hep açık olmuş, padişahla yaptığı savaşta üstün gelmiş ve sonunda aşkına kavuşup muradına ermiştir. Mesnevînin başından beri Mâh, saltanatının ve maiyetinin kuvvetiyle dikkatleri çekmektedir. Onunki gibi güçlü

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

bir ordunun yenilmesi ve bu güç ve şansla Mâh'ın istediğine kavuşamaması zaten mümkün gözükmemektedir.

Mâh, parada pulda gözü olmayan, alçak gönüllü bir yaradılıştadır:

Māh didi n'eydeyin ben gevheri
İy cüvān ṣanma beni sen gevherí

Šolsa 'ālem dürr ü la'l-i ḳıymetí
Ẕerrece yoḳdur yanumda ḳıymeti (459-460)

Mâh'ın bu tutumu, hem manevî yaradılışıyla hem çok miktarda para ve mala sahip oluşuyla hem de Mihr'e duyduğu aşk sayesinde dünyanın maddî varlıklarından elini çekmiş ve gözünün aşkından başka bir şeyi görmez olmasıyla açıklanabilir.

Mâh, çevresindekilerin sözlerini dinleyip onlara inanan bir kişilikte olmakla beraber, onun bir takım manevi inanışlar içinde de olduğunu görmekteyiz. Buna göre Mâh, Çin padişahıyla savaşa girmeden önce halk arasında görülen bir inanış olarak durumunun ne olacağını bilmek açısından Kur'an falı açarak, karşısına çıkan "gazâ" kelimesini yorumlamaya çabalamıştır:

Māh ol şeb itdi tefsíre rücū'
Ḳıldı açınca ġazā baḫṣ-i šulū'

Šaldı baḥr-i ma'níye hemçün semek
Cān-ile meşġūl ḳaldı ṣubḥa dek (925-926)

Eserin dinî bir nitelik taşımamasıyla beraber Mâh'ın aşkının büyüklüğü ve sevdiğine kavuşma isteği dolayısıyla çoğu yerde Allah'a yakarması ve dua etmesinden ve dilekleri gerçekleşince şükretmesinden Allah'a inancının olduğu anlaşılmaktadır. Mâh ile Mihr'in nikahı da İslamî gelenek üzere müftü tarafından kıyılmaktadır.

Tüm bu özellikler çerçevesinde Mâh, bazı yerlerde kararsız ve karamsar bir yapı sergilese de genellikle olumlu özellikler gösteren bir kahraman olarak karşımıza çıkmaktadır. Mâh, manevî değerlere sahip, iyi bir avcı, iyi bir at binici ve Mihr'in babası Çin padişahına;

Nāme-i iḳbāle ḳılduḳda nigāh
Bilmiş olasın benem Sulšān Māh

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

Nāmum ile pür-ḫaberdür şarḳ u ġarb
Ḥükmüme fermān-berdür şarḳ u ġarb (737-738)

diyebilecek ve onunla savaşacak kadar da cesurdur.

Mihr:

Hikayenin baş kadın kahramanıdır ve Mâh'a âşıktır. Mihr, Çin padişahının kızıdır:

Mihr imiş nāmı vü zülfi çín imiş
Duḫter-i sulšān-ı taḫt-ı Çín imiş (521)

Mihr, uzun boylu, keman kaşlı, gül yanaklı, güzelliğinin varlığıyla dünyanın değer kazandığı bir yaradılıştadır ve güzelliği aynaları kıskandırmaktadır:

Māníye müjgānı ta'lím eylemiş
Ḳıl ḳalem šutmaġı tefhím eylemiş

Ruḫları virmiş ḳamu naḳḳāşa reng
Şekli baġlatmış niçe mir'āta jeng

Ḳaşları māh-ı nevüŋ bükmiş bilin
Ḳāmetinden servler çekmiş elin

Kāküli sünbüllere atmış kemend
Eylemiş bir mūyı biŋ reyḥānı bend

Deyr-i dünyā görmese ol ṣūreti
Olmaz idi ṣūretinüŋ zíneti (224-228)

Mihr, gördüğü rüyalara önem vermektedir. Hikayede de bir rüya görür ve bu rüyayı çevresindekilere tabir ettirir. Çevresindekilerin Mihr'in resmini yaptıracağını ve birinin bu resmi görüp kendisine âşık olacağını belirtmesi üzerine Mihr, hemen maiyetindeki bir kıza resim eğitimi aldırtıp ona resmini yaptırmış ve bu resmi bir güvercinle yollamış, Mâh da resmi bulup kendisine aşık olmuş, Mihr'in rüyası böylece gerçek olmuştur. Mihr'in bu hareketinden, aşka hevesli ve mutluluğu arzulayan bir kişilikte olduğu söylenebilir.

Aşkını aramak için Çin ülkesine giden Mâh yolda gördüğü Mihr'e ait olan ceylanı yakalamıştır. Mihr de önceki gece sarayından kaçan çok sevdiği ceylanını her tarafta arattırır. Fakat bu aramalardan sonuç alamayınca kendisi aramaya karar

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

verir ve ceylanını ararken Mihr ile Mâh ilk defa karşılaşırlar. Fakat burada dikkati çeken, Mihr'in maiyetindeki on kızla beraber erkek kılığına girmiş olmasıdır. Burada Mihr, ata binerek alayının başında yol alan bir delikanlı olarak karşımıza çıkmaktadır:

Mihr ol dem rāy u tedbír eyledi
Šurdı def'i câme taġyír eyledi

Urunup semmūr tāc-ı şevketi
Geydi merdâne libās u ḫil'ati

Ḳoydı merdân şekline on duḫteri
Ḳıldı nāẓır anlara ben çâkeri

Çın-seḥer alay-ile olduḳ süvār
Önümüzce mírveş Mihr-i nigār (543-546)

Bu davranış şekli, Mihr'in hem yolculukta karşılaşacağı olumsuzluklara karşı hem de Mâh'ın kendisini bir kadın olarak tanımaması için kurgusal bir kamuflaj olarak değerlendirilmelidir.

Mâh'ın kendisine âşık olduğunu öğrenen ve ondan bir mektup alan Mihr, mektubu okuduktan sonra kıpkırmızı kesilip ne diyeceğini bilemez ve bir süre susar. Mihr'in kalbi, Mâh'a hediye ettiği kölesi Nu'mân'ın ömrün kısa ve gençlikle güzelliğin geçici olduğuna dair sözleri ve Mâh'ın aşkına cevap vermesi yolundaki istekleri üzerine yumuşar ve Mihr, Mâh'ın nasıl bir âşık olması gerektiği yolundaki düşüncelerini belirterek Mâh'ın, babasına kendisini evlenmek için istediğini belirten bir mektup yazmasını ister:

'Işḳ bir şem'-i İlāhídür yanar
On sekiz biŋ 'āleme pertev ṣalar

Her ki ol şem'üŋ ola pervānesi
Āşinā iken olur bí-gānesi

Giru olmaġa anuŋla āşinā
Cān yaḳup olmaḳ gerekdür bí-ṣadā

'Işḳı ta'lím eylesün pervāneden
Şol ki pervā ne ola pervāneden

Her kime taḳrír olınsa rāz-ı 'ışḳ

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

Her nefes neyveş virür āvāz-ı ‘ışḳ

Ṣaḳlasun ḳalbinde ‘ışḳı hemçü rūḥ
Bulmaḳ isterse merāmına fütūḥ

Di ki iy Nu‘mān o Māh-ı kām-rān
‘Işḳ peyġāmın ḳılup dilde nihān

‘Āḳılāne rāy u tedbír eylesün
Bir mu‘aẓẓam nāme taḥrír eylesün

Anı göndersün peder dergāhına
Rāżı olsun ḫarc-ı māl u cāhına

İstesün tezvíclik içün beni
Belki ayırmayalar cāndan teni (666-675)

Böylece Mihr, Mâh’ın aşkına karşılık vermeye razı olduğunu belirtmiştir. Nu‘mân, Mihr’in sözlerini duyup Mâh’ın bulunduğu yere doğru yola koyulduktan sonra Mihr, karalar giyerek aşkının matemini tutmaya başlar ve uykusuz günler geçirerek Mâh’ın yolunu gözler:

Mihr ol dem ebrveş geydi siyāh
Tā ki Nu‘mān itdi ‘azm-i rāh-ı Māh

Düşdi Mihre daḫı ‘ışḳuŋ ḥāleti
Ṣabr ile żabt eyledi keyfiyyeti

Cām-ı ‘ışḳa çeşmini ḳıldı ḥabāb
Görmez oldı rūz u şeb bir laḥẓa ḫʷāb

Yabdurup šāḳ-ı serāya ḳaṣr-ı ġam
Rāh-ı Māhı gözedürdi dem-be-dem (681-684)

Mihr’in isteği üzerine Çin padişahına kızını isteyen bir mektup gönderen Mâh, aldığı olumsuz cevap üzere onunla savaşarak galip olur. Babasının savaşta yenildiğini duyan Mihr, çok üzülür ve karalar giyerek yas tutmaya başlar. Onun bu halini gören dadısı ona teselli verir, babası için ağlamaması gerektiğini çünkü babasıyla Mâh’ın elbet birgün barışacağını söyler; Mâh’ın babasıyla aşkı uğruna savaştığını belirtir ve Mihr’e, Mâh şu an ona düşman gibi gözükse de evlendikten sonra akraba olacaklarını anlatarak Mâh’la evlenmesi yolunda öğüt verir:

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

İrişüp ol demde Mihre dāyesi
Didi kim iy ‘ömrümüŋ ser-māyesi

Nergisüŋden aḳıdup eşk-i melāl
Ḳāmetüŋ ḫam ḳılma ġamdan çün hilāl

Çākerüŋ olup senüŋ Sulšān Māh
Niçe müddetdür ider ‘ışḳuŋla āh

Tíġ-ı ‘ışḳuŋ eyledi cānına kār
Tíġ çekdi ol daḫı bí-iḫtiyār

Ḳırdı ḫārı irmek içün sen güle
Tā ki biŋ dem aġlayup bir dem güle

Döne döne yaş döküp šolābvār
Vālidüŋ ḫāḳān içün ise bu zār

Eyleyüp Māh-ile rezm-i bí-girān
Çün ṣabā saġ u esen olmış revān

Boynuŋı burma benefşevār gel
Servāsā çek hemān ayruḳdan el

Ġuṣṣa yime ‘asker-i ḫāḳān içün
Dökilen ol ḫūn-ı bí-pāyān içün

Böyledür āyín-i devr-i rūzgār
Gāh ṣulḥı kār ider geh cengi kār

Vaḳt ola kim cem‘ olup ḫāḳān u Māh
Nefs-i vāḥid ola iki pādişāh

Cengden ṣoŋra barışmaḳ ḫūb olur
Barışıncaḳ dōstlar maḥbūb olur

Māh şimdi n’ola görinse ḫaşım
Olısar ‘aḳd-ı nikāḥ ile ḫışım

Dāyeyi gūş eyleyüp Mihr-i nigār
Eyledi pendin ḳabūl ü iḫtiyār (1034-1047)

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

Mihr, dadısının bu öğüdünü dinler ve babasının içine düştüğü durum için üzülse de aşkı yolunda yürümeye karar verir. Böylece Mihr, deyim yerindeyse "hem ağlayıp hem giderek" Mâh'ın bulunduğu bölgeye doğru yola koyulur ve aşkına kavuşur.

Tespit edilen bu özellikler doğrultusunda Mihr için, aşkına sadık, sabırlı, akıllı, doğru kararlar verebilen, kalbinin sesini dinleyerek mutlu olma yolunda hayatına bir yön çizebilen bir kahraman olarak karşımıza çıkmaktadır diyebiliriz.

Sultân Mu'în:

Mâh'ın babasıdır. Şark tarafında "Rûh-ı Zemîn" denilen mekanın padişahıdır. İskender gibi büyük, yüce bir kişidir. Onun önünde herkes eğilmekte ve hükmü doğu ile batıyı kaplamaktadır:

Cānib-i maşrıḳda gelmiş ṣābıḳa
Bir Sikenderveş mu'aẓẓam pādişā

Söylenürmiş nāmına Sulšān Mu'ín
Dinilürmiş taḫtına rūḥ-ı zemín

Her seḥer gün gibi itdükce šulū'
Māh-ı nev öŋinde eylermiş rükū'

Mihr-i ḫāverveş çekermiş zer livā
Şarḳ u ġarba ḥükm idermiş dāimā

İştiġāl itse du'āsına melek
Mihr ü mehden eller açarmış felek

'Arż-ı dídār itse ol ṣāh-ı cihān
Gider imiş kendüden āb-ı revān

Tíġi mevc ursa kefinde baḥrvār
Ġarḳ olurmış fülkveş berr ü biḥār (144-150)

Sultân Mu'în, tahtının ve makamının yüceliğine rağmen çocuğunun olmamasından şikayetçidir. Padişah, tahtına ve tacına bakıp mutlu olsa da bu derdi durmadan hatırlayıp üzülmektedir:

Rūz u şeb yanduḳça nār-ı reşk-ile
Āteşin teskín idermiş eşk-ile

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

Tāc u taḫtına baḳup olduḳça şād
Pür-ġam olurmış idüp bu derdi yād

Dönmiş ol šāvūsa kim ḳılsa naẓar
Her telinde seyr ider āyíneler

Şevḳ-ile mesrūr olup cevlān ider
Gülşeninüŋ güllerin ḫandān ider

Pür-ġam olur olsa nāẓır pāyine
Dāġ olur cismine her bir āyine

Āh kim bu bí-ḥaḳíḳat āyine
Ne güne gün gösterür ne ayına

Māhını bedr eylese eyler hilāl
Mihrünüŋ virür kemāline zevāl

Dil evinüŋ olsa mi‘mārı eger
Yabsa bir yanını bir yanın yıḳar

Şāh bu derd-ile gey maḥzūn idi
Ġonçe gibi baġrı ġamdan ḫūn idi (154-162)

Bir gece gördüğü bir rüya üzerine sarayında bulunan bir güzelle izdivaca girer ve bu birlikteliğin meyvesi olarak Mâh dünyaya gelir. Böylece padişahın dilekleri ve rüyası gerçekleşmiş, talih padişahın yüzüne gülmüştür. Mâh, on dört yaşına geldiğinde Sultan Mu‘în vefat eder.

Hâkân-ı Çîn:

Çin ülkesinin padişahı ve Mihr'in babasıdır.

Ger ṣorarsaŋ iy şeh-i ṣāḥib-naẓar
Taḫt-ı Çínüŋ pādişāhıdur peder (235)

Çin padişahı, hikayede kötü huylu bir karakter olarak verilmiştir. Hikayede padişahla ilk defa, Mâh'ın elçisi Resûl'ün kendisine Mâh'tan kızı Mihr'i istediğine dair bir mektup götürmesi olayıyla karşılaşılır. Mâh'ın kendisinden kızını isteyen mektubunu okuyan padişah, bu duruma çok sinirlenir.

Nāmeyi ḫāḳān tā kim itdi gūş
Ḳıldı gūyā pür-zehir bir cām nūş

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

Esdi başında ġażab yili hemān
Ditredi a‘żāsı çün berg-i ḫazān (775-776)

Padişah Resûl’e, Mâh’ın askeriyle birlikte Çin ülkesine gelip kendisine mektup yollamasının doğru olmadığını belirtir. Padişaha göre Mâh’ın, kendisine bir vezirini yollayıp mal ve mülkünü arzederek kızını ondan istemesi daha doğru bir yol olacaktır. Fakat Mâh, ağırbaşlılık gözterip ülkesinde oturmamış, padişahın ülkesi olan Çin’e askeriyle beraber gelmiş ve padişaha göre, onu yenemeyeceğinden korktuğu için mektup yollamış, ona yalvararak hileye başvurmuş ve durumu kurtarmaya çalışmıştır:

Ḫışm-ıla ol dem Resūle šutdı rū
Eyledi ‘unf-ile birkaç güft ü gū

Didi iy muḫbir bu ne peyġāmdur
Puḫtesin sen gerçi ruḳ‘aŋ ḫāmdur

Gör o Māhı kim niçe kej-rā šutar
Ḳurup örümcek aġın ‘anḳā šutar

Çün ‘alāḳa eylemek idi murād
İntisābumla olınmaḳ idi ṣād

Baġlayup kūh-ı girān gibi vaḳār
Milketinde ḳılsa ne idi ḳarār

Kendü taḫtında olup ṣābit-ḳadem
Vaḳtine meṣġūl olsa sürse dem

Bir vezírin baŋa irsāl eylese
Nāme ile ‘arż-ı emvāl eylese

Ol merāmı kim idinmişdür recā
Belki yanumda olunaydı revā

Pādişāh oldur ki deryā-dil ola
Vüs‘ati baḥrine deryā dil ola

Tā ki pāy-ı taḫtına aḳa cihān
Cūylar gibi k’ola baḥre revān

Māh niçün olmadı ṣābit-ḳadem

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

‘Asker ile milküme çekdi ‘alem

Geçdi ser-ḥaddin tecāvüz eyledi
Ḥāṣılı ḥadden tecāvüz eyledi

Gördi kim baŋa ẓafer bulmaḳ muḥāl
Nitekim bāz-ile zāġ itmez cidāl

Mekr ü āle başlayup ol ḥílebāz
Şimdi baŋa gösterür rūy-ı niyāz

Ḳaṣdı ol kim ḥíle ile ala taḫt
Şol ki ‘āḳil ola virmez āle taḫt

Egri rāyı ṣanmasın ola nihān
Eŋsesinden bellü olur kej-dehān (777-792)

Bu durum, padişahın kaldırabileceği bir durum değildir. Padişah, kızını Mâh’a vermeyi asla kabul etmeyip, Mâh’ın kızını ancak gökteki güneş ve ay bir araya geldiğinde alabileceğini belirtir:

Duḫterüm Mihri o dem alur ki Māh
Bir araya cem‘ ola mihr-ile māh

Mihr ile ḫōd māh olmaz müctemi‘
Māh daḫı Mihri görmek mümteni‘ (793-794)

Bu süreçten sonra Çin padişahı, Mâh’ı şu sözleri söyleyerek savaşa davet eder:

Merd ise meydānda itsün ẓuhūr
Niçe olur ḥaşrda görsün nüşūr

Zen ise nezkeble olsun ḫar-süvār
Başın alup eylesün terk-i diyār

Ḫāẓır olsun vaḳtine rezm idelüm
Mey yirine ḫūn içüp bezm idelüm (796-798)

Aradan bir süre geçer ve Mâh ile Çin padişahının orduları savaşırlar. Uzunca bir savaştan sonra Çin padişahı, Mâh’ın ordusunu yenemeyeceğini anlar ve geri çekilir:

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

Gördi ḫāḳān šāḳ oldı šāḳati
Ḳalmadı Māh-ile cenge ḳudreti

Ṣındı ḳalbi ‘askeri gibi hemān
Zār-ıla šolābveş döndi ‘ıyān

Ser-nigūn u nā-tüvān u ḫōr u zār
Eyledi Šahmāsbveş terk-i diyār

Terk-i tāc u taḫtı idüp irtikāb
Başın alup gitdi hemçün āfitāb (994-997)

Hikayede Çin padişahı, Mâh’ın padişahtan kız isteme usullerine uymadığını düşünüp Mâh’ı savaşa davet etmekle bir korkusuzluk örneği gösterse de ona galip gelemeyeceğini anlayınca geri çekilerek yenilgiye uğramıştır. Böylece, Mâh ile Mihr’in kavuşma yolundaki engel ortadan kalkmıştır.

Nu‘mân:

Mihr’in kölesidir. Mihr’in sarayından kaçan ceylanını aramak için yola koyulduklarında yanlarında bulunmaktadır. Yakaladığı ceylanı Mihr’e geri veren Mâh, ceylanın karşılığında para istemeyip, yabancısı olduğu Çin mekanında kendisine yol gösterici olması için Mihr’den bir kölesini istemiş ve Mihr ona kölesi Nu‘mân’ı hediye etmiştir. Hikayede Nu‘mân, kendisini Mâh’a

Adımı Nu‘mān virmişler benüm
Šavḳ-ı ḥikmet bend idübdür gerdenüm (500)

Şāh-ı Çínüŋ duḫteri Mihrüŋ şehā
Ḫādimiyem ben kemíne vü gedā (538)

şeklinde tanıtmakta ve bir derdi olduğunu gördüğü Mâh’tan kendine bu derdini anlatmasını istemekte, tıp ilmiyle ilgili bilgisi olduğundan belki bu derde bir çare bulabileceğini belirtmektedir:

Baḥr-ı ‘ilm-i šıbba oldum āşinā
N’ola i‘lām eyleseŋ derdüŋ baŋa

Belki ben ol derde dermān eyleyem
Müşkil ise daḫı āsān eyleyem (501-502)

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

Nu‘mân, hekimlik sıfatına sahip, karşılaşılan problemlere uygun çözümler bulan ve yol gösterici bir kişilik sergilemektedir.

Didi iy Nu‘mān-ı pür-ḥikmet-kelām
Vey ḥekím-i ḥāẕıḳ u dārū-peyām (662)

Nu‘mân, Mâh’a aşk ateşini yatıştırma yolunda manalı sözler söylemekte ve ona öğütler vermektedir:

Gerçi āteşdür şehā ‘ışḳuŋ öŋi
Ṣabr olıncaḳ gülsitān olur ṣoŋı

Gel çerāġ idünme síneŋ dāġını
Şem‘ bigi yaḳma baġruŋ yaġını

Āteşüŋ çün şem‘ diŋlendür şehā
İrmesi yaḳındur ol ṣubḥ-ı ṣafā

Çünki rāh olmış durur dermāna derd
Menziline irişür yol-ile merd (580-584)

Mâh’ın sıkıntılı haline üzülen Nu‘mân, onun aşk derdine bir çare bulabileceğini;

Diŋle benden derdüŋe şāfí cevāb
Āteşüŋ teskín ḳılsun çün cülāb (537)

beytiyle belirtir ve Mâh’a, Mihr’in yanına gidip Mâh’ın ona olan aşkıyla ilgili onunla konuşmayı teklif edip “nabza göre şerbet vererek” Mâh’ın gönlünü rahatlatır. Burada Nu‘mân, Mâh ile Mihr arasında, bir çeşit arabuluculuk görevi üstlenmektedir:

Ger baŋa emr eyler iseŋ serverā
Ḫidmetüŋde ideyin cānum fidā

Mihre bu aḥvāli i‘lām ideyin
Ḫidmet-i vuṣlatda iḳdām ideyin (584-585)

Nu‘mân, asıl sahibi Mihr’e gönülden bağlıdır. Mâh’ın Mihr’e layık olup olmadığını anlayabilmek için hakkında araştırma yapmış ve sonunda onun Mihr’e layık olduğu kanaatine varıp Mâh’a yardımcı olmaya karar vermiştir:

Zātuŋa lāyıḳ görüp ol serveri
Cān-ile oldum bu yolda reh-beri (641)

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

Nu‘mân, Mâh’ın mektubunu okuduktan sonra sessiz kalan Mihr’i konuşturmaya çalışır ve ona hayatın kısa; gençlikle güzelliğin geçici olduğunu ve “fazla nazın âşık usandıracağını” söyleyip Mihr’den Mâh’ın aşkına cevap vermesini ister:

Didi Nu‘mān Mihre iy cān bülbüli
Debret ol la‘lüŋdeki berg-i güli

Baḫş idüp ‘Ìsí-demüŋ ile necāt
Ḳıl revān ol küşte-i ‘ışḳa ḥayāt

Bí-vefādur ḥüsn çün ‘ömr-i serí‘
Dehr gibi kimseye olmaz şefí‘

Vaḳti geçse revnaḳı olmaz gülüŋ
Naġme-i şevḳi kesilür bülbülüŋ

Furṣatı fevt eyleme iy meh-cebín
Żāyi‘ olmadın bu ‘ömr-i nāzenín

Hem-dem ol ol pādişāh-ı ‘āleme
Bir demüŋ olsun muḥāseb biŋ deme

Sözi Nu‘mān sūz-ile germ eyledi
Mihrüŋ āhen ḳalbini nerm eyledi (654-660)

Nu‘mân, Mihr’in kendisine söylediği Mâh’ın aşkıyla ilgili olumlu cevapları Mâh’a bildirerek hikayedeki görevini tamamlar.

Beşîr:

Mâh’ın kölesidir. Beşîr, aklını kullanarak problemlere çözüm getiren bir kahraman olarak karşımıza çıkmaktadır. Beşîr, defalarca Mâh’a müjdeli haberler getirmiştir:

Māhuŋ ol dem bir ġulāmı var idi
Fikret ü tedbírde seḫḫār idi

‘Aḳl-ile her derde olurdı šabíb
Ol sebeble Māha olmışdı ḳaríb

Dirler idi nāmına anuŋ Beşír

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

Oldı def‘i irişüp Māha beşír (261-263)

Beşîr, Mâh’ın gönlündeki aşk derdinin hafifleyebilmesi için çareler aramakta ve ona önce ata binmesini tavsiye etmekte,

Gül gibi ḫandān olup iy şeh-süvār
Def‘-i ġam eyle olup esbe süvār (267)

ata binmek ve gül bahçesini dolaşmak Mâh’ın aşk ateşini dindirmeyince de Mâh’a Çin’e asker çekmeyi teklif etmektedir:

‘Asker ile idelüm Çíne sefer
Būy-ı zülfinden alalum bir ḫaber (346)

Yukarıda belirtilen özellikleri kapsamında Beşîr, metinde “ehl-i rây” (363), “nüktedân” (340) olarak karşımıza çıkmaktadır. Beşîr, problemlere çözüm getiren fikirler üretmekle beraber;

Çün meşel oldı cihānda bu ḫaber
‘Işḳa dermān yā ṣabırdur yā sefer (368)

beytinde olduğu gibi kendisine uygun nükteli sözler de söylemekte ve Mâh’a;

Ṣabr olınmaz çünki ne itmek gerek
Çíne dek ‘asker çeküp gitmek gerek (369)

şeklinde seslenerek ona sosyal hayattaki kimi gerçeklerden bahsetmekte ve onun yol göstericisi olmaktadır.

Resûl:

Mâh’ın elçilik işlerini gören kölesidir. Akıllı olması ve çabuk hareket etmesiyle ünlüdür:

Var-idi bir bendesi ṣāḥib-‘uḳūl
Dirler idi nāmına anuŋ Resūl

Tíz-reftār olduġı-çün çün ṣabā
Peyk-i peyġām olmış idi her yaŋa (755-756)

Resûl, hikayede Mâh’ın Mihr’i Çin padişahından istediğini belirten mektubu padişaha götürmekle görevlidir. Resûl, görevini yerine getirebilmek için su gibi akarcasına yol alır:

Oldı sür‘atle revān seylābveş

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

Rūz ü şeb šurmadı gitdi ābveş (761)

Resûl, Çin padişahının huzuruna varıp önünde hürmetle eğilerek mektubu padişaha verir. Padişah, Mâh'ın mektubunu okuduktan sonra, Resûl'ün olgun bir yaradılışta, fakat mektubun eksik olduğunu belirten şu beyti söyler:

Didi iy muḫbir bu ne peyġāmdur
Puḫtesin sen gerçi ruḳ'aŋ ḫāmdur (778)

Padişahtan aldığı olumsuz cevap üzerine padişahın Mâh'a götürmesi için kendisine verdiği mektupla beraber Mâh'ın yoluna yönelen Resûl, hikayede sunulan hızlı hareket etme özelliğine uygun olarak kuş gibi uçar bir hızda Mâh'ın yanına varır:

Tā ki oldı ābveş rāha revān
Geçdi birḳaç kūhsār ü gülsitan

Eyledi pervāz açup çün mürġ per
İrdi Māhuŋ ordısına bir seḥer

Çün der-i çetre irüp itdi şenā
Nitekim çerḫe 'urūc eyler hümā (804-806)

Resûl, padişahın söylediklerini Mâh'a anlatıp yolladığı mektubu kendisine vererek hikayedeki görevini tamamlar.

Mihr'in dâyesi:

Mihr'in dadısıdır. Babası olan Çin padişahının savaşta Mâh'a karşı mağlup olduğunu öğrendikten sonra çok üzülen Mihr ile konuşup ona teselli verir ve onu Mâh'la evlenmeye ikna eder:

İrişüp ol demde Mihre dāyesi
Didi kim iy 'ömrümüŋ ser-māyesi

Nergisüŋden aḳıdup eşk-i melāl
Ḳāmetüŋ ḫam ḳılma ġamdan çün hilāl

Çākerüŋ olup senüŋ Sulšān Māh
Niçe müddetdür ider 'ışḳuŋla āh

Tíġ-ı 'ışḳuŋ eyledi cānına kār
Tíġ çekdi ol daḫı bí-iḫtiyār

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

Ḳırdı ḫārı irmek içün sen güle
Tā ki biŋ dem aġlayup bir dem güle

Döne döne yaş döküp šolābvār
Vālidüŋ ḫāḳān içün ise bu zār

Eyleyüp Māh-ile rezm-i bí-girān
Çün ṣabā saġ u esen olmış revān

Boynuŋı burma benefşevār gel
Servāsā çek hemān ayruḳdan el

Ġuṣṣa yime ‘asker-i ḫāḳān içün
Dökilen ol ḫūn-ı bí-pāyān içün

Böyledür āyín-i devr-i rūzgār
Gāh ṣulḥı kār ider geh cengi kār

Vaḳt ola kim cem‘ olup ḫāḳān u Māh
Nefs-i vāḥid ola iki pādişāh

Cengden ṣoŋra barışmaḳ ḫūb olur
Barışıncaḳ dōstlar maḥbūb olur

Māh şimdi n’ola görinse ḫaşım
Olısar ‘aḳd-ı nikāḥ ile ḫışım

Dāyeyi güş eyleyüp Mihr-i nigār
Eyledi pendin ḳabūl ü iḫtiyār (1034-1047)

Hikayede dadı, hayatla ilgili bazı gerçekleri gözler önüne sermesiyle dikkati çekmektedir. Dadıya göre, Mihr’in savaşta yenilgiye uğrayan babası için daha fazla ağlamaması ve Mâh’la evlenmesi gerekmektedir. Çünkü Mâh, padişahla sebepsiz yere savaşmamış, Mihr’e kavuşabilmek için padişaha kılıç çekmeye mecbur kalmıştır. Bu dünya böyledir; insanlara bazen savaşı bazen barışı gösterir. Mâh’la padişah elbet birgün barışacaktır ve o an Mihr’e babası için duyduğu üzüntüden dolayı düşman gibi gözüken Mâh, evlendikten sonra akraba olacaktır. Tüm bu düşünceleriyle dadı, görmüş geçirmiş, mantıklı yorumlar yapabilen, olaylara müdahale ederek onları yönlendirebilen bir kişi olarak karşımıza çıkmaktadır.

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

Yukarıda sözü geçen bu kişilerin yanında hikayede, Sultan Mu‘în, Mâh, Hâkân-ı Çîn ve Mihr’in hizmetinde bulunan çok sayıda kişi yer almaktaysa da bu kişiler çoğu kez görevleriyle zikredilmiştir ve bunların olayların gelişiminde önemli bir etkisi bulunmamaktadır. Bu kişileri şöyle sıralayabiliriz:

Sultân Mu‘în’in çevresindekiler: Rüyasını yorumlayan dostlar, haremdekiler, Mâh’ın dadısı.

Mâh’ın çevresindekiler: Doğancılar, kapıcılar, vezirler, kazaskerler, beylerbeyleri, beyler, kumandanlar, defterdarlar, nişan beyi, katipler, veznedâr, ağalar, askerler, kapı ağaları, paşalar, çavuşlar, devriyeler, davulcular, dilâverler, “Rûh-ı Zemîn” halkı, âteş-bâzlar, pâ-bâzlar, müftü.

Hâkân-ı Çîn’in çevresindekiler: Gözcüler, baş vezir, vezirler, arz okuyucular, devriyeler, askerler.

Mihr’in çevresindekiler: Rüyasını yorumlayan dostlar, Mihr’le beraber erkek kılığına giren on kız, Mihr’in resmini yapan kız ve ona resim yapmayı öğreten nakkâş, sarayın dışındaki halk, gözcüler, kapı ağası, cariyeler, hizmetçiler.

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

4.1.3. Deyimler

Tarihi metinlerde yer alan pek çok birleşik kelime, bugün için deyim anlamı bakımından sınıflandırma sorunu taşımaktadır. Bu alanda yapılan çalışmalar da sorunu bütünüyle çözecek durumda görünmemektedir. Geçmişte, gerçek anlamı ile kullanılan birleşik fiillerin daha sonra deyimleştiğini bilmemize rağmen bu geçiş sürecine üzerinde çalıştığımız tarihî metinde sağlıklı bir karar vermek elbette anlamda bugün için çelişkileri düşündürecektir. Bu bakımdan daha sonra deyimleşmiş ve bugün için kullanılmayan ifadeleri de aşağıda sıralayarak ileride yapılacak araştırmalara katkı sağlamak istedik.

ābveş gitmek (761)

… āfāḳı šutmak (186)

‘aḳl u fikri tār-mār olmak (412)

‘aḳlı tār-mār olmak (522, 600)

‘ālemi gözine ḳaraŋu ḳılmak (1162)

… ‘ālemi šutmak (66, 200)

aġız açup šanaḳalmak (67)

aġzına benān ḳomak (836)

ardından baḳaḳalmak (465)

ardunda gözlemek (47)

arḳa šayamak (64)

āteşini teskín ḳılmak (537)

ayaġa düşmek (644, 1161)

ayaġı(nın) tozuyla gelmek (320)

ayaġını šolaşmak (622)

ayaḳda ḳalmak (107)

baġrı ḫūn olmak (162)

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

baġrı ḳanı (610)

baġrı ḳararmak (293)

baġrı pek (846)

baġrı yaġını yaḳmak (581)

baġrı yanmak (76, 1031)

baġrına gün šoḳınmak (691)

baġrını delmek (257, 299)

baġrını ḫūn itmek (597, 647)

baḫtı(nın) güni açılmak (355)

bāl açmak (2, 197, 550)

baş eğmek (512)

baş ḳaldurmak (859)

baş ḳoşmak (751)

baş(ın)dan aşmak (290, 1162)

baş(ını) šaşa urmak (489)

başa ḳadem almak (1100)

başın(ı) alıp gitmek (204, 997)

başına gün šoġmak (1093)

başına od yaḳmak (292)

başında ġażab yili esmek (776)

başında hevā esmek (191)

başmaġını šama atdurmak (1156)

beŋzi ṣararmak (293)

berg šutmak (998)

bí-ḫod olmak (357)

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

bilin(i) bükmek (226)

bir ayaḳ üstine biŋ ayaḳ gelmek (863)

bir olmak (748)

boynına kefen šaḳmak (309)

boynın(ı) burmak (834, 1041)

burnından dem aḳmak (200)

būs-ı zemín eylemek (618)

cām çekmek (249, 647)

cān çeşmin(i) nigehbān eylemek (515)

cān göziyle nigāh itmek/eylemek (236,619)

cān ile baḳmak (240)

cān virmek (309, 310, 516)

cān yaḳmak (666)

cān(ı) fidā ḳılmak (201)

cānı ḳılca ḳalmak (387)

cānına irmek (1163)

cānına kār eylemek (1037)

cenāḥ olmak (747)

cevāb açmak (505)

çāk-ı giríbān eylemek (486)

çeşm-i cān (468)

çeşmi ḫūn dökmek (473)

çeşmin(i) ḫʷābdan açmak (564)

çeşminden ḳan revān olmak (259)

çeşmine ḫʷāb gelmemek (314)

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

dāmen(ini) ṣad-çāk itmek (313)

dehān açmak (120, 340, 403, 836, 840, 868, 941)

dehri šutmak (1112)

dem sürmek (782)
dem urmak (321, 343, 395, 923)

derd çekmek (503)

derūnın(ı) yaḳmak (599)

dest irmek (245)

deste girmek (266)

dest-gír olmak (1161)

dídārını ‘arż eylemek (1090)

díde yummamak (1064)

dil (gönül) virmek (596, 843)

dil uzatmak (79, 391, 942)

dile getürmek (402)

dili (gönlü) yanmak (299, 434)

dilin(i) bend eylemek (268)

dívān bağlamak (860)

dívān šurmak (863)

el açmak (148, 680, 769)

el çekmek (102, 226, 345, 1041)

el irişmek (345)

el ḳaldurmak (702)

el uzatmak (303)

elden aldurmak (467)

elden gitmek (1166)

elini almak (644)

eṣer bulmak (542)

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

eṣer virmek (280)

furṣatı fevt eylemek (658)

ġam yimek (265, 471)

girü šurmak (165)

(pervāzı) gökleri šutmak (939)

gönderi çıḳmak (977)

göŋli (güli) açılmamak (274)

göŋlü ḫūn ile pür olmak (895)

göŋlini giŋ šutmak (348, 371)

göz göz olmak (598)

göz/çeşm(ini) yummak (37, 870, 945)

gözi ḫūn ile pür olmak (639)

ġuṣṣa yimek (1042)

gūş šutmak (625)

gün göstermek (159)

ḫaber ṣormak (295, 815)

ḫāk ile yek-sān olmak (22)

ḫāke cebín ḳoymak/indirmek (618, 760)

ḫāke rū sürmek (838)

ḫāke yüz sürmek (809)

ḫāk-i pāy(uŋ)a düşmek (103)

ḫāšıra gelmek (740)

ḫāšırından gitmemek (276)

ḫoş geçmek (44)

ḫūn dökmek (896)

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

ḫūn içmek (798, 979)

ḫūna ġarḳ olmak (594, 1104)

ḥükmü berri ḳablamak (187)

içi acımak (249)

iḫtiyār(ı) gitmek (522)

iḫtiyārın almak (248)

ḳadeḥ çekmek (378, 687, 723)

ḳadem başmak (350)

ḳadem rencíde ḳılmak (589)

ḳalb(in)e naẓar itmek (35)

ḳan dökmek (484, 914, 964, 1032, 1042)

ḳan içmek (928, 976)

ḳan ḳaşanmak (991)

ḳan yaş dökmek (638, 1032)

ḳana yunmak (992)

ḳarār ḳılmak (781)

ḳaš ‘-ı menāzil ḳılmak (1191)

ḳaš ‘-ı naẓar itmek (238)

kej-rā šutmak (779)

kelām açmak (311, 463, 491)

kendüden gitmek (149, 252, 362)

ḳıyām itmek/eylemek (172, 429, 902, 960, 1101, 1147)

ḳollu ḳolınca (960, 1070)

maḳām šutmak (25)

māteme düşmek (498)

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

menzil almak (405, 614, 897)

menzile irmek (422, 583)

mū ḳapmak (381)

müjgān yüritmek (708)

naẓar ḳılmak (518, 831)

nigāh irmek (754)

nişān bulmak (542)

nişān ḳılmak (530)

nişān virmek (229, 410, 484, 940, 946)

nūr almak (169)

nûr virmek (132)

nūr-ı çeşm (39)

nušḳa gelmek(111)

od urmak (498)

odlara yanmak (255)

özi göyinmek (490, 639)

pā-māl olmak (205)

pāyına yüz sürmek (333, 645, 1149)

pend virmek (944, 1005)

per açmak (392, 728, 805, 1015)

peri(ni) dökmek (196)

pervāz açmak (887)

peyām açmak (664)

rāh gözetmek (684)

rāh irgürmek (767)

rāha revān olmak (804)

raḥme gelmek (690)

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

rāz açmak (324, 703, 809, 1110)

reng virmek (225)

revā görmek (884)

rū šutmak (432, 731, 777, 838)

ṣadā virmek (208, 961)

sāġar ḳaldurmak (121)

selām virmek (455, 1147)

semend (at) çekmek (270)

ser(ini) aşaġı ṣalmak (689)

ser-gerdān olmak (314, 344, 569, 636, 832, 904)

serin(i) ḫāke indürmek (679)

ser-nigūn olmak (477, 1099)

sínesi döğülmek (571)

sínesine baṣmak (1167)

siŋecek yir bulmak (366)

siyāh geymek (681, 1033)

sūret bağlamak (586)

şeker çiğnemek (111)

şerbet bağlamak (586)

şevḳden raḳṣ itmek (97)

tācını yire urmak (483)

šaġdan aşmak (1072)

šāḳati šāḳ olmak (994)

šarāḳa ḳopmak (1113)

šaşa çalmak (837)

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

terk-i niyām eylemek (902)

terk-i ser ḳılmak (62)

tíġ çekmek (366, 1037)

šoġrı rāh šutmak (3)

šūfān ḳopmak (985)

türāb öpmek (701)

vaḳār bağlamak (781)

vird-i zebān ḳılmak (847)

yabana atılmak (846)

yād eylemek (275, 417, 419, 896)

yād itmek (275, 332, 414, 482, 638, 842, 903)

yaḳasın(ı) çāk itmek (497)

yaḳasını çāk çāk eylemek (835)

yaḳín gelmek (917)

yanına düşmek (328)

yaş dökmek (252, 490, 1039)

yaşını ırmaġ itmek (533)

yil olmak (589)

yir öpmek (340, 613, 695, 769)

yirde ḳalmak (337)

yire ḳadem başmak (28)

yire külāh urmak (834)

yire yüz urmak (496, 603)

yirlü yirinde/n (867, 969,971, 1101)

yol azmak (49)

yol bulmak (30)

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

yol irgürmek (767, 814)

yol sürmek (1078)

yol gözetmek (598)

yola düşmek (697, 812)

yollu yolınca (950, 1070)

yüreği šaralmak (474)

yürek ḳopmak (811)

yüz šutmak (1054)

yüz urmak (354)

yüz virmek (837)

yüzi gülmek (688)

yüzin(i) dürmek (820)

zaḥmet ḳılmak (36)

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

4.1.4. Atasözleri ve Vecîz Söyleyişler

Mihr ü Mâh'ta deyimlere oranla az rastlanan atasözleri ve vecîz söyleyişler aşağıdaki gibi örneklenebilir:

Atasözleri:

1. Dāġ-ı dilden ṣorayın saŋa ḫaber/Çün yananuŋ müşkilin yanan açar (295)

2. Çün meşel oldı cihānda bu ḫaber/**'Işḳa dermān yā ṣabırdur yā sefer** (368)

3. Çün giden gitdi ne lāzım ġam yimek/**Kimine yimek kimisine emek** (471)

4. Sūz-ı 'ışḳı dilde ṣaḳlayımadum/Penbede olmaz imiş āteş nihān (531)

5. Didi Nu'mān iy şeh-i gül-pírehen/Çün dimişler ḥikmeti Loḳmāndan (536)

6. Çünki rāh olmış durur dermāna derd/Menziline irişür yol-ile merd (583)

7. Gördi kim baŋa ẓafer bulmaḳ muḥāl/Nitekim bāz-ile zāġ itmez cidāl (789)

8. Egri rāyı ṣanmasın ola nihān/Eŋsesinden bellü olur kej-dehān (792)

Vecîz Söyleyişler:

1. Dime bí-ḳadr oldı ehl-i ma'rifet/Söz güherdür yirde ḳalmaz 'āḳıbet (115)

2. Dil evinüŋ olsa mi'mārı eger/Yabsa bir yanını bir yanın yıḳar (161)

3. Díde-i ādemde çün ferdür güher/Bí-güher çeşmi n'ider ṣāḥib-naẓar (244)

4. 'Işḳ aŋa dirler ki ola yāri cān/Ola ol yār-ile ḥāṣıl yar[ı] cān (305)

5. Rūḥ nūr-ı emr-i Ḥaḳdur pür-ẓuhūr/Šab'-ı ḫāricdür alışmaz nār u nūr (308)

6. Gerçi āteşdür şehā 'ışḳuŋ öŋi/Ṣabr olıncaḳ gülsitān olur ṣoŋı (580)

7. Bí-vefādur ḥüsn çün 'ömr-i serí'/Dehr gibi kimseye olmaz şefí' (656)

8. N'ola çaġlarsa yaşum irdükçe yār/Ṣubḥa ḳarşu arturur ṣavtın biḥār (725)

9. Ḳaṣdı ol kim ḥíle ile ala taḫt/Şol ki 'āḳil ola virmez āle taḫt (791)

10. N'ola ger ḫāk-isem iy 'ālí-cenāb/Ḫāke ṣalar pertevini āfitāb (1196)

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

4.2. DIŞ YAPI İNCELEMESİ

4.2.1. Nazım Şekilleri

Mihr ü Mâh, aruzun remel bahrinin fâ‘ilâtün/fâ‘ilâtün/fâ‘ilün kalıbıyla yazılmış bir mesnevîdir. Mesnevînin giriş bölümünde, besmele ile ilgili 6 beyitlik başlıksız bir manzume, 16 beyitlik bir tevhid, 14 beyitlik bir münâcât, 13 beyitlik bir na’t, 14 beyit tutarında dört halifenin vasfı, 46 beyitlik Sultan II. Selim’in övgüsünün yapıldığı bir kasîde ve 32 beyit tutarında bir sebeb-i te’lif bölümü bulunmaktadır.

Mesnevîde asıl konunun işlendiği bölüm 143-1177 beyitleri arasında yer almaktadır ve kendi içinde 27 bölümden oluşmaktadır. Bunlardan ilki “Matla‘-ı Dâstân” adını taşımaktayken diğerleri konunun akışıyla ilgili başlıklar olarak karşımıza çıkmaktadır.

Mesnevînin sonuç bölümü, “Hâtimetü’l-kitâb” başlığına sahip olup yirmi iki beyitten ibarettir. ***Kıyâsî*** bu bölümde, üç ay gibi kısa bir sürede değerli bir eser meydana getirdiğini söyleyerek Sultan II. Selim’in tahtının devamlılığına dua ederek eserini bitirir.

Mesnevî nazım şekli ile yazılmış olan *Mihr ü Mâh*’ta, esas konunun anlatıldığı bölümde yukarıda sözünü ettiğimiz nazım şekillerinin haricinde 6 adet gazele de yer verilmiştir. Bu altı gazelin hiçbirinde mahlas beyiti bulunmamaktadır.

I. Gazel: Mâh’ın bir güvercinin kanadında Mihr’in resmini bulup ona âşık olduktan sonra Mihr’e olan aşkını dile getirdiği gazelidir. Beş beyitten oluşan bu gazel, *Mihr ü Mâh* ile aynı vezindedir. Gazel, aa/ba/ca/da/ea şeklinde kafiyelenmiştir. (254-258)

II. Gazel: Mâh’ın kölesi Beşîr’in kendisine Çin’e asker çekmeyi teklif etmesi üzerine, Mihr’e olan aşkını anlatıp Çin’e asker çekme sebebini belirttiği gazelidir. Beş beyitlik bu gazel, *Mihr ü Mâh* ile aynı vezindedir. Gazel, aa/ba/ca/da/ea şeması ile kafiyelenmiştir. (380-384)

III. Gazel: Mihr’e kavuşabilmek için Çin’e doğru yol alan Mâh’ın, bir sabah karşıdan Çin rüzgarının geldiğini görmesi üzerine Çin’e yakınlaştıklarını anlayıp bu mutlulukla okuduğu Çin ülkesiyle ve Mihr’e olan aşkıyla ilgili gazelidir. Beş beyitten oluşan bu gazel, *Mihr ü Mâh* ile aynı vezindedir. “Çîn” redifi kullanılarak oluşturulmuş olan gazel, aa/ba/ca/da/ea şeması ile kafiyelenmiştir. (416-420)

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

IV. Gazel: Mâh'ın aşk sırrını Mihr'in kendisine hediye ettiği kölesi Nu'mân'a açtıktan sonra, Mihr'e olan aşkı sonucunda çektiği sıkıntıyı dile getirdiği gazelidir. Beş beyitlik bu gazel, *Mihr ü Mâh* ile aynı vezindedir. Gazel, aa/ba/ca/da/ea şeması ile kafiyelenmiştir. (530-534)

V. Gazel: Mâh'ın Nu'mân'ın Mihr'den getirdiği ümit verici haberleri duyduktan sonra bu mutluluk ve umutla, vuslatın yakın olduğunu anlattığı gazelidir. Beş beyitlik bu gazel, *Mihr ü Mâh* ile aynı vezindedir. Gazel, aa/ba/ca/da/ea şeması ile kafiyelenmiştir. (725-729)

VI. Gazel: Mâh'ın, Mihr'in babası Çin hakanının evlenmelerine müsaade etmeyip kendisini savaşa davet ettiği haberini aldıktan sonra üzülerek bütün çabalarının boşa gittiğini belirttiği gazelidir. Beş beyitlik bu gazel, "uġradum" redifi kullanılarak oluşturulmuştur ve *Mihr ü Mâh* ile aynı vezindedir. Gazel, aa/ba/ca/da/ea şeması ile kafiyelenmiştir. (842-846)

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

4.2.2. Vezin ve Kafiye

4.2.2.1. Vezin

Mihr ü Mâh, Arap aruzunun sekizinci bahri olan remel bahrinin fâ‘ilâtün/fâ‘ilâtün/fâ‘ilün kalıbı ile yazılmıştır. “Kısa oluşu nedeniyle pek çok mesnevî bu kalıpla yazılmıştır. Mevlânâ Celaleddin Rûmî’nin *Mesnevî*’si, Sultan Veled (ö. 1312)’in *Rebâbnâme*’si, Şeyyad Hamza’nın *Yûsuf u Züleyhâ*’sı, Sula Fakîh’in *Yûsuf u Züleyhâ*’sı, Gülşehrî (ö. 1317’den sonra)’nin Attâr’dan çevirdiği *Mantıku’t-Tayr*’ı, Âşık Paşa (ö. 1332-33)’nın *Garîbnâme*’si, Kadı Darîr (ö. 1393’den sonra)’in *Kıssa-i Yûsuf*’u, Yûsuf Meddah’ın *Varka ve Gülşâh*’ı; XV. yüzyılda Ahmedî (ö. 1412-13)’nin *İskendernâme*’si, Süleyman Çelebi (ö. 1412-22)’nin *Vesîletü’n-necât* adını verdiği Mevlîd’i, Hatiboğlu (ö. 1425’den sonra)’nun *Letâ’ifnâme* ve *Ferahnâme* mesnevîleri, Enverî’nin *Düstûrnâme*’si, Abdürrahim Karahisârî’nin *Vahdetnâme*’si, Ahmet Rıdvân’ın *İskendernâme*’si, Cemâlî, Derviş Şemseddin (ö. 1503’den sonra)’in *Deh murg*’u, Lâmi’î Çelebi (ö. 1531-32)’nin *Salamân u Absâl, Vâmık u Azrâ* ve *Maktel-i Hüseyn* mesnevîleri, Hayâtî’nin *İskendernâme*’si bu kalıpla yazılmışlardır. XVI. yüzyılda bu kalıpla yazılan mesnevîlerden Bitlis’li Şükrî’nin *Selimnâme*’si, Tebrizli Hakîrî’nin *Leylâ ve Mecnûn*’u, Şâhidî (ö. 1550)’nin *Gülşen-i Tevhîd*’i; XVII. yüzyılda İbrahim Cevrî (ö. 1654-55)’nin *Ayne’l-Füyûz, Nazm-ı Niyâz, Selîmnâme* mesnevîleri ve *Hall-i tahkîkât*’ı vardır. XVIII. yüzyılda Nahîfî Süleyman (ö. 1738-39) büyük Mesnevî çevirisini bu kalıpla yapmıştır.”[54] *Mihr ü Mâh*’ın bütününde aynı kalıp kullanılmıştır.

Zihaf, “uzun okunması gereken hecelerin kısa okunmasına denir. Uzun sesli heceleri bulunan Arapça ve Farsça kelimeleri aruz kalıplarına uydurabilmek için yapılan hatadır.”[55] *Mihr ü Mâh*’ta yapılan zihafların hemen hemen tamamı şu kelimelerde gerçekleşmiştir: Mūsí (80), māhí (128), ḳumrí (210), Māní (224), ma‘ní (519, 926), şāfí (608), şemsí (1092), sāḳí (285)

Kimi Arapça ve Farsça uzun ünlüden sonra sessiz harfle biten kelime ve heceler, kendilerinden sonra ünlüyle başlayan bir kelime gelmesine rağmen vezin gereği imale-i memdûde yapılarak okunmuştur: āzād ol (345), bād itmiş (271), yād

[54] Haluk İpekten, **Eski Türk Edebiyatı Nazım Şekilleri ve Aruz**, 4. baskı, İstanbul: Dergâh Yayınları, 2001, ss. 222-223.
[55] İpekten, a.g.e., s. 155.

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

itdi (482), feryād itdi (482, 635), ṣayd itdügüŋ (539), ‘azm itdi (613), ḫandān olsun (624), derḥāl idüp (701), meşġūl olsa (782), āh atdı (880), ā‘yān itdi (1076), ārām olup (1056), emr idüp (1060)

Kimi Türkçe kelimelerde de vezin gereği bazı hecelerde medd yapılmıştır: ırma**ġ**lar (209), ça**ġ**lar (209), yalmandı (391), o**taġ**da (481, 913), ḳablanlar (920), **an**da (909), **al** (940, 1134, 1143), šoplar (941), alaylar (960), alaydan (963), çavu**ş**lar (885, 959), at (1117), ayda (1179)

Aruz kuralına uyularak uzun ünlüden sonra gelen (ن) harfi ile biten hecelerde imâle-i memdûde yapılmamıştır: cān (201, 229, 236, 243, 301, 309, 310, 409, 417, 466, 515, 516, 619, 654, 668, 675, 698, 703, 713, 729, 924, 972, 998, 1148, 1167), cüvān (459, 468, 492, 1194), taḥsín (349), gerdūn (352, 365, 493, 696), cihān (368, 478, 870, 984, 1114, 1177), zerrín (453, 485, 687, 834, 1062, 1069, 1094, 1102, 1117), Nu‘mān (503, 586, 589, 612, 614, 618, 649, 654, 660, 679, 714, 719), gülgūn (513), merdān (545), revān (325, 610, 761, 818, 1191), ser-gerdān (314, 636), zebān (678), müjgān (708), hicrān (718), beyān (774), ḫāḳān (801, 818, 821, 964, 971, 994), ḥayrān (836), ḫūnín (837), mízān (858), ḫūn (870, 896, 993), dívān (874), Çín (409, 733, 1009), peykān (978), símín (565, 1062, 1133, 1138), vezírān (1086), keh-keşān (1088, 1102), āsümān (371, 967, 1131), kemān (1159), ḫandān (1167), şírín (111, 608, 1158, 1169), miyān (1171), elḥān (1186), gülistān (191, 1186)

Aruz kuralı gereği imâle-i memdûdeye uygun bazı hecelerde medd yapılmamıştır: şām (479), merḥūm (506), sūrnā (937)

Vezin-İmlâ İlişkisi:

1. Türkçede bazı kelimelerin ünlülerinin vezin gereği harfli veya harfsiz karşılanması:

Mihr ü Mâh’ta bazı Türkçe sözcüklerde bulunan ünlüler, çoğunlukla vezne göre yazılarak uzun ya da kısa okunacak şekilde belirtilmiştir. “Türk dili Arap harfleriyle yazıldıktan sonra sesli harfi doğuran, ihtimâl ki, aruz veznidir.

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

Müstensihler eğer aruz veznine vâkıf iseler uzatma yerlerine hemen yüzde seksen hurûf-ı med (ا, و, ى) koyuyorlar."[56] *Mihr ü Mâh*'ta bu duruma örnek teşkil eden kelimeler şunlardır: **yi**ne بينه (184, 338, 340, 363, 389, 845), yi**ne** ينه (84, 257, 356, 728, 1074), sa**ŋa** سكا (46, 113, 169, 294, 304, 333, 505, 554, 1160), **sa**ŋa ساكه (295, 324, 327, 563, 571, 609, 736, 740, 742, 747), gi**ce** كخه (66, 90, 163, 176, 433, 456, 476, 539), **gi**ce كيخه (353, 603), ni**te**kim نته كم (165, 314, 412, 970, 972), **ni**tekim نيته كم (135, 234, 428, 454, 480, 528, 790, 806, 957, 1082, 1132, 1160), da**ḫı** دخي (106, 122, 1037), daḫı داخي (79, 189, 445, 502, 682, 794, 964, 971), baŋa باكه (35, 85, 123, 297, 458, 462, 507, 783, 789, 791, 869, 882), ba**ŋ**a بكا (36, 294, 446, 501, 505, 534, 554, 584, 816, 822), baş بش (204, 291, 451, 534, 751, 837, 859, 1018, 1150), baş باش (2, 75, 191, 239, 292, 350, 489, 512, 776, 797, 997, 1000, 1090, 1093, 1100, 1162), niçe نچه (82, 135, 206, 225, 779, 964, 1052, 1055, 1157), niçe نيچه (9, 311, 385, 796, 1036, 1071, 1164), vaḳtidür (609, 646, 1163, 1195) vaḳtine (782). Burada gördüğümüz örneklere ek olarak, "šaş", "yaş", "yan", "kimi", "ayaḳ" sözcükleriyle "yanmak", "yimek" gibi fiillerdeki ünlüler de metinde vezne uygun olarak çoğu yerde yazılmış ya da yazılmamış olarak karşımıza çıkmaktadır.

Eserde Türkçe bazı eklerdeki ünlülerin de genellikle vezne göre yazıldığı görülmektedir: yanayın ينان (294), ṣorayın صوره ين (295), açayın اچاين (324), olayın اوله ين (747); olmaġa اولماغه (399), ḳılmaġa قلمغه (392); ṣoramadum صوره مادم (470), olmamış اولمه مش (1026), šurmadı طورمادي (761), yummadılar يوممه ديلر (1064); boynına بوينه (331), boyn**ı**na بوينينه (620); olalum اوله لم (749), olalum اولالم (323)

2. Eserde bikr, zırh, ḫasm, ḫısm, mihr, ḥüzn, zehr, mühr, ṣabr gibi kelimeler bazı yerlerde vezin gereği bikir, zırıh, ḫasım, ḫısım, mihir, ḥüzün, zehir, mühür, ṣabır olarak okunmuştur. (168, 889, 890, 981, 1046, 247, 1061, 487, 775, 822, 368) Gülsitān kelimesi de vezin gereği 191 ve 1186 numaralı beyitlerde gülistān şeklinde okunmuştur.

[56] Ali Nihat Tarlan, **Şeyhî Divanı'nı Tetkik**, 4. baskı, Ankara: Akçağ Yayınları, 2004, s. 274.

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

3. Aslı زردوز olan zerdūz kelimesi vezin gereği زردز şeklinde yazılmıştır. (1051)

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

4.2.2.2. Kafiye

Mihr ü Mâh'ta, kafiyenin şairlerimizce kullanılagelen hemen her çeşidi kullanılmıştır. *Kıyâsî*, metinde kafiyeyi oluştururken Arapça ve Farsça dillerinden olan kelimeleri hem bu dillerdeki hem de Türkçe kelimelerle kafiyelendirmiştir. Metnin genelinde tam ve zengin kafiyeler kullanılmışken, metinde alışılagelmiş kafiye anlayışından farklı olarak dikkat çeken başlıca hususlar şunlardır:

1. Türkçe çekim veya yapım eklerindeki seslerle kök halinde bulunan kelimelerdeki sesler arasında kafiye oluşturulması: olmazımış/mümtāzımış (152), dermān sözi/dermānsuzı (663), dāġlar/siper (637), giryeden/dehen (840), gidem/ḳadem (28), diler/terk-i ser (62), naẓar/āyíneler (156), āşinā/baŋa (501), gül-pírehen/Loḳmān'dan (536), saŋa/gedā (1160), saŋa/żiyā (169), aŋa/cüdā (188), hevā/yaŋa (191), riyā/aŋa (249), aŋa/ṣabā (272), dāimā/baŋa (294), ḫaber/açar (295), ṣabā/yaŋa (322, 756), du'ā/aŋa (329), giderek/melek (448), ruḫları/šarí (454), meger/zencírler (517), dehen/Māhdan (403), eflākden/yāsemen (559), aŋa/mübtelā (602), şírín-dehen/seven (608), du'ā/yaŋa (613), derbānlar/ḫaber (616, 807), derbānlar/ḫāk-i der (700), elçiler/peder (716), yaŋa/bí-riyā (736), dídeler/ḫaber (890), Ḫudā/aŋa (915), itdiler/ḫaber (916), kūslar/ḫaber (936, 1079), šōblar/ḫaber (948), çavuşlar/ḫaber (959), nízeler/ciger (976), mürdeler/ḫaber (993), aŋa/ṣafā (1049), ḫaber/ḫaymeler (1096), cāmeler/zer (1107), ḫalḫāllar/kemer (1137), ser-nāmeler/ḫaber (1182)

2. Türkçe kelime köklerinde bulunan seslerle Arapça ve Farsça kelime köklerinde veya eklerde bulunan sesler arasında kafiye oluşturulması: var idi/serdār idi (852), şírveş/baş (859), bí-revnāḳ olur/alçaḳ olur (5), vardur/eẓhārdur (138), esen/pírehen (165), var idi/seḥḥār idi (261), oduŋ nedür/dūduŋ nedür (291), ḳıl/ẓıll (328), šaġda/bāġda (407), ḳamu/rū (432), çerāġ/otaġ (434), yār/var (451), var/şikār (514), dāġını/yaġını (581), dem/em (703), ḳamu/'amū (874), yaraġ/dāġ (967),

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

ḳamu/sū-be-sū (969), nūrdan/esen (1018), šaġdan/bāġdan (1072), māh-rū/ṣu (1134), ḳan/nişān (484), var/nār (592), gül-‘iẕār/ne var (605)

3. Metinde, klâsik Türk şiirinde çok fazla kullanılmayan ve tek ses benzerliğini ifade eden yarım kafiyenin diğer metinlere oranla oldukça sık kullanıldığını söyleyebiliriz. Metinde kullanılan yarım kafiye uygulaması için şu örnekleri verebiliriz: ḳalem/raḳam (9), dem/ġam (490, 629, 832, 841), ġam/dem-be-dem (684), dem/‘alem (971, 989), bülbül gibi/gül gibi (817), ‘iber/kemer (1088), İrem/ġam (135), sefer/ḫaber (346), ‘asker eyledi/reh-ber eyledi (472), zere/yire (496), ḥikmet nedür/‘illet nedür (499), benüm/gerdenüm (500), ser-be-ser/ḫaber (640), serveri/reh-beri (641), salšanat/mertebet (665), sünbülin/gülin (1030), ben/sen (324), seḥer/eşer (435), meger/naẓar (519)

4. Metinde Türkçeye mahsus eklerle Farsça ve Arapça ekler arasında da kafiye oluşturulmuştur: zínetí/ḫil‘ati (1087), baŋa/serverā (816), şehā/saŋa (46), gevheri/gevherí (459), ḳıymetí/ḳıymeti (460)

5. Eserde ses benzerliği oluşturan kelimelerden birinin diğerini kapsaması olarak bilinen mukayyet kafiye çeşidiyle sıklıkla karşılaşılmaktadır: dem/nedem (343), dem/ḳadem (350, 1100), āh/külāh (834), ad/fesād (14), ḫāk-i deri/İskenderi (119), gitdiler/itdiler (204), Māh/āh (313, 986, 1036), ġazāl/al (440), var/ābvār (330), al/cidāl (458), yād itdi aġladı/feryād itdi aġladı (482), ḫāḳān içün/ ḳa[n] içün (1032), naḳḳāşına/ḳaşına (518), se-per/per (392), āh/māh (535, 604), ay/serāy (555), nār/yanar (32), pāyine/āyine (158), bed-ḫayāl/āl (829), me’āb/āb (947), āşikār/şikār (1016), bugün/gūn (691)

6. Yazılış açısından benzerlik gösterip anlam açısından ayrılan sözcükler arasındaki kafiye olarak bilinen cinas da metinde sıklıkla karşımıza çıkan kafiye çeşitlerinden biridir: deryā-dil ola/deryā dil ola (785), zerrín-ḳadeḥ/ zerrín ḳadeḥ (687), gözlerüm/gözlerüm (26), dürr-i yetím/Kıyāsí-yi yetím (50), genc idi/genc idi (189), Çín/çín (234), Beşír/beşír (263), feryād ider/fer yād ider (332), zülfi çín

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

imiş/taḫt-ı Çín imiş (521), Māh/māh (793), gök demir/gök demir (889), dem/dem (914, 923, 929, 964, 979), güle/güle (1038), şíríndür lebüŋ/Şíríndür lebüŋ (1158), yārine/yarına (1177), İrem/irem (1178), o yār/uyar (466), yāri cān/yarı cān (305)

7. Metinde, okunduğunda yarım kafiyeli olarak duyulan bazı sözcükler, Arap harfleriyle yazılışlarında son iki harflerinin aynı oluşu nedeniyle göz kafiyesi açısından kafiyelenmiş iki ses özelliği göstermektedir: melūl/yol (30), gūş/ḫoş (372), yol/duḫūl (814), ḳul/vuṣūl (1117), düş/ḫurūş (439)

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

5. METİN VE NESRE ÇEVİRİSİ

5.1. Metnin Kuruluşu İle İlgili Notlar

1. *Mihr ü Mâh*'ın metni hazırlanırken bilinen tek nüsha olan Süleymaniye Kütüphanesi Esad Efendi bölümü nüshası kullanılmıştır.

2. Metnin sol üst köşesinde nüshanın yaprak numaraları yazılmıştır.

3. Metindeki beyitler, baştan sona kadar devam etmek üzere ikişer ikişer numaralandırılmıştır.

4. Nüshadaki bölüm başlıkları koyu harfle yazılmıştır.

5. Nüshada eksik olan yerler vezin ve anlama göre tamamlanarak köşeli ayraç [] içinde gösterilmiştir.

6. Nüshada yanlış ya da eksik yazılan ve harekelenen kelimeler düzeltilerek bu kelimelerin nüshadaki yazılışları imlâ bahsinde belirtilmiştir.

7. Arapça ve Farsça kelimelerdeki uzun ünlüler ā, í, ō, ū harfleriyle gösterilmiş, zihaf yapılmasını gerektiren kelimeler nüshadaki şekilleriyle yazılmış, bu kelimeler vezin bahsinde belirtilmiştir.

8. Nüshada hece düşmesi bulunan kelimeler kesme işareti (') kullanılarak gösterilmiştir.

9. Arapça ve Farsça kelimelerin imlâsında Prof. Dr. İsmail Ünver'in bu konudaki önerilerine[57] uyulmaya çalışılmıştır.

10. Arapça ve Farsça kelimelerde bu sözcüklerin sözlüklerdeki yaygın imlâ şekilleri ile alınmasına özen gösterilmiştir.

11. Türkçe kelimelerde vezin gereği imâle yapılarak uzun okunan ünlüler transkripsiyonda gösterilmemiştir.

[57] İsmail Ünver, "Çeviriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler", Türkoloji Dergisi, CXI/1 Ankara (1993), ss. 51-89.

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

5.2. Metnin Bölüm Başlıkları

1- (Besmele ile ilgili başlıksız bir manzume) (1-6)

2- Tevḥíd (7-23)

3- Münācāt (24-37)

4- Na‘t-ı Ḥażret-i Resūl ‘Aleyhi’s-selām (38-50)

5- Vaṣf-ı Ḥażret-i Ebū Bekr (51-53)

6- Vaṣf-ı Ḥażret-i ‘Ömer (54-56)

7- Vaṣf-ı Ḥażret-i ‘Oṣmān (57-59)

8- Vaṣf-ı Ḥażret-i ‘Alí (60-62)[58]

9- Ḳaṣíde (65-110)

10- Sebeb-i Te’líf-i Kitāb (111-142)

11- Mašla‘-ı Dāstān (143-183)

12- Ṣāh-ı gerdūn-taḫtuñ vefāt idüp Māhuñ taḫta geçdügidür (184-253)

13- Ġazel (254-258)

14- Māhuŋ bí-ḳarārlıġı ḥālinde Beşír nām bendesinüŋ pendiyle seyr-i gülzār itdügidür (259-290)

15- Māhuŋ keyfiyyet-i bāde ile ḥarāreti ziyāde olup bí-iḫtiyār şem‘e ḫitāb itdügidür (291-300)

16- Māhuŋ sūz-ı ‘ışḳ ile pervāneye ḫišāb itdügidür (301-315)

17- Māhuŋ bād-ı ṣabā-yı ‘anber-efşānla çın-seḥer Çíne nāme irsāl itdügidür (316-350)

18- Māhı maḥzūn görüp Beşír ‘asker çekmek beşāretiyle tesellí virdügidür (351-379)

19- Ġazel (380-384)

[58] 63 ve 64 numaralı beyitler, şairin dört halife hakkında genel değerlendirme yaptığı geçiş beyitleridir.

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

20- Māhuŋ ārzū-yı vişāl-i Mihr ile ‘aẓím ‘asker çeküp Çíne gitdügidür (385-415)

21- Ġazel (416-420)

22- Māhuŋ ‘asker-i deryā-miṣāl ile Çín ḳurbına irüp bir ṣaḥrāda ḳarār itdügidür (421-475)

23- Māhuŋ şikārdan gelüp bí-iḫtiyār Nu‘māna keşf-i rāz itdügidür (476-529)

24- Ġazel (530-534)

25- Nu‘mān Māhun ser-güẕeştin güş idüp cevāb-ı şāfí virdügidür (535-590)

26- Māhuŋ Nu‘mān ile Mihre nāme irsāl itdügidür (591-661)

27- Mihrüŋ Nu‘mān ile Māha cevāb-nāme irsāl itdügidür (662-684)

28- Nu‘mānuŋ Mihrden Māha cevāb getürdügidür (685-724)

29- Ġazel (725-729)

30- Māhuŋ Resūl ile ḫāḳān-ı Çíne nāme yazup Mihri istedügidür (730-774)

31- Ḫāḳānuŋ nāme-i Māhı güş idüp ḫilāf-ı murād üzre cevāb virdügidür (775-841)

32- Ġazel (842-846)

33- Māhuŋ tedbír-i ceng içün dívān-ı ‘ālí itdügidür (847-926)

34- Māhuŋ ḫāḳān-ı Çíne bulışup ceng eyleyüp ḫāḳāna ġālib olduġıdur (927-1014)

35- Māhuŋ gelüp serāyından Mihri alup Rūḥ-ı Zemíne gitdügidür (1015-1064)

36- Māhuŋ Mihr-ile Rūḥ-ı Zemíne gelüp ‘izzetle taḫtına vuṣūl bulduġıdur (1065-1086)

37- Māhuŋ Rūḥ-ı Zemínde Mihre ‘aẓím sūr idüp ber-murād olduġıdur (1087-1177)

38- Ḫātimetü’l-kitāb (1178-1199)

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

5.3. METİN VE NESRE ÇEVİRİSİ

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

MANẔŪME-İ MİHR [Ü] MĀH-I KIYĀSÌ EFENDİ

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün
Remel - + -- / - + - - / - + -

1b

1 Besmele ser-nāme-i Fettāḥ’dur
Ḳufl-i bāb-ı ma‘níye miftāḥdur

Besmele Allah’ın (kitabının) baş yazısıdır; mana kapısının kilidine anahtardır.

Oldı çün ‘ünvān-ı ḥükm-i ẕü’l-celāl
Küllü emrüŋ başı üzre açdı bāl

(O) Celal sahibinin hükmüne işaret olduğu için, her işin başında kanat açtı.

3 Medd-i bismi’llāhdan šut šoġrı rāh
Tā ola ser-menzilüŋ nūr-ı İlāh

Esas menzilinin ilahî nur olmasını istersen Allâh’ın ismi doğrultusunda yol tut.

Ḥamd serv-i gülşen-i ímāndur
Şükr anı oḫşar hevā-yı cāndur

Hamd, iman gül bahçesinin selvisidir; şükür de onu okşayarak can veren havadır.

5 Gülşen-i bí-serv bí-revnāḳ olur
Ger hevādār olmasa alçaḳ olur

Gül bahçesinde selvi (gibi) bir güzel olmazsa o bahçe süssüzdür; çünkü arzunun olmadığı yer bayağıdır.

Bu hevā ile o servi ḳıl kenār
Tā ki ola gülşenüŋ her dem bahār

Eğer bu bahçede her zaman bahar olmasını istersen, (işte) bu arzuyla o selviye sarıl.

Tevhíd

Birleme

7 İy vücūduŋ ‘illet-i milk-i vücūd
Ġarḳ-ı baḥr-ı ḥayretüŋ fülk-i vücūd

Senin varlığın varlık mülkünün sebebidir, varlık gemisi (de senin) hayret denizinde batar.

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

2a

	Mā-sivā gülzārı iy Ḥayy u İlāh Ḳudretüŋ bāġında bir ednā giyāh	Ey diri olan Allâh, senin dışındaki güzellikler, kudretinin bağında değersiz bir çöptür.
9	Niçe biŋ yıl yazsa ger levḥe ḳalem ‘İlmüŋüŋ bir ḥarfini itmez raḳam	Kalem, nice bin yıl boyunca levhaya yazsa da, (senin) ilminin bir harfini yazamaz.
	Şevketüŋ deryāsı cūş itse eger Ḳašresinden ġarḳa vara baḥr u berr	Eğer kudretinin denizi coşarsa, (onun bir) damlası denizleri ve karaları kaplar.
11	Kārbān-ı heybetüŋden bir ceres Ursa dem ra‘dı ḳıla ṣít-ı meges	Senin heybetinin kervanındaki çıngırağın yanında gök gürültüsü sinek vızıltısı kalır.
	Vaḥdetüŋ da‘vāsı üzre yā Ṣamed Oldı şāhid *ḳul hüva’llāhü’l-eḥad*	Ey Samed, *ḳul hüva’llāhü’l-eḥad* ayeti birliğin davasına tanıklık eder.
13	Ger iki olsa olurdı iḥtiyāc Ḳılmaġa biribiriyle imtizāc	Eğer iki olsaydı birinin diğerine uymasına ihtiyaç olurdu.
	İḥtiyāc olsa İlāh olmazdı ad İmtizāc olmasa olurdı fesād	Eğer senden başka tanrıya ihtiyaç olsaydı Allah adı olmazdı; (ilahlar arasında) uyum olmayınca da kargaşa olurdu.
15	Ger celālüŋ āteşi olursa germ İde bir ednā şerārı sengi nerm	Eğer hiddetinin ateşi kızgınlaşırsa, en küçük bir kıvılcımı (bile) taşı yumuşatır.
	Šoġrılup her egri ol günde temām İde nār içre elif gibi ḳıyām	O günde her eğri (olan) tastamam doğrulup, ateş içinde elif gibi ayakta durur.
17	Ger cemālüŋ ‘āleme ṣalarsa nūr İde her kim ẕerre mihrāsā ẓuhūr	Eğer güzelliğin âleme ışık salarsa, her bir zerre güneş gibi parlar.
	Ola ol dem āfitāb ü māh-tāb Baḥr-ı nūr-ı raḥmete iki ḥabāb	O zaman güneş ışığı ve ay ışığı, rahmet nurunun denizine iki su kabarcığı olur.

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

2b

19	İrse senden yā celāl ü yā cemāl Her biri olur viṣāl-i bā-kemāl	Senden gelen celal ya da cemal, (bize) kutlu bir kavuşma olur.
	Ḫūb olur zírā celāl-ile cemíl Bí-bedel olur cemāl-ile celíl	Çünkü celalinle cemalin güzeldir, cemalinle celalinin benzeri yoktur.
21	Sen o maḫfísin ki olup bí-nişān Görinürsin ẓāhiren günden ʻıyān	Sen gizlisin fakat ortaya çıktığında güneşten daha açık görünürsün.
	Lík görenler seni bí-cān olur Görmeyenler ḫāk-ile yek-sān olur	Öyle ki, seni görmeye can dayanmaz; görmeyenler (de) yerle bir olur.
23	ʻĀcizem medḥüŋde iy şāh-ı kerím Mümteniʻdür mümkine vaṣf-ı ḳadím	Ey cömertlik kaynağı yaratıcı, seni methetmekte yetersizim; (çünkü) evveli bilinmeyenin anlatılması mümkün değildir.
	Münācāt	**Yakarış**
	Yā İlāhí ben ḥaḳír ü nā-tüvān Šurduġumca ʻayn-ı ʻiṣyānam hemān	Allah'ım, ben, bir isyan kaynağı olarak durduğum sürece hakir ve güçsüzüm.
25	Şol elifdür ki ḳadüm idüp ḳıyām Dāimā šutdı günāh içre maḳām	Elif gibi boyumla ayakta kaldığım sürece sürekli günah içinde durmaktayım.
	Oldılar iki ḥarāmí gözlerüm Baḳmazam ḥaḳḳa ḥarāmı gözlerüm	Gözlerim, iki haydut oldular; doğruya bakmam, haram olanı gözlerim.
27	Diŋlemem söylense bir aḥsen ʻamel Ger işitsem diŋlerem ṣavt ü ʻamel	Güzel iş öğütleyen sözü dinlemezken oyun ve eğlence çağrıştıran sese kulak veririm.
	Nefse uyup her ne dem seyre gidem Şevḳ-ile gūyā yire başmam ḳadem	Nefsime uyup her eğlenceye gittiğimde, nerdeyse zevkten ayaklarım yerden kesilir.

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

3a

29	Yoḳışa gitsem olup bād-ı ṣabā İnişe āb-ı revānam gūyiyā	Sabâ rüzgarı gibi yokuş çıkar; sanki su gibi (de) akarım.
	Rāh-ı mescide olup süst ü melūl Düşe šura bulıram güc-ile yol	(Fakat) mescid yolunda ayak sürür, düşe kalka güçlükle yol bulurum.
31	Ger namāz içün iḳāmet eylesem Sehv-ile ne ḳıldığumı bilmezem	Ne zaman namaz için doğrulsam; yanlışlıkla ne kıldığımı bilemem.
	Ger bu cürm-ile beni görirse nār Āteş-i ḫışm u ġażab ile yanar	Ateş bile, beni bu kusurla görürse; öfke ve hiddet ateşiyle yanar.
33	Šartılursam bu ma‘āṣí ile ben Keff-i mízān aşana vezn itmeden	Ben, terazinin kefesinden taşacak bu günahları hesaplamadan tartılınca,
	Ġarḳ-ı ‘işyān oldı fülk-i cism ü cān Ḳalbüm içre ḳaldı ímānum hemān	vücudun ve canın gemisi isyana boğuldu fakat, imanım kalbimde kaldı.
35	Ḳalbüme idüp naẓar yā Rabbenā Baŋa ol gün āteşi eyle şitā	Ey Rabbimiz, kalbime bakıp, o gün bana ateşi kışa dönüştür.
	Her ne dem āteş baŋa zaḥmet ḳıla Noḳšaca maḥvuŋ anı raḥmet ḳıla	O ateş bana eziyet verdiğinde, (senin) yok ediciliğinin zerresi, onu rahmete dönüştürsün.
37	Dār-ı dünyādan ḲIYĀSÌ-yi ża‘íf Gözini yumduḳda ḳıl żayf-ı laṧíf	Güçsüz Kıyâsî, bu dünyada gözünü yumunca, (onu) lütfunla karşıla.
	Na‘t-ı Ḥażret-i Resūl ‘Aleyhi’s-selām	Ḥażret-i Peygamber Övgüsü (Allah’ın selāmı üzerine olsun)
	İy risālet ḫāteminüŋ ḫātemi Vey şefā‘at gencinüŋ ser-Ḥātemi	Ey peygamberlik mührünün en sonuncusu; ve ey affetme hazinesinin baş Hâtem’i!

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

3b

39	Reh-nümā-yı etḳıyā vü aṣfiyā Nūr-ı çeşm-i evliyā vü enbiyā	Sufiler ve takva sahiplerinin yol göstericisi, velilerin ve peygamberlerin gözünün nuru!
	Muẓhir-ı mihr-i sipihr-i mu‘cizāt Mübdi‘-i mā-lā-yušāḳ u müşkilāt	Mucizelerin göğündeki güneşin doğduğu yer; zorlukları ve güçlükleri kolaylaştıran!
41	Şem‘-i bezm-i *ḳābe ḳavseyn* ü yaḳín Māh-ı bedr-i leyle-i mi‘rāc ü dín	İki ok mesafesi kadar yakın olma meclisinin mumu; din ve mirac gecesinin parlak ayı!
	Server-i *levlāk*-tāc u ník-baḫt Şer‘-i İslām-‘asker ü seccāde-taḫt	Seccade tahtlı ve İslam askerli şeriatın, bahtı uğurlu ve *levlâk* taçlı hükümdarı!
43	Ṣāḥib-i Furḳān u dürr-i baḥr-ı nūr Nāsiḫ-i İncíl ü Tevrāt ü Zebūr	Furkan sahibi ve nur denizinin incisi; İncil, Tevrat ve Zebur’u hükümsüz bırakan!
	Gerçi sāyeŋ yoḳdur ey nūr-ı Ḫudā Ḫoş geçer sāyeŋde sulšān ü gedā	Ey Allah’ın nuru, gerçi gölgen yoktur (ama); sultan ve dilenci sayende hoşça yaşar.
45	Eyleyüp yā gibi egriden firār Menzile šoġru çekildüŋ tírvār	Yay gibi eğri olandan kaçıp, ok gibi, menzile doğru çekildin.
	Çeşm-i pür-nūr üzre ebrūveş şehā Sāyebān itmişdi ebri Ḥaḳḳ saŋa	Ey şah, nur dolu gözün üstündeki kaş gibi, Allah, bulutu sana gölgelik yapmıştı.
47	Çün saŋa rü’yetde yoḳdur ḳabl ü ba‘d Gözle arduŋda bizi iy ‘ayn-ı sa‘d	Ey kutluluk kaynağı, görme konusunda sana öncü ve artçı olmadığı için; biz peşinden gelenleri de gözet.
	Esb-i nefse bār-ı ‘iṣyān baġladuḳ Āh kim dünyāca šuġyān baġladuḳ	Nefis atına isyan yükü yükledik; yazık ki dünya kadar azgınlık yükledik.
49	Bir şeb-i ġafletde itdük ‘azm-i rāh Yol azup ḳalduḳ yitiş iy şem‘-i māh	Ey ay ışığı, (biz) bir gaflet gecesinde yola düştük; yoldan şaşıp kaldık, yetiş!

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

4a

Baḥr-ı lušfuŋdan eyā dürr-i yetím
Ḳatresin ister ḲIYĀSÌ-yi yetím

Ey eşsiz inci, yetim Kıyâsî, lütfunun denizinden bir damlacık ister.

Vaṣf-ı Ḥażret-i Ebū Bekr

Hazret-i Ebû Bekir'in Övgüsü

51 İy sipāh-ı mü'miníne píşvā
Vey nübüvvet şāhına ṣāḥib-rıżā

Sen müminler ordusunun öncüsü; peygamberler şahına koşulsuz rıza gösteren!

Ḥażret-i Bū Bekr-i ṣıddíḳü'n-nebí
Ser-firāz-ı ehl-i taṣdíḳü'n-nebí

Peygamberin doğrulayıcısı Hazret-i Ebû Bekir; peygamberi onaylayanların öncüsü!

53 Şāh-ı muḫtār ü imām-ı Muṣšafā
Zübde-i ḳāim-maḳām-ı Muṣšafā

Mustafa'nın imamı ve seçilmiş hükümdar; Mustafa'nın kaymakamının ilki!

Vaṣf-ı Ḥażret-i 'Ömer

Hazret-i Ömer'in Övgüsü

Yā emír ü ehl-i şer'-i mu'teber
Ḥażret-i 'allāme-i 'ādil 'Ömer

İtibarlı şeriat sahibi emir, adaletli bilgi sahibi Hz. Ömer!

55 Muḳtedā vü muḳtedí vü müttakí
Server-i serdār u fārūḳü'n-naḳí

Takva sahibi, bağlılık gösteren ve kendisine uyulan; başkomutanların öncüsü ve temiz Fârûk!

Ger nebíden ṣoŋra gelseydi resūl
Sen olurduŋ ey emír-i pür-uṣūl

Ey usul sahibi emredici, eğer Muhammed'den sonra peygamber gelseydi (o peygamber) sen olurdun.

Vaṣf-ı Ḥażret-i 'Oṣmān

Hazret-i Osman'ın Övgüsü

57 İy sa'ādet cündinüŋ ser-defteri
Ehl-i ímānuŋ mu'aẓẓam serveri

Ey mutluluk askerinin başı; iman sahiplerinin ulu serveri!

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

4b

	Ḥażret-i ʻOṣmān u Ẕün-nūreyn-i dín Cāmiʻ-i Ḳur’ān ü deryā-yı yaḳín	Hz. Osman ve dinin iki nur sahibi; Kur’ân’ı derleyen (kişi) ve bilgi denizi!
59	Nāẓır-ı dídār-ı nūreyn-i resūl Lāyıḳ-ı enẓār-ı ʻayneyn-i resūl	Resul’ün iki nurunun yüzüne bakan; Resul’ün iki gözünün bakışına layık (olan)!
	Vaṣf-ı Ḥażret-i ʻAlí	**Hazret-i Alî’nin Övgüsü**
	Yā velāyet şāhı yār-ı Muṣšafā Sāḳi-i kevṣer ʻAliyy-i Murtażā	Ey veliliğin şahı, Peygamber’in dostu; Kevser sakisi ʻAliyy-i Murtazâ!
61	Didi peyġam-ber senüŋçün yā velí Ben medíne ʻilme bābumdur ʻAlí	Ey veli, peygamber senin için “Ben ilim şehiriyim, Alî de onun kapısıdır.” dedi.
	Kim ki ol şehre duḫūl itmek diler Bābınuŋ yolında ḳılsun terk-i ser	Kim o şehre girmek isterse; kapısının yolunda başını feda etsin.
63	Çünki bunlar ol şehe yār oldılar Dār-ı díne çār-dívār oldılar	Bunlar o şaha yar oldukları için, dinin mekanına dört duvar oldular.
	Arḳa šayarsaŋ o dívāre eger Ola arḳaŋ çār-yār-ı muʻteber	Eğer o duvara arkanı dayarsan; dayanağın itibarlı dört halife olur.
	Ḳaṣíde	[**II. Selîm**] **Övgüsü**
65	Tā ki bir şeb ʻarż idüp encüm liḳā Dizdi burc-ı çerḫe çoḳ şemʻi Hüdā	Bir gece yıldızlar yüzlerini gösterince, Allah, felek burcuna pekçok mum dizdi.
	Ol gice bir müjde šobın atdı raʻd Šutdı rūy-ı ʻālemi ṣít ü ṣadā	O gece gök gürültüsü bir müjde topu attı; ve gürültüsü bütün cihanı kapladı.

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

5a

67	Şöyle taḳrír itdi kim bu feṭḥi bād Māh-ı nev aġız açup ḳaldı šaŋa	Rüzgar, bu fethi öyle anlattı ki; yeni ay, ağzını açıp donakaldı.
	Seb‘a-i seyyāreler ḫandān olup Ḳıldılar fānūs-ile seyr-i semā	Yedi gezegen gülerek, fanusla gökyüzünü seyrettiler.
69	Aḳ yıldız yaḳdı bir yıl mūmını Kārbān-ı şevḳe oldı reh-nümā	Parlak yıldız, bir yıl mumunu yakarak şevk kervanına yol gösterici oldu.
	Çıḳdı tā šāḳ-i sipihr üzre şafaḳ Aṣdı bir gül günı zār-ı dil-güşā	Şafak, gökyüzü takına kadar çıktı, ve (oraya) gönül çekici (bir) hüzün ifadesi taşıyan bir gül astı.
71	Ṣubḥ-ı ṣādıḳ bu ḫaberle irişüp Didi šonansun cemí‘-i mā-sivā	Tan yeri, bu haberle gelip; “Her ne varsa süslensin.” dedi.
	Ol seḥer şevḳ-ile çıḳdı āfitāb Burc-ı çerḫe dikdi bir altun livā	Güneş, o seher vakti, şevkle çıktı; gökyüzünün zirvesine altın bir bayrak dikti.
73	Zínet aḫbārına sūy-ı gülşene Bende-i müjde olup gitdi ṣabā	Rüzgar, süs haberini vermek için, müjde kölesi olup gül bahçesine (doğru) gitti.
	Döşeyüp aḫḍar nihālísin çemen Eyledi her menzili cāy-ı ṣafā	Çimen, yeşil kilim döşeyip, her mekanı eğlence yeri yaptı.
75	Başına bir mor yelken urınup Geldi irişdi benefşe ibtidā	En önce, menekşe, başına bir mor yelken (şapka) giyip, yetişti.
	Sürḫ-serveş baġrı yandı lālenüŋ Ḳıldı ‘azm-i rāh-ı kühsār-ı fenā	Lalenin, Kızılbaş gibi bağrı yandı; yokluk dağına doğru yöneldi.
77	İtdi hengāme şaḳāyıḳ bāġda Ṣaldı gürzin ḳıldı ezhāre ṣalā	Gelincik, bağda gürültü çıkardı; topuzunu atıp çiçeklere seslendi.

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

5b

Bir yaşıl sāde çeküp abdāl-i serv
Eyledi dervāze-i bād-ı hevā

Abdal selvi, yeşil sâdeden bir elbise giyinip bedava dilencilik etti.

79 Yaḳmamışdı daḫı nergis zer çerāġ
Çıḳdı sūsen çoḳ dil uzatdı aŋa

Nergis daha altın kandili yakmamışken susam çıktı, ona çok dil uzattı.

Mūsí-yi zanbaḳ yed-i beyżā açup
Çoḳ du'ā ḳıldı šayanmış ber-'aṣā

Zambak Mûsâ en beyaz elini açıp, asaya dayanarak çokça dua etti.

81 Yāsemen bir rísmāne yapışup
Serve çıḳdı eyledi seyr-i feżā

Yasemin bir ipe tutunup, selviye çıkıp, gökyüzünü seyretti.

Micmerine ġonçenüŋ gül yaḳdı 'ūd
Mużmahill oldı niçe misk-i Ḫıšā

Gül, goncanın tütsü kabında öd ağacı yakıp, (kokusundan) nice Hıta miski kaçacak yer aradı.

83 Gördi kim firdevse döndi gülsitān
Bülbül-i dil ḳıldı bu şi'ri nevā

Gönül bülbülü, gül bahçesinin cennete döndüğünü görünce; şu şiiri seslendirdi:

Ẕikr-i dendānuŋ ider ṣubḥ ü mesā
Mürġ-ı dil oldı yine lü'lü'-ġıdā

İnci dişinden beslenen gönül bülbülü, sabah akşam (senin) dişini zikreder.

Bu âlemi gösteren ayna gibi olan gönül, bana her an resmini gösterir.

85 Gösterür her laḥẓa baŋa naḳşuŋı
Bu dil-i āyíne-i 'ālem-nümā

Kākülüŋ fāsına zülfüŋ dālına
Ol elif ḳaddüŋle olayın fidā

O elif (gibi uzun) boyunla, kakülünün fâ (büklümüne) ve saçının dâl (kıvrımına) feda olayım.

87 Ġuṣṣam oldur seyr ider 'aksüŋ seni
Gün yüzüŋi eyledükce 'arż-ı mā

Güneş gibi yüzün suya yansıdıkça sudaki aksinin seni seyretmesini kıskanırım.

Eyleseŋ 'izzetle mihrāsā šulū'
Encüm-i ḫūbāna irür intifā

Yüce güzelliğinle güneş gibi doğduğunda güzellerin yıldızları kayar.

78[a] *sâde: şedde* Metin

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

6a

89 Yaraşur bu şi‘rümi taḳsím idüp
Şāh bezminde oḳursaŋ mušribā

Ey çalgıcı, (sana) bu şiirimi makam üzere, hükümdarın meclisinde okuman yaraşır.

Oldur ol şāh-ı cihān kim her gice
Pāsbānıdur meh-i bedr-i dücā

O cihan şahı odur ki, karanlıktaki dolunay, her gece (onun) bekçisidir.

91 Bezme inse mihr ü meh raḳḳāṣ olur
Rezme binse tíridür berḳ-ı ḳażā

(O) Meclise gelince güneş ve ay rakkaselik eder; savaşa çıksa, kazâ şimşeği (onun) oku olur.

Şeh Selím Ḫān bin Süleymān-ı zemān
Şu’le-i şemşíri dehre reh-nümā

Zamanın Süleymân’ının oğlu Sultan Selim Han’ın kılıcının yalımı zamanın yol göstericisidir.

93 İy ‘adālet burcına mihr-i münír
Vey sa‘ādet bāġına ẓıll-ı Ḫudā

Sen adalet burcunda parlak bir güneşsin ve kutluluk bağında Allah’ın gölgesisin.

Ġayrılar ẓıll-ı hümāda şāh iken
Ārzū-yı sāyeŋe düşdi hümā

Başkaları hümanın gölgesiyle hükümdar olurken, hüma, senin gölgenin peşine düşmüştür.

95 Açsa pervāzın livā-yı şevketüŋ
Eyleye pervāzı ‘arşı istivā

Senin şevketinin sancağı kanat açınca, kanadı arşa değer.

Bende-i ḥalḳa-be-gūşuŋdur hilāl
Šaḳınur boynına bir šavḳ-ı rıżā

Hilal, senin kulağı halkalı kölendir ve boynuna bir rıza gerdanlığı takınır.

97 Raḳṣ ider ‘arşuŋ ḫurūsı şevḳden
Üştür üzre eylese kūsuŋ ṣadā

Deve üzerindeki davulun ses verince; arşın horozu zevkten rakseder.

İy şeh-i encüm-sipāh ü Ḫıżr-kām
Vey Sikeŋder-ḳudret ü ‘Ìsí-şifā

Sen, Hızır sevinçli, yıldız ordulu, İskender güçlü ve Îsâ şifalı bir hükümdarsın.

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

6b

99	Āsitānun mesned-i šāḳ-i felek Ḫāk-i rāhuŋ çeşm-i māha tūtiyā	Senin eşiğin, felek takına dayanak; yolunun toprağı da ayın gözüne sürmedir.
	Ḫāme-i zerle zeberced levḥaya Mihr taṣvírüŋ yazup eyler şenā	Güneş, altın kalemle zeberced madeninden levhaya, resmini yaparak (seni) över.
101	Māh-ı nevden müşterí aḥkāmuŋa Çekdi šuġrā-yı muẓaffer dāimā	Müşterî yıldızı senin hükümlerine hilal şeklinde “her daim muzaffer” tuğrası çekti.
	Milk-i ‘ālemden ḳamu el çekdürür Her kimüŋle itse nízeŋ merḥabā	Mızrağın, kiminle karşılaşsa hepsine bu dünyadan el çektirir.
103	Düşdi ḫāk-i pāyuŋa zerre-miṣāl Bād-ı ḥasretle ḲIYĀSÌ-yi gedā	Dilenci Kıyâsî, hasret rüzgarıyla, bir zerre gibi ayağının tozuna kapandı.
	Kendü baġrum yaġı ile yanuram Ma‘rifet bezminde bir şem‘em şehā	Ey hükümdarım, (ben) hüner meclisinde bağrımın yağıyla yanan bir mumum.
105	Az ḳaldı kim söyindüre beni Cevr-ile bu rūzgār-ı bí-vefā	Bu vefasız rüzgar, eziyetle, az kalsın beni söndürecekti.
	Çār-deh sāle daḫı bir šıfl iken Baḥr-ı ‘ilme olmış idüm āşinā	Daha on dört yaşında bir çocukken; ilim denizinde dalgıç olmuştum.
107	Çıḳdı aḳrān nerdübān-ı rif‘ate Ben ayaḳda ḳalup oldum mübtelā	Akranlar, rütbe merdivenine çıktı; ben ayakta kalıp düşkün oldum.
	Ḫaste-i ālām-ı künc-i ġayretem Derdüme dārū-yı himmetdür devā	Gayret köşesinde elem hastasıyım; derdimin devası (senin) himmetinin ilacıdır.
109	Döndügince tā-ḳıyāmet mihr ü māh Virdügince ‘āleme nūr u żiyā	Güneş ve ay kıyamete kadar döndükçe ve âleme nur ve ışık verdikçe,

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

7a

Furṣat u nuṣret ḳafādāruŋ olup
Reh-ber olsunlar öŋüŋce evliyā

fırsat ve yardım yoldaşın olup, veliler (senin) önünde yol göstericin olsun.

Sebeb-i Te'lîf-i Kitāb

Kitabın Yazılış Sebebi

111 Nušḳa gel iy šūšî-yi şîrîn-süḫan
Ol ma'ārif bezmine şekker-şiken

Ey tatlı dilli papağan, dile gel; hüner meclisinde şeker çiğne.

Şāha ḳarşu nāme-i iḫlāṣ oḳı
Defterüŋ aç naẓm-ı bezm-i ḫāṣṣ oḳı

Şaha karşı ihlas kitabını oku; defterini aç, seçkinler meclisinde şiir oku.

113 Ḥāil olmasun saŋa cism-i ḳafes
Bülbüli dem-beste ḳılmaz ḫār ü ḫas

Vücut kafesi sana perde olmasın; (çünkü) çer çöp, bülbülün sesini kesemez.

Sözlerüŋ güş eylese āb-ı ḥayāt
Bulur idi derd-i ẓulmetden necāt

Hayat suyu, sözlerini işitse, zulmet derdinden kurtulurdu.

115 Dime bí-ḳadr oldı ehl-i ma'rifet
Söz güherdür yirde ḳalmaz 'āḳıbet

İlim sahipleri kıymetsiz oldu deme (çünkü) söz mücevherdir, elbette yerde kalmaz.

Ḥażret-i şāh-ı selāšín-i cihān
Ḫüsrev-i devrān Selím-Ḫān-ı zemān

Cihan sultanlarının sultanı, dünyanın hükümdarı, zamanın Sultan Selîm'i!

117 Āfitāb-ı evc-i burc-ı salšanat
Māh-tāb-ı āsümān-ı merḥamet

Saltanat burcunun zirvesindeki güneş; merhamet göğündeki parlak ay!

Şöyle ma'mūr oldı 'adlinden cihān
Bulmayup vírāne būm eyler fiġān

Adaletinden cihan öyle şen oldu ki, baykuş bir harabe bile bulamayıp, inler.

119 Şevḳe gelse zerre-i ḫāk-i deri
Gösterür āyíne-i İskenderi

Onun kapısının toprağındaki bir zerre şevke gelse; onu bir İskender aynası sanırsın.

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

7b

Māh-ı nev evṣāfına açmış dehān
Medḥine berg-i šarí olmış zebān

Yeni ay vasıflarına ağız açmış; taze yaprak, övgün için dile dönmüş.

121 La‘l-sāġar ḳaldurup lāle müdām
‘Işḳına gülşende eyler nūş-ı cām

Lale, lal renkli kadeh kaldırıp sürekli gül bahçesinde onun aşkına şarap içer.

Ben daḫı medḥin o şāhuŋ bí-riyā
Vird-i ‘izzet ḳılmış idüm dāimā

Ben de o şahın övgüsünü riyasız bir şekilde sürekli, yüce vird edinmiştim.

123 Baŋa bir şeb didi ol şeh ḫʷābda
Görelüm neŋ vardur nā-yābda

O şah, bana, bir gece uykuda “Gizli neyin vardır, görelim.” dedi.

Perde ref‘ olınca çeşm-i cāndan
Def‘i ta‘bír istedüm iḫvāndan

Can gözünden perde kalkar kalkmaz, dostlardan tabir istedim.

125 Didiler kim söz olu[r] dürden murād
Cān u dil oldı bu ta‘bír-ile şād

“İnciden maksat, sözdür.” deyince; bu tabirle can ve gönül hoşnut oldu.

Šurdum ol dem şevḳ-ile ġavvāşvār
Tā ḳılam söz gevherini āşikār

Bunun üzerine, dalgıç gibi şevkle yönelip, söz incisini çıkarmak istedim.

127 Def‘i uryān eyleyüp cān u teni
Cāme-i ġamdan çıḳardum ben beni

Peşinden, canı ve teni üryan kılıp; ben, beni gam elbisesinden çıkardım.

Baḥr-i naẓma šaldum ol sā‘at hemān
Cüst ü cūya māhíveş oldum revān

Hemen, nazım denizine dalıp, balık gibi arayıp taramaya koyuldum.

129 Aradum her kūşeyi enẓār-ile
Buldum āḫir diḳḳat-i efkār-ile

Her köşeyi bakışlarımla aradım; sonunda fikirlerimin dikkatiyle buldum.

Ber-güẕār içün o şāha mā-ḥażar
Baḥr-ı ma‘níden çıḳardum bir güher

O şaha yaraşır bir hediye sunmak için, mana denizinden bir inci çıkardım.

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

8a

131	Gevher oldur ola anda ḫāṣṣa Yazıla şeh defterinde ḫāṣṣa	Cevher kendisinde bir nitelik bulunan ve hükümdarların defterine özel olarak yazılan şeydir.
	Ḫāṣṣa oldur bu rengín gevhere Nūr virür gözdeki nūr u fere	Bu renkli cevherin özelliği gözdeki nura ve fere ışık vermesidir.
133	Gāh olur elḥān idüp āvāz ider Sāzına bülbülleri dem-sāz ider	Bazen, nağmeler söyler, bülbülleri sazına arkadaş eder.
	Keşf idüp ʻışḳuŋ Zebūrından peyām Naġme-i Dāvuddan söyler kelām	Aşkın Zebûr'undan haber verip; Dâvud'un kitabından söz söyler.
135	Dil-güşādur nitekim bāġ-ı İrem Sāiri eyler niçe biŋ defʻ-i ġam	(Söz gülşeni) İrem bağı gibi gönül açıcı bir yerdir ve orada dolaşanlarda kederden eser kalmaz.
	Çün Süleymāna cerād iletdi mūr Anı ol şāha šuyurdılar šuyūr	Karıncanın Süleyman'a hediye olarak çekirge iletmesi gibi; kuşlar, onu o hükümdara duyurdular.
137	Ol sebeble oldı vāṣıl ṣoḥbete Lāyıḳ oldı ḥʷān-ı bezm-i ʻizzete	O sebeple, sohbete erişti; izzet meclisinin sofrasına layık oldu.
	Ben ne mūram yā ne tuḥfem vardur Gír ü tuḥfem ʻaybumı eẓhārdur	Ben ne karıncayım, ne de hediyem vardır; zaten hediyem de ayıbımı ortaya çıkarmaktadır.
139	Umarum kim ʻaybumı ʻālem-penāh Dāmen-i lušfı ile ide penāh	Alemin sığındığı (hükümdar) umarım lutfunun eteğiyle ayıbımı örter.
	Her ne dem kim keşf olınsa bu kitāb Gösterür iki ṣaḥífe iki bāb	Bu kitap her açılışta iki sayfa ve iki kısım sunacaktır.
141	Birisi anuŋ šılısm-ı maʻrifet Görinür keşf olsa resm-i maʻrifet	Onlardan birisi marifet tılsımıdır, keşfedenler için onda marifet resmi görünür.

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

8b

Birisi anuŋ serāy-ı ʻışḳdur
Dergeh-i şāh u gedā-yı ʻışḳdur

Onlardan diğeri aşk sarayıdır; aşkın dilenci ve hükümdarının toplandığı yerdir.

Mašlaʻ-ı Dāstān

Destâna Giriş

143 Ketb idenler bu kitābuŋ aṣlını
Şöyle feṯḥ itdi ki bāb u faṣlını

Bu kitabın aslını yazanlar, bölümlendirmesini şöyle yaptılar:

Cānib-i maşrıḳda gelmiş ṣābıḳa
Bir Sikenderveş muʻaẓẓam pādişā

Eskiden, şark tarafında İskender gibi büyük bir padişah varmış.

145 Söylenürmiş nāmına Sulšān Muʻín
Dinilürmiş taḫtına Rūḥ-ı Zemín

(Onun) adına "Sultan Mu'in"; tahtına "Rûh-ı Zemîn" denilirmiş.

Her seḥer gün gibi itdükce šulūʻ
Māh-ı nev öŋinde eylermiş rükūʻ

O, her seher güneş gibi doğduğunda, hilal önünde eğilirmiş.

147 Mihr-i ḫāverveş çekermiş zer livā
Şarḳ u ġarba ḥükm idermiş dāimā

Doğu güneşi gibi altın sancak çekip; doğu ve batıya her zaman hükmedermiş.

İştiġāl itse duʻāsına melek
Mihr ü mehden eller açarmış felek

Onun duasına melekler de eşlik eder, gökteki ay ve güneş de el açarmış.

149 ʻArż-ı dídār itse ol şāh-ı cihān
Gider imiş kendüden āb-ı revān

O cihan şahı ne zaman yüzünü gösterse, akan su kendinden geçermiş.

Tíġi mevc ursa kefinde baḥrvār
Ġarḳ olurmış fülkveş berr ü biḥār

Elindeki kılıç deniz gibi dalgalanınca, karalar ve denizler bir gemi gibi suya batarmış.

151 Gerçi irgürmiş sipihre bārgāh
Šoġmamış lākin ser-i burcında māh

Her ne kadar sarayının yüksekliği gökyüzüne erişse de onun burcu üzerinde bir ay doğmamış.

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

9a

Erġavānveş mívesi olmazımış
Reng ü ṣūretde velí mümtāzımış

Seçkin bir görünüşte olmasına rağmen erguvan gibi meyvesi olmazmış.

153 Bāġ-ı ʻömrinüŋ yoḳ imiş ḥāṣılı
Jeng imiş āyíne-i cān u dili

Ömrünün bağının meyvesi yokmuş; can ve gönül aynası paslıymış.

Rūz u şeb yanduḳça nār-ı reşk-ile
Āteşin teskín idermiş eşk-ile

Gece gündüz kıskançlık ateşiyle yanar; ateşini gözyaşıyla teskin edermiş.

155 Tāc u taḫtına baḳup olduḳça şād
Pür-ġam olurmış idüp bu derdi yād

Tacına ve tahtına bakıp memnun olur; (fakat) bu derdi hatırlayıp gamla dolarmış.

Dönmiş ol šāvūsa kim ḳılsa naẓar
Her telinde seyr ider āyíneler

Görüntüsü, her tüyünde aynalar bulunan tavus gibiymiş.

157 Şevḳ-ile mesrūr olup cevlān ider
Gülşeninüŋ güllerin ḫandān ider

(Bazen) Sevinçle dolaşmaya başlar; gül bahçesi gülleri açmaya başlar.

Pür-ġam olur olsa nāẓır pāyine
Dāġ olur cismine her bir āyine

Ayağına bakınca da gamla dolar; her bir ayna vücuduna yara olur.

159 Āh kim bu bí-ḥaḳíḳat āyine
Ne güne gün gösterür ne ayına

Bu hakikatsiz ayna, ne bir gün ne bir ay gün gösterir.

Māhını bedr eylese eyler hilāl
Mihrüniŋ virür kemāline zevāl

Ayını dolunay yapsa hilâle çevirir; güneşinin değerini sona erdirir.

161 Dil evinüŋ olsa miʻmārı eger
Yabsa bir yanını bir yanın yıḳar

Eğer gönül evinin mimarı olursa, bir tarafını yaparken bir tarafını yıkar.

Şāh bu derd-ile gey maḥzūn idi
Ġonçe gibi baġrı ġamdan ḫūn idi

Şah, bu dertle oldukça hüzünlüydü; gönlü gam yüzünden gonca gibi kanla doluydu.

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

9b

163	Bir gice seyrinde gördi pādişāh Tāḳ-ı eflāki idinmiş bārgāh	Padişah, bir gece rüyasında gökyüzünün kubbesini (kendine) divan edindiğini gördü.
	Devletine dāl olup ol dem hilāl Ḳoynına girmiş idüp ʻarż-ı cemāl	O sırada hilal, yüzünü gösterip koynuna girmiş ve onun kutluluğuna işaret etmiş.
165	Şāh ḳoynından girü šurup esen Ṣıyrılup çıḳmış nitekim pírehen	(Hilal) kutluca tıpkı bir gömlek gibi şahın koynundan sıyrılıp çıkmış.
	Ayrılup serverden itdükde firār Bir münevver necm virmiş yādigār	Padişahtan ayrıldığında ona nurlu bir yıldız armağan etmiş.
167	Şemʻ-i envārın uyarup ḫʷābdan Şāh taʻbír istedi aṣḥābdan	Şah, nurlu mumunu uykudan uyandırıp, dostlarından (bu rüyaya) tabir istedi.
	Didiler ol ḳoynuŋa giren hilāl Bir bikirdür kim bula şāha viṣāl	(Dostları şöyle) dediler: “O koynuna giren hilal, şaha eş olacak bir bakireye işarettir.
169	ʻAksdür ol necm kim virmiş saŋa Nūr alısar senden iy mihr-i żiyā	Ey parlak güneş, o yıldızın sana verdiği bir yansımadır ve senden nur alacaktır.
	Ol ṣadefden olısar bir dürr-i şāh Görse anı arta nūr-ı çeşm-i māh	O sedeften kıymetli bir inci olacaktır; onu görse ayın gözünün nuru artacaktır.”
171	Şāh bu taʻbírde idüp ḳarār Eyledi aṣḥāba çoḳ dürler niṯār	Şah, bu tabiri beğenip dostlarına pekçok inci dağıttı.
	Serv gibi şeh idüp ol dem ḳıyām Lāleveş çekdi ayaġ üstine cām	Bunun üzerine şah selvi gibi ayağa kalkıp, lale gibi ayaklarla (günü) kutladılar.
173	Meh yüzinden ebrveş gidüp ḥicāb Eyledi ḳaṣr-ı sipihri feṯḥ-i bāb	Ay yüzünden bulut gibi perde kalkıp gökyüzü sarayının kapısını araladı.

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

10a

	Ābveş oldı serāyına revān Ḳıldı bí-ḥad seyr-i serv-i dilsitān	Sarayına su gibi yönelip, sayısız gönül alıcı selviyi seyretti.
175	İtdi firdevse ḥayātında duḫūl Ḳıldı bir mümtāz ḫūr anı ḳabūl	Hayattayken cennete girdi ve seçkin bir hûrî onu kabul etti.
	Bir gice anuŋla idüp bezm-i cān Māhveş mihr-ile ḳıldı iḳtirān	Bir gece onunla can meclisi kurup; ay gibi güneşle yakınlaştı.
177	Pādişāhuŋ gördügi ol vāḳı‘a Oldı ol demde mušābıḳ vāḳı‘a	Padişahın gördüğü rüya, o sırada gerçekleşmiş oldu.
	Maẓhar-ı mihr-i hidāyet oldı şāh Maẓhar-ı māh-ı sa‘ādet oldı şāh	Şah, hidayet güneşine ve saadet ayına ulaşmış oldu.
179	Rūzgārı müddeti idüp mürūr Geldi ol nūr-ı Hüdā itdi ẓuhūr	Rüzgar esinceye kadar geçen sürede, Allah’ın nuru ortaya çıktı.
	Olduġıçün pertev-i nūr-ı İlāh Virdiler ol māh-tāb ismini Māh	İlahî nurdan bir ışık olduğu için, o ay ışığının ismini Mâh koydular.
181	Bir zümürrüd mehd içinde ġonçevār Besler idi dāye çün ebr-i bahār	Dadı onu gonca gibi zümrüt bir beşik içinde bahar bulutu gibi beslerdi.
	Gitdügince oldı serv-i ser-firāz Ġonçeden nāz aldı bülbülden niyāz	Gittikçe benzerlerinden üstün olan (bir) selvi oldu; goncadan naz, bülbülden niyaz öğrendi.
183	İrdi on dörde o naḫl-i iḫtirām Oldı māh-ı nev iken bedr-i temām	O salınan fidan on dördüne girdiğinde; yeni ay iken dolunay oldu.
	Şāh-ı gerdūn-taḫtuŋ vefāt idüp Māhuŋ taḫta geçdügidür	**Felek tahtlı şahın vefat edip Mâh’ın tahta geçtiğidir**

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

10b

	Yine bir devr itdi šolāb-ı felek Bāġ-ı dehri ṣuladı āb-ı felek	Feleğin su çarkı yine döndü ve suyuyla dünya bağını suladı.
185	Ṣāh göçdi Māha degdi tāc u taḫt Yandı bezm-i ʻizzetinde şemʻ-i baḫt	Şah ölünce taç ve taht Mâh'a geçti; talih mumu (onun) kudretinin meclisinde yandı.
	Çalınup her yirde kūs-ı furṣatı Šutdı āfāḳı ṣadā-yı nuṣreti	Her yerde nöbetinin davulu çalınıp; zaferinin sesi etrafı tuttu.
187	Ḥükmi berri ḳablayup meh-tābveş Baḥre cārí oldı emri ābveş	Hükmü ay ışığı gibi yeryüzünü kaplayıp; emri su gibi denize aktı.
	Virdi ḥāṣıl mezraʻ-ı ʻālem aŋa Düşmedi bir dāne ḫırmenden cüdā	Dünya tarlası ona ürün verdi; bir tanesi (bile) harmandan dışarıya düşmedi.
189	Salšanat küncinde gerçi genc idi Ġonçe-i gül gibi daḫı genc idi	Bir gül goncası gibi genç iken saltanat köşesinde hazine idi.
	Çün delüḳanlu idi mānend-i mey Pür-hevā idi dimāġı hemçü ney	Çünki, şarap gibi delikanlı idi; gönlü ney gibi arzu nefesiyle doluydu.
191	Servveş başında esdükce hevā Māil olurdı gülistāndan yaŋa	Başında kavak yelleri estikçe, gül bahçesine yönelirdi.
	Güş idüp gülşende bülbül ṣoḥbetin Eyler idi bāde vü gül ṣoḥbetin	Gül bahçesinde bülbül sohbetini işitince; gül ve şarap sohbeti ederdi.
193	Diŋleyüp āvāz-ı ʻışḳı nāydan Fehm iderdi rāz-ı ʻışḳı nāydan	Aşk ezgisini neyden dinler, aşk sırrını neyden öğrenirdi.
	Geh idüp vaṣf-ı şikārı istimāʻ Eyler idi niyyet-i ṣayd-ı sibāʻ	Avla ilgili övgüleri dinleyince vahşi hayvanları avlamayı isterdi.

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

11a

195	Nāy-ı tírínüŋ ṣadāsın itse güş Raḳṣ iderdi Mevlevíāsā vuḥūş	Av hayvanları, (onun) kamıştan okunun sesini duyunca; Mevlevî gibi raks ederdi.
	Bāzınuŋ bāli ṣadāsından perí Lerze-i ḥayretle dökerdi peri	Peri, şahininin kanadının sesinden, hayretle titreyerek kanadını dökerdi.
197	Bir seḥer kim bāl açup şeh-bāzvār Eyledi bir cānibe ‘azm-i şikār	Bir sabah doğan gibi kanat açıp, avlanmak üzere bir yöne yöneldi.
	Bildi Māhuŋ ṣayda itdügin hücūm Çıḳmadı ḫavfından ol gün šaşra būm	Baykuş, Mâh’ın ava çıktığını öğrenince; o gün korkusundan dışarı çıkmadı.
199	Šabl-bāz-ı Māhdan šuyup ṣadā Oldı lā-ya‘ḳıl yire düşdi hümā	Hüma, Mâh’ın (av) davulunun sesini duyunca (korkusundan) bilinçsizce yere düştü.
	Mürġ-ı kebgüŋ aḳdı burnından demi Šurnanuŋ feryādı šutdı ‘ālemi	Keklik kuşunun burdundan kan geldi; turnanın feryadı her tarafı kapladı.
201	Ḳalmadı ol gün ki bir mürġ-ı hevā Ḳılmaya Māhuŋ öŋinde cān fedā	O gün, Mâh’ın önünde canını feda etmeyecek havada uçan bir kuş kalmadı.
	Şöyle itdiler ki āhūlar firār Bir nefesde buldılar dār-ı ḳarār	Ceylanlar öyle kaçıştılar ki bir nefes olsun dinlenecek yer aradılar.
203	Kūhe yā hū didiler arslānlar Yaḳdı bí-ḥad dāġlar ḳablanlar	Aslanlar, dağdan medet umdular, kaplanlar da (kederlerinden) bedenlerini dağladılar.
	Gürgler başların alup gitdiler Kürkci dükkānını mecma‘ itdiler	Kurtlar başlarını alıp gittiler; soluğu kürkçü dükkanında aldılar.
205	Ṣoyunup ṣa‘lebler abdāl oldılar Postuŋ derdiyle pā-māl oldılar	Tilkiler soyunup abdal oldular; post derdiyle ayak altında kaldılar.

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

11b

	Geçdi Māh ol gün niçe kühsār u deşt Bāzveş aldı şikārın itdi geşt	Mâh o gün birçok dağ ve sahra aşıp; doğan gibi avını alıp dolaştı.
207	Geşt iderken gördi bir ḫoş merġẕār Gelmiş elḥāna olup her mürġı zār	Gezerken, (oradaki) her bir kuşu inleyerek nağmeler söyleyen güzel bir çimenlik gördü.
	Zemzeme ḳılsa o kühsār-ı ṣafā Tíşe-i Ferhāddan virür ṣadā	O sefa tepesi her ezgisinde Ferhad'ın kazmasından dem vururdu.
209	Hecr-i dídār-ile çoḳ ırmaġlar Zār-ile anda geçürmiş çaġlar	Oradaki ırmaklar, güzel yüzün ayrılığından yıllarca hüzünle çağlar.
	Dōst diyü ḳumrílar feryād ider Her šuyūrı 'ışḳ-ile irşād ider	Kumrular "dost" diye feryad eder; her kuşa aşkta yol göstericilik yapar.
211	Dürlü ḳuşlardan gelür ṣavt-ı ġaríb Her biri biŋ şevḳ-ile dir yā ḥabíb	Her bir kuştan garip ses(ler) gelir ve hepsi arzuyla sevgiliye seslenir.
	Bitmiş ol ṣaḥn-ı çemende bir dıraḫt Gülsitān-ı çerḫe ṣalmış şāḫı baḫt	O çimenin ortasında bir ağaç bitmiş ve (o) ağacın dalı felek gül bahçesine baht salmış.
213	Görinür şevketde gūyā kūh-ı ḳāf Ka'beveş anı šuyūr eyler šavāf	Kuşlar haşmetiyle Kaf dağı gibi görünen (ağacın) etrafını Kabe gibi tavaf eder.
	Ol dıraḫtuŋ sāyesine irdi Māh Ḳıldı šāḳı sāyebānına nigāh	Mâh, o ağacın gölgesine ulaştı; kemerinin gölgeliğine baktı.
215	Bir kebūter gördi anda gey ża'íf Didi kim āvāre ancaḳ bu naḥíf	Onda gayet güçsüz bir güvercin gördü (ve ona şöyle) seslendi: "Galiba bu zavallı güçsüz (hayvan),
	Ḫaste olmış 'uzlet-i yārāndan Beste olmış şiddet-i šayrāndan	dostlarının ayrılığı yüzünden hasta olmuş; kuşların eziyetinden etkilenmiş,

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

12a

217	Ṣalınur gūşında bir zíbā güher Görinür bālinde mektūb-ı ḫaber	(onun) kulağında süslü bir mücevher sallanır; kanadında (bir) haber mektubu görünür.”
	Emr-i ṣayd itdi anı Māh ol zemān Def‘i šutdılar diri şah-bāziyan	Mâh, o zaman onun avlanmasını emretti; doğancılar hemen (onu) canlı (olarak) yakaladılar.
219	İtdiler ol dem anı teslím-i Māh Aldılar ṣayyādlar çoḳ māl ü cāh	O zaman onu Mâh’a teslim ettiler; avcılar çok mal mülk aldılar.
	Görmedi ol dem anı açmaġı rāy Eyledi ‘azm-i reh-i ḫalvet-serāy	Onu açmayı o an doğru bulmadı, saraydaki özel mekanına yöneldi.
221	Rūḥ cisme itdügi gibi ḥulūl Māh ḳaṣrına gelüp itdi duḫūl	Ruhun bedene sızması gibi Mâh sarayına giriverdi.
	Gül gibi šūmārı ḫandān itdi Māh Cān u dilden eyledi aŋa nigāh	Mâh, gül gibi tomarı açtı; ona candan baktı.
223	Gördi ol ḳāġıdda bir naḳş-ı nigār Gösterür taṣvír-i rūḥı āşikār	O kağıtta, sanki resmedilmiş ruh gibi bir güzel gördü.
	Māníye müjgānı ta‘lím eylemiş Ḳıl ḳalem šutmaġı tefhím eylemiş	(O) Mânî’ye kirpik (çizmeyi) ve kıl kalem tutmayı öğretmiş.
225	Ruḫları virmiş ḳamu naḳḳāşa reng Şekli baġlatmış niçe mir’āta jeng	Yanakları bütün nakkaşlara renk vermiş; görünümüyle pek çok aynanın (da) gönlü kararmış.
	Ḳaşları māh-ı nevüŋ bükmiş bilin Ḳāmetinden servler çekmiş elin	Kaşları yeni ayın belini bükmüş; boyundan selviler el çekmiş.
227	Kāküli sünbüllere atmış kemend Eylemiş bir mūyı biŋ reyḥānı bend	Kakülü sümbüllere kement atacak; her bir kılı bin reyhanın bağlanacağı güzellikteydi.

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

12b

Deyr-i dünyā görmese ol ṣūreti
Olmaz idi ṣūretinüŋ zíneti

Dünya o güzelliğe tanık olmasaydı yeryüzünün bir güzelliği olmayacaktı.

229 Ṣanma bí-rūḥ idi ol taṣvír-i ḫān
Virür idi bir güzel cāndan nişān

O hükümdarın tasvirinin ruhsuz olduğunu sanma; (o) güzel bir candan işaret verirdi.

Olmış ol šūmāre ol naḳş-ı nigār
Ḫūb zer-ḫal ḫašš-ıla ser-nāmevār

O güzelin resmi o tomara, güzel, altın hatla kitap başlığı gibi olmuş.

231 Nāmesi ammā beyāż idi hemān
Ehl-i ḳalbe ḫaššı olurdı ʻıyān

Gerçi sayfası beyazdı ama, ancak kalp ehli olan (ondaki) hattı görürdü.

Nāmede nāmın muʻammā eylemiş
Perde ardından tecellā eylemiş

O eserde adını gizlemiş ve perde arkasından görünmek istemiş.

233 Remz-ile dimiş šabíb-i māhirem
Sínede tír-i ġam u derdi ḳomam

Esrarlı bir şekilde (şöyle) demiş: “Ben hünerli bir tabibim; gönlümde gam ve dert okunu tutmam.

Mesken olmışdur baŋa gülzār-ı Çín
Nitekim ḫaddümde yatur zülf-i çín

Kıvrım kıvrım saçlarımın yanağıma dökülmesinin sebebi Çin gül bahçesini mesken edinmemdendir.

235 Ger ṣorarsaŋ iy şeh-i ṣāḥib-naẓar
Taḫt-ı Çínüŋ pādişāhıdur peder

Ey ileri görüşlü hükümdar, soracak olursan, baba(m), Çin tahtında padişahtır.”

Cān göziyle bu söze itdi nigāh
Mihrimiş nām-ı nigārı bildi Māh

Mâh, bu söze can gözüyle baktı; (o) güzelin isminin Mihr olduğunu anladı.

237 Sürüp ol taṣvíri ol dem yüzine
Ruḫların gözlik edindi gözine

Hemen o resmi yüzüne sürüp yanaklarını gözüne gözlük edindi.

Deyr-i dünyādan idüp ḳašʻ-ı naẓar
Ḳıldı ol şekli yanında muʻteber

Dünyanın itibarını bir tarafa bırakıp o resimdeki güzele gönül verdi.

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

13a

239	Gāh ḳoynına ḳoyardı gül gibi Geh ṣoḳardı başına sünbül gibi	Bazen gül gibi koynuna koyardı; bazen sümbül gibi başına sokardı.
	Māh ol şekli idinüp āyine Cān-ile baḳdı cebíni ayına	Mâh, o şekli ayna edinip, (onun) alnının ayına içtenlikle baktı.
241	Gördü kim bir remzi var imiş anuŋ Ḳaşları ḫašš-ı ġubār imiş anuŋ	Onun bir sırrı olduğunu ve kaşlarının gubârî hat olduğunu gördü.
	Bu yazılmış ki eyā ṣāḥib-hüner Lafżı ḳo ma‘nāsına eyle naẓar	(Orada) “Ey hüner sahibi, lafzı bırak, manasına bak.” diye yazılıymış.
243	Māh bildi ki ġaraż cāndur hemín Cism-i bí-cān-ile cān olmaz ḳarín	Mâh, maksadın can olduğunu ve cansız bedende canın bulunamayacağını anladı.
	Díde-i ādemde çün ferdür güher Bí-güher çeşmi n’ider ṣāḥib-naẓar	(Çünkü) insanın gözündeki fer mücevherdir; anlayış sahipleri cevhersiz gözü n’eyler?
245	Didi kim olduḳ hemān ṣūret-perest Ol ṣanem vaṣlına ger irmezse dest	“O put kadar güzel sevgiliye kavuşmadıkça, (biz) sûretine tapan (bir aşık) olarak kalacağız.” dedi.
	Çünki ben Māham odur Mihr-i cihān N’ola itse mihr ile māh iḳtirān	“Ben Mâh, o (da) dünyanın Mihr’i olduğu için; güneş ve ayın yakınlaşmasına şaşılmamalıdır.”
247	Müstefād olur mihirden nūr-ı māh Māh bí-nūr olımaz bí-iştibāh	Ay ışığını güneşten al(dığı için) şüphesiz ay ışıksız olamaz.
	İhtiyārın aldı çün naḳş-ı nigār Māh oldı ‘āşıḳ-ı bí-iḫtiyār	O güzel sevgilinin resmi Mâh’ın iradesini (elinden) aldığı için, boynu bağlı aşık oldu.
249	Cām-ı ‘ışḳı çekdi ol dem bí-riyā İçi acıdı ṣurāḫínüŋ aŋa	O zaman aşk kadehini öyle içti ki sürahinin (bile) ona içi acıdı.

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

13b

Bezm-i ʻışḳa ḳāmetin çeng itdi Māh
Zühreye göklerde āheng itdi Māh

Mâh, aşk meclisine boyunu çalgı edip gökteki zühreye eşlik etti.

251 Yaşını ol çenge evtār eyledi
Cūşa geldi nāle vü zār eyledi

O çalgıya tel tel gözyaşı döküp coşkuyla ağlayıp inledi.

Nāle ile yaş döküp šolābvār
Māh gitdi kendüsinden ābvār

Mâh, dolap gibi iniltiyle yaş döküp, su gibi kendinden geçti.

253 Baḥr-ı ḥayretden alup bu dürleri
Dizdi silk-i naẓma ʻaḳlı gevheri

Bu incileri hayret denizinden alıp, nazım ipliğine aklının incilerini dizdi.

Ġazel

Gazel

Tā ki oldum sāir-i gülzār-ı ʻışḳ
Oldı her bir kirpügüm bir ḫār-ı ʻışḳ

“Aşkın gülbahçesini dolaştığımdan beri, her bir kirpiğim bir aşk dikeni oldu.

255 ʻĀrıżı fikriyle yandum odlara
Nūr-ı Ḥaḳdan ẓāhir oldı nār-ı ʻışḳ

Yanağı(nın) fikriyle ateşlere yandım; aşk ateşi Hakk’ın nurundan gözüktü.

Gözlerüm ol Mihr içün encüm-miṣāl
Ṣubḥa dek olsa n’ola bídār-ı ʻışḳ

Gözlerim o Mihr için yıldızlar gibi sabaha dek aşk uykusuzu olsa (bunda) ne var?

257 Baġrumı deldüm idüp āh [u] fiġān
Nāyile ḳıldum yine güftār-ı ʻışḳ

Ağlayıp sızlayıp bağrımı deldim; yine neyle aşk sözleri söyledim.

ʻĀşıḳ-ı dídār olan āba yaşum
Ögredür gülzārda reftār-ı ʻışḳ

Gözyaşım, güzelliğe aşık olan suya, gül bahçesinde aşk yürüyüşü öğretir.”

Māhuŋ bí-ḳarārlıġı ḥālinde Beşír nām bendesinüŋ pendiyle seyr-i gülzār itdügidür

Mâh’ın kararsızlığı durumunda Beşîr isimli kölesinin nasihatiyle gül bahçesinde dolaştığıdır

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

14a

259	Eyleyince Māh bu şi‘ri revān Çeşme-i çeşminden oldı ḳan revān	Mâh bu şiiri söyleyince gözünün çeşmesinden kan aktı.
	Lālezārında açıldı lāleler Gülleri üstine düşdi jāleler	Yanağında (kıpkırmızı) laleler açtı; gül yanağının üzerine çiğ tanesi (gibi gözyaşı) düştü.
261	Māhuŋ ol dem bir ġulāmı var idi Fikret ü tedbírde seḥḥār idi	Mâh’ın yanında düşünüş ve çözüm bakımından büyücü (kadar yetenekli) bir kölesi vardı.
	‘Aḳl-ile her derde olurdı šabíb Ol sebeble Māha olmışdı ḳarīb	Her derde akılla hekim olduğundan dolayı Mâh’ın yanında yer edinmişti.
263	Dirler idi nāmına anuŋ Beşír Oldı def‘i irişüp Māha beşír	Ona Beşîr derlerdi; (o) Mâh’a sayısız müjde vermişti.
	Didi iy şāh-ı selāšín-i zemān ‘Aks-i rāhuŋdur felekde keh-keşān	(Beşîr Mâh’a şöyle) dedi: “Ey zamanın sultanlarının şahı, gökyüzündeki samanyolu (senin) yolunun yansımasıdır.
265	Bezmüŋe raḳḳāṣdur mihr-i felek Sen o Mihr içün ne lāzım ġam yimek	Gökteki güneş (senin) meclisin(d)e rakkas (olacakken); sen o Mihr için ne diye acı çekesin?
	Ṣabr ḳıl birḳaç gün ol mihr-i cemāl Destüŋe girür senüŋ ḫātem-miṣāl	Birkaç gün sabredersen, o güzellik güneşinin yüzük gibi senin eline geçeceğini göreceksin.
267	Gül gibi ḫandān olup iy şeh-süvār Def‘-i ġam eyle olup esbe süvār	Ey ata iyi binen, gülümsemene bak ve bu kederden kurtulmak için ata bin.”
	Çün Beşír irdi o dem pend eyledi Māh ol pende dilin bend eyledi	Mâh, Beşîr’in gelip kendisine ettiği bu nasihata ikna oldu.
269	‘Arż-ı ḳāmet ḳıldı ol dem içre Māh Eyledi seyr-i sülūka ‘azm-i rāh	Mâh, bunun üzerine doğrulup yola koyulmak üzere yöneldi.

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

14b

Çekdiler ol demde Māha bir semend
Gerden-i peyk-i ṣabāya naʻl-bend

Hemen Mâh'a bir peyk (kadar hızlı) sabâ rüzgarının boynuna nal takacak bir at çektiler.

271 Ġurre-i ʻizzet cebíninde ʻıyān
Bād itmiş aŋa irḫā'-i ʻinān

(Onun) alnında görünen (seki) yücelik parlaklığıdır; onun dizginlerini ancak rüzgar gevşetebilir.

Māh ʻizzetle süvār oldı aŋa
Ṣanki gül bergini götürdi ṣabā

Mâh, rüzgarın önünde giden gül yaprağı gibi atını sürdü.

273 Ayaḳ ayaḳ eyleyüp seyr-i kenār
Gülşeni šolaşdı hemçün cūybār

Irmak boyunu adım adım gezip, akarsu gibi gülbahçesini dolaştı.

Seyr ile göŋli güli açılmadı
Nālesi bülbül gibi eksilmedi

Dolaşmakla gönlünün gülü açılmadı; bülbül gibi feryadı eksilmedi.

275 Eyleyüp ḳadd-i nigārı dilde yād
Āb içünde ʻaks-i servi itdi yād

Suda selvinin yansımasını görünce o güzel sevgilinin boyunu hatırladı.

Gözine görinmedi zülf-i nigār
Ḫāšırından gitmedi zülf-i nigār

Sevgilinin saçlarını görmediği halde (hiç) aklından çıkarmadı.

277 Her çıbuḳ Māha görindi ḫār ü ḫas
Oldı gūyā šūšī-yi ḥabs-i ḳafes

Mâh'a gördüğü her çerçöp papağanı hapseden kafesin çubukları gibi göründü.

Lāleye ḥālin ḥikāyet eyledi
Baġrınuŋ dāġın rivāyet eyledi

Laleye halini anlatarak; bağrındaki yaradan bahsetti.

279 Eyleyüp her kirpügini bir bıŋar
Mācerāsın ḳıldı naḳl-i cūybār

Her kirpiğini bir pınar kılıp başından geçenleri ırmak coşkunluğunda aktardı.

Gördi kim seyr ile defʻ olmaz hevā
Yār zülfinden eşer virmez ṣabā

Dolaşmakla arzunun gitmeyeceğini ve sabânın yar(in) saçından eser vermeyeceğini anladı.

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

15a

281	Gird-bādāsā dönüp gülzārdan Māh oldı tārik-i seyr-i çemen	Mâh, gülbahçesinden hortum hızıyla ayrılıp çimenlikte dolaşmaktan vazgeçti.
	İrişüp şām-ı ġurūb-ı āfitāb Ḳaṣrına ʻazm itdi Māh-ı kām-yāb	Mutluluk arayan Mâh, akşam güneşi batınca sarayına yöneldi.
283	Emr idüp bennāyı dār-ı ṣoḥbete Urdılar bünyād ḳaṣr-ı ʻişrete	Sohbet için mimarlarına emredince onlar, eğlence köşkünün sarayını inşa ettiler.
	Bezm-i Māha oldı meh şemʻ-i neşāš Keh-keşān ol meclise çekdi simāš	Ay Mâh'ın meclisine sevinç mumu oldu; samanyolu o meclise sofra kurdu.
285	Zühre mušrib sāḳí-i ʻişret melek Nuḳl encüm bādeye šāsı felek	Zühre çalgıcı, melek içki sakisi; yıldız meze, felek şaraba tas (oldu).
	Çün şafaḳ mey oldı māh-ı nev ayaḳ Burc-ı ʻışḳa çıḳdı Māh ayaḳ ayaḳ	Şafak şarap, yeni ay kadeh olunca Mâh, adım adım aşkın zirvesine çıktı.
287	Aḳıdup gözi ḳabaġından meyi Nāle-i ḥasretle iŋletdi neyi	Gözünün kapağından şarabı akıtıp hasret iniltisi neyi de inletti.
	Gözlerini eşk pür-ḫūn eyledi Cāmı ol ḫūn-ile gülgūn eyledi	Gözyaşı, gözlerini kanla doldurdu, o kanla kadehi gül rengine döndürdü.
289	Rūḥ-ı Māha ol dem āteş oldı mey Eyledi sūzın ziyāde hemçü key	Şarap, Mâh'ın gönlüne ateş verince bir dağ gibi yangınını arttırdı.
	Aşdı başından şarābuŋ ḥāleti Şemʻe taḳrír eyledi keyfiyyeti	Şarabın etkisi hat safhaya erişince; durumu muma (şu şekilde) anlattı:
	Māhuŋ keyfiyyet-i bāde ile ḥarāreti ziyāde olup bí-iḫtiyār şemʻe ḫitāb itdügidür	**Mâh'ın şarabın etkisiyle harâreti artıp iradesizce muma hitap ettiğidir.**

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

15b

291	Şem‘e didi bu yanan oduŋ nedür Başta göge boyanan dūduŋ nedür	Muma (şöyle) dedi: “Bu yanan ateş ne, başında gök renkli duman nedir?
	Başuŋa odlar yaḳup nergis-miṣāl Kimden açarsın şikāyetden maḳāl	Nergis gibi başında ateş yakıp, kimi şikayet etmektesin?
293	Baġruŋa n’oldı ḳararmaġa sebeb Yā nedür beŋzüŋ ṣararmaġa sebeb	Bağrının kararmasına ve benzinin sararmasına sebep nedir?
	Gel senüŋle yanışalum dāimā Ben saŋa ḥālim yanayın sen baŋa	Gel seninle birlikte yanalım; birbirimize halimizi anlatalım.
295	Dāġ-ı dilden ṣorayın saŋa ḫaber Çün yananuŋ müşkilin yanan açar	Gönül yarasından sana haber sorayım; çünki yananın halini yanan bilir.
	Sen bilür misin bu sūzuŋ ḥāletin Āteşüŋ keyfiyyet-i germiyyetin	Sen bu yanmanın halini; ateşin sıcaklığının derecesini bilir misin?
297	Sen söyinmekle olursın şād-mān Baŋa göyinmek olur ārām-ı cān	Sen sönmekle mutlu olurken; ben yanmakla gönlümü eğlerim.
	Sen söyinürsin ḳaçan üf diseler Ben ḳaçan āh eylesem ‘ālem yanar	Sen üf deyince sönerken benim ahımla bütün cihan yanar.”
299	Māh gördi kim yanar şem‘üŋ dili Baġrını delmiş fitilinüŋ dili	Mâh, mumun gönlünün yandığını; fitilinin dilinin bağrını deldiğini, (mumun) bir an cevap vermeye kudreti olmadığını görünce; sözü pervaneye yöneltti.
	Ḳudreti yoḳ kim vire bir dem cevāb Dönüben pervāneye itdi ḫiṭāb	
	Māhuŋ sūz-ı ‘ışḳ ile pervāneye ḫiṭāb itdügidür	**Mâh’ın aşk ateşiyle pervaneye hitap ettiğidir**

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

16a

301	Didi iy pür-sūz-ı ʻışḳ u cān-güdāz Şemʻi ne ṣanduŋ ki eylersin niyāz	(Şöyle dedi:) “Ey aşk ateşiyle dolu (olan) ve can yakan, mumu ne sandın ki (ona) yalvarırsın?
	Gör ne olduŋ olalı āteş-perest Perrüŋi yaḳduŋ idüp bālüŋ şikest	Kolunu kırıp kanadını yakmakla bir ateşperest olarak ne yaptığını görüyor musun?
303	Nūrı terk idüp uzatduŋ nāra el Baḥṣ-i ḫāric oldı itdügüŋ cedel	Işığı bırakıp ateşe el uzattın; bu ettiğin kavga hesapta yoktu.
	Gel saŋa ben ʻışḳı taʻlím ideyin Şevḳ-ile yanmaġı tefhím ideyin	Gel ben sana aşkı öğreteyim; şevk ile yanmayı anlatayım.
305	ʻIşḳ aŋa dirler ki ola yāri cān Ola ol yār-ile ḥāṣıl yar[ı] cān	Aşk dedikleri sevgilinin can olması ve o sevgiliyle yarı canlı olunmasıdır.
	Cān bir emr-i Ḫudādur iy ġarîb Muḳteżā-yı emrdür aŋa ḥabîb	Ey garip, can Allah’ın emridir; sevgili de bu emrin gereğini yerine getirir.
307	Yār ḳaṣddur emre gey māil olur Anuŋ ile muḳteżā ḥāṣıl olur	Sevgilinin bu emre uyması maksat gereğidir; bu bağlanışla gereken yerine getirilmiş olur.
	Rūḥ nūr-ı emr-i Ḥaḳdur pür-ẓuhūr Šabʻ-ı ḫāricdür alışmaz nār u nūr	Ruh, bütün görünümleriyle Allah’ın emirlerinin nurudur; (çünkü) ateş ile nurun uyuşması tabiatlarına terstir.
309	Nūr-iken sen nāre cān virmek neden Boynuŋa perrüŋle šaḳup bir kefen	Sen nur iken, boynuna kanadınla bir kefen takıp, ateş için can vermek nedendir?
	Yāre cān virmek degüldür terk-i cān Cān ile teslímdür ancaḳ hemān	Yare can vermek canı terk etmek değildir; ancak can ile (ona) derhal teslim olmaktır.”

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

16b

311 Niçe bunuŋ gibi göynüklü peyām
Söyleyüp pervāneye açdı kelām

Pervaneye bunun gibi pek çok acıklı söz söyledi.

Gördi kim pervāneden āvāz yoḳ
Güft ü gū-yı sūz-ı ʿışḳ-ı rāz yoḳ

Pervaneden bir ses gelmediğini (ve) yakıcı aşkın sırlarından bahsedilmediğini görünce,

313 Dāmen-i ṣabrını ṣad-çāk itdi Māh
Ḳaldı ḫāristān-ı ġamda ḳıldı āh

Mâh, sabrının eteğini yüz parça etti; gam dikenliğinde kalıp, ah etti.

Gelmedi encüm gibi çeşmine ḫʷāb
Oldı ser-gerdān nitekim nüh-ḳıbāb

Yıldızlar gibi gözüne uyku girmedi; dokuz felek gibi başı döndü.

315 Āhınuŋ dūdı göge oldı direk
Şemʿveş bídār ḳaldı ṣubḥa dek

Ahının dumanı göğe direk oldu; mum gibi sabaha kadar uyanık kaldı.

Māhuŋ bād-ı ṣabā-yı ʿanber-efşānla çın-seḥer Çíne nāme irsāl itdügidür

Mâh'ın anber saçan sabâ rüzgarıyla alacakaranlıkta Çin'e mektup gönderdiğidir

Çün Ḥabeş sulšānı itdi ʿazm-i rāh
Mihmele baġlandı otaḳ-ı siyāh

(Bir) Habeş sultanı (olan gece) yola koyulunca, siyah çadır mahfeye yüklendi.

317 Rāh-ı sūy-ı ġarba bād-ı sārbān
Üştür-i ebri sürüp oldı revān

Deveci rüzgar, bulut devesini sürüp batıya doğru yola çıktı.

Şāh-ı ḫāver itdi maşrıḳdan zuḥūr
Ser-livāsından cihāna šoldı nūr

Doğu şahı (olan güneş) doğudan görünüp baş sancağından cihana nur doldu.

319 Açdı ḳaṣruŋ revzenin āh-ile Māh
Gülsitāna çın-seḥer ḳıldı nigāh

Mâh, ah ederek sarayın penceresini açtı; alacakaranlıkta gül bahçesine baktı.

Gördi kim bād-ı ṣabā saġ u esen
Ayaġı tozıyla gelmiş Çínden

Sabâ rüzgarının, sağ salim, ayağının tozuyla Çin'den geldiğini gördü.

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

17a

321	Nāfesin açmış Ḫıšādan dem urur ‘Anber-i sārāyı šurmaz ṣavurur	Nâfesini açmış Hıtâ’dan söz eder; hâlis amberi durmadan savurur.
	Didi kim bi’llāh iy bād-ı ṣabā Būy-ı misk-i Çíni al gel bu yaŋa	(Mâh şöyle) dedi: “Ey sabâ, Allah aşkına, Çin miskinin kokusunu al, bu yana gel.
323	Cānumuz ḳılsun mu‘aššar bir demüŋ Gitme bir laḥẓa olalum hem-demüŋ	Bir soluğun canımızı kokuya bürüsün; bir an (bile) gitme, (seninle) arkadaş olalım.
	Ġonçe gibi rāz açayın saŋa ben Jāleveş sep baġruma bir dem ṣu sen	Ben sana gonca gibi sırrımı açayım; sen, bir müddet, bağrıma çiğ tanesi gibi su serp.
325	Bülbülüŋ idüp revān taḳrírini Naḳş idersin āba gül taṣvírini	Bülbülün namesinden dem vurur (ve) suya gülün tasvirini resmedersin.
	Micmerine lālenüŋ yaḳup buḫūr Eyledüŋ her dāġınuŋ nārını nūr	Lalenin buhurdanında tütsü yakıp her yarasının ateşini nur yaptın.
327	Saŋa ne ḳapu ne baca ne ḥicāb Ḳande ‘azm itseŋ idersin feṭḥ-i bāb	Sana ne kapı ne baca ne örtü (dayanır); nereye yönelsen (orayı) açarsın.
	Milket-i Çíne ḳadem-rencíde ḳıl Yārümi bul yanına düş hemçü ẓıll	Tenezzül edip Çin ülkesine git; yarimi bul, gölge gibi yanına düş.
329	Destine bir lāle ṣun eyle du‘ā Baġrumuŋ dāġını göstersin aŋa	Eline bir lale sun, dua et; (ki o lale) gönlümün yarasını ona göstersin.
	Di ki bir eşki gibi üftāde var ‘Āşıḳ-ı dídāruŋ olmış ābvār	(Ona şöyle) de: “Su gibi yüzüne aşık olan sana düşkün bir gözyaşı var.
331	Fikr-i zülfüŋ boynına ṣalup kemend Baġlamış ney gibi anı bend bend	Saçının düşüncesi boynuna kement salıp, ney gibi onu boğum boğum bağlamış.

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

17b

Anuŋ içün ney gibi feryād ider
Ḫaddüŋ aŋar çeşmine fer yād ider

Bu yüzden ney gibi feryat eder; yanağını anar, gözüne fer ister.

333 Beŋzedüp servi saŋa iy sím-ten
Yüz sürer pāyına mānend-i çemen

Ey gümüş tenli, (o) selviyi sana benzettiği için, çimen gibi ayağına yüz sürer.

Gözleri nergis gibi bí-ḫʷābdur
Mihrüŋ ile sínesi pür-tābdur

Gözleri nergis gibi uykusuzdur; sevgin ile gönlü ışıkla doludur."

335 Māh ḥālin bāda taḳrír eyledi
Eşk-ile bir berge taḥrír eyledi

Mâh, halini rüzgara bildirdi; gözyaşıyla bir yaprağa yazdı.

Aldı ol bergi revān oldı ṣabā
Eyledi ʻazm-i reh-i Çín ü Ḫıšā

Rüzgar o yaprağı alıp Çin ve Hıta yoluna yöneldi.

337 Dūd-ı āhı gibi menzil aldı o
Eşk-i çeşmi gibi yirde ḳaldı bu

O, ahının dumanı gibi yol aldı; bu, gözünün yaşı gibi yerde kaldı.

Yine ġonçe gibi dil-teng oldı Māh
Micmerāsā ḳaldı ġarḳ-ı dūd-ı āh

Mâh'ın gönlü yine gonca gibi daraldı; buhurdan gibi dumana boğulup kaldı.

339 İrmedi bir rūzgār-ı rāḥata
Düşdi gird-āb-ı biḥār-ı ḥayrete

Üzüntüsüz bir zamana ermedi; hayret denizinin girdabına düştü.

Yine irişdi Beşír-i nüktedān
Māh öŋinde yir öpüp açdı dehān

Nükteci Beşîr yine yetişti; Mâh'ın önünde yeri öpüp söze başladı:

341 Didi iy serdār u Māh-ıník-baḫt
Mihr-i tāc-ı ʻālem ü gerdūn-taḫt

(Şöyle dedi:) "Ey kumandan ve talihli Mâh, alemin tacının güneşi ve felek tahtlı!

Bād-ı ṣarṣar-esb ü māh-ı nev-rikāb
Faḫr-ı dehr ü kām-baḫş u kām-yāb

Atı çetin bir rüzgar olan ve yeni parlak üzengili ay; zamanın şereflisi, mutluluk veren ve mutluluk bulan!

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

18a

343 Şevketüŋ kūsı ne dem kim ura dem
İre gūş-ı düşmene ṣít-i nedem

Ne zaman saltanatının davulu çalsa; düşmanın kulağına pişmanlık gürültüsü erişir.

Zír-destüŋdür cihān eflākvār
Olma ser-gerdān idüp āh-ile zār

Dünya, felekler gibi elinin altındayken, feryat figan edip başın dönmesin.

345 Ġuṣṣadan āzād ol çek ġamdan el
Himmet-ile irişür ol serve el

Kederden kurtul, gamdan elini çek; o selviye (ancak) himmetle el erişir.

‘Asker ile idelüm Çíne sefer
Būy-ı zülfinden alalum bir ḫaber

Çin’e askerle sefer kılıp onun saçının kokusundan bir haber alalım.

347 Ol gözi āhū iderse ger firār
İdelüm āhū-yı miskāsā şikār

Eğer o ceylan gözlü kaçacak olursa, (onu) misk karacası gibi avlayalım.

Göŋlüŋi dünyā gibi giŋ šut şehā
Tā ki nūr-ı mihr ile bula żiyā

Ey şah, gönlünü dünya gibi geniş tut ki (gönlün) güneşin nuruyla ışık bulsun.”

349 Çün Beşírüŋ bu sözin gūş itdi Māh
Ḳıldı taḥsín virdi bí-ḥad māl ü cāh

Mâh Beşîr’in bu sözünü dinleyince, onu ululamak için, (ona) pek çok mal mülk verdi.

Ceyb-i fikre çekdi başını o dem
Başdı şehr-i ‘ālem-i ṣabra ḳadem

O andan itibaren başını düşünmeye çekti; sabır âleminin şehrine ayak bastı.

Māhı maḥzūn görüp Beşír ‘asker çekmek beşāretiyle tesellí virdügidür

Beşîr’in Mâh’ı hüzünlü görüp asker çekmek müjdesiyle (ona) teselli verdiğidir.

351 Bir seḥer kim ġāib oldı āfitāb
Girye eylerdi çözüp ṣaçın seḥāb

Bir sabah güneş kaybolmuştu (ve) bulut saçını çözüp ağlamaktaydı.

Şāh-ı gerdūn šutmış idi mātemi
Ra‘d güm güm gümledürdi ‘ālemi

Felekler şahı matem tutmakta; gök gürültüsü cihanı güm güm gümletmekteydi.

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

18b

353 Āhına bāduŋ şerār olmışdı berḳ
Giceden gündüz olınmaz idi farḳ

Yıldırım, rüzgarın feryadına kıvılcımla eşlik edince, gece gündüze karışmıştı.

Yüz urup taṣvírveş dívāre Māh
Dehre ol gün ḥüzn-ile ḳıldı nigāh

Mâh, o gün, resim gibi duvara dayanıp, dünyaya hüzünle baktı.

355 Didi kim baḫtum güni açılmadı
Dūd-ı āhumdan felek ḳurtılmadı

(Şöyle) dedi: “Bahtımın günü açılmadı; felek, ahımın dumanından kurtulmadı.

Üstüme döndi yine bugün felek
Derd [ü] ġamla ṣıḥḥatümde itdi şekk

Felek bugün yine bana yöneldi; dert ve gamla sağlığımdan şüphe etmeme sebep oldu.

357 Gördi kim bí-ḫod oldum ġamla ben
Aġzuma āyíne šutdı mihrden

Benim gam yüzünden kendimden geçtiğimi gördü; ağzıma güneşten ayna tuttu.

Bir nefesle oldı ol āyíne jeng
N’ola deycūr olsa çerḫ-i níl-reng

Bir nefesle o ayna pasla kaplanınca nil renkli felek kararmaz mı?”

359 Bu sözi diyince Māh-ı tācdār
Aŋdı zülf-i yāri oldı bí-ḳarār

Hükümdar Mâh, bu sözü deyince, yarin saçını anıp kendinden geçti.

Çeşminüŋ pür-ḫūn ḳıldı cāmını
Sürḫ-reng itdi iki bādāmını

Gözünün camını kanla doldurdu; iki badem(gözünü) kırmızı renge boyadı.

361 Āhını tír itdi ḳaddini kemān
Šable-i mihr ü mehi ḳıldı nişān

Ahını ok, boyunu keman şekline çevirip ay ve güneş dirhemine nişan aldı.

Cūybārāsā šutup ṣavt-ı ḥazín
Kendüden gitdi idüp neyveş enín

Irmak gibi hüzünlü bir ezgi tutturup ney gibi inleyerek kendinden geçti.

363 Yine irişdi Beşír-i ehl-i rāy
Māhdan ḳıldı recā’-yı mehl-i rāy

Fikir ehli Beşîr yine yetişip Mâh’tan düşünmek için zaman istedi.

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

19a

Didi kim iy server-i ferhunde-dem
Şāh-ı encüm-ceyş ü Māh-ı nev-ʻalem

(Beşîr şöyle) dedi: “Ey zamanı uğurlu hükümdar, yıldız ordulu şah, alemi parlak Mâh!

Berḳ-ı ḫāšıf-tír ü gerdūn-sāyebān
Şaʻşaʻa-şemşír ü Dārā-yı zemān

Oku gizli şimşek ve felek gölgelikli, kılıç parıltılı ve zamanın Dârâ’sı!

Tíġ çekseŋ iy şeh-i ʻālí-cenāb
Siŋecek yir bulımaz ṣaḥrāda āb

Ey makamı yüksek şah; (sen) kılıç çeksen sahrada su saklanacak yer bulamaz.

Tír-i maḳṣūduŋ irürken menzile
Ḳāmetüŋ yā eyleyüp atma gele

Maksadının oku hedefe ulaşmışken, ne olursun mahzun olma!

Çün meŝel oldı cihānda bu ḫaber
ʻIşḳa dermān yā ṣabırdur yā sefer

Âlemde herkesin bildiği bu mesel üzere aşkın çaresi ya sabır ya da seferdir.

Ṣabr olınmaz çünki ne itmek gerek
Çíne dek ʻasker çeküp gitmek gerek

Sabretmek mümkün olmadığına göre asker çekip Çin’e gitmeli.

Ger hümāveş göge de aġsa o yār
İdevüz şeh-bāz-ı himmetle şikār

O yar hüma gibi göğe de çıksa; (onu) gayret doğanıyla avlamalı.

Salšanat hem-rāh u nuṣret reh-nümā
Āsümānveş göŋlüŋi giŋ šut şehā

Ey şah, saltanat yoldaş(ımız) ve başarı kılavuz(umuz iken); (sen) gökyüzü gibi gönlünü ferah tut.”

Çün Beşírüŋ bu sözin Māh itdi gūş
Oldı bir laḥẓa dil-i bímārı ḫoş

Mâh, Beşîr’in bu sözünü işitince, hasta gönlü biraz huzur buldu.

Didi ol demde Beşíre ol beşír
Bu ḫaberden eyle mírānı ḫabír

O zaman Beşîr’e (şöyle) dedi: “Bu müjdeden emirleri haberdar et.

Bād-ı emrüm iricek bí-iḫtilāl
Cünbiş itsün ʻasker-i deryā-miŝāl

Emrimin rüzgarı dosdoğru ulaşınca, derya gibi olan asker (coşkuyla) eğlensin.

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

19b

375	Ben cebín-i yāre irüşsem gerek Ḥāẓır olsunlar hemān bir aya dek	Benim sevgiliye ulaşacağım bir aylık süre zarfında (askerler) hazır olsunlar.”
	İrdi çün güş-ı Beşíre bu peyām Eyleyüp Māha du‘ā virdi selām	Beşîr’in kulağına bu söz ulaşınca, Mâh’a duâ edip teslimiyetini bildirdi.
377	Bu sözi íṣāl itdi beglere Begler irsāl eylediler ‘askere	(Beşîr) Bu sözü beylere, beyler (de) askere ulaştırdı.
	Māh fikr-i vaṣl-ile buldı feraḥ Lāle gibi çekdi bir iki ḳadeḥ	Mâh, kavuşmanın düşüncesiyle sevinç bulunca, lale gibi kadehten bir iki kez çekti.
379	Cūşa geldi ol güli yād eyledi Şevḳ-ile bu şi‘ri ícād eyledi	Coşmaya başladı, o gülü hatırladı; şevkle bu şiiri meydana getirdi:
	Ġazel	**Gazel**
	Ḳılmaġa kūyına ol Mihrüŋ güẕār Nūr-ı şevḳin rāh idündüm ẕerrevār	“O Mihrin semtine gitmek için, zerre gibi (onun) arzusunun ışığını yol edindim.
381	Yār zülfinden cüdā düşmiş ṣanup Mū ḳapar bu keh-rübā-yı rūy-ı zār	Bu zavallı (sapsarı) kehribar yüz(üm), sevgilinin saçından ayrı düştüğünü sanıp, kıl kapar.
	Ḳubbe-i gerdūndan düşdi yire Ḳašre-i eşküm buḫārıdur biḫār	Denizler gözyaşı damlalarımın buharının felek kubbesinden yere düşmesiyle (oluşmuştur).
383	Bí-ḳarār olsam ‘aceb mi ābveş İtmedüm ol serv-i āzādı kenār	Su gibi kararsız olsam bunda şaşılacak ne var? O hür selviyi bir türlü kucaklayamadım.
	Çín ü Māçine sefer itsem n’ola Öŋüme düşdi o zülf-i müşg-bār	O misk yağdıran saç önüme düşmüşken, Çin ve Maçin’e sefer etsem ne olur?”

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

20a

Māhuŋ ārzū-yı vişāl-i Mihr ile ʻaẓím ʻasker çeküp Çíne gitdügidür

Mâh'ın Mihr'e kavuşmanın arzusuyla çok miktarda asker çekip Çin'e gittiğidir

385 Niçe bunuŋ gibi şiʻr-i dilsitān
Eyledi ícād Māh-ı kām-rān

Bahtiyar Mâh bunun gibi pek çok gönül alan şiir vücuda getirdi.

Eglenürdi şiʻr ile şām u seḥer
Tā gelüp irince eyyām-ı sefer

(Mâh) Sefer günleri gelene kadar, sabah akşam şiirle meşgul olurdu.

387 Mū miyānı fikri ile dilberüŋ
Cānı ḳılca ḳalmış idi serverüŋ

Dilberin kıl gibi (ince) belinin düşüncesi yüzünden, hükümdar (Mâh'ın) canı kıl kadar kalmıştı.

Geldi irdi vaʻde-i vaḳt-i sefer
Ẓāhir oldı çoḳ emārāt ü eşer

Sefer vakti gelince, çok işaret ve alamet gözüktü.

389 Yine deryā gibi ʻasker urdı mevc
Dergeh-i Māha dirildi fevc fevc

Asker yine deniz gibi dalgalandı; bölük bölük Mâh'ın dergahına geldi.

Pullu cevşenler geyüp māhí-mişāl
Encümāsā gök demir oldı ricāl

Erler, balık gibi pullu zırhlar giyip; yıldızlar gibi gök (renkli) demir oldu.

391 Dil uzatdı nízeler şuʻbānveş
Tíġlar yalmandı arslānveş

Mızraklar ejderha gibi dil uzattı; kılıçlar aslan gibi yalandı.

Ḳılmaġa pervāz-ı Simurġ-ı se-per
Sūy-ı kūh-ı ḳāf-ı rezme açdı per

Üç kanatlı Anka'yı uçurmak için; savaşın Kaf dağına kanat açtı.

393 Ebrini birgün ki refʻ itdi semā
Zülf-i rūy-ı dilberi gūyā ṣabā

Gökyüzü bir gün, rüzgarın dilberin yanağının saçını kaldırması gibi, bulutunu yükseltti.

Māh itdi devlet-ile ʻazm-i rāh
Eyledi íşār bí-ḥad māl ü cāh

Mâh, talihle yola koyuldu; (çevresindekilere) sayısız mal mülk dağıttı.

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

20b

395	Kūsı Māhuŋ ra‘dāsā urdı dem Remz ile didi ne zíbā dem bu dem	Mâh’ın davulu “Bu an ne gösterişli bir an!” dercesine şimşek gibi dem vurdu.
	Tuġ çözdi ṣaçını itdi semā‘ Revzeninden herkese ḳıldı vedā‘	(Mâh) tuğ saçını çözüp semâ etti; penceresinden herkese veda etti.
397	Açdı pervāzın hümā gibi livā Eyledi ser-menzilin evc-i semā	Sancak, hüma gibi kanat açıp, gökyüzünün zirvesini durak yeri kıldı.
	Māh ol dem oldı bir esbe süvār Eyledi āb-ı revānı şermsār	Mâh, o an bir ata binip, (hızıyla) akarsuyu utandırdı.
399	Aŋa zeyn olmaġa reşk itdi hilāl Bāda gösterdi izi ṣaff-ı ni‘āl	Hilal, ona süs olmaya gıpta etti; (onun) izi rüzgara en aşağı yeri gösterdi.
	Eşse uçan mürġı eylerdi ḫacil Yilse biŋ yıl tozını görmezdi yil	(Mâh) atı koştursa uçan kuşu utandırırdı (ve) rüzgar tozuna bin yılda erişemezdi.
401	Bí-nihāyet ‘askerüŋ içinde Māh Görinürdi ṣanki encüm içre māh	Mâh, uçsuz bucaksız asker arasında, sanki yıldızların içindeki ay gibi görünürdü.
	Çün getürdi ol ḳaşı yāyı dile Tírveş šoġrıldı rāh-ı menzile	O yay kaşlı güzeli hatıra getirince, hedefine doğru ok gibi doğruldu.
403	Rāhda āh-ile açduḳça dehen Od çıḳardı na‘l-i esb-i Māhdan	(Mâh) yolda ah ederek ağız açtıkça, Mâh’ın atının nalından ateş çıkardı.
	Aŋsa zülfin artar idi iştiyāḳ Görinürdi menzili ġāyet uzaḳ	(Mâh, Mihr’in) saçını ansa arzusu artardı; menzili (ona) çok uzak görünürdü.
405	Ṣubḥdan aḫşama dek çün āfitāb Menzil alur idi Māh-ı kām-yāb	Bahtiyar Mâh, güneş gibi sabahtan akşama kadar menzil alırdı.

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

21a

	Artururdı dem-be-dem reftārını Dürer idi yollaruŋ šūmārını	Hızını gittikçe arttırır; yolların tomarını dürerdi.
407	Lāleveş geh açılurdı šaġda Gāh gül gibi ḳonardı bāġda	Bazen lale gibi dağda açılır; bazen gül gibi bağda konaklardı.
	Bir seḥer kim Māh olmışdı revān Fikr-i zülf-i yāri idüp hem-‘inān	Mâh, bir sabah yarin saçının düşüncesini arkadaş edip gitmekteydi ki…
409	Gördi ḳarşudan ṣabā-yı Çín gelür Cān meşāmına hevā-yı Çín gelür	Karşıdan can(ın) burnuna Çin havasının kokusuyla Çin rüzgarının geldiğini gördü.
	Olmış ol bād-ı ṣabā ‘anber-feşān Būy-ı misk-i Çínden virür nişān	O sabâ rüzgarı amber saçarak, Çin miskinin kokusundan işaret vermekteydi.
411	Gördi Māh ol bādı feryād eyledi Ḫırmen-i ṣabrını ber-bād eyledi	Mâh, o rüzgarı görüp feryat etti; sabrının harmanını yele verdi.
	‘Aḳl u fikrini nesím-i müşk-bār Tār-mār itdi nitekim zülf-i yār	Misk yağdıran rüzgar (Mâh’ın) aklını ve fikrini yarin saçı gibi karmakarışık etti.
413	Māh ‘anber-bū görüp ṣaḥrā için Bildi kim yaḳındurur ṣaḥrā-yı Çín	Mâh, sahranın içinde amber kokusunu alınca, Çin sahrasına yaklaştığını anladı.
	Yād idüp ol ġonçeyi bí-iḫtiyār Eyledi elḥān mānend-i hezār	Bir an, o goncayı hatırlayıp, bülbül gibi nağme söyledi.
415	Şevḳ-ile bu şi‘ri taḳsím eyledi Mürġ-ı bāġ-ı Çíne ta‘lím eyledi	Şevkle bu şiiri meydana getirdi; (onu) Çin bağının bülbülüne öğretti.
	Ġazel	Gazel

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

21b

	Çeşmüŋe hem-serdür ol gísū-yı çín Misk-ile meşhūrdur āhū-yı Çín	"Çin ceylanı misk ile şöhret bulduğu gibi kıvrımlı saçın da (siyah) gözünle (güzellikte) yarışır.
417	Ḥalḳa ḥalḳa kākülüŋ yād eylesem Cān meşāmına irişür būy-ı Çín	Halka halka kakülünü aklıma getirsem; can(ın) burnuna Çin kokusu erişir.
	N'ola ḫaddüŋ zülfüŋe olsa ḳarīb Lālezār imiş ser-ā-ser sūy-ı Çín	Saçının kırmızı yanağını çevrelemesine şaşırmamalı; çünkü Çin bölgesi boydan boya laleyle doludur.
419	Sünbülüŋ yād eylesem ırmaġ olur Yaşuma dirlerse n'ola cūy-ı Çín	Sünbül(saçını) anınca ırmak olan gözyaşıma Çin akarsuyu derlerse (bunda) ne var?
	Ol ṣaçı 'anber-feşānı arayu Eyler isem n'ola cüst ü cūy-ı Çín	O saçı amber saçanı aramak için, Çin'i gezip dolaşsam ne olur?"
	Māhuŋ 'asker-i deryā-miṣāl ile Çín ḳurbına irüp bir ṣaḥrāda ḳarār itdügidür	**Mâh'ın derya gibi asker ile Çin yakınlarında bir sahrada karar kıldığıdır**
421	Māh bu şi'ri idüp dilde revān Sür'at-ile menzile oldı revān	Mâh, bu şiiri dile getirip, süratle menzile (doğru) gitti.
	Fikr-i zülf-i yār-ile yüridi pek Geldi irdi menzile aḫşama dek	Yarin saçının düşüncesiyle çok yürüdü; akşama doğru menzile ulaştı.
423	Gördi bir ḫoş cāya ḳurılmış otaġ Ortası ṣaḥrā ḳamu ešrāfı bāġ	Ortası boş, çevresi yeşillik, güzel bir yere kurulmuş bir çadır gördü.
	Šopraġı 'anber kili müşk-i Ḫuten Her giyāhından gelür būy-ı semen	Toprağı amber, balçığı Huten miski (gibi bu yerin) her yanından yasemin kokusu gelmekteydi.
425	Aŋa beŋzer idi gülzār-ı İrem Ger hevāsı olsa idi Ḫıżr-dem	Havası da Hızır'ın nefesi gibi olsaydı, İrem bahçesi ona benzemek isterdi.

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

22a

Âbınuŋ hecri ile āb-ı ḥayāt
Bulmamış ālām-ı ẓulmetden necāt

Âb-ı Hayât, (bu yerin) suyundan ayrılığından, karanlıkta eziyet çekip durmaktadır.

427 Cān u dilden ḳıldı ol cāyı ḳabūl
Eyledi çetr-i hümāyūna nüzūl

(Mâh) o yeri gönülden beğendi (ve kendi) çadırını kurmalarını emretti.

Aḳdı Māh ardınca ‘asker bí-gerān
Nitekim deryāya enhār-ı cihān

Mâh'ın peşisıra cihanın nehirlerinin denize akması gibi sayısız asker aktı.

429 Šutdı ol ṣaḥrāyı gün-ā-gün ḫıyām
Ṣanki yir yir lāleler itdi ḳıyām

Yer yer fışkıran laleler gibi bütün ovayı rengarenk çadırlar kapladı.

Ḫaymeler açup teneflerden cenāḥ
Uçmaḳ isterlerdi esdükce riyāḥ

Çadırlar rüzgar estikçe, iplerinden kanat açıp uçmak isterlerdi.

431 İdüp ol merġūb cāyı iḫtiyār
Dirnege emr oldı birḳaç gün ḳarār

O beğenilen yeri seçip, birkaç gün dernek yapılması kararı emredildi.

Bende-i fermān olup ‘asker ḳamu
Her biri peyġām-ı emre šutdı rū

Bütün asker(ler) emir kulu olup, (askerlerin) her biri emir sözüne yüzünü çevirdi.

433 Māh ol gün ol gice ol bāġda
Mürġ-ı vaḥşí idi gūyā bāġda

Mâh o gün, o gece, o bağda; sanki vahşi kuş gibiydi.

Ṣubḥa dek yandı dili hemçün çerāġ
Dūdı ile níl-reng oldı otaġ

Gönlü sabaha dek mum gibi yandı; çadır, dumanı ile nil renkli oldu.

435 Tā ki irişdi gelüp vaḳt-i seḥer
Ẓāhir oldı ‘ışḳı bādından eşer

Seher vakti geldiği zaman, aşkının rüzgarı belirmeye başladı.

Māh keşf-i rāz idüp ol dem hemān
Lāle gibi dāġını ḳıldı ‘ıyān

Mâh, o an sırrı açıp, lale gibi yarasını gösterdi.

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

22b

437 Eyledi dūdı períşān sünbüli
Nālesi ḫāmūş ḳıldı bülbüli

Dumanı sümbülü perişan etti; iniltisi bülbülün sesini kesti.

Seyr içün ol dem olup esbe süvār
Āb gibi eyledi ʻazm-i kenār

O zaman, gezinmek için ata binip, su gibi sahile yöneldi.

439 Giderek bir merġzāra oldı düş
Her giyāhı eylemiş cūş u ḫurūş

Giderken bütün bitkileri coşup taşan bir bahçeye rastladı.

Gördi ol ṣaḥn-ı çemende bir ġazāl
Çeşmi ġāyetde siyāh ü cismi al

O yeşil alanda gözü oldukça siyah ve bedeni kızıl bir ceylan gördü.

441 Ḳarnınuŋ her şāḫı pür-laʻl ü güher
Çün dıraḫt-i pür-şükūfe şūḫ-ser

Karnının her kısmı oynak başlı çiçek dolu ağaç gibi lal ve inci dolu(idi).

Gördi Māhı ol ġazāl itdi firār
Ḳıldı ʻazm-i rāh-ı sūy-ı kūhsār

O ceylan, Mâh'ı görüp kaçtı; dağa doğru yöneldi.

443 Māh ol āhūya atdı bir kemend
Šurfetü'l-ʻayn içre ḳıldı ṣayd u bend

Mâh, o ceylana bir kement attı; (onu) göz açıp kapayıncaya kadar avlayıp bağladı.

Didi ki ʻibret-nümādur bu ġazāl
İrmesün bir mūsına bunuŋ zevāl

(Şöyle) dedi: "Kendisinde ibret bulunan bu ceylanın bir kılına zarar gelmesin!

445 Daḫı bir bunuŋ gibi zíbā-şikār
Almamışdur şāh-bāz-ı rūzgār

Zamanın avcı doğanı, bugüne kadar, bunun gibi güzel bir av yakalamamıştır.

Var ise bu bir hidāyetdür baŋa
Fāl-i iḳbāl ü saʻādetdür baŋa

Olsa olsa bu benim için bir hidayet; kutluluk ve ikbal falı olmalıdır."

447 Aldı ol āhū-yı dil-cūyı hemān
Cünd-i nuṣretden yaŋa oldı revān

Hemen o gönül çeken ceylanı alıp muzaffer orduya doğru yöneldi.

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

23a

Bir çemen ṣaḥnına irdi giderek
Gördi ḳarşudan gelür birḳaç melek

Giderken yeşil bir mekanda, karşıdan birkaç meleğin gelmekte olduğunu gördü.

449 Her biri olmış süvār-ı esb-i nāz
Avladurlar sū-be-sū şeh-bāz u bāz

Her biri naz atına binmiş; her tarafta doğanlarıyla avlanmaktadırlar.

Görinür aralarında bir cüvān
Olmış ol ālāya şāh-ı kām-rān

O topluluğun arasında genç, bahtiyar bir hükümdar bulunmaktaydı.

451 Tāc-ı semmūr-ile ol gün yüzlü yār
Dönmiş ol şem‘e başında dūdı var

O güneş yüzlü sevgili, samurdan tacıyla, başında dumanı olan bir muma benziyordu.

Ḳılmış ol tācı cebínine ḥicāb
Ḳablamış gūyā meh-i bedri seḥāb

Alnını örten taç, dolunayı kaplayan buluta benziyordu.

453 Gerdenine šolamış zerrín ridā
Māhı devr itmişdi hāle gūyiyā

Boynuna doladığı altın renkli örtü, ayı çevreleyen hâleye benziyordu.

Görinürdi ancaḳ iki ruḫları
Muṣḥaf içre nitekim berg-i šarí

İki yanağı da, kitap içindeki taze yaprak gibi görünürdü.

455 Çekdi alayın o şāh-ı iḥtirām
Geldi Māha lušf-ile virdi selām

O kendisine hürmet edilen hükümdar, alayını toplayıp Mâh’ın yanına gelip selam verdi.

Didi ol āhū ki ḳılmışsın şikār
Dün gice itdi serāyumdan firār

(Şöyle) dedi: “O avladığın ceylan, dün gece sarayımdan kaçtı.

457 Ben anuŋla eglenürdim rūz u şeb
N’ola anı eylesem senden šaleb

Ben gece gündüz onunla eğlenirdim; onu senden (geri) istersem verir misin?

Müjdelik la‘l-ile yāḳūtını al
Vir ġazālüm baŋa olmasun cidāl

Bu sevindirici olay karşılığı olarak onun lal ve yakutunu al; eğer kavga etmek istemiyorsan ceylanımı bana ver.”

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

23b

459	Māh didi n’eydeyin ben gevheri İy cüvān ṣanma beni sen gevherí	Mâh (şöyle) dedi: “Ey delikanlı, ben cevheri ne yapayım, beni sarraf mı sandın?
	Šolsa ‘ālem dürr ü la‘l-i ḳıymetí Ẕerrece yoḳdur yanumda ḳıymeti	Âlem kıymetli inci ve lal ile dolsa, benim için (onların) zerrece kıymeti yoktur.
461	Al ġazālüŋ bí-ḥużūr olma begüm Tārik-i şevḳ ü sürūr olma begüm	Beyim, ceylanını al, rahatsızlık duyma; duyduğun zevk ve neşeden de ayrılma.
	Bir ġulāmuŋ eylerem ammā recā Baŋa bu yad ilde olsun reh-nümā	Fakat, bana bu yaban ilde yol gösterici olması için bir köleni istiyorum.”
463	N’ola diyüp virdi aŋa bir ġulām Ol ġulāma açdı maḫfí çoḳ kelām	Hiç düşünmeden ona bir köle verdi; o köleye özel olarak pek çok şey söyledi.
	Remz-ile birḳaç naṣíḥat eyledi Ya‘ni kim ta‘lím-i ḫidmet eyledi	Hizmette kusur etmemesi için bazı nasihatlar fısıldadı.
465	Aldı āhūsını itdi ‘azm-i rāh Baḳaḳaldı ol cüvān ardınca Māh	Ceylanını aldı (ve) yola koyuldu; Mâh, o gencin arkasından bakakaldı.
	Šurdı tā görinmez olınca o yār Göŋline didi ki cān çeşmin uyar	O yar, görünmez oluncaya kadar durup içinden (şöyle) dedi: “Can gözünü aç.
467	Elden aldurduŋ şikār-ı devleti Ḳaçırup ġafletle bāz-ı ġayreti	Gaflet gösterip zorlu doğanı kaçırarak, kutlu avı kaptırdın.
	Ol cüvān bir pür-ḥiyel mekkār imiş Çeşm-i cānı ‘aḳd ider seḥḥār imiş	O delikanlı (meğer) hilelerle dolu düzenbazmış; can gözünü bağlayan sihirbazmış.
469	Eyledi bir demde lā-ya‘ḳıl beni Tār-mār oldı ḳarārum ḫırmeni	Bir nefeste aklımı başımdan aldı; irademin harmanı darmadağın oldu.

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

24a

Ḥayretümden ṣoramadum nāmını
Ḳande ḳaldı ki görem endāmını

Şaşkınlıktan adını soramadığım gibi, nerede bulacağımı da bilmiyorum.

471 Çün giden gitdi ne lāzım ġam yimek
Kimine yimek kimisine emek

Artık giden gitti, gam yemek gereksizdir. Kimisi nimet kimisi külfet bulur."

Böyle diyüp ʿazm-i ʿasker eyledi
Fikr-i zülf-i yāri reh-ber eyledi

Böyle deyip askere doğru gitti; yarin saçının düşüncesini (kendine) rehber etti.

473 Laʿl-i yāri aŋdı dökdi çeşmi ḫūn
Dāmenin ol ḫūn ḳıldı lālegūn

Yarin dudağını andı, gözünden kan döküldü; o (gözünden akan) kan, eteğini lale rengine boyadı.

Eyledi ġamdan elif ḳaddini cím
Yüregi šaraldugından oldı mím

Üzüntüden elif gibi (uzun) boyunu cim (iki büklüm) eyledi; yüreği daraldığı için mim (gibi bükülmüş) oldu.

475 Buldı bu ḥāl-ile çetrine vuṣūl
Gözleri yaşı gibi itdi nüzūl

Bu hal içinde çadırına kavuştu, gözlerinin yaşı gibi aşağı indi.

Māhuŋ şikārdan gelüp bí-iḫtiyār Nuʿmāna keşf-i rāz itdügidür

Mâh'ın avdan geldikten sonra boş bulunup Nuʿmâna sırrını açtığıdır

Bir gice kim bu felek ġamnāk idi
Çeşm-i encüm giryeden nemnāk idi

Bu feleğin gamlı olduğu bir gece, yıldızların gözü gözyaşı nedeniyle nemli idi.

477 Ser-nigūn olup o dem çerḫ-ı devāt
Şeb midādıyla boyandı kāināt

O an divitin çarkı baş aşağı olup, kainat gece mürekkebiyle boyandı.

Ne odın ẓāhir idi ol şeb ne od
Lík šutmışdı cihān milkini dūd

O gece ne odun ne ateş görünüyordu fakat cihan ülkesini duman kaplamıştı.

479 Yaşını bārān ḳılmışdı felek
Ṣubḥ u şām farḳında ḫalḳ itmişdi şekk

Felek, gözyaşını yağmur etmişti; halk, sabahla akşamı ayırmakta şüphe etmişti.

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

24b

Düşe šura āh-ile Māh ol zemān
Bād öŋince nitekim berg-i ḫazān

O zaman Mâh ah ederek, rüzgar önündeki sonbahar yaprağı gibi düşe kalka…

481 Nālesinüŋ nāyını idüp semā‘
Eyledi otaġda raḳṣ u semā‘

Ney gibi iniltisini dinleyerek; çadırda raks ve semâ etti.

Yār-ı cānın yād itdi aġladı
Nāle vü feryād itdi aġladı

Candan sevgilisini anıp, inleyip feryat ederek ağladı.

483 Tācını urdı yire lāle-miṣāl
Ṣaçdı dürr ü cevherin jāle-miṣāl

Tacını lale gibi yere vurdu; inci ve cevherini çiğ tanesi gibi saçtı.

Dökdi cismi üzre ḳašre ḳašre ḳan
Rişte mercāndan virdi nişān

İpliğe dizili mercan misali bedeninin üstüne damla damla kan döktü.

485 Dūd-ı āhında ‘ıyān olan şerār
Oldı otaġ içre zerrín-şemsevār

Ahının dumanında görünen kıvılcım, çadırın içinde altın şemse gibi oldu.

Ġonçeveş çāk-ı giríbān eyledi
Bülbülāsā āh u efġān eyledi

Gonca gibi yakasını yırttı; bülbül gibi feryat figan etti.

487 Nāyveş oldı derūnı pür-hevā
Eyledi ṣavt-ı ḥüzün-ile ṣadā

Gönlü ney gibi (arzu) havasıyla doldu ve bu hüzünle seslendi.

Seng-ile döginmeden çün cūybār
Oldı çoḳ sūsen teninde āşikār

Irmak gibi taşla dövüldüğü için, bedeninde susam gibi morluklar belirdi.

489 Gāh başa šaş urup geh šaşa baş
Kendü kendüsi ile ḳıldı ṣavaş

Bazen baş(ın)a taş, bazen taşa baş vurup, kendi kendisiyle savaştı.

Māha şem‘üŋ özi göyindi o dem
Acıdı ‘ummān dökdi eşk-i ġam

Mumun o zaman, Mâh’a içi yandı; okyanus (ona) acıyıp gam yaşı döktü.

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

25a

491	Ol cüvānuŋ Māha virdügi ġulām İrişüp açdı duʻā ile kelām	O delikanlının Mâh'a verdiği köle, erişip dua ile söze girdi.
	Didi kim iy pādişāh-ı kām-rān Ḫusrev-i dehr ü cüvān-baḫt-ı zemān	(Şöyle) dedi: "Ey bahtiyar padişah, zamanın körpe talihli hükümdarı!
493	Server-i serdār u gerdūn-bārgāh Rūḥ-ı ʻaṣr u ḥāfız u ʻālem-penāh	Felek tahtlı kumandan hükümdar, asrın ruhu, koruyan ve âlemin sığındığı yer!
	Ḫātemāsā avucuŋdadur cihān Yumsaŋ olur bí-nişān açsaŋ ʻıyān	Dünya, yüzük gibi avucundadır; (avucunu) kapasan görünmez olur, açsan ortaya çıkar.
495	İdinüp āhuŋ şerārını çerāġ Ġonçe iken lāle gibi yaḳma dāġ	Ahının kıvılcımını mum edinip, gonca iken lale gibi yara yakma.
	Reng-i rūyuŋ dönderüp ġamdan zere Sāyeveş niçün ursın yüz yire	Yanağının rengini gam yüzünden sarartıp, neden yüzünü gölge gibi yere vuruyorsun?
497	Lāle-ḫaddüŋ sebzeāsā ḳılma ḫāk Gül gibi ṣabruŋ yaḳasın itme çāk	Lale yanağını çimen gibi toprak etme; sabrının yakasını gül gibi yırtma!
	Āh-ı pür-sūzuŋ urup od ʻāleme Düşdi dūduŋdan felekler māteme	Ateşle dolu ahın âleme ateş saldığından, felekler (ahının) dumanından mateme girdi.
499	Serverā bu nāleye ḥikmet nedür Zaʻferān-rū olmaġa ʻillet nedür	Ey hükümdar, bu inleyişinin hikmeti (ve) yüzünün safran gibi sararmasının illeti nedir?
	Adımı Nuʻmān virmişler benüm Šavḳ-ı ḥikmet bend idübdür gerdenüm	Benim adımı Nuʻmân koymuşlar; gerdanımı hekimlik kemeri bağlamıştır.
501	Baḥr-ı ʻilm-i šıbba oldum āşinā N'ola iʻlām eyleseŋ derdüŋ baŋa	Tıp ilminin denizinde bir dalgıcım; derdini benden başka kime anlatacaksın?

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

25b

	Belki ben ol derde dermān eyleyem Müşkil ise daḫı āsān eyleyem	Belki ben o derde çare bulabilir; (o dert) çetin ise bile (onu) kolaylaştırabilirim.”
503	Didi iy Nu‘mān bu derd-i ‘ışḳdur Kim bu derdi çekse merd-i ‘ışḳdur	(Mâh şöyle) dedi: “Ey Nu‘mân, bu aşk derdidir; bu derdi çekene (de) âşık denir.
	Şerbet-ile buŋa olınmaz ‘ilāc Ger ‘ilāc olsa ḫarāb olur mizāc	Şerbet buna ilaç olmaz; eğer (bu derde) ilaçla çare bulmaya kalkışılırsa mizaç bozulur.
505	Çünki dermāndan cevāb açduŋ baŋa Derdümi şerḥ ideyin bāri saŋa	Bana çareden bahsettiğine göre, sana derdimi anlatabilirim.
	Heft-kişver serveri merḥūm peder Eyledükde milk-i dünyādan güẕer	Yedi iklimin hükümdarı rahmetli baba(m) dünya ülkesinden göçtükten sonra,
507	Rūy-ı devlet eyleyüp ‘arż-ı cemāl Tāc u taḫtı baŋa itdi intiḳāl	devletin yüzü güzelliğini gösterip; tacı ve tahtı bana kaldı.
	Ābveş gāhí çıḳup bí-iḫtiyār Eyler idüm bāġda seyr-i kenār	Bazen su gibi kayıtsızca çıkarak, bahçede kıyıyı dolaşırdım.
509	Gāh ‘azm-i ṣayd idüp mānend-i bāz Rūḥ-ı símurġa virürdüm iḫtirāz	Bazen doğan gibi ava çıkıp, simurgun ruhuna korku verirdim.
	Bir seḥer kim eylemişdüm ‘azm-i ṣayd Çoḳ sibā‘ı ḳılmış idüm bend ü ḳayd	Avlanmaya koyulup pek çok yırtıcı hayvanı bağladığım bir sabah,
511	Giderek bir merġzāra uġradum Anda bí-ḥad mürġ-ı zāra uġradum	giderken içinde pek çok inleyen kuş (bulunan) bir sulak çimenliğe uğradım.
	Gördüm anda bir dıraḫt-i ser-firāz Baş egüp Šūbā aŋa ḳılmış niyāz	Orada, Tuba’nın başını eğip ona niyaz ettiği, başı yüksekte bir ağaç gördüm.

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

26a

513	Anda bir gülgūn kebūter oturur Jāleveş gūşında gevher götürür	O ağaçta gül renkli bir güvercin oturmakta (ve) kulağında çiğ tanesi gibi (bir) cevher bulunmaktaydı.
	Ṣarılu bālinde bir mektūbı var Görüp anı ol dem itdürdüm şikār	Kanadında sarılı bir mektup olduğunu görünce, hemen onu avlattım.
515	Alup ol mektūbı ḫandān eyledüm Aŋa cān çeşmin nigehbān eyledüm	O mektubu alıp açtım; ona can gözüyle baktım.
	Gördüm anda bir ‘aceb naḳş-ı nigār Cān virür seyr eyleyen bí-iḫtiyār	Onda seyredenin iradesizce can vereceği benzersiz bir güzel resmi gördüm.
517	Kāküli içün çekişmişler meger Geçdi biribirine zencírler	(Resmin çevresindeki zencirekteki) zincirler (onun) kakülü için çekişmişler gibi birbirine geçmişti.
	Eyleyüp taḥsín anuŋ naḳḳāşına Çoḳ naẓar ḳıldum gözine ḳaşına	Onun nakkaşını takdir edip, gözüne kaşına çok baktım.
519	Remz imiş ebrūsınuŋ ḫaššı meger Bu yazılmış ma‘níye eyle naẓar	Meğer kaşlarının hattında gizlice ‘Manaya bak.’ yazılıymış.
	Bir mu‘ammāda ḳılup nāmın beyān Yazmış ol taṣvír yanında ‘ıyān	Bir bilmecede adını söyleyip, o resmin yanına açıkça yazmış.
521	Mihr imiş nāmı vü zülfi çín imiş Duḫter-i sulšān-ı taḫt-ı Çín imiş	Adı Mihr ve saçı kıvrımlı imiş; Çin tahtının sultanının kızı imiş.
	Gördüm ol taṣvíri gitdi iḫtiyār Oldı ‘aḳlum zülfi gibi tār-mār	O resmi görünce irade(m) gitti; aklım, saçı gibi karmakarışık oldu.
523	Ḳāmetüm ebrūsı gibi oldı ḫam ‘Ārıżın görince dídem šoldı nem	Boyum, kaşı gibi büküldü; gözüm, ağzını görünce yaş(la) doldu.

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

26b

	Eyledi cünbiş o dem deryā-yı ‘ışḳ Ḳıldı ġarḳ idüp beni gūyā-yı ‘ışḳ	O zaman, aşk denizi coşup beni boğarak aşkın sözcüsü yaptı.
525	Ṣabra šāḳat ḳalmadı ḳıldum sefer Zülfi içün eyledüm Çíne güẕer	Sabretmeye güc(üm) kalmadığından sefer ederek, saçı için Çin’e gittim.
	Milk-i Çíne irişüp oldum ġaríb Ḳanḳı arada olur bilmem ḥabíb	Çin ülkesine ulaşıp gurbete düştüm; sevgilinin nerde olduğunu bilemedim.
527	Ḥasret ü hicrān u fürḳat bir yaŋa Miḥnet ü ālām u ġurbet bir yaŋa	Bir tarafta sevgiliden ayrı olmanın hasreti; diğer tarafta gurbetin hüzün ve kederi…
	N’ola olsam vālih ü ḥayrān u zār Nitekim Mecnūn-ı ser-gerdān u zār	Zavallı, başı dönmüş Mecnun gibi tutkun, şaşkın olup ağlıyorsam bunda ne var?”
529	Māh derdin ḳıldı Nu‘māna beyān Eyledi bu şi‘r-i pür-sūzı revān	Mâh, derdini Nu‘mâna anlattıktan sonra, bu ateş dolu şiiri söyledi:
	Ġazel	**Gazel**
	Görmedin ḳaşı kemānından nişān Tír-i ‘ışḳ-ı yāre dil ḳıldum nişān	“Kaşının kemanından (bir) iz görmeden; gönl(üm)ü yarin aşkının okuna hedef ettim.
531	Sūz-ı ‘ışḳı dilde ṣaḳlayımadum Penbede olmaz imiş āteş nihān	Nasıl ki ateş pamukta gizlenemezse, aşkın ateşini gönülde saklayamadım.
	Yārem aġzında olur peykān-ı ġam Mācerā-yı ‘ışḳı şerḥ eyler zebān	Gam temreni, yaramın ağzındayken aşk serüvenimi dilim açıklar.
533	Yaşumı ırmaġ idüp šolābveş Ḳıldurur devrān dile āh [u] fiġān	Gözyaşımı ırmak ederek, felek, gönlüme değirmen gibi ah figan ettirir.

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

27a

Heft-kişver serveri iken baŋa
Yidi başlu ejder oldı bu cihān

Yedi iklim(in) hükümdarı iken, bu dünya benim için yedi başlı yılan oldu.”

Nu‘mān Māhun ser-güẕeştin gūş idüp cevāb-ı şāfí virdügidür

Nu‘mân’ın Mâh’ın serüvenini işitip uygun cevabı verdiğidir

535 Oḳıyup bu şi‘ri idüp āh u vāh
Derdini Nu‘māna i‘lām itdi Māh

Mâh, bu şiiri okuyup ah üstüne ah ederek, derdini Nu‘mân’a anlattı.

Didi Nu‘mān iy şeh-i gül-pírehen
Çün dimişler ḥikmeti Loḳmāndan

Nu‘mân (şöyle) dedi: “Ey gül gömlekli şah, bunun hikmeti Lokman’dan olduğuna göre,

537 Diŋle benden derdüŋe şāfí cevāb
Āteşüŋ teskín ḳılsun çün cülāb

derdinin şifası olan cevabı benden dinle, (ki) gülsuyunun yaptığı gibi ateşini yatıştırsın.

Şāh-ı Çínüŋ duḫteri Mihrüŋ şehā
Ḫādimiyem ben kemíne vü gedā

Ey şah, hakir ve dilenci (olan) ben, Çin şahının kızı Mihr’in hizmetçisiyim.

539 Serverā ol ṣayd itdügüŋ ġazāl
Bir gice bulup šaríḳ-i i‘tizāl

Ey hükümdar, o avladığın ceylan, bir gece yoldan sapıp,

Eyledi Mihrüŋ serāyından firār
Ḳıldı ‘azm-i bāġ u deşt [ü] lālezār

Mihr’in sarayından kaçıp gah bağa gah bozkıra gah lale bahçesine yöneldi.

541 Mihr ġāyet bí-ḥużūr oldı aŋa
Cüst ü cū itdürdi anı her yaŋa

Mihr’in, onun yüzünden çok canı sıkıldı (ve) onu her tarafta aratmaya başladı.

Oldı nā-peydā ṣabā gibi hemān
Ne eṣer bulındı andan ne nişān

(Ceylan) rüzgar gibi birden kayboldu (ve) arkasında hiçbir belirti ve iz bırakmadı.

543 Mihr ol dem rāy u tedbír eyledi
Šurdı def‘i cāme taġyír eyledi

Mihr o sırada bir çözüm düşündü (ve) bunun üzerine kılık değiştirdi.

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

27b

Urunup semmūr tāc-ı şevketi
Geydi merdāne libās u ḫil‘ati

Görkemli samurdan bir taç takıp, erkek kıyafeti ve kaftan giyindi.

Ḳoydı merdān şekline on duḫteri
Ḳıldı nāẓır anlara ben çākeri

On (tane) kızı erkek kılığına soktu; benim gibi bir köleyi onların başına getirdi.

Çın-seḥer alay-ile olduḳ süvār
Öŋümüzce mírveş Mihr-i nigār

Önümüzde emir olarak güzel Mihr, seher vakti bir alay ata bindik.

Ābveş āhūyı itdük cüst ü cū
Geşt-i deşt ü bāġ ḳılduḳ sū-be-sū

Su gibi ceylanı aradık; bozkırı ve bağı köşe bucak dolaştık.

Gördük alay-ile iy şāh-ı cihān
Bir šarafdan gün gibi olduŋ ‘ıyān

Ey cihan(ın) şahı, askerinle bir taraftan güneş gibi ortaya çıktığını gördük.

Mihr didi pādişādur bu gelen
Ḫusrev-i Dārā-liḳādur bu gelen

Mihr, (şöyle) dedi: ‘Bu gelen padişahtır; bu gelen Dârâ yüzlü (bir) hükümdardır.

Ṣayda çıḳmış bāl açup şeh-bāzvār
Belki āhūmı benüm ḳıldı şikār

Doğan gibi kanat açıp ava çıkmış; belki benim ceylanımı avlamıştır.’

Mihr ol vech üzre virüp iḫtimāl
İrişüp alayuŋa buldı viṣāl

Mihr, buna ihtimal verdiğinden, (senin) alayına ulaştı.

Gördi kim ṣayd olmış āhūsı şehā
Ḫāk-i pāyuŋdan anı ḳıldı recā

Şahım, (Mihr) ceylanının avlanmış olduğunu görünce onu ayağınızın toprağından istedi.

Bí-tekellüf ḳılduŋ āhūyı revān
Eyledüŋ Mihr-i nigārı şād-mān

Hiç düşünmeden ceylanı gönderdiniz (ve) güzel yüzlü Mihr’i sevindirdiniz.

Píş-keş ben bendesin virdi saŋa
Bí-nihāyet pendi lušf itdi baŋa

Hediye (olarak) kölesi (olan) beni size verdi; bana sonsuz nasihat lütfetti.

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

28a

555	Aldı āhūsını ol gün yüzlü ay Devlet-ile eyledi ‘azm-i serāy	O güneş yüzlü ay, ceylanını alıp devletle sarayına yöneldi.
	Oldur ol mihr-i muṣavver serverā Duḫter-i sulšān-ı Çín ü meh-liḳā	Ey hükümdar, Çin sultanının kızı ve ay yüzlü o resmedilmiş güneş, odur.
557	Ger o taṣvírüŋ ṣorarsaŋ aṣlını Diŋle bir dem şerḥ-i bāb u faṣlını	Eğer resmin aslını sorarsanız; (oluşturuluş hikayesinin) açıklamasını anlatayım.
	Mihr bir şeb ḫʷābda görmiş ‘ıyān Bād alup pírāhenin olmış revān	Mihr, bir gece rüya(sın)da, rüzgarın gömleğini alıp gittiğini görmüş.
559	Meh inüp ol dem hemān eflākden Ḳapmış ol pírāheni çün yāsemen	Bunun peşine ay, gökyüzünden inip, yasemin gibi o gömleği kapmış.
	Ḳoynına ḳoymış anı çün berg-i gül Sūy-ı Mihre šutmış aḳvā-yı sübül	Onu gül yaprağı gibi koynuna koymuş, Mihr’e doğru zorlu yollara koyulmuş.
561	İledüp pírāhenini Mihre meh Eylemiş teslím ḳılmış ‘azm-i reh	Ay, Mihr’e gömleğini teslim edip, yola koyulmuş.
	Mihr o dem da‘vet idüp ḳaṣra mehi Dimiş iy meh lušf ḳıl gitme tehí	O zaman Mihr, ayı saraya davet edip (şöyle) demiş: ‘Ey ay, lütfen izin ver, iyiliğine karşılık vereyim.
563	Gel berü nūr ideyin saŋa ‘ašā Tā ki sen de olasın bedr-i dücā	Yaklaş, sana ışık bahşedeyim ki sen de karanlıkların ayı olasın.’
	Açdı encüm gibi çeşmin ḫʷābdan Mihr ta‘bír istedi aḥbābdan	Mihr, gözünü uykudan yıldız gibi açınca dostlardan (rüyasına) tabir istedi.
565	Didiler ber-bād olan ol pírehen Naḳş-ı endāmuŋdur iy símín-beden	(Dostlar şöyle) dediler: ‘Ey gümüş bedenli, rüzgarın uçurduğu o gömlek, (senin) endamının resmidir.

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

28b

Bād kim alup anı olmış revān
Mürġdur kim götürüp gide ʻıyān

Onu alıp götüren rüzgar, gerçekte (resmini) götürecek olan kuştur.

Meh ki almış bāddan anı o dem
Pādişehdür kim ola ṣāḥib-ʻalem

Onu rüzgardan alan ay, sancak sahibi (bir) padişahtır.

Bāzāsā ide ol mürġı şikār
Ala taṣvírüŋ perinden āşikār

(O padişah) doğan gibi o kuşu avlasın, resmini (kuşun) kanadından alsın.

Gördügi dem naḳşuŋı ḥayrān ola
ʻĀşıḳ-ı giryān u ser-gerdān ola

Resmini gördüğü zaman hayran olsun; şaşkın ve ağlayan (bir) âşık olsun.

Fikr-i zülfüŋ ile idüp ʻazm-i rāh
Vaṣluŋa yol bula çoḳ ḫarc ide cāh

Saçının düşüncesiyle yola koyulup, sana kavuşmanın gereklerini yerine getirsin.

Dögülürken sínesi mānend-i deff
İy dür-i şehvār ola saŋa ṣadef

Ey eşsiz inci, (o) göğsü tef gibi dövülürken, sana istiridye olsun.'

Mihr bu taʻbíri idüp istimāʻ
Eyledi ġayrı hevesden inḳışāʻ

Mihr, bu yorumu dinledikten sonra, diğerlerini dinlemekten vazgeçti.

Emr idüp bir duḫtere taʻlím-i naḳş
Ḳıldı bir naḳḳāş aŋa tefhím-i naḳş

Bir kıza resim çalışmasını emretti; bir nakkaş ona resim yapmasını öğretti.

Tā ki duḫter naḳşı taḥṣíl eyledi
Ṣanʻat-ı taḥríri tekmíl eyledi

O kız, resim yapmayı öğrenip yazı sanatını tamamladıktan sonra,

Mihr aldı yanına ol duḫterin
Aŋa seyr itdürdi rūy-ı enverin

Mihr, o kızını yanına aldı; ona nurlu yüzünü seyrettirdi.

Ḳıldurup taṣvír aŋa ʻaynını
Nāẓır itdürdi ruḫına ʻaynını

Ona benzerini yaptırıp, gözünü yanağına baktırdı.

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

29a

577	İdüp ol taṣvírde nāmın beyān Bir kebūterle anı ḳıldı revān	O resime adını ekleyip, onu bir güvercinle gönderdi.
	Ol kebūter milküŋe ḳılmış güẕār Naḳşın almışsın anı idüp şikār	O güvercin ülkene gitmiş; onu avlayıp resmini almışsın.
579	Vāḳi‘ olmış serverā rü’yā-yı Mihr Kim o naḳş itmiş seni şeydā-yı Mihr	Ey hükümdar, Mihr’in rüyası gerçekleşmiş (ve) resim seni Mihr’e tutkun etmiş.
	Gerçi āteşdür şehā ‘ışḳuŋ öŋi Ṣabr olıncaḳ gülsitān olur ṣoŋı	Ey şah, aşkın başlangıcı ateştir ama, sabredilince sonu gül bahçesine döner.
581	Gel çerāġ idünme síneŋ dāġını Şem‘ bigi yaḳma baġruŋ yaġını	Gel, göğsünün yarasını fitil edinme, mum gibi bağrının yağını yakma!
	Āteşüŋ çün şem‘ diŋlendür şehā İrmesi yaḳındur ol ṣubḥ-ı ṣafā	Ey şah, ateşini mum gibi söndür; (çünkü) o sefa sabahının ermesi yakındır.
583	Çünki rāh olmış durur dermāna derd Menziline irişür yol-ile merd	Nasıl ki dert, dermana ulaşmanın yoluysa, insan (da) menziline yolla ulaşır.
	Ger baŋa emr eyler iseŋ serverā Ḫidmetüŋde ideyin cānum fidā	Ey hükümdar, eğer bana emredersen, hizmetinde canımı feda edeyim.
585	Mihre bu aḥvāli i‘lām ideyin Ḫidmet-i vuṣlatda iḳdām ideyin	Mihr’e bu durumu anlatıp kavuşma hizmetinde çalışayım.”
	Tā ki Nu‘mān Māha ṣūret baġladı Derd-i ‘ışḳa göre şerbet baġladı	Nu‘mân, Mâh(’ın derdine) çare bulup aşk acısına göre ilaç sunduktan sonra,
587	Ḫoş idüp Māhuŋ dil-i bímārını Ṣıḥḥat üzre söyledi tímārını	Mâh’ın hasta gönlüne huzur verip, tedavi yöntemini söyledi.

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

29b

Eyleyüp taḥsín o dem Nu‘māna Māh
Ḳıldı iḥsān bí-nihāyet māl ü cāh

Mâh o zaman, Nu‘mân’ı ululamak için, (ona) pek çok mal mülk lütfetti.

589 Didi iy Nu‘mān ḳadem-rencíde ḳıl
Yāre ir bir demde ol bu yolda yil

(Mâh şöyle) dedi: “Ey Nu‘mân, tenezzül et, bu yolda rüzgar ol, bir nefeste yare ulaş.

Rāh-ı şevḳe gir o meh-rū Mihre var
Döne döne ‘arż-ı mihr it ẕerrevār

Şevk yoluna girip o ay yüzlü Mihr’e ulaş, döne döne zerre gibi güneş yüzünü göster.

Mâh’ın Nu‘mân ile Mihr’e mektup gönderdiğidir

Māhuŋ Nu‘mān ile Mihre nāme irsāl itdügidür

591 Di ki iy la‘lindeki ḫāl-i siyāh
Çeşm-i cāna ḳurretü’l-‘ayn-ı nigāh

(Ona şöyle) de: ‘Ey, kırmızı dudağının kenarındaki siyah ben, can gözüne bakan gözlerin en güzelidir.

Bir ġam odıyla göyünmiş bendevār
Ḫāl-i ḫaddüŋ gibi olmış yiri nār

Gam ateşiyle yanmış bir köle gibi onun yeri (de) yanağındaki ben gibi ateş olmuş.

593 Kūh-ı ḥayretde olalı şír-i ‘ışḳ
Gerdenin bend eylemiş zencír-i ‘ışḳ

Hayret dağında aşk aslanı olduğundan beri, boynunda aşk zinciri bağlıymış.

Dūda müstaġrıḳ olup micmer gibi
Ġarḳ-ı ḫūn olmış gül-i aḥmer gibi

Buhurdan gibi dumana boğulup, kırmızı gül gibi kana batmış.

595 Mū miyānuŋçün ḳılup cismin ḫayāl
Der-miyān itmiş yoluŋda cān ü māl

Kıl (kadar ince) belin için vücudunu hayal kılıp, canını ve malını ortaya koymuş.

Mímüŋe virmiş dilin bí-şekk ü reyb
Hemçü merd-i mü’min-i ímān-ı ġayb

Gâib imanlı mümin gibi tereddütsüz, gönlünü mîm (ağzına) vermiş.

597 Eylemiş ḥālin períşān sünbülüŋ
Ġonçeveş baġrını ḫūn itmiş gülüŋ

Sümbül (saçın) onun halini perişan edip, gül (ağzın) gonca gibi onun bağrını kana bulamış.

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

30a

Göz göz olup eşk-i çeşmi cā-be-cā
Gözedür yollaruŋı ṣubḥ u mesā

Gözünün yaşı vücudunda göz göz yaralar açmış; sabah akşam yollarını gözlemektedir.

599 Şöyle yaḳmış ki derūnın nār-ı āh
Her ne mū çıḳsa teninden hep siyāh

Ah ateşi içini öyle yakmış ki, teninden ne kadar kıl çıksa hepsi siyah(tır).

Kākülüŋ fikriyle olup bí-ḳarār
‘Aḳlı zülfüŋ gibi olmış tār-mār

Aklı, kakülünün düşüncesiyle karışıp, saçın gibi darmadağın olmuş.

601 Naḳş kim ḳılduŋ kebūterle revān
Eylemiş anı şikār ol nā-tüvān

O zavallı, resmini gönderdiğin güvercini avlamış.

Gör ne āl itmiş ruḫuŋ naḳşı aŋa
Allanup görince olmış mübtelā

Yanağının resmi ona öyle oyun oynamış olmalı ki, onun kırmızılığını görünce tutuluvermiş.

603 Zülf ü rūyuŋ-çün urup yire yüzin
Giceden farḳ itmez olmış gündüzin

Saçın ve yüzün için yüzünü yere vurup, geceyle gündüzü ayıramaz olmuş.

Māh nām imiş o ġarḳ-ı dūd-ı āh
İḳtirān itse ‘aceb mi mihr ü māh

O ah dumanına boğulanın adı Mâh imiş; güneş ve ay bir araya gelse ne olur?

605 İy boyı āzād u serv-i gül-‘iẕār
Meyl iderseŋ bād-ı āhına ne var

Ey boyu kusursuz ve gül yanaklı selvi, (onun) ahının rüzgarına (doğru) gidersen (bunda) ne var?

‘Ömr gibi bí-vefālıḳ eyleme
Çerḫāsā pür-cefālıḳ eyleme

Ömür gibi vefasızlık etme; felek gibi hep eziyet çektirme.

607 Mār-ı hecrüŋle yiter oldı melūl
N’ola vaṣluŋ gencine bulsa vuṣūl

Ayrılığının yılanından çektiği üzüntü (canına) yetti; kavuşmanın hazinesine ulaşsa ne olur?

Vir cevāb-ı şāfí iy şírín-dehen
Ḥasret-i la‘lüŋle ölsün mi seven

Ey tatlı dilli, gerekli cevabı ver; dudağının hasretiyle âşık ölsün mü?

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

30b

609 Vaḳtidür kim gün yüzüŋ ide šulū‘
Eyleye saŋa o kim ẕerre rücū‘

Gün yüzünün doğmasının (ve onun) zerre gibi sana dönmesinin vakti gelmiştir.’”

Māh taḳrír eyleyince bu sözi
Baġrınuŋ ḫūnın revān ḳıldı gözi

Mâh, bu sözü söyleyince, bağrının kanını gözünden akıttı.

611 Yazdı bir zer ruḳ‘a ol demle hemān
Rūyına ṣan ḫūn-ı çeşm oldı revān

Sanki yüzüne kan yürümüş gibi, o kanla altın bir mektup yazdı.

Gördi ḳaš‘ oldı zebān-ı ḫāmeyi
Aldı Nu‘mān būs ḳıldı nāmeyi

Nu‘mân, kalemin dilinin kesildiğini görünce mektubu alıp öptü.

613 Māh öŋinde yir öpüp ḳıldı du‘ā
‘Azm itdi Mihr-i meh-rūdan yaŋa

Mâh’ın önünde yer(i) öpüp dua etti; ay yüzlü Mihr’den yana yöneldi.

Ḳaldı yāveş ḫam olup Māh-ı dilír
Menzil alup gitdi Nu‘mān hemçü tír

Cesur Mâh, yay gibi bükülüp kaldı; Nu‘mân, ok gibi yol alıp gitti.

615 Kūy-ı Mihre irdi çün bād-ı ṣabā
Eyledi ‘azm-i serāy-ı dil-güşā

Sabâ rüzgarı gibi Mihr’in semtine vardı; gönül açan saraya yöneldi.

Gördi Nu‘mānı o dem derbānlar
Vāsıšayla ḳıldılar Mihre ḫaber

O zaman Nu‘mân’ı gören kapıcılar, elçiyle Mihr’e haber verdiler.

617 Mihr o dem ḳaṣrını ḫalvet eyledi
Yanına Nu‘mānı da‘vet eyledi

O zaman Mihr, sarayını boşaltıp, Nu‘mân’ı yanına davet etti.

İrişüp Nu‘mān ḳoyıp ḫāke cebín
Mihr öŋinde eyledi būs-ı zemín

Nu‘mân, (saraya) varıp, alnını toprağa koydu; Mihr’in önünde yeri öptü.

619 Cān göziyle eyledi Mihre nigāh
Gördi ḫaddin maẓhar-ı nūr-ı İlāh

Can gözüyle Mihr’e baktı; (Mihr’in) yanağının Allah’ın nurunun göründüğü yer olduğunu gördü.

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

31a

Šolayup boynına zülf-i ‘anberin
‘Anberíne eylemiş kāküllerin

(Mihr) boynuna amber saçını dolayıp, kaküllerini amber kokusuna büründürmüş.

621 Ḫūn-ı ‘āşıḳdan ezüp ḥınnā o yār
Barmaġın ḳılmış muḥannā ḫāmevār

O yar, âşığın kanından kına ezip, kalem gibi parmağını kınalamış.

Ṣāḳına ḫalḫāllar virmiş ṣafā
Serv ayaġını šolaşmış ṣanki mā

Bileğine halhallar sefâ vermiş; sanki su, selvinin ayağına dolaşmış.

623 Didi hemān Mihre iy serv-i revān
Gülşenüŋde esmesün bād-ı ḫazān

(Nu‘mân) Mihr’e (şöyle) dedi: “Ey yürüyen selvi, gül bahçesinde sonbahar rüzgarı esmesin.

Dāimā ḫandān olsun güllerüŋ
Naġme ḳılsun sū-be-sū bülbüllerüŋ

Güllerin daima açılsın; bülbüllerin her yanda şakısın.

625 Šut baŋa bir laḥẓa gül gūşuŋ ‘ıyān
Gör ne söyler bu hezār-ı nā-tüvān

Bir anlık gül kulağını bana ver; şu biçare bülbülün sözünü dinle.

Tā ki sen taṣvírüŋi iy āfitāb
Bir kebūterle uçurduŋ çün ḥabāb

Ey güneş, sen resmini bir güvercinle hava kabarcığı gibi uçurduğun zaman…

627 Bāzveş ḳapmış anı bir pādişāh
Kim dinilürmiş anuŋ nāmına Māh

Adına Mâh denilen bir padişah, onu doğan gibi kapmış.

Ol kebūterde bulup taṣvírüŋi
Oḳımış ketb itdügüŋ taḥrírüŋi

O güvercinde resmini bulup; kaleme aldığın yazıyı okumuş.

629 Cān u dilden çākerüŋ olmış o dem
Lāleveş baġrına yaḳmış dāġ-ı ġam

O an, gönülden kölen olmuş; lale gibi bağrına gam döğünü vurmuş.

Cām-ı ‘ışḳuŋ eylemiş şevḳüŋle nūş
Mest olup ḳılmış o dem çün baḥr cūş

Arzunla aşkının şarabını içmiş; mest olup deniz gibi coşmuş.

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

31b

631 Ṣabra ḳādir olmayup itmiş sefer
Milküŋe ḳılmış senüŋ içün güẕer

Sabretmeye gücü yetmeyip sefer etmiş; senin için ülkene gelmiş.

Yoḳ ḥisāb anuŋ yanınca ‘askere
Fí’l-meṣel ordısı dönmiş maḥşere

Onun yanındaki sayısız asker, tıpkı mahşer kalabalığını andıran bir ordu idi.

633 Ṣayd iden ol idi iy mihr-i münír
Ḫūb āhūŋı senüŋ mānend-i şír

Ey parlak güneş, senin güzel ceylanını aslan gibi avlayan o idi.

Tā ki āhūŋı alup virdüŋ beni
Ḥayretinden bilmedi ol dem seni

Ceylanını alıp beni verdiğin zaman; o, şaşkınlığından senin kim olduğunu anlayamadı.

635 İrdi çetrine o dem maḥzūn u zār
Nāle vü feryād itdi nāyvār

O zaman, mahzun ve zavallı bir halde çadırına gidip, ney gibi feryat figan etti.

Bād-ı āhından anuŋ ṣubḥ ü mesā
Oldı ser-gerdān bu çerḫ-ı āsiyā

Onun ahının rüzgarından sabah akşam bu değirmenin çarkı(nın) başı döndü.

637 Ḫālüŋ içün yaḳdı bí-ḥad dāġlar
Her birin ġam sehmine ḳıldı siper

(Yüzündeki) benin için sayısız yara yaktı; (yaraların) her birini gam okuna kalkan etti.

‘Ārıżuŋ yād itdi dökdi eşk-i ḫūn
Ḳıldı ol ḫūn-ile cismin lālegūn

Yanağını anıp kan yaş döktü; o kan ile vücudunu lale rengine bürüdü.

639 Şem‘āsā göyünüp aŋa özüm
Cāmveş ḫūn-ile pür oldı gözüm

Özüm, onun için mum gibi yanıp; gözüm kadeh gibi kanla doldu.

Eyledüm ḥālin tefaḥḥuṣ ser-be-ser
Ser-güẕeştinden ḳamu aldum ḫaber

Hâlini baştan başa araştırıp, bütün macerasından haber aldım.

641 Zātuŋa lāyıḳ görüp ol serveri
Cān-ile oldum bu yolda reh-beri

O hükümdarı (senin) şahsına layık görüp, bu yolda canla (başla) rehberi oldum.

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

32a

İy gül-i gülzār-ı firdevs-i berín
Bülbülüŋ maḥzūn olup eyler enín

Ey yüce cennetin gül bahçesinin gülü, bülbülün hüzünlenip inler.

643 İdinüp sen Mihr-i envārı nigār
Ṣādıḳ-ı ‘ışḳuŋ olubdur ṣubḥvār

Sen nurlu Mihr’i put edinip, sabah gibi sadık aşığın olmuştur.

Düşdi çün ayaġuŋa zülfüŋ-miṣāl
Bādveş ḳaldur anı destini al

Saçın gibi ayağına düştüğü için, rüzgar gibi onu kaldır, elinden tut.

645 Gül ayaġına dökerler çünki gül
Pāyuŋa sürsün ḳo yüz iy ḫaddi gül

Ey yanağı gül, gül ayağına gül döktükleri gibi, bırak (o da) ayağına yüz sürsün.

Hicrüŋ-ile ḳapladı cismini dā
Vaḳtidür kim idesin aŋa devā

Ayrılığın yüzünden vücudunu hastalık kaplamışken, şimdi sana düşen onu tedavi etmektir.

647 Çekdi bí-ḥad cām-ı zehr-i firḳatüŋ
Baġrını ḫūn itdi ḳahr-ı firḳatüŋ

Ayrılığının zehirli şarabını bir hayli içti; ayrılığının kahrı bağrına kan doldurdu.

N’ola la‘lüŋden açup dārü’ş-şifā
Eyleseŋ tiryāk-i vaṣluŋdan ‘ašā

Bir şifahane olan lal dudağını açıp, ona kavuşma panzehirini bahşetmelisin.”

649 Bu kelāmın naḳl idüp Nu‘mān hemān
Nāme-i Māhı o dem ḳıldı ‘ıyān

Nu‘mân, bu sözleri söyledikten sonra, Mâh’ın mektubunu gösterdi.

Eyleyüp ḫandān anı gül gibi
Ṣundı Mihrüŋ destine sünbül gibi

Onu gül gibi açıp, Mihr’in eline sümbül gibi sundu.

651 Mihr aldı nāmeyi i‘zāz ile
Ḫaššına ḳıldı naẓar biŋ nāz ile

Mihr, saygı göstererek mektubu aldı; yazısına özenle baktı.

Oḳıyup iḫfā ile anı o dem
Emdi nāzik la‘lini çün cām-ı Cem

Onu içinden okuyup, Cem’in kadehi gibi nazik dudağını emdi.

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

32b

653 Gül gibi ḥumret baṣup Mihri hemān
Ġonçeveş dem-beste oldı bir zemān

Mihr birden gül gibi kızarıp, gonca gibi bir süre sesi soluğu kesildi.

Didi Nu‘mān Mihre iy cān bülbüli
Debret ol la‘lüŋdeki berg-i güli

Nu‘mân, Mihr’e (şöyle) dedi: “Ey can bülbülü, dudağındaki gül yaprağını kımıldat.

655 Baḫş idüp ‘Ìsí-demüŋ ile necāt
Ḳıl revān ol küşte-i ‘ışḳa ḥayāt

Îsâ (gibi olan) nefesinle kurtuluş bağışlayıp, o aşk ölüsüne hayat ver.

Bí-vefādur ḥüsn çün ‘ömr-i serí‘
Dehr gibi kimseye olmaz şefí‘

Güzellik, çabuk geçen ömür gibi vefasızdır (ve) dünya gibi kimseye faydası olmaz.

657 Vaḳti geçse revnaḳı olmaz gülüŋ
Naġme-i şevḳi kesilür bülbülüŋ

Gülün, vakti geçip parlaklığı gidince, bülbülün şevk dolu namesi kesilir.

Furṣatı fevt eyleme iy meh-cebín
Żāyi‘ olmadın bu ‘ömr-i nāzenín

Ey ay alınlı, bu nazik ömür elden çıkmadan, fırsatı kaçırma.

659 Hem-dem ol ol pādişāh-ı ‘āleme
Bir demüŋ olsun muḥāseb biŋ deme

Bir nefesi bin nefes kılmak istersen, o âlemin padişahını arkadaş edin.”

Sözi Nu‘mān sūz-ile germ eyledi
Mihrüŋ āhen ḳalbini nerm eyledi

Nu‘mân, sözü ateş ile kızdırıp, Mihr’in demir kalbini yumuşattı.

661 Ġonçeāsā açılup Mihr-i nigār
Dökdi lü’lü’ler feminden jālevār

Güzel yüzlü Mihr, gonca gibi açılıp, ağzından inciler döktü.

Mihrüŋ Nu‘mān ile Māha cevāb-nāme irsāl itdügidür

Mihr’in Nu‘mân ile Mâh’a cevap mektubu gönderdiğidir

Didi iy Nu‘mān-ı pür-ḥikmet-kelām
Vey ḥekím-i ḥāẕıḳ u dārū-peyām

(Mihr şöyle) dedi: “Ey sözü hikmet dolu Nu‘mân, ve ey ilaç sözlü maharetli hekim!

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

33a

663	Diŋle ġam derdine bir dermān sözi Ḫoş ḳıl anuŋla ol dermānsuzı	Gam derdine derman olacak bir derman sözü dinle; onunla o dermansızı hoşnut kıl.
	Yüri benden eyle ol Māha selām Aç naṣíḥat-güne bir iki peyām	Yürü, o Mâh'a benden selam söyle; nasihat bahsinde bir iki söz aç.
665	Di ki iy serdār-ı cünd-i salšanat Vey Ferídūn-ferr ü Dārā mertebet	(Mâh'a şöyle) de: Ey saltanat askerinin kumandanı, ve Dârâ mertebeli, Feridun kudretli (hükümdar)!
	ʻIşḳ bir şemʻ-i İlāhídür yanar On sekiz biŋ ʻāleme pertev ṣalar	Aşk, on sekiz bin âleme ışık salan ve yanmakta olan ilahî bir mumdur.
667	Her ki ol şemʻüŋ ola pervānesi Āşinā iken olur bí-gānesi	Bu mumun pervanesi olan, (ona) yakınken uzak olur, yabancı iken tanıdık olur.
	Giru olmaġa anuŋla āşinā Cān yaḳup olmaḳ gerekdür bí-ṣadā	Tekrar ona yaklaşınca da sesini çıkarmadan canını yakması gerekir.
669	ʻIşḳı taʻlím eylesün pervāneden Ṣol ki pervā ne ola pervā neden	Aşktaki bağlılık ve ıstırabın nasıl ve niçinini bilmek isteyenler, bunu pervaneden öğrensinler.
	Her kime taḳrír olınsa rāz-ı ʻışḳ Her nefes neyveş virür āvāz-ı ʻışḳ	Aşkın sırrı kime anlatılsa, (o kişi) ney gibi her nefeste aşktan dem vurur.
671	Ṣaḳlasun ḳalbinde ʻışḳı hemçü rūḥ Bulmaḳ isterse merāmına fütūḥ	Dileğine ulaşmak isterse, aşkı kalbinde ruh gibi saklasın.
	Di ki iy Nuʻmān o Māh-ı kām-rān ʻIşḳ peyġāmın ḳılup dilde nihān	Ey Nuʻmân, (şöyle) de: O bahtiyar Mâh, aşk haberini gönlünde saklayıp…
673	ʻĀḳılāne rāy u tedbír eylesün Bir muʻaẓẓam nāme taḥrír eylesün	Akıllıca bir çözüm olarak güzel bir mektup yazsın.

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

33b

	Anı göndersün peder dergāhına Rāżı olsun ḫarc-ı māl u cāhına	Onu babamın dergahına göndersin; mal mülk harcamaya razı olsun.
675	İstesün tezvíclik içün beni Belki ayırmayalar cāndan teni	Beni eş olarak isteyince belki candan teni ayırmayacaklardır.
	Şāyed ol ḳurbetle hemçün mihr ü māh Zindegāne ide iki pādişāh	Böylece ay ve güneş gibi olan bu yakınlıkla bu iki hükümdar kendini göstermiş olur.
677	Olunup tíġ-ı ʻadāvet münḳašıʻ Biri birinden olalar müntefiʻ	Böylece düşmanlık kılıcı kesilmiş ve ikisi de kazanç sağlamış olur.”
	Mihr idüp tíġ-ı zebānla feṯḥ-i bāb Virdi Nuʻmāna o dem ḳašʻí cevāb	Mihr, dil kılıcıyla kapıyı açıp, Nuʻmân’a kesin cevabını verdi.
679	Tā ki izʻān itdi Mihrüŋ sözlerin Ḫāke indürdi o dem Nuʻmān serin	Nuʻmân, Mihr’in sözlerini anladığı zaman, başını yere eğdi.
	El açup Mihre duʻā idüp hemān Ḳıldı ʻazm-i rāh-ı Māh-ı kām-rān	Hemen el açıp, Mihr’e dua etti (ve) bahtiyar Mâh’ın yoluna doğru yöneldi.
681	Mihr ol dem ebrveş geydi siyāh Tā ki Nuʻmān itdi ʻazm-i rāh-ı Māh	Mihr, Nuʻmân Mâh’ın yoluna yöneldikten sonra, bulut gibi karalar giydi.
	Düşdi Mihre daḫı ʻışḳuŋ ḥāleti Ṣabr ile żabt eyledi keyfiyyeti	Aşk ateşi Mihr’e de düştü ve onu sabırla karşılamayı yeğledi.
683	Cām-ı ʻışḳa çeşmini ḳıldı ḥabāb Görmez oldı rūz u şeb bir laḥẓa ḫʷāb	Aşk şarabına gözünü su kabarcığı etti; gece gündüz bir an uyku görmez oldu.
	Yabdurup šāḳ-ı serāya ḳaṣr-ı ġam Rāh-ı Māhı gözedürdi dem-be-dem	Sarayın kubbesine (bir) gam kasrı yaptırıp, sürekli Mâh’ın yolunu gözlerdi.

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

34a

Nu‘mānuŋ Mihrden Māha cevāb getürdügidür

Nu‘mân’ın Mihr’den Mâh’a cevap getirdiğidir

685 Bir seḥer kim dehr gey mesrūr idi
Rūy-ı dilberveş felek pür-nūr idi

Bir sabah dünya gayet sevinçliydi; felek, dilberin yüzü gibi nurla doluydu.

Yoḳ idi ebr-i melāletden nişān
Rūz o gün nev-rūza dönmişdi hemān

Sıkıntı bulutundan eser yoktu; gün, o gün nerdeyse nevruza dönmüştü.

687 Bezm-i lāle eyleyüp zerrín-ḳadeḥ
Nūş eylerdi çeküp zerrín ḳadeḥ

Zerrîn-kadeh, lale meclisi kurup, altın kadehlerden içki içerdi.

Eyleyüp her şey ṣadā bülbül gibi
Gülmiş idi rūy-ı ‘ālem gül gibi

Her şey bülbül gibi nağmeler düzmekte, âlemin yüzü gül gibi gülmekteydi.

689 Māh ol gün idüp āfāḳa naẓar
Ġonçeveş bir dem aşaġı ṣaldı ser

Mâh, o gün ufka bakıp, bir an gonca gibi başı(nı) yere eğdi.

Didi bugün ḫande-rū ancaḳ cihān
Raḥme geldi gibi çerḫ-ı bí-amān

(Şöyle) dedi: “Sanki aman vermeyen felek merhamete gelmiş gibi bugün dünyanın yüzü gülmektedir.

691 Şems-i devletdür šulū‘ iden bugün
Kim šoḳındı ‘ālemüŋ baġrına gün

Herkesin bağrına güneş vurduğuna göre, bugün doğan devlet güneşidir.”

Māh bu sözi idince dilde yād
Geldi Nu‘mān irdi hemçün peyk-bād

Mâh bu sözü içinden geçirince, Nu‘mân haberci rüzgar gibi ulaştı.

693 Ḳıldılar ol dem anı i‘lām-ı Māh
Aldı i‘lām eyleyenler māl ü cāh

O zaman, onu Mah’a bildirdiler (ve) bildirenler mal mülk aldılar.

Emr olup derḥāl Nu‘mān-ı resūl
Meclis-i Māha irüp buldı vuṣūl

Hemen, elçi Nu‘mân emredildi, Mâh’ın meclisine ulaştı.

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

34b

695	Ḳāmetin ḫam eyleyüp hemçün hilāl Māh öŋinde öpdi yir dāmen-miş̱āl	Hilal gibi boyunu büküp Mâh önünde etek gibi yer(i) öptü.
	Didi kim iy ḫusrev-i gerdūn-vaḳār Server-i Cem-cām ü Dārā-iḳtidār	(Şöyle) dedi: "Ey felek vakarlı hükümdar, Dârâ kudretli ve Cem kadehli şah!
697	Tā ki emrüŋle bu bendeŋ serverā Düşdi rāh-ı Mihre çün bād-ı ṣabā	Ey hükümdar, bu kölen emrinle sabâ rüzgarı gibi Mihr'in yoluna düşüp,
	Bir nefesde kūyına buldum viṣāl Cān gibi k'ide beḳāya intiḳāl	canın öteki dünyaya göçmesi gibi, bir nefeste (Mihr'in) semtine kavuştum.
699	Mihri āgāh itdiler ben z̲erreden Didiler Nu'mān bendeŋdür gelen	Ben zerreden Mihr'i haberdar ettiler; 'Gelen, kölen Nu'mân'dır.' dediler.
	Emr-i Mihr oldı o dem derbānlar Didiler gel iy ḳadímí ḫāk-i der	Mihr'in emri üzerine kapıcılar, 'Ey uzun süredir (Mihr'in ayağının toprağı olan,) gel!' dediler.
701	Bādveş derḥāl idüp feṭḥ-i bāb Meclis-i Mihre irüp öpdüm türāb	Rüzgar gibi derhal kapıyı açıp, Mihr'in meclisine varıp yeri öptüm.
	Def'i eller ḳaldurup hemçün çenār Eyledüm medḥ ü du'āsın bí-şümār	Sonra çınar gibi defalarca ellerimi kaldırıp, sayısız övgü ve dua ettim.
703	Rāz-ı 'ışḳı nāyveş açdum o dem İstedüm cān derdine la'linden em	Ney gibi aşkın sırrını açtım; (Mihr'in) dudağından can derdine ilaç istedim.
	Āyineveş Mihre oldum rū-be-rū Ḫālüŋi zülfine didüm mū-be-mū	Ayna gibi Mihr'le yüzyüze geldim; (senin) halini (Mihr'in) saçına tel tel anlattım.
705	Ḫāline dāġuŋ rivāyet eyledüm Ḫaddine sūzuŋ ḥikāyet eyledüm	Benine yaranı aktardım; yanağına yangınını anlattım.

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

35a

	Tā ki āḫir oldı taḳrír-i peyām Def‘i ḳıldum ‘arż-ı taḥrír-i peyām	Sözleri bildirdikten sonra, yazılı söz(ün)ü sundum.
707	Eyleyüp iḫrāc-ı šūmār-ı maḳāl Destine ṣundum o dem zanbaḳ-miṣāl	Söz tomarını açıp, (Mihr’in) eline zambak gibi sundum.
	Nāmeyi ḫandān idüp Mihr-i nigār Ḫaššına müjgān yüritdi ḫāmevār	(O resim gibi) güzel Mihr, mektubu açıp, kalem gibi kirpiği ile (mektubun) yazısına baktı.
709	Buldı çün elfāẓa enẓārı vuṣūl Ḳıldı feḥvāsını iz‘ān ü ḳabūl	Bakışları yazılara kavuştuktan sonra, mânâsını anladı ve kabul etti.
	Nāz idüp bir dem tefekkür eyledi Ṣabr-ı taḳrír ü teẕekkür eyledi	Bir an duraklayıp düşündü; ve hemen konuşmak istemedi.
711	Eyleyüp tekrār ol rūḥa ḫišāb Nāmeye ḳıldum temennā-yı cevāb	O cân (dosta) yönelip mektuba cevap vermesini rica ettim.
	Ḥoḳḳa-i yāḳūtı keşf idüp o dem ‘Arż-ı lü’lü’ ḳıldı ol ṣāḥib-kerem	Bunun üzerine o kerem sahibi, yakut hokka gibi ağzını açıp, inci (gibi sözler) söyledi.
713	Aḳıdup cān çeşmesinden kevşeri Dizdi silk-i naẓma dürr ü gevheri	Can çeşmesinden Kevser (suyu) akıtıp, nazmın ipliğine inci ve mücevher dizdi.
	Didi iy Nu‘mān selām it Māha var Eylesün pinhān ‘ışḳı rūḥvār	(Mihr şöyle) dedi: ‘Ey Nu‘mân, Mâh’a ulaş, selam söyle; aşkı ruh gibi (içinde) saklasın.
715	İdinüp tevfíḳ-i Raḥmānı refíḳ Yol ile bulsun viṣāle bir šaríḳ	Allah’ın yardımını yoldaş edinip; kavuşmaya uygun bir yol bulsun.
	Nāmeyi ‘izzetle ṣalsun elçiler Anda ḳılsun ‘arż-ı iḫlāṣ-ı peder	Elçiler, mektubu hürmetle getirip ihlas sahibi babama teslim etsinler.

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

35b

717 ‘Aḳd-ı şer‘i idinüp rabša sebeb
Ḫāk-pāyından beni ḳılsun šaleb

Birlikte olma isteğini dinî emirlerle taçlandırıp, beni (babamın) ayağı toprağından istesinler.

Ola kim hicrānda gey emr-i muḥāl
Noḳšaca şefḳatle olaydı mecāl

Zerrece merhameti bulunan (bu konudaki) ayrılığı gereksiz görecektir.’”

719 Māhı rūşen-dil idüp çün māh-tāb
Virdi Nu‘mān Mihrden şāfí cevāb

Nu‘mân, Mâh’ın gönlünü mehtap gibi aydınlatıp, Mihr’den derde deva cevabını getirdi.

Māh ol dem oldı pür-şevḳ ü ṣafā
Eyledi Nu‘māna bí-pāyān ‘ašā

Bunun üzerine Mâh, oldukça sevindi (ve) Nu‘mân’a sınırsız bağışta bulundu.

721 Esdi çün ‘ışḳa muvāfıḳ rūzgār
Māh ol dem cūşa geldi çün biḥār

Rüzgar, aşk yönünde esti; Mâh, denizler gibi coştu.

Eyledi íşār bí-ḥad cevheri
Cevherí oldı o lušfuŋ maẓharı

Pek çok değerli mücevher saçtı; bu lütfa mazhar olan da bu cevherin değerinden anlayan oldu.

723 Cāmāsā Māh oldı pür-feraḥ
Ol feraḥla çekdi bir iki ḳadeḥ

Mâh’ın kadeh gibi gönlü açıldı (ve) o ferahla birkaç kadeh içti.

Mest olup şevḳ-ile Mihri itdi yād
Eyleyüp bu şi‘ri bünyād oldı şād

Kendinden geçip arzuyla Mihr’i andı; bu şiiri meydana getirip şenlendi:

Ġazel

Gazel

725 N’ola çaġlarsa yaşum irdükçe yār
Ṣubḥa ḳarşu arturur ṣavtın biḥār

“O yar aklıma geldikçe sabaha karşı sesini arttıran denizler gibi gözyaşım çağlarsa ne olur?

İrmesi yaḳındur ol mihr-i viṣāl
N’ola teskín olsa sūzum şem‘vār

O kavuşma güneşinin varması yakındır; ateşim mum gibi yatışsa (bunda) ne var?

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

36a

727 Geçdi fürḳat irdi vuṣlat mevsimi
Gitdi eyyām-ı şitā geldi bahār

Ayrılık geçti, kavuşma mevsimi geldi; kış günleri gitti, bahar geldi.

Bāzveş açdum yine himmet perin
Ol hümāyı eyleyem gibi şikār

Yine doğan gibi gayret kanadını açarak, sanki o hümayı avlayacak gibiyim.

729 Cān meşāmına irişdi būy-ı gül
N'ola elḥān itse bu šab'-ı hezār

Gül kokusu can burnuna erişti; bu bülbül tabiatlı nağmeler düzse ne olur?"

Māhuŋ Resūl ile ḫāḳān-ı Çíne nāme yazup Mihri istedügidür

Mâh'ın Resûl ile Çin hakanına mektup yazıp Mihr'i istediğidir

Oḳıyup bu şi'ri Māh pür-eşer
Eyledi dilde mükerrer çün şeker

Mâh, bu tesirli şiiri okuyup; dil(in)de şeker gibi döndürdü.

731 Şi'r oḳırken šutdı rāya rū dili
Taḫliye ḳıldı o sā'at menzili

Şiir(i) okurken, gönlü düşünceye daldı ve hemen yerinden kalktı.

Şevḳ-ile aldı 'utāridveş ḳalem
Bir mu'azzez nāme ketb itdi o dem

(Eline) arzuyla utarid gibi bir kalem aldı,

733 Ḳılmaġa irsāl Çín ḫāḳānına
İrmege evvel Allah cānānına

ve Çin hakanına göndermek için, Allah'ın izniyle sevgilisine ulaşmak üzere değerli mektubu yazdı.

Didi kim iy server ü ḫāḳān-ı Çín
Būy-ı 'adlüŋden mu'aššar oldı dín

(Mâh şöyle) dedi: "Ey Çin'in hakanı ve hükümdarı, adaletinin kokusuyla dîn, kokuya bürünmüştür.

735 Naḳş-ı šuġrā içre ismüŋ dāimā
Görinür ṣan āşiyān içre hümā

Tuğranın içindeki ismin, sanki kuş yuvası içindeki hüma gibi görünür.

Āb-ı ḫulḳuŋ oldı cārí her yaŋa
Saŋa dehri ḳıldı icrā bí-riyā

Ahlakının suyu her tarafa aktı; riyasız, bütün cihan sana aktı.

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

36b

737 Nāme-i iḳbāle ḳılduḳda nigāh
Bilmiş olasın benem Sulšān Māh

Gelen mektuba baktığında, benim Sultan Mâh olduğumu anlayacaksın.

Nāmum ile pür-ḫaberdür şarḳ u ġarb
Ḥükmüme fermān-berdür şarḳ u ġarb

Doğu ve Batı ismimden haberdardır (ve) hükmüm altındadır.

739 Ger benümle olur iseŋ hem-hevā
Servveş āzād olasın dāimā

Benim havama sen de uyarsan, selvi gibi sürekli hür kalırsın.

Ḫāšıra geldükçe şāhān-ı zemān
Šalbınur uçmaġa saŋa mürġ-ı cān

Zamanın padişahları aklına geldikçe, can kuşu, sana doğru uçmak için çırpınır.

741 Dil šoḳuz eflāke dimezken kelek
Görse zengí bendeŋi ṣanur melek

Gönlüm, dokuz feleğe kelek kadar değer vermezken, (senin) zenci kölene melek muamelesi yapar.

Cān u dil olup muḥibb-i bí-riyā
Eyledi saŋa ʻalāḳa serverā

Ey hükümdar, candan ve gönülden riyasız seni sevmekte (ve) sana yönelmekteyim.

743 Ol ʻalāḳayla ḳılur vaṣluŋ šaleb
Vaṣl-ı dídāra görinür bir sebeb

Bu ilgiyle size kavuşmak istemem, sizi görmeme vesile olacaktır.

Ol sebeb oldur ki iy sulšān-ı şerʻ
Ḳıl tefeʻʻül gör ne dir dívān-ı şerʻ

Ey din sultanı, bu vesileyi şeriat kitabından fal açtığınızda göreceksiniz.

745 *Feʼnkiḥū mā-šābe*ʼyi taḳrír ider
Ecr-i *lā-yuḥṣā* ile tefsír ider

(Kur'an) nikah emrinden bahsedecek ve sayısız faydaları yorumlayacaktır.

Ġarḳ-ı envār eyleyüp cān ü teni
Nʼola maẓhar ḳılsaŋ ol ecre beni

Canı ve teni nurlara boğup, beni o sevapla şereflendirseniz ne olur?

747 Duḫterüŋ Mihri baŋa eyle nikāḥ
Tā-ḳıyāmet olayın saŋa cenāḥ

Kızın Mihr'i bana nikahlarsanız, kıyamete kadar size kanat olacağım.

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

37a

‘Aḳd-ı şer‘í bir sebeb olsun şehā
İki sulšān bir olalum dāimā

Ey şah, şerî akid sebebiyle iki sultan, sonsuza dek bir araya gelmiş olsun.

749 Ger ‘adū ḫāk olsa biz bād olalum
Ḫākini ber-bād idüp şād olalum

Eğer düşman toprak olursa biz rüzgar olalım; (düşmanın) toprağını rüzgara verip sevinelim.

Dōstlık olsun arada gül gibi
Ḥāle uysun ḳālümüz bülbül gibi

Arada gül gibi dostluk olsun; sözümüz bülbül gibi halimize uysun.

751 Baş ḳoşalum çün ṣurāḥí vü sebū
İdelüm bezm-i gül ü mül sū-be-sū

Sürahi ve testi gibi baş başa verelim; her tarafta gül ve şarap meclisi kuralım.

Bir iki üç gün bu ‘ömr-i bí-beḳā
‘Ayş u ẕevḳ u şevḳ-ile geçsün şehā

Ey şah, birkaç günden oluşan bu sayılı ömür, zevk ve sefa ile geçsin.”

753 Māh tā kim nāmeyi ḳıldı temām
Āḫirine yazdı bāḳí ve’s-selām

Mâh, mektubu tamamladıktan sonra, sonuna “Sonsuz selam olsun.” yazdı.

Bend idüp šūmārı urdı mühr Māh
Tā ki aŋa irmeye ġayrı nigāh

Mâh, başkaları okumasın diye, (mektup) tomarını bağlayıp mühürledi.

755 Var-idi bir bendesi ṣāḥib-‘uḳūl
Dirler idi nāmına anuŋ Resūl

“Resûl” adında akıllı bir kölesi vardı.

Tíz-reftār olduġı-çün çün ṣabā
Peyk-i peyġām olmış idi her yaŋa

(Resûl) Sabâ rüzgarı gibi hızlı olduğu için, her tarafa haber götürürdü.

757 Emr olındı geldi ol demde Resūl
Buldı Māhuŋ ḫāk-i pāyına vuṣūl

Emir üzerine Resûl geldi (ve) Mâh’ın ayağı toprağına ulaştı.

Eyleyüp ādāb ile ta‘lím-i rāh
Nāmeyi dest-i Resūle virdi Māh

Mâh, âdet üzere yolu öğretip, mektubu Resûl’ün eline verdi.

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

37b

759 Aldı i‘zāz ile mektūbı Resūl
Olmaġa iḫbār aḫbāre resūl

Resûl, haberleri anlatan elçi sıfatıyla, mektubu hürmetle aldı.

Māh öŋinde indürüp ḫāke cebín
Eyledi ‘azm-i reh-i ḫāḳān-ı Çín

Mâh’ın önünde alnını yere koyup, Çin hakanının yoluna yöneldi.

761 Oldı sür‘atle revān seylābveş
Rūz ü şeb šurmadı gitdi ābveş

Sel gibi süratle akıp; gece gündüz durmadan su gibi gitti.

Bir seḥer Çíne irüp itdi duḫūl
Buldı dergāhına ḫāḳānuŋ vuṣūl

Bir sabah Çin’e vardı; hakanın dergahına ulaştı.

763 Oldılar derbānlar andan ḫabír
Ḳıldılar ol demde i‘lām-ı vezír

Kapıcılar ondan haberdar oldular; o anda vezire haber verdiler.

Emr olup ol dem Resūl-i pür-uṣūl
Ḳıldı ikrām ile dívāna duḫūl

İzin üzerine Resûl, bir elçi tavrıyla, saygıyla divana girdi.

765 İtdi ‘izzetle vezírāna ḫišāb
Her biri virdi vezírāne cevāb

Saygıyla vezirlere seslendi; vezirlerin her biri kendilerine yakışır cevap verdi.

‘Arż idüp ḫāḳāna ol dem ser vezír
Didi iy serdār-ı ‘ālem ol ḫabír

O zaman baş vezir, hakanın katına girip (şöyle) dedi: “Ey âlemin hükümdarı bir haberim var,

767 İlçi irsāl eylemiş Sulšān Māh
Bu seḥer dergāhuŋa irgürdi rāh

Sultan Mâh, (bir) elçi yollamış; (o elçi) bu sabah dergahınıza erişti.”

Emr olup ol dem ḫużū‘ ile Resūl
Buldı ḫāḳānuŋ ḫużūrına vuṣūl

Kendisine verilen izin üzerine Resûl, hakanın huzuruna saygıyla girdi.

769 Def‘i açup ellerin revzen gibi
Oldı dā‘í yir öpüp dāmen gibi

Hemen ellerini pencere gibi defalarca açıp, etek gibi yer öpüp duacı oldu.

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

38a

Feṯḥ idüp ol dem duʿā ile peyām
Māhdan irgürdi bí-pāyān selām

Bundan sonra, dua ile söze girip, Mâh'tan sonsuz selam ulaştırdı.

771 Çün selām-ı Māhı teslím eyledi
Bí-nihāyet ʿöẕr ü taʿẓím eyledi

Mâh'ın selamını teslim ettikten sonra, sonsuz özürde ve saygıda bulundu.

Eyleyüp ikrām-ile ḳaddin kemān
Tírāsā ṣundı šūmārı hemān

Saygıyla önünde eğilerek, tomarı ok sunar gibi sundu.

773 Nāmeyi aldı vezír-i ʿarż-ḫʷān
Ḳıldı ol dem bend ü mührini revān

Arz okuyucu vezir mektubu aldı; bağını ve mührünü çözdü.

Eyledi ḫandān anı gül gibi
Ḳıldı elfāẓın beyān bülbül gibi

Onu gül gibi açtı; bülbül gibi sözlerini okudu.

Ḫākānuŋ nāme-i Māhı güş idüp ḫilāf-ı murād üzre cevāb virdügidür

Hakanın Mâh'ın mektubunu dinleyip beklentinin tersine cevap verdiğidir

775 Nāmeyi ḫāḳān tā kim itdi güş
Ḳıldı güyā pür-zehir bir cām nūş

Hakan, mektubu dinledikten sonra, sanki zehirle dolu bir kadeh içmiş gibi oldu.

Esdi başında ġażab yili hemān
Ditredi aʿżāsı çün berg-i ḫazān

Başında öfke rüzgarı esti; her bir uzvu sonbahar yaprağı gibi titredi.

777 Ḫışm-ıla ol dem Resūle šutdı rū
Eyledi ʿunf-ile birkaç güft ü gū

Öfkeyle Resûl'e yüzünü çevirdi; birkaç sert söz söyledi.

Didi iy muḫbir bu ne peyġāmdur
Puḫtesin sen gerçi ruḳʿaŋ ḫāmdur

(Şöyle) dedi: "Ey haberci bu nasıl (bir) haberdir? Sen olgunsun ama mektup çiğdir.

779 Gör o Māhı kim niçe kej-rā šutar
Ḳurup örümcek aġın ʿanḳā šutar

Bu Mâh'ın niyeti kötüdür (ve) örümcek ağıyla anka tutmak istemektedir.

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

38b

	Çün ʻalāḳa eylemek idi murād İntisābumla olınmaḳ idi şād	Madem ki murad(ı) ilişki kurmak, bana mensup olmakla mutlu olmak idi,
781	Baġlayup kūh-ı girān gibi vaḳār Milketinde ḳılsa ne idi ḳarār	yüce bir dağ gibi ağırbaşlılıkla yerinde oturup, ülkesinde karar kılsaydı ne olurdu?
	Kendü taḫtında olup ṣābit-ḳadem Vaḳtine meşġūl olsa sürse dem	Kendi tahtında oturup, (kendi) işine bakıp yaşam sürse,
783	Bir vezírin baŋa irsāl eylese Nāme ile ʻarż-ı emvāl eylese	bana bir vezirini gönderip, mektupla isteğini bildirse,
	Ol merāmı kim idinmişdür recā Belki yanumda olunaydı revā	benden bu isteğini (o zaman) belki uygun görebilirdim.
785	Pādişāh oldur ki deryā-dil ola Vüsʻati baḥrine deryā dil ola	Bir padişahın gönlü denizler kadar engin olmalı (ve) bu genişliği de deniz enginliğinde dile getirmelidir.
	Tā ki pāy-ı taḫtına aḳa cihān Cūylar gibi k'ola baḥre revān	Irmakların denize aktığı gibi, cihân, (onun) bulunduğu yere akmalıdır.
787	Māh niçün olmadı ṣābit-ḳadem ʻAsker ile milküme çekdi ʻalem	Mâh, neden yerinde oturmayıp askerle ülkeme bayrak çekti?
	Geçdi ser-ḥaddin tecāvüz eyledi Ḥāṣılı ḥadden tecāvüz eyledi	Sınırını geçip tecavüz etti; sonuç olarak, haddini aştı.
789	Gördi kim baŋa ẓafer bulmaḳ muḥāl Nitekim bāz-ile zāġ itmez cidāl	Karga doğanla kavga edemeyeceği için, bu yolda zafer kazanamayacağını anladı.
	Mekr ü āle başlayup ol ḥílebāz Şimdi baŋa gösterür rūy-ı niyāz	O hilebaz, hile ve oyuna başlayıp, şimdi bana yalvarma yüzünü göstermektedir.

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

39a

791	Ḳaṣdı ol kim ḥíle ile ala taḫt Şol ki ‘āḳil ola virmez āle taḫt	Maksadı hile ile taht almak(tır); halbuki akıllı olan (biri) hileye taht verebilir mi?
	Egri rāyı ṣanmasın ola nihān Eŋsesinden bellü olur kej-dehān	Bu konudaki art niyetini gizleyebileceğini düşünmesin; çarpık ağız daha enseden belli olur.
793	Duḫterüm Mihri o dem alur ki Māh Bir araya cem‘ ola mihr-ile māh	Mâh, Kızım Mihr’i (ancak) güneş ve ay bir araya geldiği zaman alabilir.
	Mihr ile ḫōd māh olmaz müctemi‘ Māh daḫı Mihri görmek mümteni‘	Güneşle ay birleşemeyeceği gibi, Mâh’ın da Mihr’i görmesi imkansızdır.
795	Yüri sen ol Māha di kim iy Resūl Ḥíleyi kār itmedin ḳılsun nükūl	Ey Resûl, git, o Mâh’a de ki; hileyi iş edinmeden vazgeçsin.
	Merd ise meydānda itsün ẓuhūr Niçe olur ḥaşrda görsün nüşūr	Mert ise meydana çıksın; savaş meydanında nasıl bozguna uğranılıyormuş görsün.
797	Zen ise nezkeble olsun ḫar-süvār Başın alup eylesün terk-i diyār	Kadın ise baş örtüsüyle eşeğe binsin; başını alıp diyarı terk etsin.
	Ḫāẓır olsun vaḳtine rezm idelüm Mey yirine ḫūn içüp bezm idelüm	Hazırlığını yapsın, savaşacağız; şarap yerine kan içip meclis kuracağız.”
799	Naḳl idüp bu sözleri ḫāḳān-ı Çín Gūş eylerken Resūl-i pāk-bín	Çin hakanı bu sözleri söyleyip, art niyetsiz Resûl (de) dinlerken,
	Ketb idüp anı vezír-i ‘arż-ḫʷān Bu kelāmı ḳıldı naẓm üzre beyān	arz okuyucu vezir onları yazıp; bu sözleri tertip üzere anlattı.
801	Emr idüp ḳaš‘-ı zebān-ı ḫāmeye Urdı ḫāḳān mühr ol dem nāmeye	Hakan, kalemin dilinin kesilmesini emredip, mektuba mühür vurdu.

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

39b

Ḳıldı ol dem anı teslím-i Resūl
Didi kim buldur bunı Māha vuṣūl

O zaman onu Resûl'e teslim etti; "Bunu Mâh'a ulaştır." dedi.

Aldı mektūbı Resūl-i ʻöẕr-ḫʷāh
Eyledi ʻazm-i reh-i Sulšān Māh

Resûl özürle mektubu alıp, Sultan Mâh'a doğru yola çıktı.

Tā ki oldı ābveş rāha revān
Geçdi birḳaç kūhsār ü gülsitan

Su gibi yola koyulduktan sonra, birkaç dağ ve gül bahçesi geçti.

Eyledi pervāz açup çün mürġ per
İrdi Māhuŋ ordısına bir seḥer

Kuş gibi kanat açıp uçtu; bir sabah Mâh'ın ordusuna vardı.

Çün der-i çetre irüp itdi şenā
Nitekim çerḫe ʻurūc eyler hümā

Hümanın göğe yükselmesi gibi, çadırın kapısına girip selam verdi.

Çün Resūli gördiler derbānlar
Ḳıldılar Māha vesíleyle ḫaber

Kapıcılar Resûl'ü gördükten sonra, elçiyle Mâh'a haber verdiler.

Emr olup ol dem ḫuşūʻ ile Resūl
Buldı tā Māhuŋ ḥużūrına vuṣūl

Verilen izin üzerine Resûl, saygıyla Mâh'ın katına girdi.

Eyledi bí-ḥad duʻā ile niyāz
Sāyeveş ḫāke sürüp yüz açdı rāz

Pek çok dua edip yalvardı; gölge gibi toprağa yüz sürüp, söze girdi.

Didi kim iy sāye-i ẕāt-ı Ḫudā
Pādişāh-ı ins ü cinn ü reh-nümā

(Şöyle) dedi: "Ey İlahî zâtın gölgesi, insanların ve cinlerin padişahı ve yol göstericisi!

Ḳılsa šopuŋ nāle çün raʻd-ı felek
Seng-i šobāsā ḳopa bí-ḥad yürek

Topun feleğin gökgürültüsü gibi inlese; bir çok yürek top taşı gibi kopa(r).

Bād-ı emrüŋle şehā bu ḫāksār
Tā ki düşdi rāh-ı Çíne ẕerrevār

Ey şah, bu perişan, emrinin rüzgarıyla, zerre gibi Çin'in yoluna düştükten sonra,

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

40a

813	Evliyāveş eyleyüp šayy-ı mekān Himmetüŋle Çíne irişdüm hemān	evliya gibi mekan değiştirip, himmetinle o an Çin'e eriştim.
	İrgürüp ol dem der-i dergāha yol Eyledüm dívān-ı ḫāḳāna duḫūl	Yolum dergahın kapısına ulaşınca, hakanın divanına girdim.
815	Ṣorup ol sā'at ḳudūmumdan ḫaber Bildiler def'i beni 'arż itdiler	O zaman, gelişimin sebebini sorup maksadımı öğrenip beni (hükümdara) yönlendirdiler.
	Emr olup derḥāl 'izzetle baŋa Meclis-i ḫāḳāna irdüm serverā	Ey hükümdar, izin üzerine saygıyla hakanın meclisine girdim.
817	Medḥ ü vaṣfın oḳıyup bülbül gibi Nāmeyi ṣundum eline gül gibi	Bülbül gibi onun övgüsünü dile getirip, mektubu gül gibi eline sundum.
	Aldı ḫāḳāndan vezír-i 'arż- ḫʷān Nāmenüŋ bendin revān ḳıldı hemān	Arz okuyucu, hakandan (mektubu) aldı; hemen mektubun bağını çözdü.
819	Naẓm-ı taḥrírini taḳrír eyledi Resm-i āyín üzre ta'bír eyledi	Yazılı metni okuyup âdet üzere yorumladı.
	Güş idüp ḫāḳān mektūbuŋ sözin Ḫışm-ıla šūmārveş dürdi yüzin	Hakan, mektubu dinleyince, öfkeyle yüzünü tomar gibi buruşturdu.
821	Emr idüp def'i o dem ḫāḳān hemān Nāmenüŋ yazdı cevābın nāme-ḫʷān	Hakan bunun üzerine; mektup yazıcıya mektubun cevabını yazmasını emretti.
	Bend idüp urdı mühür ḫāḳān aŋa Ḳıldılar teslím mektūbı baŋa	Hakan, bağlayıp ona mühür vurdu; mektubu,
823	Tā ki ḫāk-i pāyuŋa íṣāl idem Her ne oldı ise 'arż-ı ḥāl idem	ayağının toprağına ulaştırıp; her ne olduysa (sana) bildireyim diye bana teslim ettiler."

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

40b

	Çünki aḥvāli Resūl itdi beyān Ḳıldı mürsel nāmeyi def‘i ‘ıyān	Resûl, bunları anlattıktan sonra, gönderilen mektubu meydana çıkardı.
825	Eyleyüp i‘zāz ile teslím-i Māh Ḫaymesinden yaŋa ḳıldı ‘azm-i rāh	(Mektubu) hürmetle Mâh’a teslim edip, çadırından tarafa yöneldi.
	Keşf idüp šūmārı Māh-ı kām-rān Ḳıldı aḫfā ile elfāẓın revān	Bahtiyar Mâh, tomarı açarak, içinden sözlerini okudu.
827	Bildi míve virmemiş naḫl-i recā Bāġ-ı maḳṣūda düşüp bārid hevā	Maksadın bahçesine soğuk hava düştüğünden, rica ağacının meyve vermediğini anladı.
	Virmemiş ḥāṣıl merāmı mezra‘ı Rūy-ı ‘izzin ḳaplamış ġam bürḳa‘ı	Dileğinin tarlası ürün vermemiş; kutlu yanağını gam peçesi kaplamış.
829	Eylemiş ḫāḳān-ı kej-rā bed-ḫayāl Lā iken ḳalb içre ḥíle ṣanmış āl	Kötü niyetli hakan, (mektubun) içerisinde bir hile bulunduğunu vehmetmiş.
	Yoġımış ḫāḳānda ‘aḳl-ı selím Eylemiş ‘azm-i reh-i fikr-i saḳím	Hakanda iyiyle kötüyü ayıran akıl olmadığından, yanlış düşünce yoluna sapmış.
831	Māh tā kim nāmeye ḳıldı naẓar Bildi kim yoḳ bād-ı vuṣlatdan eṯer	Mâh, mektuba baktıktan sonra, kavuşma rüzgarından eser olmadığını anladı.
	Pür-ḥarāret oldı Mihr içün o dem Ẕerreveş olmaḳla ser-gerdān-ı ġam	Zerre gibi gamdan başı dönerek, o an, Mihr için ateşlere yandı.
833	Bād-ı āh-ı sūznāk ile hemān Za‘ferān-rū oldı çün berg-i ḫazān	Ateşli ahın rüzgarıyla, sonbahar yaprağı gibi sapsarı kesildi.
	Burdı boynın çün benefşe itdi āh Urdı nergisveş yire zerrín külāh	Boynunu menekşe gibi büküp ah etti; altın renkli külahını nergis gibi yere çaldı.

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

41a

835	Ḫār-ı hicrān-ile olup derdnāk Eyledi ṣabrı yaḳasın çāk çāk	Ayrılığın acısıyla dertlenip, sabrının yakasını paramparça etti.
	Ḳaldı ḥayrān çün devāt açup dehān Ḫāmeāsā aġzına ḳodı benān	Şaşkınlıktan divit gibi ağzını açıp, parmağını kalem gibi ağzına koydu.
837	Cūşa geldi virdi yüz ḫūnín yaşa Cām-ı ṣabrın lāleveş çaldı šaşa	Coşkuyla kanlı gözyaşı dökmeye başladı; sabır kadehini lale gibi taşa çaldı.
	Yāsemen gibi šutup eflāke rū Çoḳ du‘ālar ḳıldı sürdi ḫāke rū	Yasemin gibi gökyüzüne yönelip, çok dualar etti; yere yüz sürdü.
839	Eyleyüp Mihrüŋ viṣālin iltimās Cān-ile ḳıldı niyāz-ı bí-ḳıyās	Mihr’e kavuşmayı isteyip, uzun süre gönülden yalvardı.
	Māh gördi çāre bulmaz giryeden Göz yaşından el yuyup açdı dehen	Mâh ağlamaktan çare olmadığını görünce, gözyaşı dökmekten vazgeçip söze girdi.
841	Eyledi bünyād bu şi‘ri o dem Oḳıyup bir laḥẓa ḳıldı def‘-i ġam	O zaman, bu şiiri meydana getirdi; (onu) okuyup bir an olsun üzüntüsünü dindirdi:
	Ġazel	**Gazel**
	Mihr isterken cefāya uġradum Bāl yād itdüm belāya uġradum	“Sevgiyi ararken eziyetle karşılaştım; erdemi isterken belayla karşılaştım.
843	Zülfi altında virüp ḫāline dil Çínden geçdüm Ḫıšāya uġradum	Çin’den geçip Hıta ülkesine uğramışcasına, saçı altındaki benine gönül verdim.
	Künc-i firḳatde ḳalup dermānde Bir devāsı yoḳ ‘anāya uġradum	Ayrılık köşesinde zavallı (olarak) kalıp; devası olmayan bir derde uğradım.

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

41b

845	Šāḳ-ı ebrūsı ḫayāliyle bugün Yine ben cisr-i ḫašāya uġradum	Bugün, kemer (gibi) kaşının hayaliyle, ben yine hata köprüsüne uğradım.
	N'ola atılsam yabana tírveş Baġrı pek bir ḳaşı yāya uġradum	Ok gibi uzaklara atılsam ne olur? Katı yürekli bir yay kaşlıya uğradım."
	Māhuŋ tedbír-i ceng içün dívān-ı ʿālí itdügidür	**Mâh'ın savaş hazırlığı için yüce divanı topladığıdır**
847	Māh bu şiʿri ḳılup vird-i zebān Ṣubḥ olınca eyledi dilde revān	Mâh, bu şiiri diline tespih edip, sabaha kadar tekrarladı.
	Çün ṣabāḥ oldı cihāna šoldı nūr Cūşa geldi ins ü cinn ü mār u mūr	Sabah olunca cihana nur doldu; insanlar, cinler, yılanlar ve karıncalar coştu.
849	Māh ol gün emr-i dívān eyledi Cemʿ-i āʿyān ile erkān eyledi	Mâh o gün divanın toplanmasını emredip, ileri gelenlerle bir araya geldi.
	Geldi dívāna vezír-i çār-yār Eylediler çār-yārāsā ḳarār	Dört (tane) dost vezir divana gelip, dört halife vakarıyla meclise katıldılar.
851	Mihr ü mehveş iki ḳāḍí-ʿaskeri Eylediler ʿarż-ı rūy-ı enveri	Ay ve güneş gibi iki kazasker, nurlu yüzlerini gösterdiler.
	On sekiz beglerbegisi var idi Her biri ḳırḳar bege serdāridi	Her biri kırk beye kumandanlık eden on sekiz beylerbeyi (de) hazır bulunmaktaydı.
853	Geldi her serdār dívāna o gün Câme-i zerrín ile gūyā ki gün	O gün, her kumandan, güneşe benzeyen altın elbiselerle divana geldi.
	Yidi defterdārı pür-fikr ü ʿuḳūl Buldılar dívāna ol sāʿat vuṣūl	Akıl ve düşünce sahibi yedi defterdarı, o sırada divana geldiler.

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

42a

855	Her birisi eyledi ‘azm-i maḳarr Ṣan felekde seb‘a-i seyyāreler	Her biri, sanki felekteki yedi seyyar gezegen gibi karar yerine toplanmış oldu.
	İrişüp mír-i nişāní pür-ṣafā Eyledi ‘ünvān-ile ‘arż-ı liḳā	Sevinç dolu nişan beyi varıp, değerli yüzünü gösterdi.
857	Cem‘ olup küttāb-ı aḥkām-ı ẓafer Virdiler yir yir ‘ušāridden ḫaber	Zafer hükümlerinin katipleri toplanıp, zaman zaman utâridden haber verdiler.
	Mihr ü mehden ḳurdı mízān veznedār Ẓāhir oldı gūyiyā rūz-ı şümār	Sanki (o gün) hesap günüymüş gibi, veznedar, güneş ve aydan terazi kurdu.
859	Gūşe-ber-gūşe aġalar şírveş Sū-be-sū ḳaldurdılar şevketle baş	Her köşede (oturan) ağalar aslan gibi, zaman zaman, heybetle baş kaldırdılar.
	Baġladı dívānlar ṣaf ṣaf sipāh Her biri zínetde encüm-iştibāh	Her biri gösterişte yıldıza benzeyen askerler, dizi dizi divan bağladı.
861	Bāb-ı gülşende biten nergis miṣāl Oldı zer üsküfle derbānlar ricāl	Kapıcılar, gül bahçesinde yetişen nergis gibi, altın başlıkla yürüdüler.
	Şol ḳadar cem‘ oldı dívāna cüyūş Ṣan Süleymān üzre üşdiler vuḥūş	Divana o kadar çok asker toplandı ki, sanki vahşi hayvanlar Süleyman’ın üstüne üşüşmüş gibiydi.
863	Bir ayaḳ üstine geldi biŋ ayaḳ Šurdı gūyā ḥaşrda dívān-ı Ḥaḳḳ	Bir ayak üstüne bin ayak geldi; sanki toplanma yerinde Hakk’ın divanı kuruldu.
	Her biri gözler açup hemçün ḥabāb Gözler idi ne ola diyü cevāb	Her biri hava kabarcığı gibi gözlerini açıp, cevap ne olabilir diye gözlerdi.
865	Çıḳdılar ol dem ḳapu aġaları Ḳıldılar zeyn ü müşerref iç deri	O zaman, kapı ağaları çıkıp, iç kapıyı süsleyip şereflendirdiler.

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

42b

Šurdılar def‘i vezírān ol zemān
Oldılar Māhuŋ ḥużūrına revān

O zaman, vezirler de kalkıp, Mâh’ın huzuruna vardılar.

867 Ḫidmet-i Māha irişüp çün esír
Šurdılar yirlü yirinde her vezír

Esir gibi Mâh’ın hizmetine erişip, her vezir yerli yerinde durdu.

Māh ol dem ġonçeveş açup dehān
Jāle teg dökdi güherler bí-girān

O zaman Mâh, gonca gibi ağzını açıp, çiğ tanesi gibi sayısız inci döktü.

869 Didi diŋleŋ iy vezírān-ı ‘iẓām
Baŋa ceng itmekdür aḳṣā-yı merām

(Şöyle) dedi: “Ey yüce vezirler, dinleyin; benim için, arzuların en büyüğü;

Tā ki ḫūn nehrinde her re’s-i ḫarāb
Göz yumup gide cihāndan çün ḥabāb

kan nehrinde perişan olmuş her baş, hava kabarcığı gibi, göz yumup dünyadan gidene kadar savaşmaktır.

871 Ḥāẓır olsun ‘asker-i encüm-miṯāl
Eylesünler ṣubḥ olıncaḳ irtiḥāl

Yıldız gibi asker hazırlansın; sabah olunca hareket etsin.”

Ḳıldılar çün bād-ı emr-i Māhı güş
Baḥr-i ḳulzümveş vezírān itdi cūş

Vezirler, Mâh’ın emrinin rüzgarını dinledikten sonra, Kızıldeniz gibi coştu.

873 Eyleyüp Māha niyāz ü inḳıyād
Döndiler derḥāl hemçün gird-bād

Mâh’a bağlılık bildirip, derhal, girdap gibi döndüler.

Çıḳdılar dívānda paşalar ḳamu
Ḥükmi icrā ḳıldılar hemçün ‘amū

Bütün paşalar divandan çıktılar; amca (sadakatiyle) hükmü yerine getirdiler.

875 Eylediler ‘askere tenbíh-i ceng
Tā ki iḥẓār olına šop u tüfeng

Top ve tüfek hazırlansın diye, askere savaş uyarısında bulundular.

Gördiler tedbír-i ceng oldı mezíd
Bozdılar dívānı hemçün cāy-ı ‘ıyd

Savaş hazırlıklarının çoğaldığını gördüler; divanı bayram yerine çevirdiler.

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

43a

877	Her sipāh oldı šuyūrāsā revān Ḳıldılar ʻazm-i ḥıyām ü āşiyān	Her asker, kuş gibi gidip; emsallerini kıskandıracak şan ve şöhrete sebep olacak savaşa hazırlanmak üzere çadırlarına ve yuvalarına çekildiler.
	Tā ki ḥāẓırbaş olalar ceng içün Ġayret-i aḳrān u nām u neng içün	
879	Uyumadı Māh şevketden o şeb Oldı her bir mūyı bir tír-i ġażab	Mâh, o gece, heyecandan uyuyamadı; (ona) her bir kılı bir gazap oku oldu.
	Gāh tír-i āh atdı gāh seng Ṣubḥ olınca eyledi çerḫ-ile ceng	Sabah olunca felekle savaştı; bazen ah oku, bazen taş fırlattı.
881	Didi sen bir çerḫ-i bed-gerdānsın ʻAksine devr idici devrānsın	(Şöyle) dedi: “Sen kötü dönen bir çark; tersine dönen (bir) feleksin.
	İtmedüŋ bir gün murādum üzre devr Ḥūr diyü gösterürsin baŋa cevr	Bir gün muradım üzere dönmedin; huri diyerek bana zulüm gösterdin.”
883	Tā ki sulšān-ı Ḥabeş oldı revān Ḫusrev-i ḫāver ẓuhūr itdi ʻıyān	Habeş sultanı (olan gece) gidip, doğu hükümdarı ortaya çıktı.
	Māh ol dem ḳuşanup seyf-i ġazā Çıḳmaġa ol sāʻati gördi revā	Mâh o zaman muharebe kılıcını kuşanıp; o saati (savaşa) uygun gördü.
885	Debrenişinden šuyup tūġuŋ ḫaber Göç diyü ḳıldı nidā çavuşlar	Tuğun dönüşünden etkilenip, çavuşlar, “Zafer!” diye haykırdılar.
	Riḥlet içün çalınup sanc ü nefír Urdı naʻre kūslar mānend-i şír	Zafer için zil ve boru çalınıp; davullar aslan gibi kükredi.
887	Çün hümāveş açdı pervāzın ʻalem Māh şevketle süvār oldı o dem	Alem, hüma gibi kanadını açtıktan sonra, Mâh, kudretle ata bindi.

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

43b

Keh-keşāna dönderüp rāhı sipāh
Ḳıldı encüm gibi ‘asker ‘azm-i rāh

Ordu, yolu samanyoluna döndürüp, yıldız gibi asker yola koyuldu.

889 Her biri oldı zırıhla gök demir
Anlaruŋ ḫavfıyla geydi gök demir

Her biri zırhlar sayesinde gök (renkli) demir oldu; gök, onların korkusundan, demir (zırh) giydi.

Ol zırıhlardan görinen dídeler
Virdiler göklerde encümden ḫaber

O zırhların arasından görünen gözler, göklerdeki yıldızlardan işaret verdiler.

891 Tā ki ‘asker oldı baḥrāsā revān
Lerzeye geldi zemín ü āsümān

Asker deniz gibi coşunca, yer ve gök titredi.

Ṣarṣılup pā-yı semend ile zemín
At ṣaḥílinden felek itdi enín

Zemin, atın ayağı ile sarsılıp; felek, at kişnemesinden inledi.

893 Mihr ‘ışḳı ile Māh-ı kām-rān
Gösterüp dāġ-ı derūnından nişān

Bahtiyar Mâh, Mihr(‘in) aşkı ile, içindeki yaraya işaret etsin diye,

Geydi ol gün bir ‘aceb zíbā sireng
Şevket-ile görinürdi çün peleng

görkemli bir kaplan gibi gösteren farklı, süslü bir kumaş giydi.

895 Gāh Mihr içün olup maḥzūn-dil
Olur idi ġonçeveş pür-ḫūn dil

Bazen, Mihr için hüzünlenip, gonca gibi gönlü kanla dolardı.

Gāh ceng-i nuṣreti eylerdi yād
Şādveş ḫūn dökmege olurdı şād

Bazen, zafer savaşını anıp; kan dökmekten zevk alıyormuş gibi sevinirdi.

897 Gitdi bu şevḳ-ile çün şems-i felek
Aldı menzil ṣubḥdan aḫşama dek

Bu arzuyla gökteki güneş gibi gidip; sabahtan akşama kadar yol aldı.

İrüp ol dem itdi otaġa duḫūl
Şems gūyā maġribe buldı vuṣūl

O zaman, sanki güneş batıya ulaşmış gibi, varıp çadıra girdi.

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

44a

899	Oldı ešrāfa ḳaraġullar revān Ṣanki māhı hāle devr itdi ‘ıyān	Belirgin bir şekilde hâle çevirmiş gibi devriyeler Mâh’ın etrafını kuşattı.
	‘Asker içre yandı bí-pāyān mūm Gökde ‘aksinden ẓuhūr itdi nücūm	Askerin içinde sayısız mum yandı; yıldızlar (bu mumun) yansımasıyla oluştu.
901	Ḍarb-zenler içre oluban penāh Döndi müjgān ortasında çeşme Māh	Mâh, davulcuların arasında sanki kirpiklerin ortasındaki göze döndü.
	Māh ol şeb eyleyüp terk-i niyām Şem‘ gibi ṣubḥa dek itdi ḳıyām	Mâh, o gece uykuyu terk edip; mum gibi sabaha kadar ayakta kaldı.
903	Gāh nuṣret isteyüp ḳıldı du‘ā Gāh Mihri yād idüp itdi bükā	Bazen yardım isteyip dua etti; bazen Mihr’i anıp ağladı.
	Māh derd-i Mihr ile nālān iken Çerḫveş giryān ü ser-gerdān iken	Mâh, Mihr’in derdiyle ağlayıp felek gibi başı dönmüş iken,
905	Oldı nıṣfü’l-leylde bir ġulġule Döndi ‘asker arası bezm-i müle	gece yarısı bir şamata oldu; asker tarafı şarap meclisine döndü.
	Ṣan şeb-i müẓlimde urdı baḥr mevc Mevcler cūş itdi yir yir fevc fevc	Sanki karanlık gecede deniz dalgalanıp, dalgalar yer yer, akın akın coştu.
907	İnḳılābın ‘askerüŋ fehm itdi Māh Eyledi ḳapu aġasına nigāh	Mâh, askerindeki değişimi fark edip, kapı ağasına baktı.
	Didi bu hengāmeye ḥikmet nedür İnḳılāb-ı ‘askere ‘illet nedür	(Şöyle) dedi: “Bu gürültünün hikmeti (ve) askerdeki hareketliliğin nedir?”
909	Vāḳıf-ı aḥvāl idi aġa-yı bāb Bulınup ol anda ḥāẓır-cevāb	Kapı ağası, durumdan haberdar idi; o anda cevaba hazır bulunup,

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

44b

	Didi kim iy pādişāh-ı baḥr u berr Ol ṣadefveş gūşuŋa budur ḫaber	(şöyle) dedi: “Ey kara ve deniz(ler)in padişahı, o inci kabuğu gibi kulağına haber budur:
911	Çínden ḫāḳān-ı dūn idüp ḫurūc Eylemiş bir ṣa‘b kühsāra ‘urūc	Alçak hakan Çin’den çıkıp, çetin bir dağa yükselmiş.
	Ḫavf-ı tíġuŋ ile olup bí-ḥuẓūr Çekmiş ol kühsāra ‘asker ile sūr	(Senin) kılıcının korkusuyla huzursuz olup; o dağa asker ile sur çekmiş.
913	Kendüsi otaġda olup nihān Ḳılmış ešrāfa ḳaraġullar revān	Kendisi çadırda gizlenip, etrafa devriyeler salmış.
	Bulışup iki ḳaraġullar bu dem Cenge girmişler dökilmiş ḫayli dem	O zaman iki devriye buluşup savaşa girmişler; çok kan dökülmüş.
915	Himmetüŋle irişüp ‘avn-i Ḫudā Ġālib olmışlar bizümkiler aŋa	(Senin) gayretin sayesinde Allah’ın yardımı ulaşıp, bizimkiler ona galip olmuşlar.
	Çoḳ dil alup bunda irsāl itdiler Şimdi diller şöyle söylerler ḫaber	Burada çok can alıp (geri kalanını) göndermişler; (ve onlar) şimdi şöyle söylerler:
917	Ḥāliyā bu araya ḫāḳān-ı Çín ‘Asker-i bí-ḥadd ile gelmiş yaḳín	Çin hakanı, sınırsız askerle şu an itibariyle yakınımıza kadar yaklaşmıştır.
	Ḥāẓır itmiş ḫayli esbāb-ı silāḥ Ḳaṣdı ol imiş ki ceng ide ṣabāḥ	Pek çok silah hazırlığı yapmış; sabah savaşı başlatmak niyetindeymiş.
919	Şimdi ‘asker itdi bu aḫbārı gūş Her birisi ḳıldı deryā gibi cūş	Asker bu haberi işitince; her birisi deniz gibi coştu.
	Teşnedür ḳan içmege arslānlar Yalmanur feryād idüp ḳablanlar	Aslanlar, kan içmeye susamış; kaplanlar feryat ederek yalanırlar.

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

45a

921	Oldur ol ‘askerdeki ṣıyt u ṣadā Fitne vü ġavġa degüldür serverā	Ey hükümdar, o askerdeki gürültü budur; fitne ve kavga değildir.”
	Bu ḫaberle Māh olup şādmān Eyledi aġaya çoḳ gevher revān	Mâh, bu haberle bahtiyar olup, ağaya çok mücevher verdi.
923	Şevḳe geldi Māh emr itdi o dem Sū-be-sū kūs-ı beşāret urdı dem	Mâh, o zaman şevke gelip, emretti; her yanda müjde davulu çalındı.
	Çalınup her ḫayme içre sāzlar Cānlara virdi ġıdā āvāzlar	Her çadırın içinde sazlar çalınıp, nağmeler, canlara gıda verdi.
925	Māh ol şeb itdi tefsíre rücū‘ Ḳıldı açınca ġazā baḫş-i šulū‘	Mâh, o gece fala baktırdı; açtığı falda savaş bahsi çıktı.
	Šaldı baḥr-i ma‘níye hemçün semek Cān-ile meşġūl ḳaldı ṣubḥa dek	Balık gibi mânâ denizine daldı; sabaha kadar, can derdiyle meşgul oldu.
	Māhuŋ ḫāḳān-ı Çíne buluşup ceng eyleyüp ḫāḳāna ġālib olduġıdur	**Mâh’ın Çin hakanıyla buluşup, savaşıp, hakana galip geldiğidir**
927	Ceng idüp bir şeb ki şām ü āsümān Ḳıldılar çerḫüŋ burūcında ḳırān	Bir gece gökyüzüyle gece savaşıp, felek burcunda uğurluca buluştular.
	Aldı āfāḳı şafaḳdan seyl-i ḫūn İçdi bí-ḥad ḫūn bu gerdūn-ı dūn	Ufukları şafaktan kan nehri aldı yürüdü; bu alçak felek yine pek çok kan içti.
929	Sāyebān-ı ebr-i eflāki o dem Tār-mār itdi ṣabā-yı Zāl-dem	Bunun üzerine, Zâl nefesli sabâ, feleğin buluttan gölgeliğini darmadağın etti.
	Ra‘d ol sā‘at atup bir ḍarb-zen Eyledi urup hilāli ním-ten	Şimşek bir darbe vurup hilali ikiye ayırdı.

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

45b

931	Gördi kim gitdi elinden mā-melek Ḫançer-i māh-ı neve düşdi felek	Felek, varının yoğunun elinden gittiğini görünce; yeni ayın hançerine düştü.
	Ṣubḥ-ı ṣādıḳ irdi çün sulšān-ı Rūm Çekdi şeb Zengísine tíġ-ı hücūm	Tan yeri, Rum sultanı gibi yetişti; gece zencisine hücum kılıcı çekti.
933	Ṣındı ẓulmet ‘askeri ol dem hemān Tā ‘adem milkine oldılar revān	Karanlık askeri bozguna uğrayıp, yokluk ülkesine göçtü.
	Tā ki itdi ḫusrev-i ḫāver ẓuhūr Ser-livāsından zemíne ṣaldı nūr	Doğu hükümdarı göründüğü zaman, baş sancağından zemine nur saçtı.
935	Māh ol gün eyleyüp tertíb-i rezm Ṣubḥ-dem meydān-ı rezme ḳıldı ‘azm	Mâh, o gün savaş hazırlığı yapıp, sabah vakti savaş meydanına gitti.
	Virdi yir yir ra‘dāsā kūslar Tír-i bārānuŋ ḳudūmından ḫaber	Davullar, yer yer, gök gürültüsü gibi, yağmur okunun gelişinden haber verdiler.
937	Šabl u sūrnā sū-be-sū idüp ṣadā Ceng-i ḥarbí ṣavtını ḳıldı nevā	Davul ve zurna her yanda çetin bir savaşın ezgisini dillendirdi.
	Çözilüp ol dem livā-yı muḥterem Serv-i šūbí-ḳadd ü māh-ı nev-‘alem	Parlak alemli ay ve Tuba boylu selvi olan saygın sancak açıldı.
939	Šutdı pervāzı şafaḳveş gökleri Deprenüp ḳopardı bād-ı ṣarṣarı	Kanadı şafak gibi gökleri tuttu; hareketlenip, şiddetli rüzgar kopardı.
	Al bayraḳlarla ‘asker bí-gümān Virdi cennet lālezārından nişān	Sayısız asker, kırmızı bayraklarla cennet bahçesinden işaret verdi.
941	Šoplar ejder gibi açup dehān Sūy-ı a‘dāya çekildiler hemān	Toplar, ejderha gibi ağzını açıp; hemen, düşmanın bölgesine yöneldiler.

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

46a

Nízeler diller uzatdı hemçü mār
Tíġlar aḳdı ḳınından ābvār

Mızraklar, yılan gibi diller(ini) uzattı; kılıçlar su gibi kınından aktı.

943 Çekdiler Māha o sā‘at pür-kemāl
Bir semend-i bād-pā Aşkar-miṯāl

O zaman, Mâh'a Aşkar gibi rüzgar ayaklı, çevik, mükemmel (bir) at çektiler.

Raḫş-ı Rüstemvār bālā vü bülend
Sür‘at-i reftārı virmiş berḳa pend

Rüstem'in atı gibi yüce ve büyük (idi); gidişinin sürati şimşeğe öğüt verirdi.

945 Her ne dem kim ra‘dveş ḳılsa ṣuḥayl
Ḫavf u ḥayretden yuma çeşmin süheyl

Ne zaman gök gürültüsü gibi kişnese, süheyl yıldızı, hayret ve korkudan gözünü yumardı.

Māh şevketle süvār oldı hemān
Şír üzre şemsden virdi nişān

Mâh, aslan üzerine binmiş güneş gibi heybetle ata bindi.

947 Eyledi ol esb-ile ‘azm-i me’āb
Ṣanki gül bergini alup gitdi āb

Sanki su, gül yaprağını alıp gitmiş gibi, (Mâh) o atla savaştaki yerine yöneldi.

Atılup ol demde bí-ḥad šōblar
Virdiler rūz-ı ḳıyāmetden ḫaber

O zaman pek çok top atılıp, (toplar) kıyamet gününden haber verdiler.

949 Nāyveş bí-ḥad tüfeng itdi ṣadā
Mevleví teg girdi raḳṣa her livā

Pek çok tüfek ney gibi ses verip, her sancak Mevlevî gibi raksa başladı.

Bir uġurdan eyledi ‘asker sülūk
Yollu yolınca vezírān ü mülūk

Vezirler ve emirler kendi usullerine göre; bir taraftan asker (de) yola çıktı.

951 At ṣaḥílinden zemín ü āsümān
Ditredi ṣan bāddan berg-i ḥazān

Yer ve gök, at kişnemesinden sanki sonbahar yaprağı gibi titredi.

İrdi gūyā mevsim-i ḥaşr ü nüşūr
Bir dem içre urdı İsrāfíl sūr

Sanki mahşer günü gelmiş gibi, İsrafil bir müddet sur borusu üfledi.

[945] Kelimenin aslı sözlükte ṣaḥíl olarak okunan at kişnemesi anlamına gelen (صحيل) dir.

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

46b

953 Baḥrmānend eyleyüp cūş u ḫurūş
Tā ki bir sā‘at revān oldı cüyūş

Askerler deniz gibi kaynayıp coşarak bir saat gittikten sonra,

Gördiler bí-ḥad livā ile hemān
Ḳarşudan ḫāḳān-ı Çín oldı ‘ıyān

pek çok sancakla karşıdan Çin hakanının gözüktüğünü gördüler.

955 ‘Asker-i ḫāḳān-ile šolup zemín
Encüm ile çerḫe dönmiş ṣaḥn-ı Çín

Zemin, hakanın askeriyle dolmuş; Çin ülkesi yıldızlara ve gökyüzüne benzemiş.

Baġlayup alaylar ḫāḳān o dem
Remz ile söyletdi kūsa dem bu dem

Hakan o zaman, alaylar(ını) bağlayıp; davula savaşın başladığını işaret ettirdi.

957 Çün muḳābil oldı ol dem ‘askereyn
Nitekim arż u semā-yı ḥādiṯeyn

O zaman yer ve göğün karışması gibi iki ordu karşı karşıya geldi.

‘Askereyn beyninde ol deşt-i hüner
Mecma‘ü’l-baḥreynden virdi ḫaber

İki askerin arasında o hüner ovası iki denizin bir araya gelmesini andırdı.

959 Māh emr idüp o dem çavuşlar
Sū-be-sū ‘izzetle virdiler ḫaber

Mâh’ın emri üzerine çavuşlar kolların yerlerini almalarını ve alay bağlayıp hazır olmaları emrini yerli yerince iletti.

Ḳollu ḳolınca idüp yir yir ḳıyām
Baġlanup alaylar oldı temām

961 Sū-be-sū kūs u nefír idüp nevā
‘Ālem-i ervāḥdan virdi ṣadā

Kös ve nefir ses verip, ruhlar aleminden haber verdi.

Düşdi her cāna hevā-yı iftirāḳ
Çekdiler meydān-ı rezme iştiyāḳ

Candan ayrılma arzusu her gönle düşünce savaş meydanına şevkle koşuştular.

963 Šarḥ idüp alaydan ol demde Māh
Ṣaldı ḫāḳān üzre bí-pāyān sipāh

Mâh, o zaman alaydan hakanın üstüne pek çok asker saldı.

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

47a

Ṣaldı ḫāḳān daḫı meydāna o dem
Bir niçe rezm ehlini kim döke dem

O zaman hakan (da) meydana, bir o kadar savaş ehlini, kan dökmeleri için saldı.

Bir olup def‘i hemān iki bölük
Ḳıldılar biri birin iki bölük

İki bölük hemen birleşip, birbirlerini ikiye böldüler.

Döndi ol āteş ḥişāra kim hemān
İde āteş-bāz her sū od revān

Ateşçiler her yana ateş açınca o yer bir ateş kalesine döndü.

Āsümāníler çeküp yalın yaraġ
Ura yir yir āsümān cismine dāġ

Âsüman (giysili askerler) silahlarını çıkarıp, gökyüzünün vücuduna yer yer yara açtı.

Ḳopa bí-pāyān šarāḳa ra‘dvār
Yaḳa biri birini irte şerār

Şimşek gibi büyük gürültü kopup, şimşekler peşpeşe birbirini yakmaktaydı.

Māh emr idüp o dem ‘asker ḳamu
Yüridi yirlü yirinden sū-be-sū

Mâh, o zaman bütün askere emretti; (askerler) bulunduğu yerden yer yer hareket etti.

İtdiler ḫāḳān üstine hücūm
Sürḫ-ser üzre nitekim şāh-ı Rūm

Rum şahının Kızılbaş üstüne yürüdüğü gibi, hakanın üstüne hücum ettiler.

Def‘i ḫāḳān daḫı emr idüp o dem
Debrenüp yirlü yirinden her ‘alem

(Bunun) peşine, hakan da o zaman emredip, her bayrak yerli yerinde hareketlenip,

Eyleyüp Çín ‘askeri cānlar sebíl
Aḳdı Māh üzre nitekim Mıṣra Níl

Çin askeri canları sebil edip, Mısır’a Nil’in akması gibi Mâh’ın üstüne aktı.

Bulışup tā iki ‘asker itdi ceng
Dehri zārí šutdı çün evtār-ı çeng

İki asker buluşup savaştı; dünyayı çengin telleri gibi inim inim inletti.

Ṣan ḳıyāmet ḳopdı yıḳıldı cihān
İndi šoḳındı zemíne āsümān

Sanki kıyamet kopup, dünya yıkılmış; gök neredeyse yere inmişti.

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

47b

975	Šōblar her sū baḳırdan nāy-ile ʻĀlemi šoldurdı āh u vāy-ile	Toplar, bakır neylerle, âlemi ah ve vahla doldurdu.
	Mārveş atıldı yir yir nízeler İçdi bí-ḥad síneden ḫūn-ı ciger	Yer yer atılan mızraklar yılan gibi pek çok göğüsten ciğer kanı içti.
977	Ḳanḳı cisme oldısa gönder revān Gönderi çıḳdı anı ardınca cān	Kargı, hangi vücuda girdiyse, onun ardından can teslim edildi.
	Yāreler aġzına peykān ṣoḳdı dil Didi kim bu mācerāyı naḳl ḳıl	Mızrak, yaraların ağzına dilini soktu, “Bu macerayı anlat.” dedi.
979	Tírler şol deŋlü ḫūn içdi o dem Her biri aġzına dek pür oldı dem	Oklar, o denli kan içti ki, her biri ağzına kadar kan(la) doldu.
	Yalmanup şemşírler ejdermiṣāl Ṣundılar bir demde biŋ zehr-i ḳıtāl	Kılıçlar ejderha gibi yalanıp, bir nefeste bin öldürücü zehir sundular.
981	Ḫūn ile olup zırıhlar lālegūn Oldı her bir ḥalḳası bir ʻayn-ı ḫūn	Zırhlar, kanla lale rengine bürünüp, (onların) her bir halkası bir kanlı göz oldu.
	Zaḫm-ı tíġ u tír-ile bí-ḥad siper Ṣadr u dāġ u şerḥadan virdi ḫaber	Ok ve kılıçtan sayısız yara alan kalkan göğüsteki dağ ve yaradan haber verdi.
983	ʻĀlemüŋ olup derūnı pür-ġubār Hep nihān oldı ne kim var āşikār	Âlemin içi tozla dolup, görünen ne varsa hep kayboldu.
	Gözlerin tozdan yumup şems ü ḳamer Oldılar ḥāl-i cihāndan bí-ḫaber	Güneş ve ay, tozdan gözlerini yumup; dünyanın halinden bîhaber oldular.
985	Ḳopdı ol dem gūyiyā šūfān-ı Nūḥ Gördi sāʻat ḥāletini çeşm-i rūḥ	Sanki o an Nûh tufanı koptu; insanların gözü, kıyameti görmüş gibi oldu.

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

48a

Yād idüp ol sā‘at içre Mihri Māh
Cān u dilden eyledi sūz-ile āh

Mâh, o zaman Mihr'i anıp, gönülden yanarak ah etti.

Ḳopdı ol āh-ile bir bād-ı ẓafer
Şiddet ile ṣarṣar andan bir eşer

O ah ile öyle bir zafer rüzgarı koptu ki, kasırga bile ondan bir parçaydı.

Māh sūyından ġubārı ḳıldı ref‘
‘Asker-i ḫāḳān üzre itdi def‘

Mâh, bölgesinden tozu kaldırdı; hakanın askeri üstüne gönderdi.

Çün yili Māhuŋ yigin oldı o dem
Çekdi ḫāḳān üstine def‘i ‘alem

O zaman, Mâh'ın rüzgarı üstün geldi; hakan üstüne defalarca sancak çekti.

Māh-ı pür-şevket olup ṣāḥib-ḳırān
Eyledi bir anda bí-ḥadd iḳtirān

Haşmet dolu Mâh, kutlu talihine rast gelip pek çok başarı elde etti.

Şöyle urdı ‘asker-i ḫāḳāna tíġ
Ḳan ḳaşandı ḍarbdan meydāna tíġ

Hakanın askerine öyle kılıç vurdu ki, kılıç, çarpışmadan meydana kan işedi.

Ḳana yunup deşt-i rezm ü küştegān
Lālezāra döndi kim ola ḫazān

Savaş meydanı ve ölüler kanla yıkanınca o yer, sonbahardaki lale bahçesine döndü.

Baḥr-ı ḫūn yüzinde yüzen mürdeler
Virdiler ġarḳ-ı šonanmadan ḫaber

Kan denizinde yüzen ölüler, batan donanmadan haber verdiler.

Gördi ḫāḳān šāḳ oldı šāḳati
Ḳalmadı Māh-ile cenge ḳudreti

Hakan, takatinin kesildiğini, Mâh ile savaşa kudretinin kalmadığını gördü.

Şındı ḳalbi ‘askeri gibi hemān
Zār-ile šolābveş döndi ‘ıyān

Hemen, kalbi askeri gibi bozguna uğradı; inleyerek dolap gibi ortada döndü.

Ser-nigūn u nā-tüvān u ḫōr u zār
Eyledi Šahmāsbveş terk-i diyār

Başı aşağıda, kırgın, hakir ve zavallı, Tahmasb gibi o yeri terk etti.

[990] b iḳtirān: ḳırān M. Vezin gereği bu şekilde okundu.

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

48b

997 Terk-i tāc u taḫtı idüp irtikāb
Başın alup gitdi hemçün āfitāb

Tacını ve tahtını terk edip, güneş gibi başını alıp gitti.

Māh ol dem eyleyüp ḫāḳānı terk
ʻIşḳ-ı Mihri šutdı cān destiyle berg

Mâh, o an hakanı bırakıp, Mihr'in aşkına can eliyle sıkıca sarıldı.

999 Oldı deryā gibi ʻaskerle revān
Eyledi ʻazm-i serāy-ı Mihr Ḫān

Deniz gibi askerle yürüyüp; Hükümdar Mihr'in sarayına yöneldi.

Ġālib oldı tā ki başında hevā
Sürʻat-ile gitdi çün bād-ı ṣabā

Arzu başında egemen olunca, sabâ rüzgarı gibi süratle gitti.

1001 Bir maḳāma irdi nıṣfü'l-leyle dek
Gülşeni firdevs ü maḫlūḳı melek

Gece yarısına kadar, gül bahçesi cennet, yaratılanları melek (gibi olan) bir yere geldi.

Ābı söyler ḥāl-ile bunu çü Níl
Ḳad bedā ʻaynen tesemmā selsebíl

Oradaki su, Nil gibi hal diliyle "Muhakkak ki bu (cennet) Selsebil olarak isimlendirilen bir kaynak idi." der.

1003 Gördi anda bir serāy-ı dil-güşā
Üstine mürġ uçmamış illā hümā

Orada, üstüne hümadan başka kuş uçmamış, gönül açan bir saray gördü.

Çerḫ anuŋ irgürmemiş sūrına [per]
Ḳullesinden ḳāf bir ednā ḥacer

Felek, onun suruna kanat ulaştır(a)mamış; onun kulesi yanında Kaf dağı değersiz bir taştır.

1005 Gerçi kim bünyādı bālā vü bülend
Resm ü šarḥ-ile virür firdevse pend

Yapısı yüksek ve büyük(tür); resim ve deseniyle cennete nasihat verir.

Ol serāyuŋ Māh irdi bābına
Ṣordı šaşra bulınan erbābına

Mâh, o sarayın kapısına vardı; dışarıda bulunan halka sordu.

1007 Didi ḳanḳı serverüŋdür bu maḳām
Yād olınsa ne dinür bu cāya nām

"Bu yer hangi hükümdara aittir? Bu yer hangi isimle anılmaktadır?" dedi.

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

49a

Didiler kim her ḳaçan olınsa yād
Maşrıḳıyye dinilür bu cāya ad

(Şöyle) dediler: "Her ne zaman anılırsa, bu yere 'Maşrıkıyye' denilir."

1009 Duḫter-i ḫāḳān-ı Çín mihr-i zemān
Yabdurubdur bu serāyı çün cinān

Zamanın güneşi Çin hakanının kızı, cennet gibi bu sarayı yaptırmıştır.

Ten derūnında mükerrem rūḥvār
Bu serāy içre olur Mihr-i nigār

Tenin içindeki aziz ruh gibi, resim kadar güzel Mihr, bu saraydadır.

1011 Māha irince bu peyġām-ı sürūr
Pür olınca rūḥınuŋ çeşmine nūr

Mâh, bu sevinçli haberi duyunca; ruhunun gözüne nur dolunca…

Aḳdı ol cāya bolup 'asker sebíl
Ṣanki šaşdı baṣdı Mışrı baḥr-ı Níl

Sanki Nil nehri taşıp Mısır'ı basmış gibi asker buraya akın etti.

1013 'Askere emr itdi Māh-ı tācdār
Ol serāyı itdiler ḳat ḳat ḥiṣār

Taç sahibi Mâh, askere, bu sarayın her katını kuşatmasını emretti.

Ṣubḥ irince muntaẓır olup o şeb
İnmediler šurdılar esb üzre hep

O gece, sabah (vakti) gelinceye kadar bekleyip, atlarının üstünden inmeden durdular.

Māhuŋ gelüp serāyından Mihri alup Rūḥ-ı Zemíne gitdügidür

Mâh'ın gelip, sarayından Mihr'i alıp Rûh-ı Zemîn'e gittiğidir

1015 Çün felek şeh-bāzı açdı nūr per
Eyledi şevḳ-ile geşt-i baḥr ü ber

Felek doğanı nurdan kanadını açtı; arzuyla karayı ve denizi dolaştı.

Ṣa'ṣa'ayla pençe açup āşikār
Mürġ-ı rūzı ḳıldı bir demde şikār

Gösterişli, kocaman pençesini açıp, gündüz kuşunu bir anda avladı.

1017 İrişüp şāh-ı felek ol dem hemān
Aldı ol şeh-bāzı destine 'ıyān

O zaman, feleğin şahı gelip, o doğanı eline aldı.

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

49b

Urdı bir üsküf başına nūrdan
Sūy-ı ġarba šoġrılup gitdi esen

Başına altın bir üsküf takıp; esenlikle batıya doğru gitti.

Oldı ol nūr-ile ʻālem pür-żiyā
Sū-be-sū aldı şikārın mā-sivā

O nur sayesinde âlem ışıkla doldu; biri dışında bütün avını almış oldu.

Feṯḥ idüp ol dem serāy-ı Mihri Māh
Eyledi ḳapu aġasına nigāh

O zaman Mâh, Mihr'in sarayını fethedip, kapı ağasına baktı.

Didi iy aġa-yı bāb-ı āsümān
Ḫādim-i serdār-ı ḥūrā-yı cinān

(Şöyle) dedi: "Ey gökyüzü kapısının ağası, cennet hurilerinin hükümdar hizmetçisi!

Yüri ol mihr-i zemāne vir ḫaber
Di ki geldi ḳapuŋa bir ḫāk-i der

Yürü, o zamanın güneşine haber ver; 'Kapına bir ayak toprağı geldi.' de.

Dirler imiş nāmına Sulšān Māh
Bendeŋ imiş cān-ile bí-iştibāh

Adına Sultan Mâh derler imiş; şüphesiz gönülden köleniz imiş.

ʻIşḳuŋ ile eyleyüp terk-i diyār
Milküŋe irmiş bulup bir reh-güẕār

Aşkınızla yerini yurdunu terk edip, bir geçit bulup ülkenize gelmiş.

Ḫırmeni ṣabrını bād-ı fürḳatüŋ
Tār-mār itmiş çekermiş miḥnetüŋ

Ayrılığınızın rüzgarı sabrının harmanını darmadağın etmiş; derdinizi çekmekteymiş.

Olmamış vaṣluŋ niyāz ile naṣíb
Šíġ-ile dergāhuŋa olmış ḳaríb

Yalvarmakla size kavuşamamış, kılıçla katınıza yaklaşmış.

Bu ki maḳṣūdı ḳılasız terk-i Çín
İdesiz ʻazm-i reh-i gevher-nigín

Amacı Çin'i terk etmeniz; mücevher yüzüklü hükümdarın yoluna yönelmeniz(dir)."

Diŋleyüp Māhuŋ sözin aġa-yı der
Mihr Ḫāna virdi aḥvāli ḫaber

Kapı ağası Mâh'ın sözünü dinleyip; durumu Hükümdar Mihr'e bildirdi.

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

50a

1029	Gūş idüp ol dem aġayı Mihr Ḫān Ditredi gūyā ki gül-berg-i ḫazān	Hükümdar Mihr ağayı dinleyip; sanki sonbahar yaprağı gibi titredi.
	Āh idüp itdi perīşān sünbülin Ḳıldı zanbaḳlarla pejmürde gülin	Ah edip saçını perişan etti, gül yanağını zambaklarla yaraladı.
1031	Eşkini dökdi o ġonçe jālevār Yandı nāzik baġrı ġamdan lālevār	O gonca, çiğ tanesi gibi gözyaşı döktü; gam yüzünden nazik göğsü lale gibi yandı.
	Dökdi ḳan yaş vālidi ḫāḳān içün Cengde bī-ḥad dökilen ḳa[n] içün	Babası hakan (ve) savaşta dökülen sonsuz kan için kan (gibi) yaş döktü.
1033	Geydi mātemle siyeh hemçün seḥāb Girdi gūyā ki seḥāba āfitāb	Buluta girmiş güneş gibi, matemle karalar giydi.
	İrişüp ol demde Mihre dāyesi Didi kim iy ‘ömrümüŋ ser-māyesi	O zaman dadısı Mihr’in yanına gelip (şöyle) dedi: “Ey ömrümün tek varlığı!
1035	Nergisüŋden aḳıdup eşk-i melāl Ḳāmetüŋ ḫam ḳılma ġamdan çün hilāl	Nergis gözlerinden üzüntü yaşı akıtıp, kederinden boyunu hilal gibi bükme!
	Çākerüŋ olup senüŋ Sulšān Māh Niçe müddetdür ider ‘ışḳuŋla āh	Sultan Mâh senin kölen olup, nice zamandır aşkınla ah etmektedir.
1037	Tíġ-ı ‘ışḳuŋ eyledi cānına kār Tíġ çekdi ol daḫı bí-iḫtiyār	Senin aşkının kılıcı canına işledi; o da istemeden kılıç çekti.”
	Ḳırdı ḫārı irmek içün sen güle Tā ki biŋ dem aġlayup bir dem güle	Bin kere ağlayıp bir kere gülmek; sen güle ulaşmak için dikeni kırdı.
1039	Döne döne yaş döküp šolābvār Vālidüŋ ḫāḳān içün ise bu zār	Dolap gibi döne döne yaş döküp ağlaman baban hakan için ise…

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

50b

	Eyleyüp Māh-ile rezm-i bí-girān Çün ṣabā saġ u esen olmış revān	(Baban) Mâh ile uzun müddet savaşıp; rüzgar gibi sağ ve esen gelmiş.
1041	Boynuŋı burma benefşevār gel Servāsā çek hemān ayruḳdan el	Gel, menekşe gibi boynunu bükme; (ve) selvi gibi (ayağına dolanan) ayruk otlarından kurtul.
	Ġuṣṣa yime ‘asker-i ḫāḳān içün Dökilen ol ḫūn-ı bí-pāyān içün	Hakanın askeri (ve) dökülen sonsuz kan için gam yeme.
1043	Böyledür āyín-i devr-i rūzgār Gāh ṣulḥı kār ider geh cengi kār	Bazen barışı bazen savaşı iş edinen zamanın âdeti böyledir.
	Vaḳt ola kim cem‘ olup ḫāḳān u Māh Nefs-i vāḥid ola iki pādişāh	Vakti gelir, hakan ve Mâh buluşur; iki padişah tek nefes olur.
1045	Cengden ṣoŋra barışmaḳ ḫūb olur Barışıncaḳ dōstlar maḥbūb olur	Savaştan sonra barışmak güzeldir; dostlar barışınca sevgili olur.
	Māh şimdi n’ola görinse ḫaşım Olısar ‘aḳd-ı nikāḥ ile ḫışım	Mâh, şimdi düşman görünse ne olur? Nikah bağıyla akraba olur.”
1047	Dāyeyi gūş eyleyüp Mihr-i nigār Eyledi pendin ḳabūl ü iḫtiyār	Güzel Mihr, dadıyı dinleyip, öğüdünü beğenip kabul etti.
	Emr idüp aġa-yı bāba Mihr Ḫān Ḳıldılar iḥżār bir taḫt-ı revān	Hükümdar Mihr, kapı ağasına emredip; bir tahtırevan hazırladılar.
1049	Bir ser-ā-ser sāyebān idüp aŋa Ḳıldılar zínetle pür-şevḳ ü ṣafā	Ona serâser (kumaşından) bir gölgelik yapıp; (onu) gösterişli bir şekilde süslediler.
	Cevherí esbābdan Mihr-i melik Maḥmile baġlatdı bí-ḥad mā-melek	Hükümdar Mihr, değerli elbiselerden ne kadar varsa hepsinden mahfesine bağlattı.

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

51a

1051 Aldı üç yüz cāriye ebkār u ḫūb
Zer-dūz ü sāzende vü ehl-i ḳulūb

(Yanına) bekar, güzel ve sırmalı, çalgıcı ve gönül ehli üç yüz cariye aldı.

Bir niçe ḫādimle ol dem Mihr Ḫān
Oldı ol taḫt-ı revān-ile revān

O zaman Hükümdar Mihr, birçok hizmetçiyle (beraber) tahtırevanla gitti.

1053 Eyleyüp maşrıḳ serāyından šulū‘
Sūy-ı Māha tā ki Mihr itdi rücū‘

Mihr, Doğu sarayından çıkıp; Mâh’a yöneldi.

Yāsemenveş yüz šutup eflāke Māh
Ḳıldı ol dem şevḳ-ile şükr-i İlāh

Mâh, yasemin gibi gökyüzüne yüz çevirip, o zaman, Allah’a içten şükretti.

1055 Cūşa geldi Māh def‘i çün biḥār
Ḳıldı Mihr üzre niçe gevher niṯār

Mâh, denizler gibi coştu, Mihr’in üstüne birçok cevher saçtı.

Māh ol gün oldı mest-i cām-ı şevḳ
İtmedi ārām olup rām-ı şevḳ

Mâh, o gün, şevk kadehinin sarhoşu oldu; eğlenmeye bir türlü ara vermedi.

1057 Menzile irince šurmayup hemān
Ḫāk-i rāh-ı Mihre ḳıldı zer revān

Menzile varıncaya kadar bir türlü durmayıp, Mihr’in ayağının toprağına altın saçtı.

Çün ḳarīb oldı ġurūb-ı āfitāb
İrdi otaġına Māh-ı kām-yāb

Muradına eren Mâh, güneşin batışına yakın çadırına vardı.

1059 Eyledi ‘izz ü sa‘ādetle nüzūl
Buldı gūyā ḳaṣr-ı firdevse vuṣūl

Sanki cennet sarayına ulaşmış gibi (çadırına) saygı ve hürmetle girdi.

Emr idüp def‘i Māh-ı muḥterem
Bir ser-ā-ser çetr ḳurdılar o dem

Şerefli Mâh, bunun üzerine emredip; o zaman, serâser (kumaştan) bir gölgelik kurdular.

1061 Geldi ol çetre duḫūl itdi Mihir
Ṣan ġurūba vardı maġribde mihir

Sanki güneş batı yönünde batmış gibi Mihr, o gölgeliğe girdi.

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

51b

Ṣaḳladı zerrín çerāġın çün felek
Yaḳdı símín şem‘dānını melek

Felek gibi altın kandilini sakladı; melek, gümüş şamdanını yaktı.

1063 Emr idüp ol demde Māh-ı kām-rān
Oldı seksen biŋ dil-āverler revān

Bahtiyar Mâh, o zaman seksen bin yiğidin çıkıp,

Devr idüp Mihrüŋ otaġın ṣubḥa dek
Yummadılar díde çün necm-i felek

Mihr'in çadırının etrafında sabaha kadar gökteki yıldız gibi devriye gezmelerini emretti.

Māhuŋ Mihr-ile Rūḥ-ı Zemíne gelüp ‘izzetle taḫtına vuṣūl bulduġıdur

Mâh'ın Mihr ile Rûh-ı Zemîn'e gelip saygıyla tahtına kavuştuğudur

1065 Şeb çerāġın çün felek ḳıldı nihān
Nílreng oldı zemín ü āsümān

Felek, gece kandilini sakladığı için, yer ve gök nil rengi oldu.

Keşf idüp pírūze ṣanduġın semā
Açdı bir cevher ki pür-şevḳ ü żiyā

Gökyüzü, süslü sandığını açıp, şevk ve ışık dolu bir mücevher ortaya çıkardı.

1067 Ol żiyā-ile cihāna šoldı nūr
Şevḳe geldi ins ü cinn ü mār u mūr

O ışıkla cihana nur doldu; insan, cin, yılan ve karınca şevke geldi.

Çıḳdı ol sā‘at muraṣṣa‘larla Māh
Eyledi gevher-nigíne ‘azm-i rāh

Mâh, o zaman, taşlı elbiselerle çıkıp, yüzük sahibi hükümdara doğru yöneldi.

1069 Def‘i zerrín sāyebānla Mihr Ḫān
Oldı Māh ardınca gün gibi revān

Hükümdar Mihr, altın gölgelikle, Mâh'ın ardından gün gibi yürüdü.

Ḳollu ḳolınca vezírān u mülūk
Ḳıldı ‘asker yollu yolınca sülūk

Vezirler ve emirler, (peşlerinden) askerler, resmi usule göre yola koyuldu.

1071 Gitdi bu resm üzre Māh-ı kām-rān
Niçe günler šurmayup oldı revān

Bahtiyar Mâh, bu merasim çerçevesinde günlerce durmaksızın yürüdü.

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

52a

	Gāh yol gibi aşardı šaġdan Gāh ṣu gibi geçerdi bāġdan	Bazen, yol gibi dağdan aşardı; bazen su gibi bağdan geçerdi.
1073	Sūr fikri ile olup pür-sürūr Sür‘at-ile ḳıldı birḳaç gün mürūr	Düğün düşüncesiyle sevinçle dolup, birkaç gün çabucak geçti.
	Oldı bir gün vāṣıl-ı Rūḥ-ı Zemín Didiler geldi yine ṣāḥib-nigín	Bir gün, Rûh-ı Zemîn’e kavuştu; “Yüzük sahibi yine geldi.” dediler.
1075	Güş idüp Māhuŋ ḳudūmından ḫaber Çıḳdı istiḳbāle ‘ālem ser-be-ser	Âlem, Mâh’ın gelişini işidip, hep birlikte karşılamaya çıktı.
	Cem‘ olup ā‘yān itdi ittifāḳ Ḳılmaġ-içün Māha ‘arż-ı iştiyāḳ	İleri gelenler bir araya gelip, Mâh’a sevgilerini göstermek üzere toplandılar.
1077	Ḳıldılar bí-ḥad ser-ā-ser zeyn-i rāh Oldı pür-zínet ser-ā-ser rāh-ı Māh	Mâh’ın yolunu süslemek üzere pek çok serâser (kumaş) serdiler.
	Döşenen yıldız beneklülerle yol Keh-keşān-ı çerḫe ol dem sürdi yol	Yıldız işlemeleriyle döşenen yol; gökyüzünün samanyolunu andırdı.
1079	İrdi evvel ra‘dāsā kūslar Virdiler Māhuŋ ḳudūmından ḫaber	Önce, şimşek gibi davullar dövülüp, Mâh’ın gelişinden haber verdi(ler).
	Māh ol sā‘at idüp şehre duḫūl Buldı ‘izzetle serāyına vuṣūl	Mâh, şehre girip; haşmetle sarayına ulaştı.
1081	İrdi biŋ zínetle ol dem Mihr Ḫān Eyledi ‘azm-i serāy-ı duḫterān	Hükümdar Mihr, sayısız süsle gelip, kızların sarayına yöneldi.
	Ḳaṣr-ı a‘lāsına itdi feṭḥ-i bāb Nitekim evc-i sipihre āfitāb	Güneşin, gökyüzünün zirvesine çıkması gibi, yüce sarayın kapısından girdi.

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

52b

1083 Māh gördi girdi ḳaṣra Mihr Ḫān
Didi şimdi yirine oturdı cān

Mâh, Hükümdar Mihr'in saraya girdiğini gördü; "(İşte) şimdi can yerine oturdu." dedi.

Ḫāzināna emr idüp ol demde Māh
Ḳıldılar iḫrāc bí-pāyān cāh

1085 Tā ki iḫẓār olına bí-ḥad cihāz
Ḳılmaġ-içün Mihre i'zāz ü niyāz

Mâh, o zaman, hazine bekçilerine emredip, Mihr'e sunmak üzere sayısız çeşiz hazırlığı için pek çok mal mülk çıkardılar.

Emr olup ol dem vezírān pür-sürūr
Başladılar görmege tertíb-i sūr

Emir üzerine vezirler, sevinçle düğün hazırlığı yapmaya başladılar.

Māhuŋ Rūḥ-ı Zemínde Mihre 'aẓím sūr idüp ber-murād olduġıdur

Mâh'ın Rûh-ı Zemîn'de Mihr için büyük (bir) düğün yapıp muradına erdiğidir

1087 Tā ki bir şeb bu sipihr-i zínetí
Geydi bir yıldız beneklü ḫil'ati

Bir gece, bu süslü gökyüzü yıldız işlemeli kaftanı giydiği zaman…

Def'i ḳuşandı biline pür-'iber
Keh-keşāndan bir muraṣṣa' zer kemer

Beline iğnelerle dolu, samanyolu gibi sırmalı altın bir kemer kuşandı.

1089 Māh-ı nevden šaḳınup bir ḫançeri
Šob idüp seyyāreden aḳ gülleri

Yeni ay gibi bir hançer takınıp; ak güllerden gezegenler gibi bir top yaptı.

Geydi başına ḳamer destārını
'Āleme 'arż eyledi dídārını

Başına kamer sarığını giyip; yüzünü âleme gösterdi.

1091 Ṣubḥ-ı ṣādıḳ gördi çerḫüŋ zínetin
Eyledi iẓhār díbā ḫil'atin

Tan yeri, feleğin süsünü gördü; ipekli kaftanını meydana çıkardı.

Şemsí dülbendin geyüp ol dem hemān
Ḫüsrev-i ḫāver çıḳup oldı 'ıyān

Doğu hükümdarı, o zaman hemen, güneş renkli tülbentini giyip, ortaya çıktı.

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

53a

Şevḳe geldi ‘arż-ı nūr itdi o gün
Šoġdı cümle ‘ālemüŋ başına gün

Gün, o gün şevke gelip ışık saçtı; bütün âlemin başına gün doğdu.

Zínet-i sūra o gün emr itdi Māh
Geydi zerrín cāmeler bí-ḥad sipāh

Mâh, o gün, düğün süsü için emretti; sayısız asker altın elbiseler giydi.

Ḳıldılar bir çerḫveş meydānı pāk
Pāk olup mirāte döndi rūy-ı ḫāk

Meydanı gökyüzü gibi bir temizlediler; toprağın yüzü temizlenip aynaya döndü.

Nüh ḳıbāb-ı çerḫden virüp ḫaber
Ḳurdılar ol deşte bí-ḥad ḫaymeler

Feleğin dokuz kubbesini andıran o meydana pek çok çadır kurdular.

Ol ḫıyāmı eylediler cānibeyn
Ḳıldılar aḫḍar nihālílerle zeyn

O çadırı iki taraflı yaptılar; yemyeşil halılarla süslediler.

Ol nihālílerle meydānı gören
Bir naẓarda ṣandılar ṣaḥn-ı çemen

O halılarla meydanı gören(ler), orayı bir çimenlik zannettiler.

Dikdiler meydāna bir bālā sütūn
Anı görüp oldı šūbā ser-nigūn

Meydana, Tuba’nın onu görüp başını eğeceği kadar yüksek bir sütun diktiler.

Baġladılar aŋa biŋ altun o dem
Tā ki ala irgüren başa ḳadem

Ona, görenin ayağını başına aldırtacak kadar çok altın bağladılar.

Geldiler ol cāya ol gün ḫāṣṣ u ‘ām
Eylediler yirlü yirinde ḳıyām

O gün herkes o yere geldi; yerli yerlerinde durdu.

Keh-keşānveş çekdiler bí-ḥad simāš
Virdi zerrín kāseler yir yir neşāš

Samanyolu gibi uzun bir sofra kurdular; altın kaselerle her tarafa sevinç dağıttılar.

Ol simāš-ile o bí-ḥad zer šabaḳ
Cūy-ı nílūferden almışlar sebaḳ

O sofra ve sayısız altın tabak, nilüfer ırmağından ders almışlardı.

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

53b

Ḫʷāna ġarḳ oldı o dem ḫalḳ-ı cihān
Ṣanki ʻālem oldılar żayf-i cinān

Bütün insanlar, o zaman cennette misafir olmuş gibi, sofrada boğulmuştular.

Selsebíl olup şeker şerbetleri
Sū-be-sū aḳıtdı ʻayn-ı kevṯeri

Şeker şerbetleri cennetteki ırmak gibi olup, her yanda Kevser suyunu akıttı.

Geldi ol gün her ne var-ise ʻacíb
Cündiyān u tuḥfe maṣnūʻ u ġaríb

Şehirde bulunan yeni, sanatlı, farklı ne varsa o gün oraya getirilmişti.

Aldılar baḫşíş zerrín cāmeler
Yaġdı mānend-i şükūfe sím ü zer

(Bunlardan) bahşiş olarak altın elbiseler; çiçek gibi gümüş ve altın yağdı.

Ṣavt-ı kūs-ile šolup kevn ü mekān
Ṣíšden oldı esamm gūş-ı zemān

Yer ve gök, davulların sesiyle dolup, zamanın kulağı gürültüden sağır oldu.

Šabl u surnā vü nefîr itdi ṣadā
Gümledi güm güm zemín-ile semā

Davul, zurna ve nefir ses verip; yer ve gök güm güm gümledi.

Çün şeb irdi geldi āteş-bāzlar
Āteş-ile açdı muġlaḳ rāzlar

Gece olunca ateş oyuncuları gelip, ateşle kapalı sırları açtılar.

Eylediler ṣubḥa dek ceng-i ḥiṣār
Āsümāníden irişdi çerḫe nār

(Ateş oyuncuları) sabaha kadar kale kuşatması oyunu oynayıp, asumanî renkten gökyüzüne ateş eriştirdiler.

Ol ḥiṣār üzre yanup pā-bāzlar
Šutdı dehri nāle vü āvāzlar

Ayak oyuncuları o kale üzerinde yanınca, feryat ve iniltileri cihanı tuttu.

Ḳopdı bí-pāyān šarāḳa hemçü šōb
Šōb šaşı gibi atıldı ḳulūb

Top gibi, her tarafı gürültü kapladı; kalpler, top taşı gibi atıldı.

Tā ki ṣubḥ irdi cihān buldı ṣafā
Döndi rūy-ı dilbere arż u semā

Sabah olduğunda cihan hoşnutlukla dolmuş; yer ve gök gönül alan güzele yönelmişti.

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

54a

1115	Māh ol gün oldı zínetle süvār Ḳıldı sūy-ı ʻarṣa-i esbe güẕār	Mâh, o gün zinetlerle yüklenince, atın bulunduğu tarafa yöneldi.
	Māh yanınca süvār olup sipāh İtdiler meydān-ı esbe ʻazm-i rāh	Ordu da Mâh'la birlikte gelep, At Meydanı'a gittiler.
1117	Tā ki Sulšān Māh-ile mecmūʻ ḳul At Meydānında buldılar vuṣūl	Sultan Mâh ile birlikte olan kulları, At Meydanı'nda kavuşunca…
	Bir uġurdan ḳoşdılar yügrükleri Kimi ḳaldı kimi geldi ileri	Hızlılar, bir taraftan at koştular; kimi ileri gitti, kimi (geride) kaldı.
1119	Döndi ol šāliblere olup ḥaríḳ Bir uġurdan ideler ʻazm-i šaríḳ	Kendisine yönelenlere liderlik edip, birlikte yola koyuldular.
	Baġlayup bār-ı maʻārif maḥmile Kimi ḳala kimi ire menzile	Mahfeye hüner yükünü yükleyip, kimi (geride) kaldı, kimi menzile erişti.
1121	Māh ol dem eyleyüp ʻarż-ı seḫā Yüz semende eyledi öŋdil ʻašā	Mâh, cömertlik gösterip, yüz güzel ata ödül verdi.
	İştiġāl-i sūra emr idüp hemān Oldı ʻizzetle serāyına revān	Düğün çalışmalarını emredip, sarayına yöneldi.
1123	Sürdi bu resm üzre sūr-ı Mihri Māh Ġurresinden tā-temām olınca māh	Ay dolunay oluncaya kadar Mâh, Mihr'in düğününü bu âdet üzere sürdürdü.
	Tā ki irişdi şeb-i ḳadr-i viṣāl Šoġdı ḳalb-i Māhda bedr-i viṣāl	Kavuşma kadir gecesi geldiği zaman; Mâh'ın kalbine kavuşma ayı doğdu.
1125	İrdi ol dem müfti-yi ṣāḥib-ṣalāḥ Mihri Māha eyledi ʻaḳd-i nikāḥ	Yetkili müftü gelip; Mihr ile Mâh'ın nikahını kıydı.

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

54b

Ṣan yed-i ḳudret ḳılup cismi ʻıyān
Eyledi rūḥı derūnına revān

Sanki kudret eli kendini gösterip, ruhunun içine girdi.

1127 Mihr ol dem ḥavżı idüp pür-gülāb
Defʻi ʻuryān oldı hemçün āfitāb

Mihr, o zaman havuzu gülsuyuyla doldurup, güneş gibi çıplak kaldı.

Ol gülāba düşdi berg-i gül gibi
Çözdi ʻanber ṣaçını sünbül gibi

Gül yaprağı gibi o gül suyuna düştü; sünbül gibi amber saçını çözdü.

1129 Urdı aŋa şāne-i zerle ḫılāl
Ṣan seḥāba ṣaʻṣaʻa buldı viṣāl

Onu altın tarakla taradı, sanki buluta parlaklık geldi.

Eyleyüp her tāre tertíb ü cilā
Virdi altun telleri gibi żiyā

(Saçının) her telini düzenleyip ve parlatıp, (saçına) altın telleri gibi ışık verdi.

1131 Ḥavż içinde cism-i pür-nūr-ile Mihr
Görinürdi āsümānda hemçü mihr

Mihr, ışıltılı vücuduyla havuz içinde, gökyüzündeki güneş gibi görünürdü.

Ḥavżdan idüp ḫurūc ol ḫoş-nesím
Nitekim ʻummāndan dürr-i yetím

O hoş rüzgar, okyanustan eşsiz incinin çıkması gibi havuzdan çıkıp,

1133 Geydi símín cismine gül-pírehen
Ḳondı ṣan berg-i gül içre yāsemen

gümüşten vücuduna gülden gömlek giydi; sanki gül yaprağı içine yasemin kondu.

Al pírāhen ile ol māh-rū
Ṣol güle döndi ki ola šolu ṣu

O ay yüzlü, o kırmızı gömlek ile, içi dolu su olan güle döndü.

1135 Urınup bir efser-i İskenderí
Geydi bir zerrín cāme cevherí

İskenderinki gibi bir taç takıp, taş işlemeli, süslü altın bir elbise giydi.

Sürme-i nāzın çekindi pür-sürūr
Virdiler bímāra ṣan ʻanber buḫūr

Hastaya amber tütsüsü vermiş gibi, sevinçle, naz sürmesini çekti.

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

55a

1137	Sā‘idine šaḳınup ḫalḫāllar Mū miyānına ḳuşandı zer kemer	Bileğine halhallar takıp, kıl gibi ince beline altın kemer kuşandı.
	Šaḳdı çoḳ dürler benāgūşa o yār Berg-i gül ucında símín jālevār	O yar, gül yaprağının ucundaki gümüşten çiğ tanesi gibi, kulağına çok inci taktı.
1139	Çeşmi üzre zülfin idüp tār-mār Ḳıldı reyḥān içre āhūlar şikār	Saçını gözü üstünde dağıtıp, fesleğen içinde ceylanlar avladı.
	Terbiyetle iki ebrūsın ‘ıyān Eyledi peyveste mānend-i kemān	İki kaşını düzelterek yay gibi birleştirdi.
1141	Ṣan cenāḥın açdı gökden Cebra’íl Sūy-ı bāġ-ı cennete oldı raḥíl	Sanki Cebrâ’il gökten kanadını açtı; cennet bağının tarafına göçtü.
	Oldı tezyín-i šarāvet çün temām Mihr ol dem serv teg itdi ḳıyām	Mihr, tazelik süsü tamamlandıktan sonra, selvi gibi ayağa kalktı.
1143	Al gülden šutdı bir zíbā tutuḳ ‘Aksi ile pür-şafaḳ oldı ufuḳ	Kırmızı gülden süslü bir peçe tutup, ufuk, (onun) yansımasıyla şafak gibi kıpkızıl oldu.
	Ol tutuḳ içinde döndi Mihr Ḫān Māha kim ola şafaḳ içre nihān	Hükümdar Mihr, o peçe içinde, şafakta gizlenmiş aya döndü.
1145	Māh ol dem itdi ‘azm-i iḳtirān Ḫāne-i Mihre revān oldı hemān	Mâh, o zaman yaklaşmaya başladı; Mihr’in evine doğru yöneldi.
	Tā ki irdi dār-ı ‘izz ü devlete Oldı dāḫil bāb-ı ḳaṣr-ı vuṣlata	Kutluluk ve izzet evine gelince, kavuşma sarayının kapısından girdi.
1147	Māh-ı nevveş ḫam olup virdi selām Geçdi Mihrüŋ yanına itdi ḳıyām	Yeni ay gibi eğilip selam verdi; Mihr’in yanına geçip, ayağa kalktı.

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

55b

‘Āşıḳāne eyleyüp bí-ḥad niyāz
Söyleyüp birḳaç peyām-ı cān-güdāz

Âşıkâne, pek çok dua edip, birkaç can yakan söz söyledi.

1149 Sürdi pāyına yüzin mānend-i āb
‘Arż-ı dídār ide tā ol āfitāb

O güneş, yüzünü göstersin diye, su gibi, ayağına yüzünü sürdü.

Māh-ı bende oluban āzād-ı şevḳ
Servveş esdi başında bād-ı şevḳ

Köle Mâh, şevkin âzâdı olunca, selvi gibi başında şevk rüzgarı esmiş oldu.

1151 Āhı Māhuŋ perdeyi açdı o dem
Bād ile gūyā ki pervāz-ı ‘alem

Bayrağın rüzgarla kanadını açması gibi, Mâh’ın âhı perdeyi açtı.

Tā ki Mihrüŋ gitdi yüzinden niḳāb
Mihr-i ‘ālem-tābdan gūyā seḥāb

Âlemi aydınlatan güneşten bulutun gittiği gibi, Mihr’in yüzünden örtü gidince,

1153 Ṣaldı ol ḥüsn āfitābı pertevin
Ḳıldı Māhuŋ pür-żiyā göŋli evin

o güzellik güneşi ışığını saldı; Mâh’ın gönlünün evini ışıkla doldurdu.

Keşf idüp ol dem kitāb-ı ‘ışḳı Māh
Eyledi taḳrír bāb-ı ‘ışḳı Māh

O zaman Mâh, aşk kitabını açıp, aşk faslından okumaya başladı.

1155 Didi kim iy ārzū-yı cān u dil
Eyledi šūbā ḳadüŋ servi ḫacil

(Şöyle) dedi: “Ey canın ve gönlün arzusu, (senin) Tuba boyun selviyi utandırdı.

Ḳaşlaruŋ devrinde iy bedr-i kemāl
Başmaġını šama atdurdı hilāl

Ey olgunluk ayı, (senin) kaşlarının zamanında, hilalin pabucu dama atıldı.

1157 Tār-ı zülfüŋ sünbüle atup kemend
Kākülüŋ ḳıldı niçe Leylāyı bend

Saçının teli sümbüle kement attı; kakülün pek çok nice Leyla’yı bağladı.

Mürde cisme cān-ı şíríndür lebüŋ
Yā Züleyḫādur ya Şíríndür lebüŋ

Dudağın, ölü vücuda tatlı candır; dudağın, ya Züleyhâ ya da Şîrîn’dir.

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

56a

1159	Pek kemāndur ‘anberín ebrūlaruŋ Ḳurmaġa zencír aŋa gísūlaruŋ	Amber kokulu kaşların pek kemandır; saçların ona zencir kurmaktadır.
	Díde šoymaz baḳsa ger yüz yıl saŋa Nitekim gencíneden çeşm-i gedā	Göz, dilencinin gözünün hazineye bakmaya doymadığı gibi, sana yüz yıl da baksa doymaz.
1161	Kākülüŋ gibi bu miskín ü esír Ayaġa düşdüm baŋa ol dest-gír	Bu zavallı ve esir, kakülün gibi ayağa düştü; benim elimden tut.
	Aşdı başumdan şeb-i zülfüŋ ġamı Gözüme ḳıldı ḳaraŋu ‘ālemi	Siyah saçının gamı başımdan aştı; âlemi gözüme karanlık kıldı.
1163	Yiter irdi cānuma ḍarb-ı cefā Vaḳtidür ger içirürseŋ mūmyā	Zulüm darbesi canıma yetmesi yetişir; mumya içirmenin vaktidir.
	Gün yüzüŋden niçe bir mehcūr olam Bed-naẓarlar gibi senden dūr olam	Gün yüzünden (daha) ne kadar ayrı kalayım; kem gözler gibi senden (daha ne kadar) uzak olayım?”
1165	Māh taḳrír eyler iken bu sözi Alınup Mihrüŋ cemāline gözi	Mâh, bu sözü anlatırken, Mihr’in yüzünün güzelliğine gözü takılıp,
	Gitdi elden iḫtiyārı ḳalmadı Ṣabrı terk itdi ḳarārı ḳalmadı	iradesi elden gitti; artık sabredecek gücü kalmadı.
1167	Aldı Mihri ġonçe-i ḫandān gibi Başdı ol dem sínesine cān gibi	Açılmış gül gibi, Mihr’i aldı; can gibi göğsüne bastı.
	Ḳoçdı bilini kemer gibi hemān Eyledi la‘li şerābın nūş-ı cān	Hemen, kemer gibi belini kucakladı; şarap gibi dudağını içine çekti.
1169	Aldı şírín leblerinden būseler Virdi cānı šıflına senbūseler	Tatlı dudağından öpücükler aldı; can çocuğuna tatlılar verdi.

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

56b

Dām-ı zülfin aldı ḫadd-i alden
Mürġ-ı rūḥa dāne dökdi ḫālden

Kırmızı yanağındaki saçının tuzağını çözüp, can kuşuna benlerden taneler verdi.

Māh idüp ārzū-yı bezm-i cān
Eyledi Mihrüŋ miyān-bendin revān

Mâh, can meclisini arzulayıp, Mihr'in belindeki bağı çözdü.

Ol nihāle ṣarmaşup mānend-i tāk
Eyledi ʻuryān hemçün dürr-i pāk

Kemer gibi o fidana sarılıp, tertemiz inci gibi soydu.

Öperek ḳoynına ḳoydı gül gibi
Ṣardı zülfin boynına sünbül gibi

Öperek, gül gibi, koynuna koydu; saçını sümbül gibi boynuna sardı.

Ol elif ḳāmetle Māh-ı ḳaddi-lām
Lāmelifveş ṣarılup buldı merām

O elif boyluyla boyu lâm olan Mâh, lâm-elif gibi sarılıp muratlarına erdiler.

Bülbül ü gülveş olup bir iki yār
Ne ʻadū mekri vü ne ālām-ı ḫār

İki yar, bülbül ve gül gibi bir oldu; ne düşman hilesi ve ne diken üzüntüsü kaldı.

Düşdiler bir gülsitān-ı vaḥdete
Oldılar nāẓır cinān-ı vaḥdete

Bir birlik gül bahçesine düştüler; birlik cennetlerine baktılar.

Bu cihānda cümle yāri yārine
Bugün irgür ḳoma yā Rab yarına

Bu dünyada herkes yari yarine; yâ Rab, bugün ulaştır yarına bırakma!

Ḫātimetü'l-kitāb

Kitabın Sonu

Nev-bahār oldı bu gülzār-ı İrem
Ḥamdü li'llāh irdüm isterdüm irem

Bu ilkbahar bir İrem bahçesi oldu; Allah'a şükürler olsun istediğime kavuştum.

Āb-ı šabʻumla ṣulanup ṣubḥ u şām
Ḥāṣılı üç ayda oldı temām

Sabah akşam, tabiatımın suyuyla sulanıp, mahsülü üç ayda olgunlaştı.

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

57a

Açılup her sū ma‘ārif gülleri
Naġmeler eyler ṣafā bülbülleri

Her tarafta hüner gülleri açılıp, eğlence bülbülleri nağmeler söyledi.

Oldı her bir mıṣra‘ı bir ṣāḫṣār
Ḫāṣṣa ma‘níler ile mívedār

Her mısraı kendisine mahsus manalarla meyveli bir ağaçlık oldu.

Virdi bu gülzārda ser-nāmeler
Lālezār-ı bāġ-ı cennetden ḫaber

Bu gül bahçesinde(ki) başlıklar, cennet bağının lale bahçesinden haber verdiler.

Lālesi cāmını Cāmí itse nūş
Mest olup deryā gibi eylerdi cūş

Câmî, lalesinin kadehini içseydi, sarhoş olup deniz gibi coşardı.

Bülbüli bu gülşenüŋ idüp nevā
Baḫş ider rūḥ-ı Nevāyíye ġıdā

Bu gül bahçesinin bülbülü şakıyıp, Nevâyî’nin ruhuna gıda verir.

Sāyedür bu bāġa her ārāmgāh
N’ola ṣāhum sāyelenseŋ gāh gāh

Her dinlencesi bu bağın bir gölgesidir; sultanım, bunda zaman zaman gölgelensen ne olur?

Seyr-i ṣaḥra vü gülistān devridür
Bülbül-i ṣūḫ u ḫoş elḥān devridür

Gül bahçesi ve bozkırı gezme devridir; neşeli bülbül ve hoş nağme devridir.

Ṣol ḲIYĀSíyem ki iy ṣāh-ı kerím
Āşinā-yı baḥr-ı ‘ilmem Ḥaḳḳ ‘alím

Ey şerefli şah, (ben) o Kıyâsî’yim ki, Allah bilir, ilim denizinin (inci çıkaran) dalgıcıyım.

Çoḳ ma‘āní kim olınmışdur nihān
Eyledüm lafẓ-ı bedí‘ ile beyān

Çok mana gizlenmiştir; (ki onları) eşi benzeri olmayan sözle bildirdim.

Ḥikmete bulup kelām-ile vuṣūl
Oldı ma‘lūmum fürū‘-ile uṣūl

Benden öncekilerin ve sonrakilerin bildiği üzere sözüm, hikmetle sona erdi.

Seyr iderken gülşen-i ‘ilm içre ben
Ẕevḳ idüp ārām iderken cān u ten

Ben, ilmin gül bahçesinde dolaşırken; can ve ten zevk etmekte ve eğlenmekteyken…

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

57b

1191	Oldı aḳrānum revān hemçün ṣabā Ḳıldılar ḳaš‘-ı menāzil serverā	Ey hükümdar, akranlarım rüzgar gibi gitti; menzilleri aldılar.
	Ben gedā bu yolda tenhā vü ġaríb Ḳalmışam aḫṣāma ṣeydā vü ġaríb	Ben dilenci bu yolda yalnız, kimsesiz, ve çılgın (olarak) akşama kaldım.
1193	‘Uzlet-i iḫvān ü yārān bir yaŋa Ġayret-i hem-rāh u aḳrān bir yaŋa	Bir tarafta kardeşlerden ve dostlardan ayrılık; bir tarafta yoldaşların ve akranların hasedi.
	İy şehenşāh-ı selāšín-i zemān Vey cüvān-baḫt-ı eḳālím-i emān	Ey zamanın sultanlarının şahı, ve ey eminlik iklimlerinin talihlisi!
1195	Šāḳatüm šāḳ oldı himmet vaḳtidür Lušf u iḥsān u mürüvvet vaḳtidür	Takatim kesildi, himmet vaktidir; lütuf, iyilik ve cömertlik vaktidir.
	N’ola ger ḫāk-isem iy ‘ālí-cenāb Ḫāke ṣalar pertevini āfitāb	Ey büyük zât, eğer (ben) toprak isem ne olur? (Ki) güneş (de) ışığını toprağa salar.
1197	Ḫāk-i rāhuŋdan senüŋ bir ẕerreyem Baḥr-i ṣıdḳumdan benüm bir ḳašreyem	Yolunun toprağında bir zerreyim; doğruluk denizimden bir damlayım.
	Tā-ebed šurduḳça dívān-ı felek Ber-ḳarār olduḳça erkān-ı melek	Felek divanı sonsuza kadar durdukça, meleklerin ileri gelenleri bir düzende oldukça…
1199	‘Asker-i encüm-miṣāl içre müdām Taḫt-ı gerdūn üzre ol bedr-i temām	Yıldız gibi askerin içinde, daima, felek tahtında bir dolunay ol!

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

SONUÇ

Bu çalışma kapsamında, 16. yüzyıl şairlerinden *Kastamonulu Kıyâsî*'nin *Mihr ü Mâh* adlı eseri üzerinde durduk. Eseri ortaya koymadan önce, çalışmamızın birinci bölümünde şairinin hayatı, edebi kişiliği ve eserleri üzerine bulduğumuz bilgileri ve tespitlerimizi aktardık.

Çalışmamızın ikinci bölümünde, Türk ve İran edebiyatlarında uzun yıllarca şairlerin kaleme aldığı tespit edebildiğimiz Mihr ü Mâh mesnevîlerine değindik. Bu eserlerin tespitinden sonra, çalışmamız kapsamında *Kıyâsî*'nin *Mihr ü Mâh'*ını nüsha tavsîfi, eserin yazılış sebebi ve adı açısından inceleyip elimizdeki nüshanın yazım özelliklerini belirttik.

Çalışmamızın dördüncü bölümünde *Mihr ü Mâh'*ı iç ve dış yapı açısından inceledik. İç yapı incelemesinde eserin konusu, şahıs kadrosu, eserde geçen deyimler ve atasözleri ile vecîz söyleyişleri ortaya koyduk. Dış yapı incelemesinde ise eserde bulunan nazım şekillerini belirleyip, eserin vezin ve kafiye açısından özellikleri üzerinde durduk. Çalışmamızın beşinci bölümünde de Metnin kuruluşu ile ilgili bir takım özellikleri sıraladıktan sonra Metnin bölüm başlıklarını ortaya koyduk; bu aşamadan sonra da *Mihr ü Mâh'*ın elimizde bulunan tek yazma nüshasından yola çıkarak çeviriyazılı metnini ve metnin Türkiye Türkçesine çevirisini sunduk.

Kıyâsî'nin hayatıyla ilgili bilgilerin sınırlı olmasıyla beraber, çalışmamız kapsamında başvurduğumuz şair tezkirelerinde çalışmamıza konu olan eserinin varlığına dair herhangi bir kayda rastlayamadık. Böylesine akıcı bir dille, derin anlamlar içeren nükteli sözlerle, etkileyici tasvir ve benzetmelerle yazılan, döneminin kültüründen izleri okuyucunun gözleri önüne seren bu hareketli ve sürükleyici mesnevînin, zamanında hak ettiği değeri bulamamış olması üzücüdür. Umarız bundan sonra bu değerli şairi daha yakından inceleyebilme ve eğer varlıkları doğruysa diğer eserlerine de ulaşabilme imkanı bulabiliriz.

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

NOTLAR

“levlâk” (Sen olmasaydın...)
“Sen olmasaydın felekleri yaratmazdım.”
Hadîs-i Kudsî, Aclûnû, Keşfü’l-Hafâ 2/164.[59]

“ḳul hüva’llāhü’l-eḥad” (De ki o Allah tektir)
Kur’ân İhlas/1.

“kâbe kavseyn” (İki yay kadar...)
“fe-kâne kâbe kavseyni ev ednâ” (Onunla arasındaki mesafe iki yay kadar, ya da daha az kaldı.)
Kur’ân 53. Necm/9.

“fenkihû mâ tâbe” (helal olanla nikah edininiz)
Kur’ân 4. Nisâ/3.

“mecma‘a’l-bahreyn” (iki denizin birleştiği yer)
Kur’ân 18. Kehf/60.

“Kad bedâ ‘aynen tesemmâ selsebîl”
“‘Aynen fîhâ tesemmâ selsebîl” (Adına Selsebîl denilen çeşmeden.)
Kur’ân 76. İnsân/18.

[59] Ebü'l-Fidâ İsmâîl b. Muhammed Aclûnî, **Keşfü’l-Hafâ ve Müzilü’l-İlbâs**, thk. Ahmed Kalaş, Haleb: Mektebetü’t-Türasi’l-İslâmî, [t.y.], c.2.

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

TIPKIBASIM

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

بسملهٔ سرنامهٔ فتاحدر | قفل باب معنیه مفتاحدر
اولدی چون عنوان حکم ذوالجلال | کل امرک باشنی اوزره اچدی بال
مد بسم الله در طوت طوغری راه | تا اوله سر منزلک نور آله
حمد سرو گلشن ایماندر | شکرانی اوخشر هوای جاندر
گلشن بی سرو بی رونق اولور | گر هوادار اولسه الحق اولور
بو هوایله اوسروی قل کنار | تا که اوله گلشنک هر دم بهار

توحید

ای وجودک علت ملک وجود | غرقهٔ بحر حیرتک فلک وجود

ماسوا گلزاری ای جنی وآله | قدرتک باغندن برادنی گیاه
بنجه بک یل یزسه گر لوحه قلم | علمکوک برحرفنی اتمز رقم
شوکتک دریاسی جوش اتسه اگر | قطره سندن غرقه وار محشر
کاربان هیبتکدن برجرس | اورسه دم رعدی قله صیت مکیر
وحدتک دعواسی اوزره یا صمد | اولدی شاهد قل هو الله احد
گر ایکه اولسه اولردی احتیاج | قلمغه بیری بیله امتزاج
احتیاج اولسه آله اولمزدی آه | امتزاج اولماسه اولوردی فنا
گر جلالک آتشی اولورسه کرم | ایده برادنی شراری سنکی نرم
طوغریلوب هر گره اولکون تمام | این ناراچره الف کیبی قیام
گر جمالک عالمه صالورسه نور | این هر گردنده مهر آسا ظهور
اوله اولدم آفتاب وماهتاب | بحر نور رحمتک ایکه حباب

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

ارسه سندن اجلال و اجمالک
خوب و لوزبر اجلالک اجمالک جلیل
سن و کمنی سنکی اولنه فنا
لیلک کورنلر سنی جان و لور
عاجز و مدحکن ای خدا کریم

مناجات

طور طوغمجه عین عصیانم ها
دایا طوتدی گناه اجرا مقام
بقمز حقه حرامی کوزلرم
کرانشتم دکلرم صورت و عمل
شوقلا کویا بره بصمم قدم

هر یرکی لور وصالک اکمالک
خوب لور بر اجلالک اجمالک جلیل
کورنورسن ظاهر کوندن عیان
کورمیلر خاکلرینکی اولور
ممتنعدر مکنه وصفنه قادر

یا الهی بن حقیر و ناتوان
شول قدر کم قدم ایدوب قیام
اولدیلر آکله حرامی کوزلرم
دکلم سوبلمشه براحسن عمل
نفسه اویوب هر دم سیر کدم

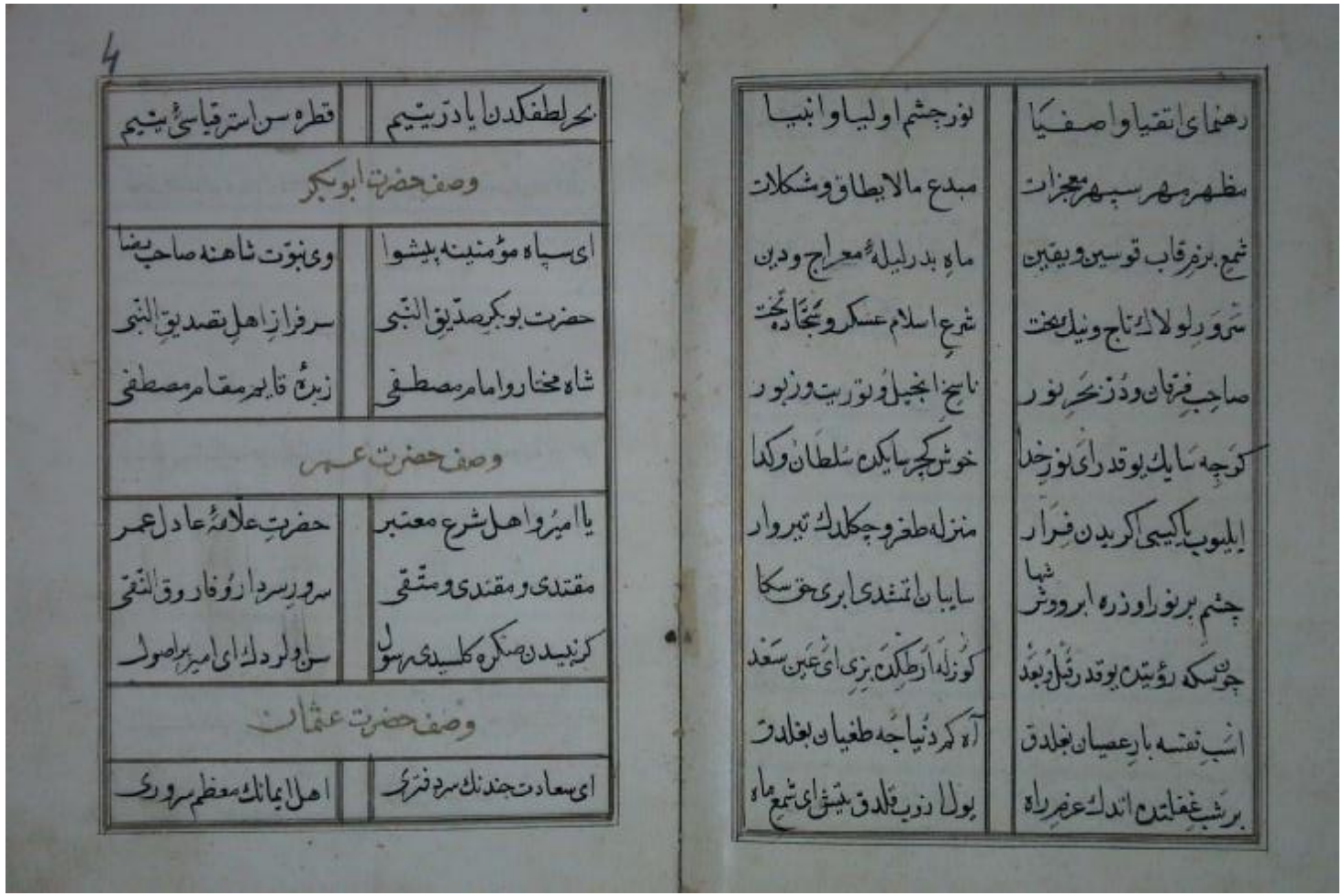
ابنه آب دوا ذکر یا
درنه طوره بولرم کوجه یول
سهوله نزدلخوی بلمزم
آتش خشم و غضبایله یانار
کفه میزان آشنه وزن ایدن

بوقنه کشم اولب بادصبا
راه محبه اولبشت و ملول
کرنیاز ایچون اقامت ایلسم
کرنور جرمیله بنی کورسه نار
طرتلورسم بوعاصی ایله بن

قلبم اچره قالدی یاغمر حمات
باکه اولکون آتشی ایله شفا
نقطه محرک ای رحمت قیل
کورنی بولمدن قاضیف لطیف

ای رسالت پناه ثمرلی خاتمی
وی شفاعت کنه لی سرحاتمی

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

رهنمای اتقیا و اصفیا | نور چشم اولیا و انبیا
مظهر مهر سپهر معجزات | مبدع مالا یطاق و مشکلات
شمع برم قاب قوسین و یقین | ماه بدر لیلهٔ معراج و دین
سرور ولولاک تاج و نیک بخت | شرع اسلام عسکر و تخت بخت
صاحب فرقان و در بحر نور | ناسخ انجیل و توریت و زبور
گرچه سایک بود در ای نور خدا | خوشتر کز سایکن سلطان و گدا
ایلیوب یا کیسی اگر بدن فرار | منزله طغرو چکلدك تیر وار
چشم بر نور او ذره ابر و وش شها | سایبان اتمشدی ابری حق سکا
چون سکه رؤیتین بود در قبل و بعد | کوزله ارطکن بزی ای عین سعد
اسب نفسه بار عصیان بغلدق | آه کم دنیا جه طغیان بغلدق
بر شب غفلتده اندك عزم راه | یولا دوب قلدق بیتش ای شمع ماه

بحر لطفکدن یا در یتیم | قطره سن استر قیاسی بنیم

وصف حضرت ابوبکر

ای سپاه مؤمنینه پیشوا | وی نبوت شاهنه صاحب رضا
حضرت بوبکر صدیق النبی | سرفراز اهل تصدیق النبی
شاه مختار و امام مصطفی | زبدهٔ قایم مقام مصطفی

وصف حضرت عمر

یا امیر و اهل شرع معتبر | حضرت علامهٔ عادل عمر
مقتدی و مقتدی و متقی | سرور سردار رؤف فاروق التقی
گزیدن صکره کلسیدی رسول | سن اولردك ای امیر ذی اصول

وصف حضرت عثمان

ای سعادت جندنك سردفتری | اهل ایمانك معظم سروری

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

حضرت عثمان ذوالنورین بن
ناظر دیدار نورین رسول

وصف حضرت علی

جامع قرآن و دریای یقین
لافتی نظار دعین بن رسول

با ولایت شاه یار مصطفی
دیدی بیعبر بجون یا ولی

ساقی کوثر علی مرتضی
بن مدینه علم باب مدینه علی

گر که اولشهره دخول اتمك دلی
بابك بولنده قلسون زلك سر

جونکه بولمز اولیه یار اولمز
دار دینه چار دیوار اولمز

ارقه طار سلمان و دیواره کر
اولمز ارتمك بخار یا نعت بر

قصیده

تاکه برنسخ عرض ایدوب نجم لقا
اولکچه برمژده طوین اندی رقعه

دزدی بیچ چرخه جوق تیغ هد
طوتدی دری عالمی صیت وصفنا

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

برنیل غنچه بکوب بدالاسود
یغمر مقدد اخی رکس ذرجراغ
موی زنبق بد بیضا اجوب
یا سمن بر ریحانه یا بنفوب
مجمرة غنچه نلک کانفلق شود
کورد بکم فردوسه دوندی کلنا
ذکر ندا نلک ایدر صبح وسا
کوستر هر لحظه باکه نقشکی
کاکلک فاسینه زلفاک دانه
غنم اولدر سیر ایدر عکسلرینی
ایلک عز تنلی مهر آسا طلوع

الدی دروازهٔ باد هوا
چقدی سوسن چوق دلاور تلوکا
چوق عاقلدی طبلغی بر عصا
نروه چقدی بلدی سیر نفنا
مفعل اولدی نخچه مثلی خطا
بلبل دلی اولدی بوشعری نسوا
مرغ دل اولدی بنه اولوغدا
بولدی آینهٔ عالم نما
اولالف ندکلی اولابن ندا
کوردیلر نکی بلدیکه عرضا
انجم خوابزابرا نتفا

یاره نور بوشعر ی نسیم ایدوب
اولدر اول شاه جهان اهر یکه
بزم انشه مهر مور تقاضی اولور

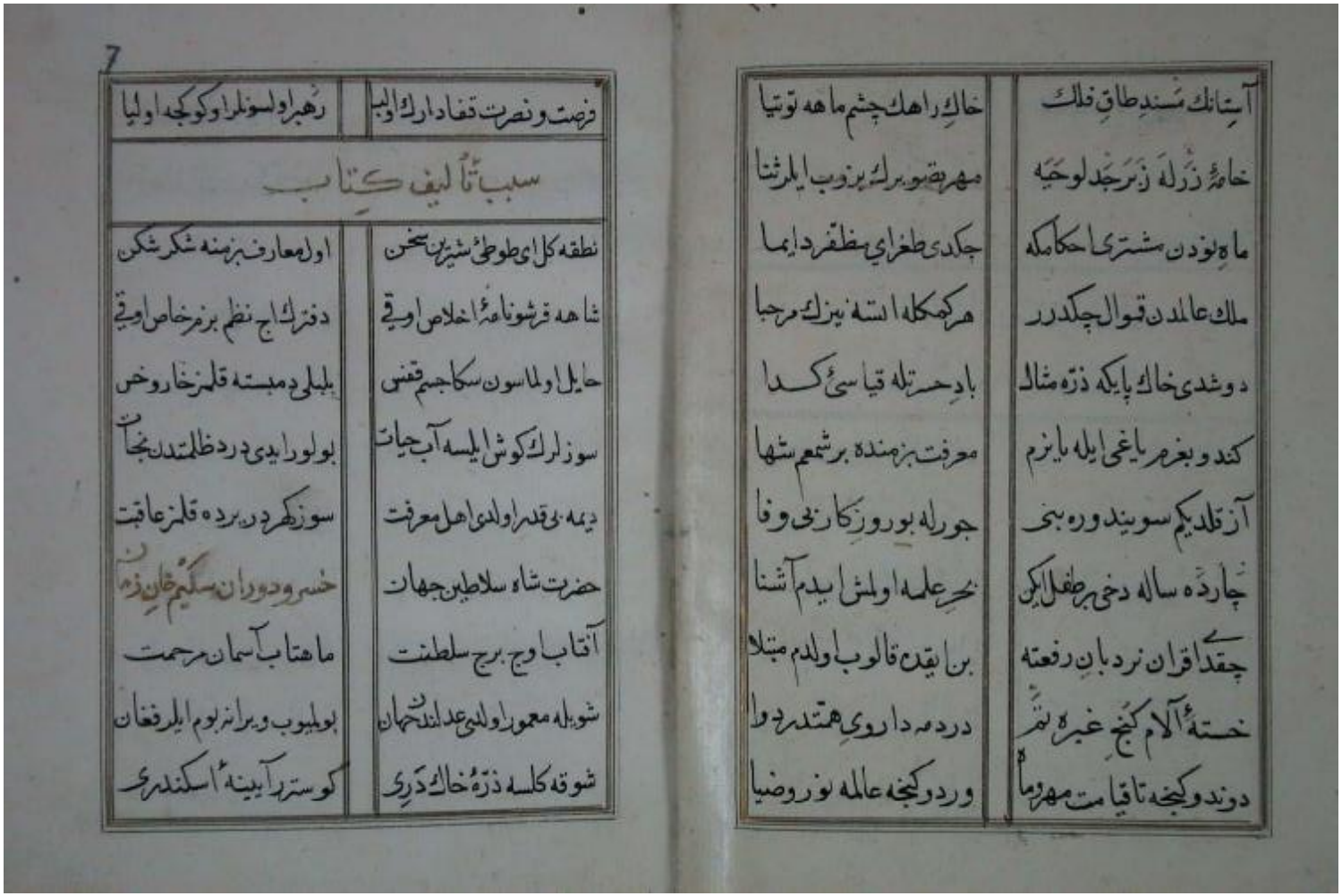
شه سلیمان خان بن سلطان سلیمان زمان
شعلهٔ شاهی دهر و دهر

ای عدالتی رحمه مهر منیر
غیر ظل همادهٔ شاه اکبر
اجنه بر وارن لوای شوکتك
بنده خلقه کوتکد رهلال
نفس ایدر ظلمتی دنیی نور
ای بقا انجم سپاه و حضر کام

شاه برنده اوقورسلطانلر
باسیاید در بدر دوجا
زرزه بلنسه بیر یدیر قضا

ای سعادتی باغنه ظل خدا
ارزوی سایکه دوندی هما
ایلیه بر وارعرش استوا
طاشنور بوینده برطوق سنا
اشنه اوزره ایلسه کوباسدا
وی بیلکدم قدرتنه علیی شفا

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

آستانك مسند طاق فلك — خاكِ راهك چشم ماهه توتيا
خامهٔ ذرّله زبرجد لوحيه — مهر تصويرك يزوب ايلر ثنا
ماه نودن مشترى احكامكه — چكدى طغراى مظفر دايما
ملك عالمدن قوال چكدرر — هر كمكله استه نيزك مرحبا
دوشدى خاك پايكه ذرّه مثال — بادِ حرتله قياسئ كدا
كندو بغرم ياغمى ايله يايزم — معرفت بزمنده برشمع شها
آز قلديكم سويندوره بنى — جورله بورورِ كار بنى وفا
چاردهٔ ساله دخى بر طفل ايكن — بحرِ علمه اولمش ايدم آشنا
چقدى اقران نردبانِ رفعته — بن ايقدن قالوب اولدم مبتلا
خستهٔ آلام كنج غربته — دردمه داروى همتدر دوا
دوندوكجه تا قيامت مهر و ماه — وردوكجه عالمه نور وضيا

7

فرصت و نصرت قفا دارك اولسون — رهبر اولسونلر اوكوكجه اوليا

سبب تأليف كتاب

نطقه كل اى طوطئ شيرين سخن — اول معارف بزمنه شكر شكن
شاهه قرشو نامهٔ اخلاص اوقى — دفترك اچ نظم بزم خاص اوقى
حايل اولماسون سكا جسم قفس — بلبلى دمبسته قلمز خاروخس
سوزلرك كوش ايلسه آب حيات — بولورايدى درد ظلمتدن نجات
ديمه بى قدر اولدى اهل معرفت — سوزكه در بردهٔ قلمز عاقبت
حضرت شاه سلاطين جهان — خسرو دوران سليم خان زمان
آفتاب اوج برج سلطنت — ماهتاب آسمان مرحمت
شويله معمور اولدى عدلندن جهان — بولميوب ويرانه بوم ايلر فغان
شوقه كلسه ذرّهٔ خاك درى — كوستره آيينهٔ اسكندرى

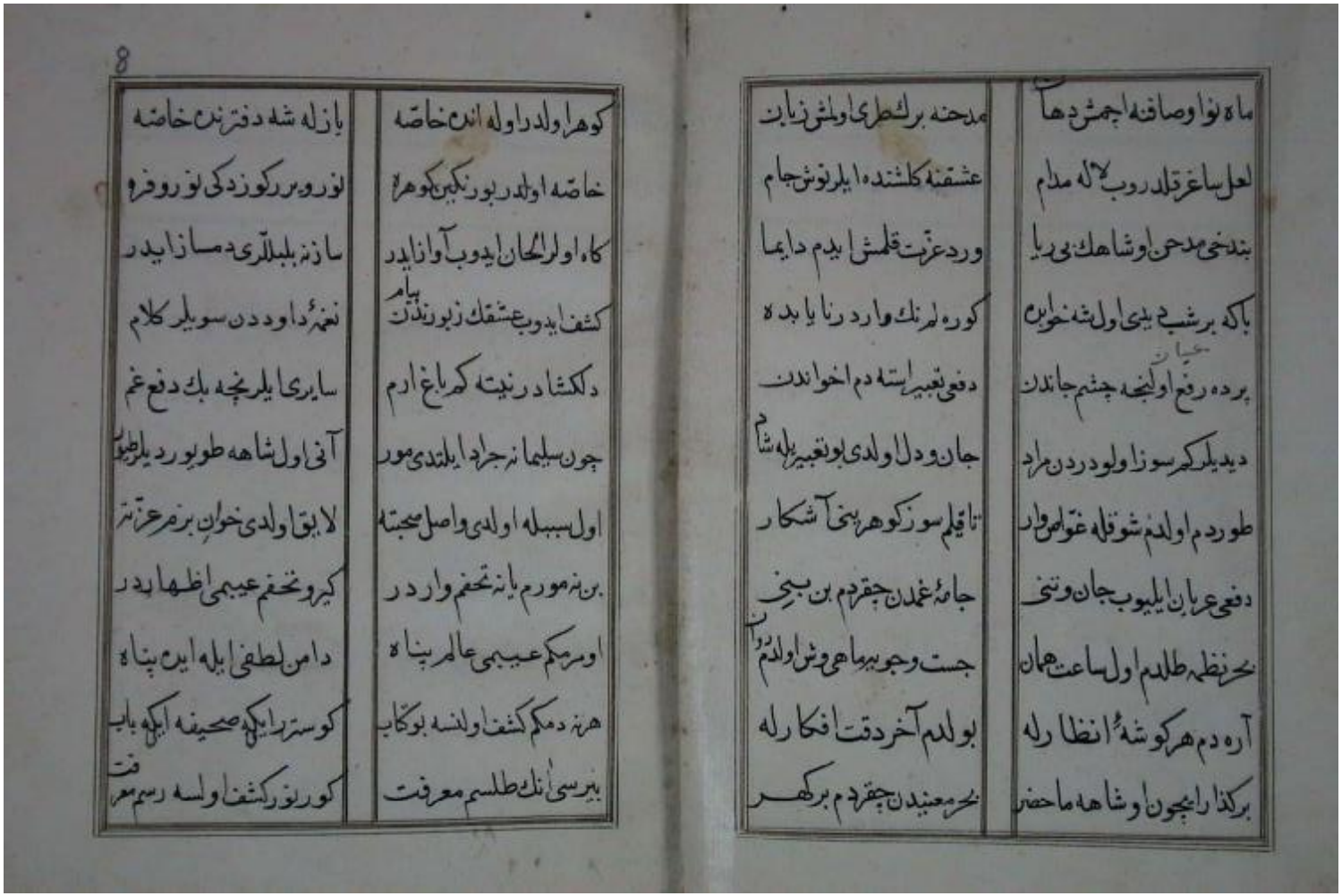
PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

ماه نو اوصافنه اجمش دها
لعل ساغر قلد دوب لاله مدام
بنه نجی مدحی وثنا هلك ی دیا
باکه برشب بیحی اولنه نوبن
برده رفع اولنجه جنم جاندن
دیدیلر کم سوزلرودن مراد
طوردم اولدم شوقله عقولم
دفعی چاره ایلیوب جان ونخ
نخ نظر طالدم اولساعت همان
آره دم هرکونهٔ انظار له
برکذا رانجون وثنا هه ماحضر

بازله شده دفتر نن خاصه
لوزه سرکوزدکی لوزه وفرع
سازنر بلبللری مسازایدر
نغمهٔ داوددن سویلر کلام
ساری ایلرمجه بك دفع غم
آنی اول شاهه طوبوردیلر طوی
لایق ولدی خوان برفرعزنر
کیرو نخم عیسی اظهاید
دامن لطفی ایله این بناه
کوسترلکی صحیفه ایکی باب
کورلوز کشف اولسه رسم معرفت

کوهر ولدر اوله ان خاصه
خاصه اولدر بوزنکی کوهر
کاه اولمحان ایدوب آزایدر
کشف ایدوب عشقلی نورندن
دلکشادر نیته کرماغ ادم
چون بیلیا نرجرد ابلندی مور
اولی ببیله اولدی واصل بحبنه
بن نمورم بارنخم وارد
اورمکم عیسی عالم پناه
هنه دمکم کشف اولسه بوکاب
بیرسی انك طلسم معرفت

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

ماه نوا وصافنه اچمش دها — مدحنه برلسطری اولمش زبان
لعل ساغر قلدروب لاله مدام — عشقنه کلشنده ایلر نوش جام
بندنحی مدحن اوشاهك بی ریا — وردعزتله قلمش ایدم دایما
باکه برشب بنی اول شه خوابنده — کوره لرنك وارد رنا یابده
پرده رفع اولنجه چشم جاندن — دفعی تعبیر استه دم اخواندن
دیدیلر کم سوزا ولودردن مراد — جان ودل اولدی بو تعبیر یله شاد
طوردم اولدم شوقله غواص وار — تا قیلم سوز کوهر بنی آشکار
دفعی عریان ایلیوب جان ونتی — جامهٔ غمدن چقردم بن بنی
نحر نظمه طلدم اول ساعت همان — جست وجو بیرماهی وش اولدم روان
آره دم هر کوشهٔ انظار له — بولدم آخر دقت افکار له
برکذا رایچون اوشاهه ماحضر — نحر معنیدن چقردم برکهر

کوهر اولدر اوله اندن خاصه — یازله شه دفترندن خاصه
خاصه اولدر بو رنکین کوهره — نور ویرر کوزدکی نور وفره
کاه اولر الحان ایدوب آوازایدر — سازنه بلبللری همسازایدر
کشف ایدوب عشقك زبور نغمندن — نغمهٔ داوددن سویلر کلام
دلکشادر نیته کرباغ ادم — سایری ایلر نچه بك دفع غم
چون سلیمانه رجاد ایلندی مور — آنی اول شاهه طویوردیلر ضرور
اول سببله اولدی واصل صحبته — لایق اولدی خوان بزم عزته
بن نه مورم یانه تخمم وارد ر — کیروتخمم عیبمی اظهاید ر
اومرمکم عیبمی عالم پناه — دامن لطفی ایله ایدن پناه
هرنه دمکم کشف اولنسه بوکتاب — کوسترایکی صحیفه ایکی باب
بیرسی انك طلسم معرفت — کور نور کشف اولنسه رسم معرفت

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

برکجه سیر زند کوردی پادشاه | طاق فلاکی ایدنمش بارگاه
دولتینه دال اولب اولدم هلال | قوینه کرمش ایدوب عرض جمال
شاه قوینندن کروطوب اسن | صیرلوب چقمش نته کم بیرهن
ایرلوب سرو ردن اتدکن قرار | برمنوره نجم ورمش یادکار
شمع انوارن اویارب خوابدن | شاه تعبیر استدی اصحابدن
دیدیلر اول قوینکه کیرن هلال | بریکزد رکم بوله شاهه وصال
عکسدر اول نجم کم ورمش سکا | نورالبیرسندن ای مهر ضیا
اول صدفدن اولسر یرد رشاه | کورسه آنی ارته نور چشم ماه
شاه بو تعبیر ده ایدوب قرار | ایلدی اصحابه جوق در نثار
سروکیبی شه ایدوب اولدم قیام | لاله وش چکدی ایاغ اوسنینه جام
مه یوزندن بروش کیدوب حجاب | ایلدی نصر سبهر فتح باب

آب وش اولدی سرایینه روان | قلدی بی حد سرسبز و دلستان
اندی فردوسه حیاتنده دخول | قلدی بر ممتاز حورانی قبول
برکجه انکله ایدوب بزم جان | ماه وش مهریله قلدی اقتران
پادشاهك کوردکی اول واقعه | اولدی اولدمن مطابق واقعه
مظهر مهر هدایت اولدی شاه | مظهر ماه سعادت اولدی شاه
روزکار مدتی ایدوب مرور | کلدی اول نور هدی انتی ظهور
اولدوغنجون برلو نورانه | ویردیلر اول ماهتاب اسمنی ماه
برزمرد مهد اچنده غنچه وار | بسلرایدی دایه جون ابر بهار
کندوکنجه اولدی سرو سرفراز | غنچه دن نازلدی بلبلدن نیاز
ایردی اون درده او نخل احترام | اولدی ماه نو ایکن بدر تمام

شاه کردون تخت وفار ایدوب ماهك تخته کجد کیدر

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

بینه بر دور اندی طواب فلك
شاه بگدی ماهه دگدی تاج و تخت
جالنوب هر دره کوی فرصتی
حکمی یری فیلبوب مهتاب ترث
وردی حاصل مرتبع عالم اکا
سلطنت کخندی کرچه کخی ایدی
چون دلو تنلو ایدی مانند مهی
سر بوتی باشنده اسدکی هوا
کونی ایدوب کلشن بلا بجهتن
دکلبوب آواز عشقی نایدن
کله ایدوب وصف شکا زنای سماع

باغ دهری صولدی آب فلك
بنیدی بر مرغزه تندی شمع بخت
صولدی آنافی صدای نفیر ثی
غنچه جاری اولدی مرغ آب وش
دونمدی بر دانه خرمندن بقا
غنچه کلبی داغ کخی ایدی
برهوا ایدی دماغی همچو نی
مایل اولردی کلستاندن بکا
ایلر ایدی باد و کل صحبتن
فهم ایدردی راز عشقی نایدن
ایلر ایدی نبت صید سباع

ناخنی بر تلك صدا سن اشکه کوش
بازینك بالی صدا سندن برك
برکه کر بالجوب شهباز وار
بلدی ماهلك سین اندن کچهو
طبل بازما هدر طوب صدا
صبح کبك اندی بر نغمه کوی
فلدی اول کون که برصبح هوا
شوله اندیلر کدا هر لر فرار
کوهه اهو دیدیلر ارسلانلر
کورکلر نشلاردن اوب کندیلر
صویوب غلبلر ایدلر اولدیلر

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

کجدی ماہ اول کہ در پنجہ شمار دو
گفتہ اید کہ کی کہ در برخوش مغذا
زمزمہ قلسہ او کہ ار صفا
چھ دید ار لہ چوقا رما غلر
دوست دیوقش بیر فریاد ایدر
دلو قلردن کلور صورت غریب
بتمش اول صحن چمنہ بر درخت
کورینور شوکتدہ کوہ قاف
اولہ دخلہ سایہ سنہ اردی ماہ
برکبو ترکوردی آنی کہ ضعیف
خستہ اولمغ غربت یار اندہ

از وفی الدی شکار دن اندی گشت
کلمز الجا اولب ہر مرغ نظر
تہمتہ قرہ داد دن بیر رصد
زایلہ انی کجور مش چاغلر
ہر طبوری عشقلہ ارغادایدر
ہر بری بلدن شوقلہ دریا جیب
گلستان دہ چرخ صلمز غناخ
گعبہ وش آنی طبور البرطواف
فلدی طاقہ سایا بنہ نگاہ
دیدیلر آواره انجی بوکیف
بشتہ اولمغ غربت یار اندہ

صالنور گوشندہ بر زیبا گھر
امر صیادی انی ماہ اولمہا
اندیلر اولدم انی تسلیم ماہ
کوردیلر اولدم آنی چاغی زای
روح جسمہ اندوکی کبی حلول
گل بجی طوماری خندا اندی ماہ
کوردی اول کاغذہ بر نقش نگار
مانیہ مزگانی تعلیم ایلمش
رخلری ورشہ قمو نقاشہ بک
نقلری ماہ نولہ بوکش بلز
کاکلی سنبلدہ اقش کمند

کوریور بالندہ مکتوب خبر
دفعی طوتدیلر دی شہبازہ
الدیلر صیاد لرجوقہ مالوجا
ایلدی عزم رہ خلوت سرای
ماہ قصرینہ گلوب ایندی دخول
جان ودلدن ایلدی آگہ نگاہ
گوستردی صورت روحی آشکار
قیل قلم طوغانی تفہیم ایلمش
شکلی نعلمش پنجہ مرجان نگار
قامتندن سرو لر گلمش الر
ایلمش موزی بلدہ نگاہی بند

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

معما

دیر دنیا کورسه اول صورتی خانه
صنعه دی روح ابدی اول تصویر
اولمغله اولصورت نقش نگار
نامسمی اتا بیاض ایدی همان
نامرده نامین معنا ایلمش
درمنزله دیمش طبیب ماهرم
سکی اولمشدر بکه کلمز اچین
کرصورتلری نه صاحب نظر
جان کورنیله بوسوزه ابدی نکاه
سوروب اول تصویری اولدم الوده
دیرد نیادن ایبوب قطع نظر

اولمز ابدی صورتینه زینهار
دیر ابدی کورنیله جاندن فنا
خوب زرحل حظله سرنامه اولر
اهل قلبه خطی اولوردی عیان
بردها ارطندن تجلا ایلمش
سینه ده تیر غم و دردی قوم
نینه کرخدمتی یاتورزلف چیپا
تخت جینك بادشاهیدر بدن
مهر منزله نکاری ایلمه ماه
رخلری کورنیله دندی کوزنم
قلدی اول اشکلی بنده معتبر

کاه قوینه قویردی کاکی
ماه اول شکلی دیبوب آینه
کوردیکم بردمنی اول ایلنك
بویزلنکه ایاصاحب همتر
ماه بلدیکه غرض جاندهیمش
دیده آدمی چوردی زرکهر
دیدیکم اولدقه اول صورتلرك
چونکه بنی هم اودم مهرجمال
مستفاد اولر مهردن نورینا
اختیار ایلدی چون نقش نکار
جام عشقی کلدی اولدم می ریا

که صورتدی باشنه سنبل کبی
جانله بقدی چیدی آینه
تقلری خطه غبار اغلیانك
لفظی قومعناسنه ایله نظر
جسم نی جانله جان اولدی قرین
کی کهر جنمی بلدی صاحب نظر
اولصنم وصلینه کرار دست
نولدانسه مهر ایله ماه انور
ماه نی نورا ولمه زمی اشتباه
ماه اولدی عاشق می اختیار
ایمجی ایجدی صبر اینك اکا

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

بزم عشقه قامتین جنک اندی عاه
یاشنی اولجنکا وتار ایلدک
نالهٔ ایله بزم وکب جلاب وار
خرجیر تندا لوب بودر لرک

غزل

تاکه اولم سا برکلزار عشق
عارضی فکریله ینیدم اوردلره
کوزلرم اولمه بحجون انجمنال
نوحهٔ دلمه ایدرم آه فغان
عاشق دیارلرلن بر بشم

اولدی هر برکریوکم برخار عشق
نوزخط ظاهر اولدی ناعشق
صبحه دلنا رلسه نوله بیدار عشق
نالهٔ قلمه ینه کفنا رعشق
اکره در کلزار ده رفتار عشق

ماهلک قرالغی خانم بشیر نام بنده سنک بندهٔ سیر کلزار اندکدر

ایلیچه ماه بوشعری روان
لاله زارین اجلدی لاله لر
ماهلک اولدم برغلای وارایکی
عقلله هردرده اولردی طبیب
درلرایدی امنه انک بشیر
دیدی ای شاه سلطان زمان
برنکه رقاصه دیهرلر فلک
صبر قلمز فکر دن اولمه جمال
کل کبی خندان اولب ای شوخ یار
چون بشیر ایردی دم بندایلدک
عرض قامت قلمز اولدم اجره ماه

جشنه جشندن اولدی فان روان
کلزاره ستینه دشدی نالهٔ لر
فکرت وندیه رده سخا ایدک
اول سبیله ماهه اولشدم قربان
اولدی دفعی ایرشوب ماهه بشیر
عکس ماهکه زلکن کلکشان
سن اوصه انجون نه لازم غمک
دستکه کیرسنای خانم غمال
دفع غم ایلدا ولب اسه سوار
ماه اولشده دلی بندایلدک
ایلدی سیر وسلوکه عزم راه

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

شمعه دردی بر بنیان ورد ان ندر
باشکه اودلر غوبه نکس غال
بغرکه نولدی فرماغه سبب
کل سنکله یا انفالمر دایما
داغ ذلدن صوره بن سکه خبر
شن بلوره بلیس بو سوزلرنی
سن سوینمکله اولرسن شادمان
سن سوینورسن فرحان ذیله
ماه کوردیکمز شعله دلی
قدم قیوق کمر بره بردم جوان

ماهلقسوزعشقایله بروایته خطاب ایدکیدر

بنده کوکه بو بنی دوردیکندر
کمدن آیرسن فکایتدن مغال
یاندرکلرکه صرماغه سبب
بن سکا حامرنیا بر اسن بکا
چون نالهٔ مشکلن یان ایچر
آنلنکله کیفیت کرمیه ترن
باکه کو بنلنکا ولرآیرلمجاز
بن فنی آه الیم عالمسوز
بغ فنه دلش فتیلینک دلی
دونیه بره رانیه اندی خطا

یدی ای بره نوعشق جانکداز
کوزه اولدیکه اولی آتش برست
نوری ترک ایدوب اوزندیکاره
کل سکا بن عشقی اعلام ایدن
عشق آکه دیلرکه اوله ایرجا
جانیه رمضاندای غریب
آنلنکله مقتضا حاصل اولر
یارقصد ایلرمکی مایل اولر
دوح نورا رحقدر برظهور
دوح نورا رحقدر برظهور
نورکن سن نارمجاوز ایلمدن
یارمجاوز ایلمدکلدر ترک جا

شمعی ضدیکه ایلرسن بنا
برکی یغلنکا یدوب بالاشکا
سخت خارج دلدی اندوکوکا
شوقله بنا غی تفهیم ایدن بر
اوله اولیارایله حاصل ایرجا
مقتضای مردکه جیب
آنلنکله مقتضا حاصل اولر
طبع خارجدر الشنا دونور
طبع خارجدر الشنا دونور
بونکه برکلماطوب برکفن
جانله نسلیمدر انجق هان

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

الف ابجون نکیجه زیاد بد
بگذرد بر ثروی سکای سیم زن
کو زلری نرکس کیجه نه خوابد
ماه حالی باده تقریر ابلدک
الدی اولی بر خدوان ولدک
دودآهی کیجی منزلدادک
بینه غنچه کیجی لبنک اولدی
ارمدی بر دور نکار زاحتنه
بینه ابرندی بشیر نکته دان
دیدی ای نرخدا زوماه بنک بخت
باد صرصر اسب دماه نورکا

خلقلر اکر جشنه فریاد ایدر
یوزسوزر بابینه ماتم بچس
مهرک ابله سینه سی بریان ایدر
انفکله بزبرکه نخیر ابلدی
ابلدی عزیزه جین وخطا
انکی جنی کیجی بزده قالدی
جمر آبا فلدی غرق دود آه
دوشدی کردابِ بخارِ جیرتک
ماه اوکنده بزلر وب چدی عان
مهتاج عالم رکردون تخت
نخره هرو کا منکنی کا میاب

ابره کوشه دشمنه صیت ندم
اولمه سرکردان بدوب آهیله یار
هنبل ابر شور اولیروال
بوجه نلفندن لا لمر بر خبر
ابن لر آهوی مسلک آشکار
آکه نور مهر ابله بوله ضیا
فلدی تخشین وردی نه حالی
نصد شهر جالم صبر قلم

شوکتلی کوسی نه درکه اوردم
زبردستکلر جهان فلاکه وار
غصه دن آزاد اولجلغدک
عسکر ابله این لرچینه سفر
اولکوزی هوا یدرسه کرزار
کوکلکی دنیا کبی کلیه طوت نیا
جون بشیرلک بوسوزن کوش ایدم
جیب فکر جلدی باشی اوردم

ماهی دن کوربله بیر عسکر چکلدی بغداد تیله تلکی وردکیدر
برمحکم غایب ولدی آفتاب
نما کردون طوتش ابدی ماهی
کر بر ابلردی جوزه صاحبقران
رعد کرکی کلدردی جالجی

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

آهنه بادلك نثر اراه ملتذ برق
بوذلو دربه نصوره روشن ديواره ما
ديدي كه رخشم كوفي آجلك
اوستمه دوندينه بوكون نلك
كوردم كه بخود اولدم غلبه
برفصله اولدي ول آينه زنك
بوسوزي دينجه ماه تاجلدر
جسملي بر خون نلدي جامي
آهني تيراندي قدبخ كمان
جويارنا طوتيه صوت حزين
بينه ايرشدي بشير اهل راي

كجه دن كوندز اولمز ايدوزت
دهرلو اكسودحزنله قلدي كاه
دود آهدن فلك قورنلدك
دردغله صحتمده اندي غلك
اغزه آينه طوتدي مهدن
نوله دمجور اولسه جرح نزلك
آكدي زلفاري اولدي قرار
شرح زلك اندي آيكه بادامي
طلبله مهرومه قلدي نفاق
كندودكندي ايدوب ذي
ماهدن قلدي جاه مهلك

ديدي كه راي سروه خنده دم
برق خاطف نيروكردن سايا
نيم جسملي غنه حالجنابه
نيم مقصود اكا بركي منزل
جون بشل اولدي جهاندن نجيه
صبر ايلمز جونكه نالك كرك
كرهاوزي كوكه داغسه اولا
سلطنت هراه وضربت رهنما
جون بشيرله بوسوزي هاه انك
ديدولدمده بشيراول البشير
باداموراجلك ذي اختلال

شاه انجم جيزي هاد نوعلم
شعشعه شمشيرودالدي ما
سيكه جلك بربولمز صحراده آب
فامنك ايلبوباغه كله
عشقه دريادن ياصبر دريا سفر
جينه دلده عسكر جلوب كنلكر
ايده وزشهبازهتله فكار
آسمان وزكوكلخطوات شها
اولدي جمله دلجهاري خو
بوجمردن ايله سيراني تجيه
جنبش التون عسكر دريا مثال

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

ترجیبن یاره ایرشسم کرك حاظراولسونلرهمان برآیردك
ایردی چون کوش بشیره بویایم ایلیوب ماهه دعاوردی سلام
بوسوزی ایصال ایتدی بکلره بکلرارسال ایلدیلر عسکره
ماه فکروصلله بولدی فرح لاله کیبی چکدی برایکه قدح
جوشه کلدی اول کلی یادایلدی شوقله بوشعری ایجادایلدی

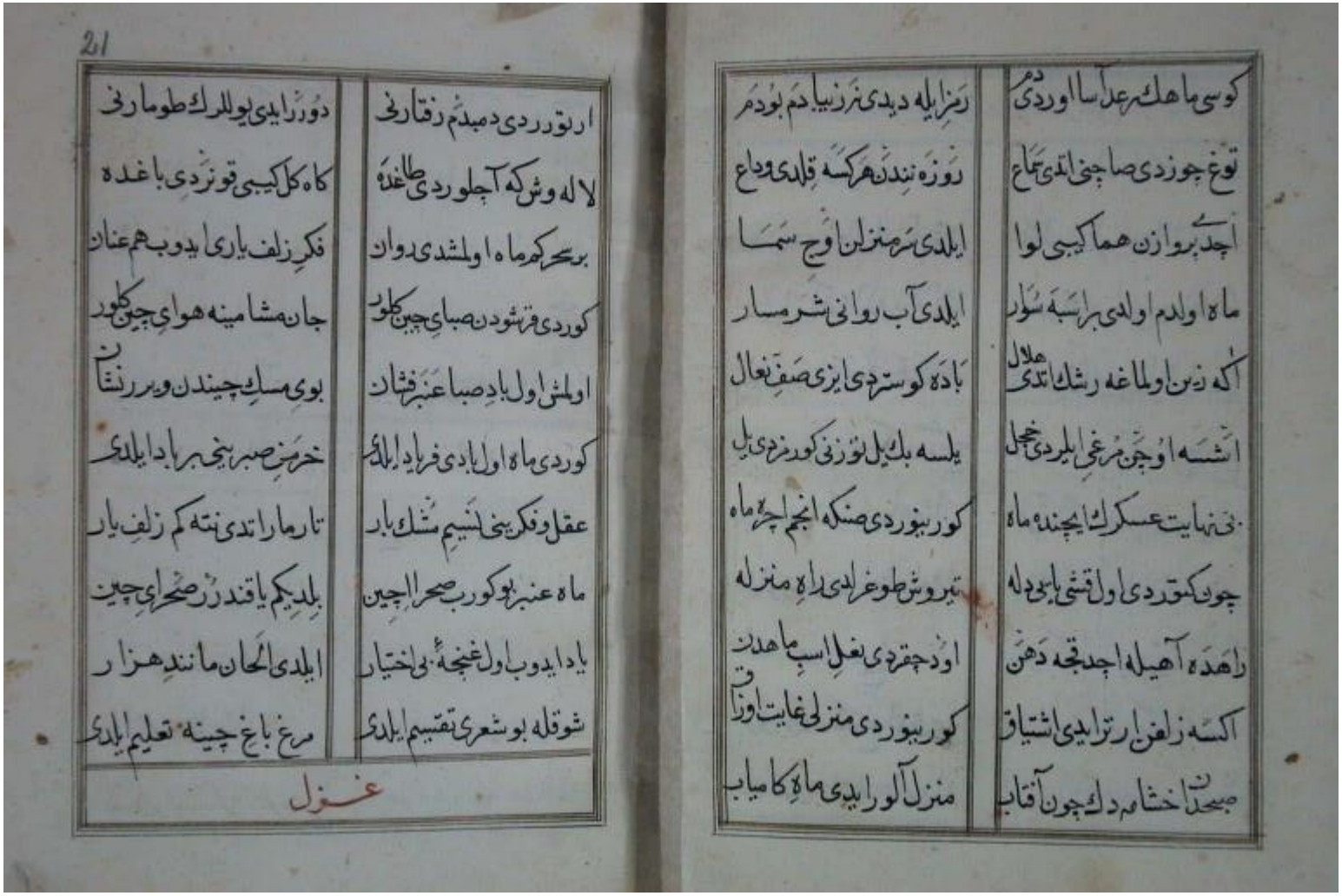
غزل

قلمغه کوبینه اول مهرك کذار نورشوقن راه ایندم ذره وار
یارزلفندن جدا دشمن ضوب هوقپر بوکهربا یه روی زار
قطره اشکم بخار یدیز بحار قطره کردوندن دوشدی بره
بی قرار اولسم عجبمی آب وش امتدم اول سروآزادی کنار
چین وماچینه سفرانتم نوله اوکمه دشدی اوزلف مشك بار

ماهك اردنوی وصال مهر ایله عظیم عسکر جکوب چینه کتدیکیدر

نیچه یونك کیبی شعر دلستان ایلدی ایجاد ماه کامران
اکلنوردی شعر ایله شام وسحر تاکلوبیا یرنجه ایام سفر
مومیانی فکری ایله دلبرك جانی قلجه قلمش ایدی سروبرك
کلدی ایردی وعدهٔ وقت سفر ظاهر اولدی چوق امارات واثر
یینه دریا کیبی عسکر اوردی موج درکه ماهه دریادی فوج فوج
بوللوجوشنلر کیوب ماهی شال انجم آسا کوك دمر اولدی رجال
دل اوزتدی نیزه لر شعبان وش تیغلر یلماندی ارسلان وش
قلمغه پرواز سیمرغ سپر سوی کوه قاف رزم اجدی
ابرنی برکون که رفع ایتدی سما زلف روی دلبری کویا صبا
ماه ایتدی دولتیله عزم راه ایلدی ایثار زی حد مال وجاه

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

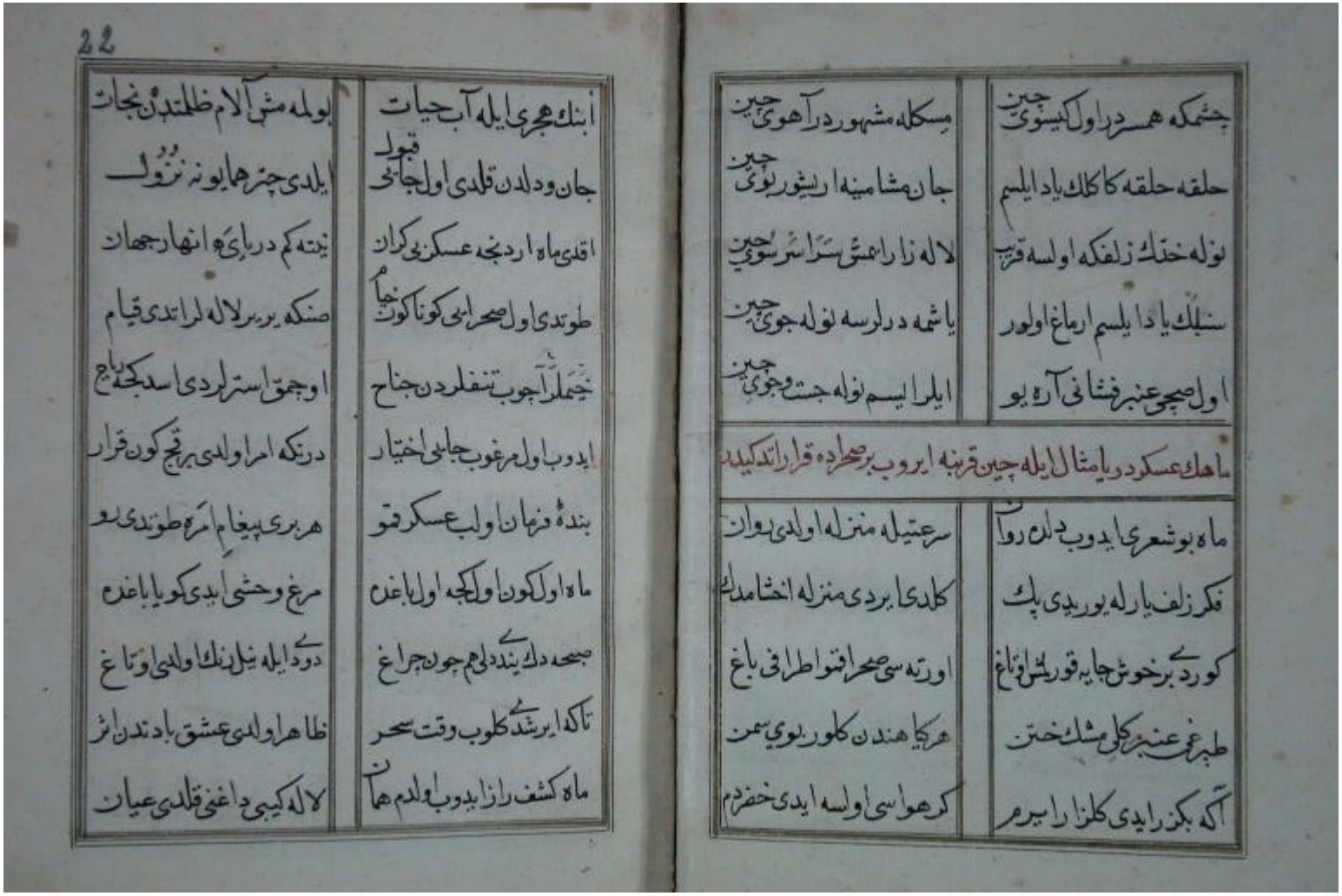

کوسی ماهلک رعد آسا اوردی دم — رمز ایله دیدی نه رزبیا دم بودم
توغ چوزدی صاچنی اندی سماح — روزه نیندن هرکسه قالدی وداع
اچدی بروازن هما کیبی لوا — ایلدی سرمنزلن اوج سما
ماه اولدم اولدی براسبه سوار — ایلدی آب روانی شرمسار
اکه زین اولماغه رشک اندی هلال — باده کوستردی ایزی صف نعال
اشسه اوچن مرغی ایلردی خجل — یلسه بک یل توزنی کوردی زیل
نی نهایت عسکرك ایچنده ماه — کوربنوردی صنکه انجم اچره ماه
چون کتوردی اول قشی ایودله — تیروش طوغرلدی راهه منزله
راهده آهیله اچدقجه دهن — اودچقردی نعل اسبه ماهدن
اکسه زلفن ارترایدی اشتیاق — کوربنوردی منزلی غایت اوزاق
صبحدم اخشامه دك چون آفتاب — منزل آلورایدی ماهه کامیاب

ارتوردی دمبدم رفتارنی — دورزایدی یولدرك طومارنی
لاله وش که آچلوردی طاغده — کاه کل کیبی قونردی باغده
برسحر کم ماه اولمشدی دوان — فکر زلف یاری ایدوب هم عنان
کوردی قرشودن صبای چین کلور — جان مشامینه هوای چین کلور
اولمش اول بادصبا عنبرفشان — بوی مسك چیندن وبررنشان
کوردی ماه اول بادی فریاد ایلدی — خرمن صبرینی بربادایلدی
عقل وفکرینی نسیم مشك بار — تارمارا تدی نته کم زلف یار
ماه عنبربو کوروب صحرای چین — بلدیکم یاقندرر صحرای چین
یادایدوب اول غنچه نی اختیار — ایلدی الحان مانند هزار
شوقله بوشعری تقسیم ایلدی — مرغ باغ چینه تعلیم ایلدی

غزل

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

چشمکه هسر دراول کیشوی چین — مسکله مشهور در آهوی چین
حلقه حلقه کاکلك یاد ایلسم — جان مشامینه ارشور بوی چین
نوله خنك زلفکه اولسه قریب — لاله زار اعمش سراسر سوی چین
سنبلك یاد ایلسم ارماغ اولور — یاشمه دلرسه نوله جوی چین
اول صچی عنبر فشانی آره یو — ایلر ایسم نوله جست وجوی چین

ماهك عسکر دریا مثال ایله چین قربنه ایروب برصحراده قرار اتدکیدن

ماه بوشعری ایدوب دله روان — سرعتیله منزله اولدی روان
فکر زلف یاره یوریدی پك — کلدی ایردی منزله اخشامدك
کوردی برخوش جایه قورلش اوتاغ — اورته سی صحرا قنواطرافی باغ
طبرغی عنبر کلی مشك ختن — هرکیاهندن کلور بوی سمن
آکه بکزرایدی کلزار ایرم — کرهواسی اولسه ایدی خضردم

22

انبك هجری ایله آب حیات — بوله مش آلام ظلمتدن نجات
جان ودلدن قلدی اول جانی قبول — ایلدی چرخ همایونه نزول
اقدی ماه اردنجه عسکر یکران — نیته کم دریای انهار جهان
طوتدی اول صحرایی کوناکون خیام — صنکه یرسر لاله لر اتدی قیام
خیمه لر آچوب تنفلردن جناح — اوچمق استر لردی اسدکجه یاح
ایدوب اول مرغوب جایی اختیار — درنکه امر اولدی برقچ کون قرار
بنده فرمان اولب عسکر قتو — هر بری پیغام امره طوتدی رو
ماه اول کون اولکجه اول باغده — مرغ وحشی ایدی کویا باغده
صبحه دك یندی دلهم چون چراغ — دوه ایله نیل رنك اولدی اوتاغ
تاکه ایرشدی کلوب وقت سحر — ظاهر اولدی عشق بادندن اثر
ماه کشف راز ایدوب اولدم همان — لاله کیبی داغنی قلدی عیان

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

دوشه طوره آهله ماه اولنه زمان — باد اوکنجه نیته کم برك خزان
ناله سینك نایینی ایدوب سماع — ایلدی اوتاغده رقص وسماع
یار جانی یاداندی اغلدی — ناله وفریاد اندی اغلدی
ناجنی اوردی یره لاله مثال — صچدی درّ وجوهر ژاله مثال
دوکدی جسمی اوزره قطره قطره تمان — رشته مرجاندن وردی نشان
دود آهنده عیان اولن شرار — اولدی اوتاغ اچره زرین ثمار
غنچه وش چاك کریبان ایلدی — بلبل آسا آه وافغان ایلدی
نای وش اولدی درونی پرهوا — ایلدی صوت حزنیله صدا
سنکله دوکمه دن چون جویبار — اولدی جوق سوسن تنده اشکبار
کاه باشه طلش اوربکه طاشه باش — کند وکند وسی ایله قلدی صوش
ماهه شمعك اوزی کویندی اودم — آچدی غمان دوکدی اشك غم

اول جوانك ماهه وردوکی غلام — یرشوب اچدی دعا ایله کلام
دیدیکم ای پادشاه کامران — خرد وهر وجوان بخت زمان
سرور سردار وکردون بارکاه — روح عصر وحافظ وعالم پناه
خاتم آسا اوجکده درجهان — یوسك اولدی نشان اجمك عیان
ایدنوب آهك شراردینی چراغ — غنچه ایکن لاله کیبی یقمه داغ
ژنك دویك دونده روب غمدن نره — سایه وش نیچون اورسن یره
لاله خوی سبزه آسا قلمه خاك — کل کبی صبرك یقاسن اتمه چاك
آه پرسوزك اوریاودعالمه — دوشدی دود کدن فلکلر ماتمه
سرورا بونالیه حکمت ندر — زعفران رواولمغه علت ندر
آدمی نعمان ورمشلر بسنم — طوق حکمت بندادبدر کردنم
بحر علم طبّه اولدم آشنا — نوله اعلام ایلسك دردك بکا

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

246

ان برکال کون کبوتر او تردد
صار لو بالنده برملکتون وار
آلوب اول سکتو نخندان ایلدم
کوردم آنن برعجب نقش نگار
کاکلی انجون جکمش مشاطه کی
ایلیوب تحسین انک نقاشنه
رنر اشش ابرو سنان خطی کبی
برمغاده قلوب نامی بیان
پرمشی اول نقصور یاننده عیا
دخترِ ملطیانِ تخت جین اشش
اولدی عقل زائی کبی تار و مار
عارضی کورنجه دیدم حور لدی

زاله وش کوشنده کوهر کبی تردد
کوربه آنی ولدم اندردم تکا
آکه جان جشمن نکه بان ایلدم
جان و بردی سیر ایلین اخیا
کجدی بیرکبیرنه زنجیر لر
جوق نظر قلدم کورنجه قاشنه
بوبرشی مغنیه ایله نظر
برمشی اول نقصور یاننده عیا
دخترِ ملطیانِ تخت جین اشش
اولدی عقل زائی کبی تار و مار
عارضی کورنجه دیدم حور لدی

بلکه بن اول دردده درمان ایلیم
دیدی ای نعمان بودردِ عشقدر
شربتیله بوکه اولمز علاج
جونکه درمانده جواب احمدک
هفت کشور سرمدی حکم یزدر
دوی دولت ایلیوب عرض حاج
آب و نکاهی جقوب اختیار
کاه عزم صید ایدوب مانند باز
برکم ایلشدم عزم صید
کیدرک برسنج زاره اوغردم
کوردم انی بردرخت سوزان

شکل ایله داخی آسان ایلیم
کوربه دردی جکمه مردعشقدر
کرعلاج اولسه خراب اولمزدی
دردمی شرح ایده بن باری سکا
ایلدکن ملک دنیادن کذر
تاج و تختی آکه اندی انتقال
ایلرایدم باغده سیر کنار
روح سیمرغه ویردم احترا
جوق سباحی قلش ایدم بنده قید
اندهی جدمی زاره اوغردم
باغی کوب طولیا کله قلش نیاز

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

ایلدی جنس اودر دیاعشق
صبر طاقت قلدی قلدم سفر
ملک جینه ایرمغوب اولمغه
حسرت وهجران وفرقت بریکا
نوله اولسم والهی اولمیه دوزار
ماه دردین قلدی نفسانربیاد

غزل

قلدی عزقیاده دل قلدم نفاد
بنده ده اولمازاغنی آتش نهاد
ماجرای عشقی شرح ایلرسنا
قلدر دردوران وله آه فخاد

کورمدق تاشی کاندن نفاد
سوزعشقی دلی صقلاماز
کاذ اغنم اولور بیکان کم
لیشی ارماغ ایدر طولاب ثی

هفت کشور سردی اکمی بکا
نفسانی اهلک کرکدی کوزیدوب جواب ثانی ورد کیدر

اوتوب بوشوقیا یدوب آه واه
دیدی نفسانی غنه کلیره هی
دکل بندن ردکه نافی جواب
شاه چینک دختری هرک شها
سرایل اولصیلاندوکولک غزال
ایلدی مهلک سرایندن خزار
مهر غایت حضور اولدی کا
اولدی نا پیدا صاکسی هان
مهر ایلدم رای تدبیر ایلدی

بیدی بغلو اژدر اولدی اوجم

دردنی نفسانی اعلام ایدی ماه
جون مثل حکمی لقماندن
انفلی تکی قلسوجولا
خادمیم بن کمینه وکیا
برکچه اولوب صلیقیا عزال
قلدی کچه باغ ودشت لاله زار
جنت وجوه اندردی آنی هرکا
نه اثر اولدی اندن نفسان
صور دی دخی بدم تعبیر ایلدی

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

بادکم آلوب انی اولمش روان
مرغدرکم کوترتب کیده عیان

مه که المش باد دن آنی اودم
پادشه درکم اوله صاحب علم

بازآسا ایده اول مرغی شکار
آله تصویرك پرندن آشکار

کورد کی دم نقشکی حیران اوله
عاشقِ کریان وسرگردان اوله

فکر زلفك ایله ایدوب عزم راه
وصلکه یول بوله چوق خرج اینه جاه

دوکولور کن سینه سی مانندِ دُر
ای دُرِ شهوار اوله ساکه صدف

مهر بو تعبیری ایدوب استماع
ایلدی غیری هوسدن انقطاع

امر ایدوب بر دختره تعلیم نقش
قلدی بر نقاش اکه تفهیم نقش

تاکه دختر نقشی تحصیل ایلدی
صنعت تحریری تکمیل ایلدی

مهر الدی اینه اول دختردن
اکه سیر ایتدردی روی یا نوردن

قلدی رب تصویر اکه عینی
ناظر ایتدردی رخینه عینی

ایدوب اول تصویر دن نامن بیان
برکبوتر له انی قلدی روان

اول کبوتر ملکله قلمش کنار
نقشِ المش سن انی ایدوب شکار

واقع اولمش سرور اوڤیایِ مهر
کم اونقش المش سنی شیدایِ مهر

کرچه آتشدر تنها عشقك اوکی
صبر اولنجق کلستان اولور صوکی

کل چراغ ایدنه سینك داغنی
شمع بیکی یقه بغرك یاغنی

آتشك چون شمع دکلدر تنها
ایرمسی یاقدر اول صبح صفا

چونکه راه اولمشدر دردمانه دن
منزلینه ایرشور یولیله مرد

کربکا امر ایلرایسك سروری
خدمتکده ایده بن جانم فدا

مهره بو احوالی اعلام ایدن
خدمتِ وصلتده اقدام ایده بن

تاکه نمان ماهه صورت بغلدی
دردِ عشقه کوره شربت بغلدی

خوش ایدوب ماهك دل بیمارنی
صحت اوزره سویلدی یارنی

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

ای یوسف حسن ادم نعما نه ماه
دیدای خدای عدم رخشنده قمل
راه شوق کرا و سهر و مهر و سل

ماهك نفات ایله مهر نامه ارسال ایدکدن

دیکه ای اعلمنده کی خال سیاه
چشم جانه رقة العین نگاه
خال خندك کیمی دلشی بیرناز

برغم او دیلر کی بنده وار
کوه حرتین اولالی نشر عشق
غرقِ خون اولمش کل احمر کبی

کرده ن بند ایلمش زنجیر عشق
دوده مستغرقا ولمش مجمر کبی
سویلیکجون قلوب جمعی خیال

عرقِ خونا ولمش کل احمر کبی
دریای اشقی بولکن جان و مال
ایلمش حالی بیان سنبلك

دوحه لرلیغان ای شیرین سخن
همچو مژه مؤمن اعمانِ غیب
بیلمکه ورمش دلی سنبلك و رتبه

غنچه وش نوشی خون اولمش کلك
ایلمش حالی بیان سنبلك

کوزه دیر الارکه صحیح و سقا
هر بر موجقه تلمذ ذهب سیاه

صفلی نفلك کیمی دلشی نار سار
ایلمش آنی نکار لرلی نوار

الوب کوزیمه اولمش مبتلا
کجه دن نه نمز اولمش کدورت

اقران استه عجمی شهر یاره
میل ایدرسك باد آهنه نوار

جمع آشنا بر جفا لی ایله
نوله وصلك کنجنه بولنه دیو

دوحه لرلیغان ای شیرین سخن

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

وقتدر کون بوزلک این طلوع
ماه تقریر ایلیجه بوسوزک
بازدی درد زرقه اولدیله ها
کوردی قطع اولدی زنجاری
ماه اوکنده برلو یوب غلدی دعا
قلدی یارنخم ولبماه دلبر
کوی مهره بردی چون بادصبا
کوردی نغمانی اودم دربانلر
مهر اودم قصر نخلوت ایلدی
ابر شوب نغمان قوبیب خاکه جبود
جان کوزیله ایلدی مهره نکاه

الیه ساکه اوکه دزه دجوع
بغر لنخون دوان قلدی کوزک
دونیه صن خوبنجم اولدی دعوا
الدی نغمان بوس قلدی ناجی
عزم اندی مهره دن یکا
منزل اوب کندی نغمان مجوبر
ایلدی عزم سرای دلکشا
واسطیله قلدلر مهره خبر
یانه نغما فی دعوت ایلدی
مهر اوکنده ایلدی بوس زمین
کوردی خذن مظهر نوراله

طولیوب بوسینه زلف عنبرین
خونجاشقدن زوبخا اولدی
ساقه خلخالدر رعشی صفا
دیدی شهزاده سرو روان
دامنا خندان اولسون کلرك
طوت بکه برلحظه کل کوشك
تاکه سن بقصور کی آفتاب
بازوشی تمنی افی بادشاه
اولکبو تردده بولب تصویرکی
جان ودلدن جاکرك اولمزاوی
جام عشقك ایلمش شوقکله لو

عنبرینه ایلمش کاکلرك
برغش قلمش نخنا خامه وار
سروبا اغنی طولمش ضکما
کلشن کون اسمون بادخزان
نغمه قلسون سوبسو بلبلرك
کوردی سویلدیوهزار ناتوان
برکبوتر له اوچدیك چون جا
کمر دیلدوعشی اولك نامینه ماه
اوقدی کتب اندوکولك تحریرکی
لاله وش بغرینه بقش داغ غم
مست ولب قلمش اودم چوبحرحو

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

صبر کن از او بترس نفس
بوقصاب آنک بنجه عسکره
صید یابد آن دل ابدی ای مهین
تا که آهوی کی لوب و برد لبنی
ابردی چشمه او دهد خون و زا
باد آهندن آنک صبح و سا
خالد ایجون بقدک حد اغل
عارضک یاد اندی د ولدی فلک
شمع آسا کو یوب آکه اوزم
ایلدم حان نفس سر بسر
ذانکه لابن کو ب لولی ورک

ملکا کلدی سنک ایجون کذر
فی المثل اورد یسی د نفس محترم
خوب آهوکی سنک مانند غیر
حیرتندن بلمدی ولدم سنی
ناله و فریاد اندی نای وار
اولدی سرکردان بو جمع آسا
هر برنجم سهمنه قلدی سبر
قلدی اول خونیله جسمی کلکون
جام و خونیله براولدی کونم
سرکذشتندن قوالدم خبر
جانله ولدم بویولن رهبر

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

نغمانک مهر دن ماهه جواب کنورد کیدر

برجیس کرد هرکی سر و رایدک
روی دلبر و شی فلک بر نورایدک

بوق ایدی برملا لندن نشاد
روز اولکی نوروزه دونمشدها

بزم لاله الیوب زدن قدح
نوش ایردی بجکوب زدن قدح

ایلیوب هر نیچه صدا بلبل کبی
کلشن ایدی دوی عالم کل کبی

ماه اول کون ایدوب آفاقه نظر
غنچه وش بر دم اناغ ضاحک

دید بوکون خندان و لبخند جها
رحم کلدی کبی برخ نی اماد

شمس دولندی طلوع ایدن بکون
کوکب فندی عالمک بزینه کون

ماه بو سوزلری دیجه دلده یاد
کلدی نغمانی بردی هیچ یره نیاد

الدی اعلام ایلیلر مال و جاه
قلدیلر ولدم آنی اعلام ماه

مجلس ماهه اروب بولدی وصول
امر اولنجه دحال نغمانی رسول

راضی اولسون خرج مالو جاهنه
آنی کوندرسون بزم درگاهنه

بلکه بر مایه لرجا ندن تخی
استه سون تزویج الک بجون بخی

زندکانی ایچون آکه پادشاه
غایدلرلغز بتلاه هیچ مهر و ماه

بیری بیرندن ولا ایرمشنفع
اولنوب تیغ عداوت منقطع

وردی نغمانی اودم قطع جواب
مهر ایدوب تیغ زبانله فتح باب

خاکه اندی اودم نغمانی سرنکون
تاکه ازعان اندی مهرک سوزلرن

قلدی عزم راه ماه کامران
الا جواب مهره دعا ایدوب بها

تاکه نغمانی اندی عزم راه ماه
مهر ولدم اروب تی کیدی سیاه

صبر ایله ضبط ایلدی کیفیتی
دوشدی مهره داغی غفلتلجا

کوردی اولدی روز شب محظوظ
جام عشقه جمعی قلدی حجاب

راه ما هی کوندردی مبدم
بیدو ربطاق سر ایر فضه عم

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

عقدِ ثریا دنوب ربط بیت
اولکه مرجان کی مرخال
ماه روشن دل ایدر بچو ماهتاب
ماه اولدم اولدی پرتوی وصفا
اسدی چون عشقه سراوتی دوز کار
ایلدی یانا رنی حد جوهری
جام آسا ماه اولدی فرح
مست اولوب شوقیله مهر ایلدی

غزل

ذوله جغلر سه لیشم بر کچه با
اوسی باقدم اولمه مهر وصال

خاکیا بندن بی قلسون طلب
نقطه جه شفقتله اولدی
ویرد نما مهر دن بنا فی جو
ایلدی نفا نه بی با ان عصا
جوهری اولدی اولطفنك مظهر
اولفرحله جلدی برآیله قدح
ایلبوب بوشعری بنیاد اولدی

صبحه دکوشوار نور رصوتی بحا
نوله تسکین ولسه سوزم تمع

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

ناقۂ قالہ فلدنی نکاہ
ناقم ایلہ برخبر زرقہ وغرب
کرمملہ اولورایسلہ هم هوا
خاطرہ کلبجہ شاهان زمان
داطوزاولکہ دیمرکن کمالک
جان ودل ولبمحبت یہ بیا
اولعلاقیلہ قلوزوصلہ طلب
اولسبب اولدرکہ ای سلطان شرع
فانکحوا ماطاب لقمہ ایدر
غرقانوارایلیوب جان وتن
دخترلہ مهری بکدایلہ نکاح

بلشن اولاسن بزم سلطان ماہ
حکمہ دنیان برزرقہ وغرب
سروشن آزادا اولاسن دایما
طلبنوراچماغدہ سکا مرجبا
کورنہ زنکی بندہ کیصانورملك
ایلمکہ سکا علاقہ سزورزا
وصل دیدارہ کورنیوزبرسبب
فلیقل الکوکبہ دردیوان شرع
اجرلاتحصی ایلہ تفسیر ایدر
نولہ مظلوم قلمك اولاجرہ یہ
تاقیامت اولہ بن سکا جناح

عقدشرعی برسبب اولسون سنها
کرعدوخاکی اولسہ بنادا ولہ لم
دوستلك اولسون ارادہ کل کبی
بقوتنالرحوصہ اخی دسبو
برایکہ اچکون برعمرہ بقا
ماہ تاکرنادرقلدی نظام
بندیدوبطوارکدردی چوراہ
وارمدی برمن سوصاحب عقول
تیزرفتارولدنجیزبن جوضبا
امرولدی کلدی ولدمن رسول
ایلیوب اداایلہ تعلیم راہ

ایکہ سلطان برولا امردایما
خاکنی برباد ایدوب فنادولہ لم
حالہ اولیسون قالمز بلبل کبی
ابن لمرزم کل دلسوزلسو
عیش ودوق وشوقلہ بکیتنها
آخرینہ بازدی باقی والسلام
ناکہ آکہ ارمیہ غیرکی نکاہ
دکلرایدی نامنہ انك رسول
بیلہ بیغام ایلمش ایدی هی بکا
بولدی هاملك خاکپاینہ رسول
ناقۂ دشتہ سوله دیدی ماہ

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

قلدی ولدم آنی نتسلم رسول
الدی یکتوی رسول عذر نخواه
تاکه ولدی ب رتی ناهد رواد
ایلدی برادا جوب جهد ده مع بزر
جوب در جتره ابروب ایدی نفا
جوب سوی کورد یلردر یانلر
امر اوب ولدم خشوع ایله رسول
بولدی تا ماهل حضور ینه وصول
سا بروتی خاکه سورتی چدکلرد
بادشاه انس و جنه رهنما
سلیمصوب آنا تی بزر ده بورك
تاکه دشدی پاه جنه دزه واد

اولیا وتی ایلیوب حق مکان
ارکوب اولدم درد رکاهیوك
صوریب اول ساعت قدر عمدن
امر اوب رحال غزاله بکا
مدح و وصفن ایتوب ایلکی
الدی خاقانن و زیر عرض خواه
نظم خمسه یی نقش ایدی
کوتی ایدوب خاقانکتوبك سوزن
امر ایدوب نعی و دم خاقان هواد
بند ایدوب اردی مهر خاقان لکا
تاکه خاکه پاکه ایصال ایدم

هفتکله جنه ایرشدم هاد
ایلدم دیوان خاقانه دخول
بلدیلر دفعی بحق عرض ایدیلر
مجلس خاقانه ایردم سرور
نامتی صوندم ایشه کل کیمی
نامه نك بندن روان قلدی هاد
رسم آیین و زره تعبیر ایلدی
خمسه اطوار وتی زردی یوزن
نامه نك یزدی جوانن نامه خواد
قلدیلر تسلیم مکتوبی بکا
هرنه اولدی ایشه عرض حال ایدم

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

طاق ارد بیخ خیابانها بکوت
نوله آهلسم یا ارنب تیرو ش

ینبغه بن جسر خطا بر اوغلم
بغرق بلك برخانی ایراوغلم

ماهلك تدبیر جلك ایچون دیوان عالی اتدیرکیدر

ماه بونمرق قلوب دردزاد
بچوصاح اولنجه حما ارطولدی قو

ماه اول کون دیوان بلدی
کلدی دیوانه دزیر جا ایلدی

سهر وعمروتی ایکه ناصی عسکر
ایلدیلر عرض روی انور کی

اون سکز بکلر کلیسی ایلدی
هپسی قرق بکه سنه اردی

کلدی هپسی آردیوانه اول کون
جانبه زدن ایله کوبالکه کون

بیدی دخی اری بر کره فکر عقول
بولدیلر دیوانه اول ساعت سول

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

طور دیلر دفع و زرلان اولزنها
خدمت ماهه ارینوب جواسر
ماه اولدم ضجه و ثلجوب دها
دیدکلاک ای وزیران عظام
تاکه خون نفرین هرکسدن خراب
حاظر اولسون عسکر انجم مثال
قلیلر جون بادار مهاکونی
ایلیوب ماهه نیاز و انشاد
جقدیلر دیوانه اخالر قصو
الدیلر عسکره تنبیه جنلک
کوردیلر تدبیر جنلک اولدی بند

اولدیلر ماهلک حضوریه روا
طور دیلر یولوزدن هرطرف
زاله تلک دوکدی کمل زلک کران
باکه جنلک انکدر اقضای بزم
کوزیومیوب کیمسه جهاندن جونجا
ایلسون لرصبح انجق اختیار
نعره فلزم دثی وزیران اندی جوش
دوندیلر درحال هپسی کرد باد
حکمی اجرا قلدیلر هپسی نمو
تاکه احضار اولنه طوب و تفنک
بوزدیلر دیوانی هپسی جای عید

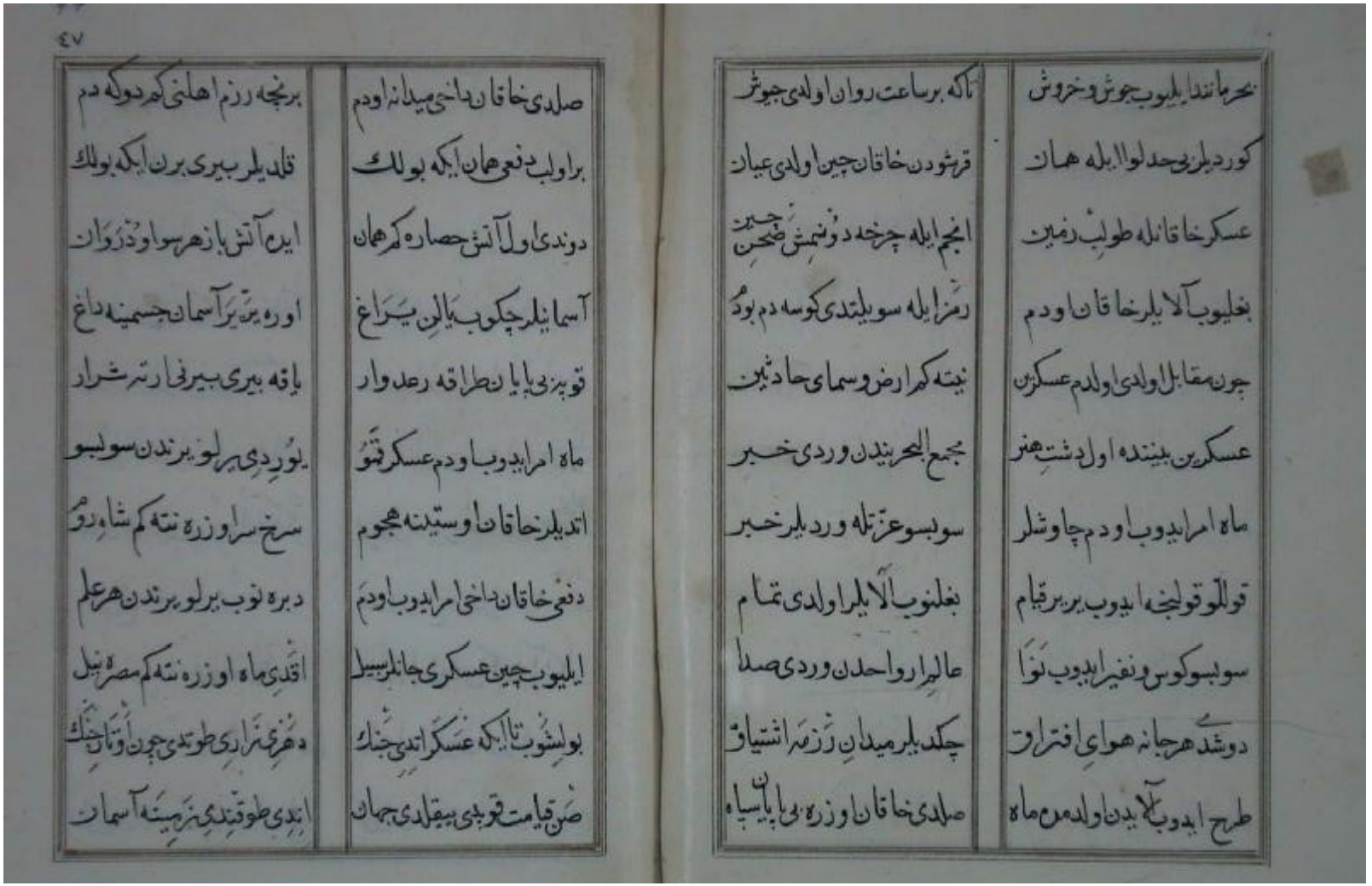
هپسیاه اولدیلر طور آسا رواک
تاکه حاظر لیغی اولا لرجنلک ایچون
ایویوماده یاه نوکندن اوشب
کاه تیره کاه آندی کاه سنک
دیدیلر جمع بدکردان سن
اتلک برکون صلام اوزره دور
تاکه سلطان جلتی اولدی رواک
ماه اولدم توشوب سیغمز اولا
دره نیشندن طوپ و توفک خبر
رحلت ایچون جالنوب بوق و نفیر
بوزدیلر عسکر جنلک سوار اولدیلر

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

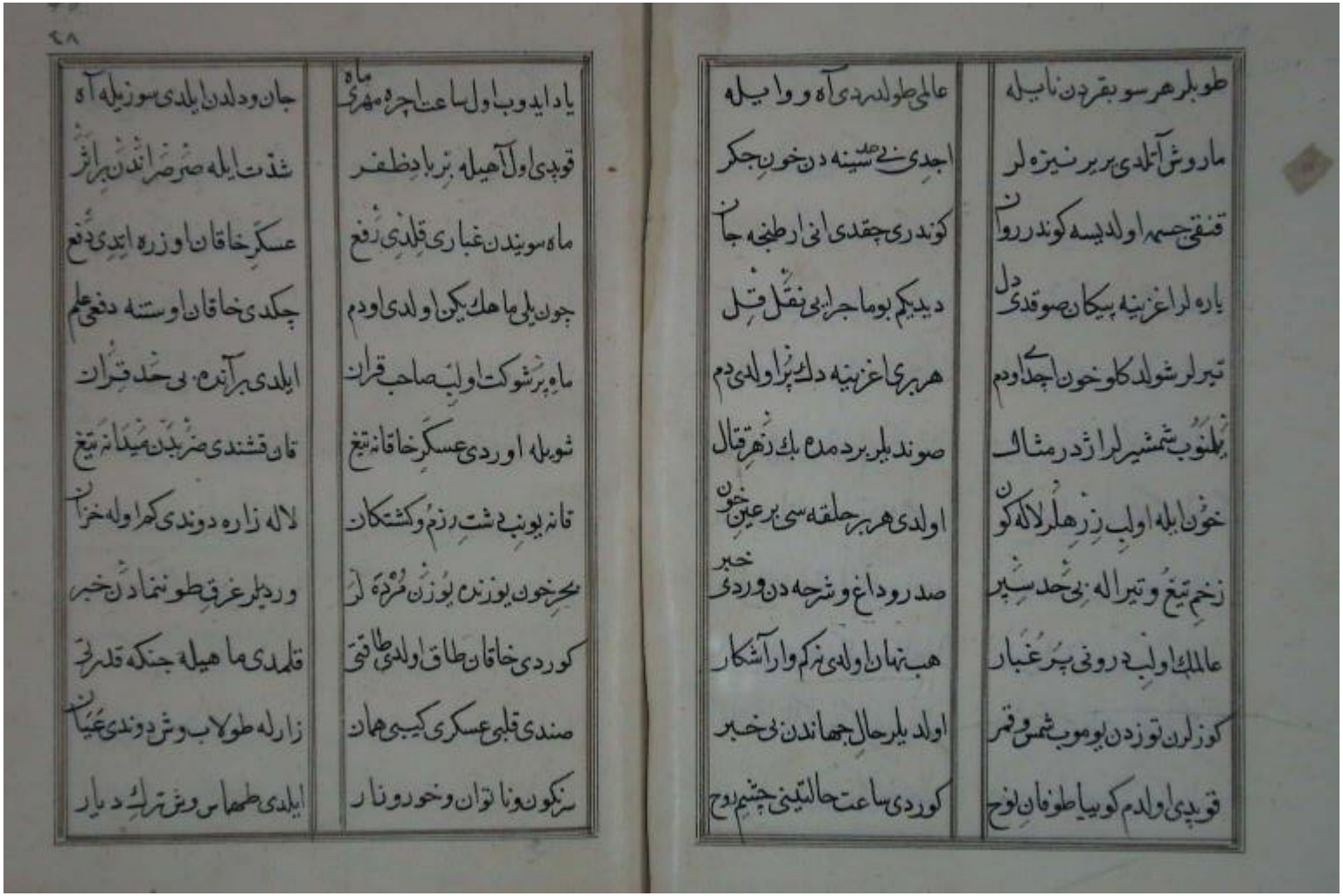
PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

بحر ماننداییلیوب جوش و خروش — تاکه برساعت روان اولدی جیوش
کوردیلر بی حد لوا ایله همان — قرشودن خاقان چین اولدی عیان
عسکر خاقان له طولب زمین — انجم ایله چرخه دونمش صحن چین
بغلیوب آلایلر خاقان اودم — رمز ایله سویلیندی کوسه دم بودم
چون مقابل اولدی اولدم عسکرین — نیته کم ارض و سمای حادثین
عسکرین بینده اولدشت هنر — مجمع البحرینلدن وردی خبر
ماه امرایدوب اودم چاوشلر — سوبسوعزتله وردیلر خبر
قوللوقولنجه ایدوب پر پر قیام — بغلنوب آلایلر اولدی تمام
سوبسوکوس و نفیر ایدوب نوا — عالمی رواحدن وردی صدا
دوشدی هرجانه هوای افتراق — چکدیلر میدان زرمه اشتیاق
طرح ایدوب آلایدن اولدمز ماه — صلدی خاقان اوزره ی پایه سپاه

صلدی خاقان داخی میدانه اودم — برنجه رزم اهلنی کم دوکه دم
براولب دفعی همان ایکه بولك — قلدیلر بیری برن ایکه بولك
دوندی اول آتش حصاره کم همان — ایدی آتش باز هرسو اودروان
آسمانیلر چکوب یالن یراغ — اوره یر تیر آسمان جسمینه داغ
قوپدی یایار طراقه رعد وار — یاغه بیری بیر فجارتر شرار
ماه امرایدوب اودم عسکر قتو — یوردی یرلو یرلندن سوبسو
اتدیلر خاقان اوستینه هجوم — سرخ سراوزره نته کم شاه روم
دفعی خاقان داخی امرایدوب اودم — دبره نوب برلو یرلندن هرعلم
ایلیوب چین عسکری جانلر سیل — اقدی ماه اوزره نته کم مصره نیل
بولشوب تا ایکه عسکر اتدی جنك — دهر نه زاری طوتدی چون اوتار جنك
صن قیامت قوپدی بیقلدی جهان — اندی طوقندی زمینه آسمان

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

طوبلر هر سو بقردن نایله عالمی طولدیردی آه و وایله
ماروش آتلدی یریر نیزه لر اجدی نی صینه دن خونجگر
قنقی جسم اولدیسه کوندرر روان کوندری چقدی انی ارطنجه جان
یاره لر اغزینه پیکان صوقدی دل دیدیکم بوماجرایی نقل قیل
تیرلر شولد کلو خون اچدی اودم هربری اغزینه دلک پرا ولدی دم
یلنوب شمشیرلر ازدرمثال صوندیلر بردمده بك زهرقتال
خون ایله اولب زرهلر لاله گون اولدی هربر حلقه سی بر عین خون
زخم تیغ و تیرایله بی حد سپر صدرو داغ و شرحه دن وردی خبر
عالمك اولب درونی پر غبار هب نهان اولدی نه کم وار آشکار
کوزلرن توزدن یومولب شمس و قمر اولدیلر حال جهاندن بی خبر
قوپدی اولدم کویا طوفان نوح کوردی ساعت حالتینی چشم روح

یادایدوب اول ساعت اچره مهری ماه جان ودلدن ایلدی سوزیله آه
قوپدی اول آهیله بر بادظفر شدت ایله صوصرا ندن بتر اثر
ماه سویندن غباری قلدی رفع عسکر خاقان اوزره ایدی دفع
چون یلی ماهلیکن اولدی اودم چکدی خاقان اوستنه دفع علم
ماه پرشوکت اولب صاحب قران ایلدی برآنده بی حد قران
شویله اوردی عسکر خاقانه تیغ قان قشندی ضربدن میدانه تیغ
قانه یونب دشت رزم وکشتکان لاله زاره دوندی کم اوله خزان
بحر خون یوزندن یوزن مرده لر وردیلر غرق طوفنماد ن خبر
کوردی خاقان طاق اولدی طاقتی قلمدی ماهیله جنگه قدرتی
صندی قلبی عسکری کیبی همان زارله طولاب وش دوندی عیان
سزکون و نا توان وخود و نار ایلدی طمهاس وش ترك دیار

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

ترکِ تاج و تختی ایدوب از کاب ... باشن آلوب کتدی همچون آفتاب
ماه اولدم ایلیوب خاقانی ترک ... عشقِ مهرِی طوتدی جانه ستیله
اولدی دریا کیبی عسکر له روان ... ایلدی عزمِ سرایِ مهرخان
غالب اولدی تاکه باشنده هوا ... سرعتیله کتدی چون بادِ صبا
برمقامه اردی نصف اللیله دك ... کلشنی فردوس و مخلوقی ملك
انی سویلر حالله بونی چونیل ... قد بدا عینا تسمی سل سبیل
کوردی اندن برسرایِ دلکشا ... اوستنه مرغ اوچه مشلاها
چرخ انك ارکور همش سورینه ... قله سندن قاف برادنی حجر
کرچه کم بنیادی بالا و بلند ... رسم و طرحیله و رروزوسه پند
اول سرایك ماه اردی بابنه ... صوردی طشره بولنن اربابنه
دیدی قنقی سرورکدر بو مقام ... یاد اولنسه دیو ربو جایر نام

دیدیلر کم هرقچن اولنسه یاد ... مشرقیه دینلور بو جایر آد
دختر خاقان چین مهرِ زمان ... بیدوربدر بو سرایی چون جنان
تن درونده مکر قهر روح وار ... بو سرای اچره اولور مهر نکار
ماهه ایرنجه بو پیغام سوور ... پر اولنجه روحنك چشمینه نور
اقدی اول جایه بولب عسکر سبیل ... صنکه طشدی بصدمصر بحر نیل
عسکره امر ایدی ماه تاجدار ... اول سرایی اندیلر قت حصار
صبح اریجه منتظر اولب اوشب ... انمدیلر طوردیلر اشب ازره هب

ماهك کلوب سرایندن مهری الوب روح زمینه کتدکیدر

چون فلك شهبازی ایچدی نور بر ... ایلدی شوقیله کشت بحر و بر
شعشعیله پنجه آفتاب آشکار ... مرغ دوزی قلدی هر دمه شکار
ایرشوب شاهِ فلك اولدم همان ... الدی اول شهبازی دستینه عیان

اوردی بر اسکف بشینه نوردن | سوی غربه طوغرلوب کتدی اسن
اولدی اول نوریله عالم پرضیا | سوبسوالدی شکارن ماسوا
فتح ایدوب اولدم سرای مهر باه | ایلدی قاپوا غاسینه نکاه
دیدی ای آغای باب آسمان | خادم سردار حورای جنان
یوری اول مهر زمانه ورخبر | دیکه کلدی قاپکه برخاکه در
درلر ایمش نامنه سلطان ماه | بندك ایمش جانله بی اشتباه
عشقك ایله ایلیوب ترك دیار | ملککه ارمش بولب بررهکذار
خرمنی صبر بنی باد فرقتك | تارمارا تمش چکرمش محنتك
اولمه مش وصلك نیازایله نصیب | تیغله درکاهکه اولمش قریب
بوکه مقصودی قلاسز ترك چین | ایده سز غزه رهکو هرنکین
دکلیوب ماهك سوزن اغای در | مهرخانه وردی احوالی خبر

کوش ایدوب اولدم اغای مهرخان | دتره دی کویاکه کل برك خزان
آه ایدوب اندی پریشان سنبلن | قلدی ذنبقلر له پرمژده کلن
اشکنی دوکدی اوغنچه زاله وار | یندی نازك بغری غمدن لاله وار
دوکدی قن یش والدی خاقان ایچون | جنکده بی حد دوکیلن تا ایچون
کیدی ماتله سیه همچون سحاب | کردی کویاکه سحابه آفتاب
ایرشوب اولدم مهره دایرسی | دیدیکم ای عمرمك سرمایه سی
ترکسکدن آقدوب اشك ملال | قامتك خم قلمه غمدن چوهلال
چاکرك اولب سنك سلطان ماه | پنجه مدتدر ایدر عشقکله آه
تیغ عشقك ایلدی جانینه کار | تیغ چکدی اولدخی بی اختیار
قردی خاری ارمك ایچون سن کله | تاکه بك دم اغلیوب بردم کله
دونه دونه یش دوکب طولاب وار | والدك خاقان ایچون ایسه بوزار

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

ماه کو رد کرد قصر مهرخان
خازنا نرمز ایدوب اولدمن ماه
تاکه احظار اولنه نی صلحجاز
امر اولنب اولدم و زیران برسرور

ماهك روح زمینده مهرك عظیم سور ایدوب برمراد اولنوب

تاکه برشب بوسپهر زینتی
دفع قوشندی بلینه برعجب
ماه نودن طاقنوب خنجری
کیدیانسنه قرد ستادرفت
صبح صادق کوردی جمله زینتی
شمسی دلبند کوب اولدم ها

دیدشمدی دیرنه اوتردی جان
قلدیلر اخراج نی پایان جاه
تلمیخچون مهرك اعزاز و نیاز
بغلدیلر کوركه ترتیب سور

کیدی برلدز بنکلو خلعتی
هکلنا ندیر مرصع زرکمر
طوب ایدوب سنار و دن آتلری
حاله عرض ایلدی دیکا رینه
ایلدی اظهار دیا خلعت
خمر و خا و رجوب اولدی عیاد

شوقه کلدی عمر نوا تمی اوکون
زینب سوزه اوکون مراتدی ماه
قلدیلر برمرجع و قی میدانی باك
نه قباحه چرخدن و بروب خبر
اولخانی ایلدیلر جانبنه
اولنها الرله میدانی کوزك
دکدیلر میدانه برالا ستون
بغلدیلر آکه بنا التون اودم
کلدیلر اولجا یرا اوکون خاص و عام
هکلنان و نی چکدیلر نی حد سما
اولیماطیله اوزی صدر نرطوق

طوغدی جمله عالك باشنه کون
کیدی برمن جهار لرنی حد سیاه
باك اولنه آته دوندی یوزخاك
قوردیلر اولدشنه نی صد خلعتر
قلدیلر انخصر نها الرله و نر
برنظره صنعتیر صحی جمن
آنکوریا ولدی طوبا سکوت
تاکه آله اکوریا شه قدم
ایلدیلر برلویه برمن قیام
وردی زینت کاسه لر برسفاط
جوی بلو فردنا الشار سبق

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

خونرغرق ولدی وادم خلوتجها
سل بسیل ولب تنگ شرتلری
کلدی ولکو ن هر ولینه
الدیلر مخنیش ذنبن جادلر
سوت کوسیل طولب کون
طبل رسنا نغیر اندی صدا
جون نبا اردی کلدی آتش بار
ایلدیلر صحبه دلبخلی حصار
اولحصار اوزره نوب بالار
قویدی نه باطرانه هجوب
تاکه جیهانه اردی جهانبولدی صفا

صنکه عالم اولدیلر ضیف جهان
سویسوآغزی عنبن کوزی
جندیان وتحفه مصنوع وغریب
یغنمانند نکونه سیم وزر
صیندی اولدی اصم کوش زفاد
کملدی کم زنبیله سما
آتیلیا جدی مغلی دارلر
آسمانیدن رشدی چرخ نادر
طوتدی دهری ناله واوازلر
طوبطاغی کبی آتلدی قلوب
دوندی روی دلبره ارض وسما

ماه اولکون اولدی ینکی سور
ماه یانجه سوار اولب سپاه
تاکه سلطان ماهله مجموع فول
برادوغردی قوشدیلر کوکلر
دوندی اولما لبلری اولب خرق
بغلیوب بارمغارن محمله
ماه اولدم ایلیوب عرض ایتدی
اشتغال سوره امر ایدوب همان
سوردی بورسم اوزره سوری ماه
تاکه ایرشدی شب قدر وصاله
اردی اولدم مفتی وقاضی صلاح

قلدی سوی عرصه اسبه کنار
اتدیلر میدان اسبه عزم راه
آت میدانینه بولدیلر وصول
کیمی قلدی کیمی کلدی ایلری
برادوغردیلر اون اوچ عزم طریق
کیمی نالهٔ کیمی ابره منزله
یوزسنده ایلدی اوکدل عطا
اولدی عزتله سرایینه روان
غره سنده تمام اولنده ماه
طوغدی قلب ماهده بدر وصال
مهر ماهه ایلدی عقد نکاح

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

عاشقانه ایلیوب بی حد نیاز
سوردیا بینه یوزنه مانند آب
ماه بنی اولین آنا دشوق
آهه ما هلک بردی اجدی اودم
تاکه مهرلک کندی یوزندن نقاب
صلدی اول حسن آنا خوبرتوزن
کشف ایدوب اولدم کا عشقی نما ه
دیدی کمرای در دی جان ودل
قتارلک دورنده ای بدر کمال
تا رزلفلک سنبلنه آیوب کمند
مژده جسم جان شیرین بلدرلک

سو یلیوب بی حجاب بیام جان کداز
عرض دیدار ایچون تا اول آفتاب
سر دوشرا سدی بشنن باد شو
باد ایله کویاکه پرواز علم
مهر عالمرا بدن کویا سحاب
قلدی ما هلک ضیا کو کلاوده
ایلدی نقره یه عشقی نما ه
ایلدی صو با قلک سروی خجل
بنمعنی ظاهر اندی هلال
کا کلک قلدی بخه ایلادی بند
یار لجاد ایچون شیرین بلدرلک

بلک کا کلدر خبر بن بوقولرلک
دین طوغرنفسه کولونلیکا
کا کلک کیبی بو مسکین واسیر
اغلدی یا شمدن سنبل زلفلک غمی
بیقرادی جاندن ضربت جفا
کون یوزکدن بخه برمجمور اولم
ماه تقره یه ایلر ایکن بوسوزی
کندی الدن اختیاری قلدی
الدی مهرلک بخه ثندان کبی
قوجدی بلیمی کرکیبی هلال
الدی شیرین بلدرندن بوسه لر

فورمغه زنجیر کاکیسورلک
ینه کرکمجنه دن چشم کما
ایغه دوشدم بکه اولدستکبو
کوزه قلدی فراکو عالمی
وقتدر کرا عجبر بلک سویما
بدنظر کرکیبی سندن دورلم
آلنوب مهرلک جمالینه کوزی
صبرلک اندی قراری قلدی
بصدولدم سینه سینه جاکبی
ایلدی عالمی شیرین بلدرلک
وردی جانی طلعتنه شوبوسه

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

دام زلفش آمدی بخت آمدت
ماه ایدوب در روزگی بر جاد
اول نهاله صرصوب مانند تاك
او برگ قوینه تو دیدی کاکی
اول الف قامتلی ماه قدکلام
بلبل وکل وش واب برآبدار
دوغدیلر برکلشن وحدتر
بوجهاندن جمله یاری یارنر

خاتمة الكتاب

حمدلله ایردم استدم ایرم
حاصلی اوچ آیده اولدی تمام

نوبهار اولدی بوکلزار ایرم
آبطبعلی صولاندیغچون دم شام

آچلوب هرسو معارف کلزی
اولدی هر برصفحی برشاخسار

وردی بوکلزارده سرسام لری
لاله سی جامینی جامی اتله تو

بلبل بوکلشنلی ایدوب نغوا
بختی ایدر روح نواسی به غدا

نوله شام سایر لشنلر کاه کاه
سایه در بوباغده هرآرام کاه

بلبل شوخ و خوش نواسی دریده
صحن اوکلشنلر دوریدر

آشنای نکته علم حق علیم
شول خدای کاه ای شاه کریم

ایلدم لفظ بدیع ایله بیان
بحر فکرمدن کمال اولمشدر نهان

اولدی معلوم فرد وعیله اصول
حکمته بولب کلدیله وصول

دوق ایدوب رام ایدرکن کاشف علم چون
سایه کن کاشف علم چون

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

اولدی فراغم روان مجوصبا
بن کما بویولدی تنها و غریب
غربتِ اخوان و یاران بر بکا
ای شهنشاهِ سلاطینِ زمان
طاقتم طاق اولدی هجرتدن وقتدر
نوله کر خاکیم ای عالیجناب
خاکِ راهکدن سنك بر ذرّه‌یم
تا ابد مطروط و مغبّد یولرنك

عسکر انجم مثال اچره مدام
تخت کردون اوزره اولدی بر خرام

فلك بزم فضل مازل شروزا
قلمنم اخضار نیدا و غریب
غربتِ همراه و اخوان بر بکا
وی جوان بخت قالیم اما
لطف و احسان و مروت وقتدر
خاکه صالر بر تو یخی آفتاب
محو صدقتدن بنم بر قطره‌یم
برق زار و لمعه ارکان ملك

Süleymaniye
6548 ek.
2923

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

KAYNAKÇA

Ahdî, *Gülşen-i Şu'arâ*, Haz. Süleyman Solmaz, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, Ankara 2005.

Anbarcıoğlu, Meliha, *Kıyasî'nin Mihr ü Mâh Mesnevîsi*, Erdem, Atatürk Kültür Merkezi Dergisi, c. 2/4, Ankara 1986.

_____, *Mihr u Mâh Kıssası*, İran Şehinşahlığının 2500. Kuruluş Yıldönümüne Armağan, MEB Yayınları, İstanbul 1971.

_____, *Türk ve İran Edebiyatlarında Mihr u Mah ve Mihr u Müşteri Mesnevileri*, TTK Belleten, c. XLVII/188, Ankara 1984.

Âşık Çelebi, *Meşâ'irü'ş-Şu'arâ*, İnceleme Tenkitli Metin, Haz. Filiz Kılıç, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eski Türk Edebiyatı ABD Doktora Tezi, Ankara 1994.

Bağdatlı İsmail Paşa, *İzâhü'l-Meknûn fi'z-Zeyl-i 'alâ Keşfi'z-Zünûn an Esâmîi'l-Kütübi ve'l-Fünûn*, MEB Yayınları, İstanbul 1947.

Beyânî, *Tezkiretü'ş-Şu'arâ*, Haz. İbrahim Kutluk, TTK Yayınları, Ankara 1997.

Bilgin, A. Azmi, "Mihr ü Müşteri", *İslam Ansiklopedisi*, TDV Yayınları, c. 30, Ankara 2005.

Birnbaum, Eleazar. "*Notes and Communications The Date of 'Âlî's Turkish Mesnevi Mihr ü Mâh*", www.jstor.org, erişim tarihi: 15.05.2007.

Çelebioğlu, Amil, *Kanunî Sultân Süleymân Devri Türk Edebiyatı*, MEB Yayınları, İstanbul 1994.

_____, *Eski Türk Edebiyatı Araştırmaları*, MEB Yayınları, İstanbul 1998.

Ebü'l-Fidâ İsmâîl b. Muhammed Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ ve Müzilü'l-İlbâs*, thk. Ahmed Kalaş, Mektebetü't-Türasi'l-İslâmî, c. 2, Haleb [t.y.].

Gelibolulu Mustafa Âlî, *Künhü'l-Ahbâr'ın Tezkire Kısmı*, Haz. Mustafa İsen, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Ankara 1994.

İpekten, Haluk, *Eski Türk Edebiyatı Nazım Şekilleri ve Aruz*, Dergâh Yayınları, İstanbul 2001.

İpekten, Haluk, Mustafa İsen, Recep Toparlı, Naci Okçu, Turgut Karabey, *Tezkirelere Göre Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1988.

Kâtib Çelebi, *Keşfü'z-Zünûn*, MEB Yayınları, c. 2, İstanbul 1972.

Kınalı-zâde Hasan Çelebi, *Tezkiretü'ş-Şu'arâ*, Haz. İbrahim Kutluk, TTK Yayınları, Ankara 1981.

Külekçi, Numan, *XI-XX. Yüzyıllar El Yazması Metinler ve Özetleriyle Mesnevi Edebiyatı Antolojisi*, II. cilt, Aktif Yayınevi, Erzurum 1999.

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

Latîfî, *Tezkiretü'ş-Şu'arâ ve Tabsıratü'n-Nuzamâ*, Haz. Rıdvan Canım, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Yayınları, Ankara 2000.

Levend, Agah Sırrı, *Divan Edebiyatı, Kelimeler ve Remizler Mazmunlar ve Mefhumlar*, Enderun Kitabevi, İstanbul 1984.

_____, *Türk Edebiyatı Tarihi*, TTK Yayınları, Ankara 1998.

Mehmed Riyazi, *Riyazü'ş-şuarâ*, Nuruosmaniye Kütüphanesi, No: 3724.

Mehmed Süreya, *Sicil-i Osmanî*, Haz. Nuri Akbayar, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, c. 3, İstanbul 1996.

Onay, Ahmet Talat, *Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar*, MEB Yayınları, İstanbul 1996.

Sabuncu, Zeynep, *Gelibolulu Mustafa Âlî'nin Mihr ü Mah Mesnevisi*, Journal Of Turkish Studies (Türklük Bilgisi Araştırmaları), Cambridge : Department of Near Eastern Languages and Civilizations Harvard University, Volume 24/III, Agah Sırrı Levend Hatıra Sayısı III, USA 2000.

Sehî Bey, *Heşt-Behişt*, Haz. Mustafa İsen, Akçağ Yayınları, Ankara 1998.

Tarlan, Ali Nihat, *Şeyhî Divanı'nı Tetkik*, Akçağ Yayınları, Ankara 2004.

Tuman, Mehmet Nâil, *Tuhfe-i Nâilî*, Haz. Cemal Kurnaz, Mustafa Tatçı, Bizim Büro Yayınları, Ankara 2001.

Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, *Devirler/İsimler/Eserler/Terimler*, Dergah Yayınları, cilt 5, İstanbul 1982; cilt 6, İstanbul 1986.

Ünver, İsmail, *Çevriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler*, Türkoloji Dergisi, cilt XI, sayı I, Ankara 1993.

_____, *Mesnevî*, Türk Şiiri Özel Sayısı II (Divan Şiiri), Türk Dil Kurumu, Ankara 1986.

www.yazmalar.gov.tr, erişim tarihi: 15.05.2007

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

DİLEK AKSOYLU

27.06.1982 tarihinde Kocaeli'de doğdu. İlkokulu 1993 yılında Körfez 100. Yıl Atatürk İlkokulu'nda tamamladı. Ortaöğrenimini 2000 yılında Körfez Tüpraş 50. Yıl Süper Lisesi'nde tamamladı. 2001 yılında başlamış olduğu Kocaeli Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü öğrenimini 2005 yılında bitirdi. Aynı sene, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı'nda öğrenciliğe başladı. 2006 yılında 2002'de başladığı Kocaeli Büyükşehir Belediyesi Konservatuarı Türk Halk Müziği Bağlama Bölümü'nden mezun oldu. Halen Kocaeli'de ikamet etmektedir.

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com